

K 22.758
40



Jūlijs Straume

Lietišķās mākslas meistars ♦ Master of applied art



Jūlijs
Straume



J. Stamm

Jūlijs Straume

Lietišķās mākslas meistars

Master of applied art

Teksta autore un

sastādītāja **Laima Kļaviņa**

UDK 745.07(474.3)+39(=174)

Kl 2234

Grāmatas māksliniecisko noformējumu veidojis

ALDIS ALEKS

Tulkojusi angļu valodā

INESE SKRĪVELE



Grāmata izdota ar

VALSTS KULTŪRKAPITĀLA FONDA

un LR KULTŪRAS MINISTRIJAS

atbalstu



- © Laima Kļaviņa, teksts un sastādījums, 2004
- © Aldis Aleks, mākslinieciskais noformējums, 2004
- © Inese Skrīvele, tulkojums angļu valodā, 2004
- © Latvijas Valsts arhīvs, 2004
- © "Zinātne", 2004

ISBN 9984-698-76-9

Saturs

Priekšvārds	7
Gaitas sākums	9
Kaukāzā	28
Tēvijā	50
Dzīves rudenī	81
Noslēguma vietā	93
Atsauces un piezīmes	95
Avoti un izmantotā literatūra	112
Saisinājumi	115
Svarīgākie Jūlija Straumes dzīves dati	116
Nozīmīgākās izstādes, kurās eksponēti Jūlija Straumes darbi	118
Nozīmīgākās publikācijas par Jūliju Straumi	119
Jūlija Straumes 125 gadu atceres pasākumi Tbilisi	119
Jūlija Straumes darbi	120
Glimpses of Life	161
In Lieu of Conclusion	167
References	169
Abbreviations	170
List of Reproductions Included in the Book	171
Life Chronology of Jūlijs Straume	179
Principal Exhibitions Displaying Jūlijs Straume's Works	181
Principal Publications on Jūlijs Straume	182
Pielikumi	183
Jūlija Straumes veikums	184
Nozīmīgākās mājamatniecības izstrādājumu vākšanas ekspedīcijas, kurās piedalījies Jūlijs Straume	187
Jūlija Straumes līdzdalība ornamentu izpētē Kaukāzā	188
Jūlija Straumes 125 gadu atcerei veltītās izstādes ekspozīcija Gruzijas Valsts lietišķās un tautas mākslas muzejā Tbilisi 1999. gadā	191

Pateicības

Par atsaucību un ieinteresētību šīs grāmatas tapšanā pateicos muzeju darbinieku plašajai saimei no Dekoratīvi lietišķās mākslas muzeja, personiski Alldai Krēslīņai, Rūtai Rinkai, Mārim Kundziņam; Gulbenes vēstures un mākslas muzeja filiāles – Druvienas vecās skolas, personiski Anitai Graumanei, Ligitai Zvaigznekalnei; Gustava Šķiltera memoriālā muzeja, Latvijas Ārzemju mākslas muzeja un Latvijas Vēstures muzeja fondu darbiniekiem, Rakstniecības, teātra un mūzikas muzeja lasītavas darbiniecēm, kā arī speciālistiem Rīgas vēstures un kuģniecības muzejā, personiski Līvijai Blūmfeldei. Pateicos Valsts Mākslas muzeja līdzstrādniekiem, personiski Mārai Lācei, Maritai Bērziņai, Ivetai Derkusovai, Ludmilai Neimiševai, Edvardai Šmitei.

Ieskatu J. Straumes darbībā Gruzijā pavēra Gruzijas Valsts lietišķās un tautas mākslas muzeja darbinieki. Pateicos Dāvidam Kiknavelidzem un Nino Cincadzei. Darbu Tbilisi atviegloja Latvijas goda konsule Gruzijā un Gruzijas latviešu biedrības *Ave Sol* priekšsēdētājas Regīnas Jakobidzes atsaucība, kā arī Nonnas Gabilajas un Nino Jakobidzes palīdzība. Pateicos par iespēju darbam izmantot Latvijas valsts arhīvu un bibliotēku krājumus, īpaši nozīmīga bija Latvijas Valsts kinofotofonodokumentu arhīva direktores Intas Kaņepājas nesavtība, jo tieši šī arhīva krājumos atradu fotomateriālus, kas atspoguļo Rīgas pilsētas amatnieku skolas paklāju izgatavošanas nodaļas audzēkņu darbu. Pateicos Latvijas Mākslas akadēmijas Informācijas centra darbiniekiem, personiski Ingridai Burānei, un vēl daudziem te vārdā nenosauktiem cilvēkiem no bibliotēku un arhīvu darbinieku loka. Paldies Mežaparka ļaudīm, kas glabā J. Straumes piemiņu, īpaši pateicos Beatrisei Kārklīņai un Saulcerītei Viesei. Grāmatas tapšanas laikā darbu sekmēja Ausma Balcerbula, miļš paldies viņai. J. Straumes dzīvesstāsta notikumos dalījās Glavānu un Poruku ģimenes Druvienā, Kurcenu ģimene Cēsīs un vēl citi mākslinieka laikabiedri. Par atsevišķu tekstu tulkošanu angļu valodā esmu pateicīga Anitai Rozei, kā arī J. Straumes vēstulju teksta tulkotājai no franču valodas Vitai Lākutei.

Esmu pateicību parādā *Dr. phil. art.* LMA profesoram Ojāram Spāritim – mana maģistra darba recenzentam – viņš iedrošināja mani sagatavot manuskriptu izdošanai. Vēlos atzīmēt grāmatas izdevēju – Latvijas Valsts arhīva un izdevniecības “Zinātne” ieguldīto enerģiju, Valsts kultūrkapitāla fonda atbalstu, kā rezultātā darbs nonācis lasītāju rokās. Ļoti augstu vērtēju atbalstu, kuru man sniedza tagad diemžēl jau aizsaulē esošie Milda Stepiņa un žurnāla “Latvju Māksla” redaktors Arnolds Sildegs. A. Sildega vēstuli man ar ziņām par J. Poruku joprojām glabāju kā dārgu piemiņu un atgādinājumu par labu un nesavtīgu cilvēku esamību.

Priekšvārds

Grāmata par mākslinieku Jūliju Straumi ir pirmais apjomīgākais vēstījums par savdabīgas personības dzīves un daiļrades ceļu, kas līdz šim maz pētīts. Šis izdevums dod iespēju iepazīt daļu mākslinieka mantojuma, balstoties uz Latvijas Valsts arhīva dokumentiem, arī citu Latvijas, Gruzijas, Krievijas arhīvu, muzeju un privāto kolekciju materiāliem un mākslinieka laika biedru atmiņām.

Latvijas Valsts arhīvā ir Jūlija Straumes darbi, biogrāfiskie un citi dokumenti par viņa dzīvi, kurus 1972. gada 4. maijā valsts glabāšanā nodeva mākslinieka mantiniece Milda Stepiņa. Tā paša gada rudenī Jūlija Straumes materiāli veidoja pirmo personfondu Latvijas Valsts arhīvā (toreiz – Latvijas PSR Centrālais Valsts Oktobra revolūcijas un sociālisma celtniecības arhīvs) Literatūras un mākslas nodaļā, kuras vadītāja tobrīd bija Rita Vitola. J. Straumes fondā ir liels skaits viņa skiču, zīmējumu, metu, fotogrāfiju, kas sniedz ieskatu mākslinieka darba procesā. Otra lielākā dokumentu grupa ir sarakste, tās interesantākā un kultūrvēsturiski vērtīgākā daļa – J. Straumes vēstules (franču valodā) ligavai, vēlāk dzīvesbiedrei Augustai Rongvo.

Rakstot par J. Straumes dzīvi, veikta mākslinieka jaunrades un epistulārā mantojuma izpēte, dokumentu uzrakstīšanas vietas un laika precizēšana. J. Straumes vēstules Augustai Rongvo publicētas pirmoreiz. Izvēlētie vēstuļu fragmenti papildina pētījuma tekstu un rada iespēju tuvināt lasītāju dziļākai mākslinieka personības izpratnei. Divpunkte iekavās norāda izlaistus tekstus.

J. Straumes sarežģītā mūža atšifrējumam nepietiek ar Latvijas Valsts arhīva dokumentiem, tāpēc ir veikts ilgs un pacietīgs darbs, lai apzinātu mākslinieka mantojumu citur Latvijā un iespēju robežās arī Sanktpēterburgā un Tbilisi (sk. izmantoto avotu sarakstu). Lai labāk izprastu Kaukāza tautu sadzīves tradīcijas un kultūras mantojumu, ir būs Dagestānā kalnu ciematos un vairākās pilsētās, kas minētas J. Straumes vēstulēs. Apskatīti senie kultūras centri Azerbaidžānā, Armēnijā, Gruzijā,

pabūts Gelati un Ečmiadzinā, kur Jūlijs Straume 20. gs. sākumā zīmējis senus kulta priekšmetus.

Runājot par lietišķo mākslu Kaukāzā un Aizkaukāzā, izmantots J. Straumes lietotais apzīmējums – Kaukāza tautu māksla. Tādējādi viņa daiļrades mantojums netiek dalīts ne pēc divu valdošo reliģiju – kristietības un islāma ietekmes, ne pēc ģeogrāfiskā principa. Rakstot par Kaukāza periodu līdz 1921. gadam, izmantots administratīvais dalījums, kas pastāvēja cariskajā Krievijā. Jūlija Straumes dzīves un citi hronoloģiskie dati līdz 1918. gada 1. februārim minēti vecajā stilā. Vietvārdi, personvārdi un citi dokumentos minētie nosaukumi iespēju robežās lietoti mūsdienu pareizrakstībā. Kaukāza tautu tekstiliju darināšanas vietas norādītas, vadoties pēc J. Straumes piezīmēm un Kaukāza Mājamatniecības komisijas dokumentiem, tāpēc dažviet grāmatas tekstā minēts gan Kubas apriņķis, gan Kubas rajons, gan Kuba, ņemot vērā konkrētajā dokumentā minēto norādi. Tekstu būtiski papildina attēli un fotogrāfijas, kas ataino epizodes no J. Straumes dzīves un darbības, sniedz priekšstatu par tekstiliju darināšanas metodēm Kaukāza kalnu ciematos 20. gadsimta sākumā.

Lietišķās mākslas vecmeistars Jūlijs Straume bija atvērts daudzām kultūrām. Grāmatas mērķis – iepazīstināt lasītāju ar mākslinieka dzīvi un personības veidošanos, tuvināt šīs mūsu mākslas vēsturē neprastās personības izpratnei un parādīt viņa devumu gan latviešu, gan Kaukāza tautu lietišķajā mākslā.

Gaitas sākums

Jūlija Straumes dzimtā puse ir Druviena Latvijas ziemeļaustrumos. Pēc pašreizējā administratīvā iedalījuma Druvienas pagasts pieder Gulbenes rajonam.

Druvienai piemīt kluss skaistums. Dabas krāšņumu tur veido bīrztalām rotāti pakalni, sili, nelieli ezeriņi un upes, kas katra druvēnieša sirdij mīļas. Druvienā mītošās dzimtas, gadu desmiem ritot, saradojās un, plaši sazarotas, veidoja nelielā apvidus pamatiedzīvotāju kodolu. Vairāki druvēnieši – Jānis un Jēkabs Poruki, brāļi Kārlis un Rūdolfs Egles, Jānis un Jūlijs Straumes, kā arī daudzi citi – ir devuši nozīmīgu ieguldījumu latviešu kultūrā. Viņu acīm skatīti noslēpumainie apkārtnes sili, nostāstiem apvītais Velniņa ezers, pļavas, caur kurām vijas Tīrza un citas upes, barona muiža parka vidū, bet visvairāk atmiņā iegūlusi dzimto māju apkārtnes burvība. 19. gadsimta otrajā pusē liela daļa druvēniešu jaunās paaudzes tiecās pēc izglītības, un labi, ka tās talanta dzirksts neapdzisa sūrās ikdienas pelnos.

Jūlijs Kārlis Oskars Straume¹ dzimis 1874. gada 20. jūnijā Druvienas pagasta Ķempu mājās. Zēnu kristīja tā paša gada 28. jūlijā Tīrzas baznīcā. Tikai pirmdzimtajam – dēlam Jānim – bija dots viens vārds. Pārējie Straumju bērni kristībās saņēma katrs pa diviem vai trim vārdiem,² arī Kārlis Augusts, kurš, tikko pusotru gadu sasniedzis, 1870. gada 19. martā mira no šarlaka. Kārlis un Anna Straumes izaudzināja četrus bērnus – Jāni, Emmu, Elizi un Jūliju. Iespēju robežās vecāki centās atvases skolot, sevišķas cerības saistot ar dēliem.

Jūlijs auga strādīgā zemkopju ģimenē, kuras ienākumu lielākā daļa aizplūda maksājumos valstij un baronam. Tas bija laiks, kad arī Druvienā zemnieki iepirka mājas, bet tikai daži varēja samaksāt muižai tūlīt. Liela daļa palika parādnieki. Ķempu saimnieks Kārlis Straume bijis vīrs, kas likumus respektējis un dažu situāciju pareizo risinājumu meklējis pagasta tiesā. Skarbs Kārlis Straume kļuva, ja kāds aizskāra viņa bērnus vai īpašumu.³ Viņš izcēlās ar stingrību un principialitāti.

Māte Anna Straume (dzimusi Zommere) bija maigākas dabas, kā lielākā daļa lauku sieviešu – čakla, ar skaistuma izjūtu apveltīta. Audējas un rokdarbnieces amata noslēpumus viņa mācīja savām meitām. Jau bērnībā meitenēm bija atšķirīgs raksturs. Jaunākā māsa Elize – romantiska, viņas skaistums savaldzināja skolasbiedru, vēlāko dzejnieku Jāni Poruku. Skolas gadu simpātijas tā arī palika tikai bērnības atmiņās, turpmāk meitene arvien vairāk noslēdzās sevī, pievērsās reliģijai, bija jūtīga



J. Straumes dzimtais mājas Ķempi. Pagalmā stāv mājas saimnieka Andreja Garanča meita Marta Kreimane ar meitiņu Skaidrīti. 1928.

J. Straume's native homestead "Ķempi". In the yard – housemaster Andrejs Garančis' daughter Marta Kreimane with her little daughter Skaidrīte. 1928.

Foto no privātarhīva.
Photograph from a private archive.

pret likstām un pārdzīvojumiem. Viņa kļuva par šuvēju, un daudzas druvēnietes valkāja Elizes darinātos tērpus. Vecākajai mātai Emmai piemita racionāla domāšana un praktiska attieksme pret visām dzīves situācijām. Komunikablā un optimistiskā Emma apprecējās ar turīgo Lieltrušu saimnieku Kārli Poruku – asprātīgu, interesantu un enerģisku cilvēku. Emmas un Kārļa Poruku ģimenē 1895. gadā piedzima dēls Jēkabs.⁴

Poruki Druvienā bija sena un cienījama dzimta, bet viņu labo slavu iedragāja atgadījums ar pagasta vecāko, dzejnieka Jāņa Poruka tēvu Jēkabu no Prēdeļiem. Viņu apsūdzēja pagasta naudas izšķērdēšanā un 1893. gadā notiesāja par pieļautajām nekārtībām dokumentos.⁵ Druvēniešiem tolaik vēl bija prātā kāda senāka tiesas prāva pirms gadiem desmit, kad arī Kārlis Straume

bija sūdzējis tiesā Lieltrušļu Kārli un Jēkabu Porukus par norunas neizpildīšanu un materiālu zaudējumu radīšanu Ķempu saimniekam.⁶

Toreiz Kārlis Straume bija sadomājis Ķempus pārdot un pārcelties uz Jaungulbeni, Galgausku vai kādu citu, pēc viņa domām, perspektīvāku dzīvesvietu. Arī pircējs bija zināms, jo Kārlis Poruks piedāvājis Ķempus pirkt, tikai ne sev, bet Jēkabam Porukam, kurš sarunas brīdī klāt nav bijis. Drīz vien ticis noslēgts mājas pirkšanas–pārdošanas līgums, un Ķempu saimnieks sācis meklēt jaunu mītnes vietu, apbraukājot tuvāku un tālāku apkārtni. Tomēr labi domātais darījums izjucis, jo barons Volfs, bez kura ziņas zemnieku parakstītiem dokumentiem nebija nekādas vērtības, izvirzījis noteikumus, kas savukārt Poruku Kārlim bijuši nepieņemami. Kārlis Straume sācis rēķināt, cik šis neveiksmīgais pasākums viņam izmaksājis, un nonācis pie secinājuma, ka zaudējumi lieli un abi Poruki jāsūdz tiesā.⁷

Klusie druvēnieši spēja būt lepmi un spītīgi. Arī Straumju ģimenes vecākais dēls Jānis piederējis pie brīvdomātājiem.

1881. gadā viņš strādāja par mājskolotāju, bet vienlaikus jau sāka darboties žurnālistikā. Straumes Jānis ievēroja, ka muižnieki sekmē "Latviešu Avīzes" izplatīšanu pagastos, bet "Balsi" necieta, jo tā neatzina baronu privilēģijas. Divdesmitgadīgais jauneklis nolēma uzrakstīt vēstuli mācītājam Johanam Alfredam Nikolajam Portam,⁸ lai aizstāvētu laikrakstu "Balss", kas savas pastāvēšanas pirmajos gados atbalstīja latviešu centienus pēc labākas dzīves. Vēstule nokļuva barona Volfa rokās, un viņš iesūdzēja Straumes Jāni pagasta tiesā.⁹ Tomēr tika nolemts, ka baronam nav skaidru pierādījumu pret Jāni, tāpēc pagasta tiesa šo jautājumu tālāk nerisinās.¹⁰ Ļoti iespējams, ka Jāņa strīds ar baronu Volfu bija viens no iemesliem, kas rosināja Ķempu saimnieka domu par dzīvesvietas



Ķempu saimniecības lielā klēts (celta 1873. g.). 1999.

The big barn of farm "Ķempi" (built in 1873). 1999.

DLMM: M. Kundziņa foto.
MDAA: photo M. Kundziņš.

maiņu, taču pagaidām viss palika pa vecam – un Straumes turpināja dzīvot Druvienā.

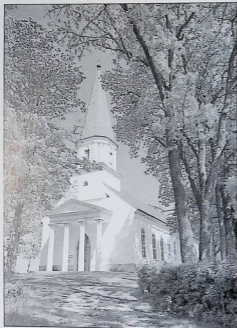
Par Jāņa un Emmas dzīvi vecākiem lielu rūpju nebija, bet mazākie bērni – Elize un Jūlijs – vēl pagastskolā sūtāmi, tāpēc Ķempos cītīgi taupīja un rēķināja, lai tiktu uz “zaļa zara” paši un nodrošinātu labāku dzīvi saviem bērniem. Jūlijs bija vērīgs zēns, un viņa atmiņā iegūla gan mātes darbošanās, aužot segas, galdautus un citu ģimenei nepieciešamo, gan pārējo ģimenes locekļu rosība.

Jānis allaž pulcēja ap sevi līdzīgi domājošos jauniešus un reiz sarīkoja bruņinieku pils drupu meklēšanu Galgauskas pagasta Naratu māju tīrumos. Saimnieks žēlīgi atļāva savā īpašumā pētīt vācu bruņinieku senās godības atliekas. Šī svarīgā

notikuma iniciators Straumes Jānis vēstīja: *“Kādas pēdas 4 vai 5 rakuši un krietni akmeņus cilājuši, atradām daudz drupu un daudz sadauzītu krāsns podu. [...] Uz dažiem gabaliem ir vīriešu, uz dažiem sieviešu tēli, uz daudziem pat kustoņu. Kādi gabali tika izrakti, uz kuriem šādi latīņu burti ir “ROM” un uz citiem “VER”. [...] Ka še tiešām kāds bruņinieku mājoklis bijis, to nu šie atradumi pierāda, jo, pēc krāsns podu gabaliem pētījot, jādomā, ka tam īsti košam dzīvoklim vajaga būt bijušam.”¹¹*

Zinātkāre bija raksturīga visiem Straumju bērniem, arī abiem jaunākajiem – Elizei un Jūlijam. Iztēli rosināja dažādas teikas un nostāsti par Druvienas muižu un tās rijām, par naudas mucu Tīrzas pagasta Kazu silā un Mantas kalnu, kur Zviedru kara laikā esot visādi dārgumi aprakti. Arī pie Druvienas muižas Sudraba avotiņā esot naudas muca

nogremdēta.¹² Jā, nezina kāpēc nevienam druvēnietim nebija izdevies to atrast? Ja bērni naudas mucu izceltu, tad gan visas vecāku rūpes būtu atrisinātas... Diemžēl mantas meklēšanai nekādi neradās piemērots brīdis, jo mājās vienmēr bija kāds



Tīrzas baznīca. 1999.

Tirza Church. 1999.

DLMM: M. Kundziņa foto.
MDAA: photo M. Kundziņš.

darbs arī Jūlijam un Elizei, un tā nemanot jau pienāca skolas laiks ar citiem uzdevumiem.

Druvienas pagastskolā Jūlijs Straume mācījās no 1887. līdz 1890. gadam.¹³ Skolotājs Jānis Kalniņš¹⁴ par galveno uzskatīja ticības mācību, dziedāšanu, latviešu valodu, rēķināšanu, ģeogrāfiju un glītrakstīšanu, iespēju robežās izvairoties no obligātās visu mācību noturēšanas krievu valodā, ko noteica 1886. gada skolu reforma. Skolotājs bija ļoti atsaucīgs cilvēks, palīdzēja spējīgākajiem audzēkņiem sagatavoties mācībām citās, augstākās skolās. Jūlijs stundās bieži dzirdēja atzinīgi minam Jāni Poruku¹⁵, kas pagastskolu bija beidzis pirms dažiem gadiem. Bībeles stāstus skolotājs prata pārvērst par īstu ētikas mācību. Viņš bija arī vērīgs audzinātājs un pamanīja bērnu talantus, iespējams, arī Jūlija interesi par zīmēšanu.

Ir saglabājušās dažas Jūlija Straumes 1925. gadā rakstītas rindiņas par skolas laiku vingrinājumiem mākslas laukā: *“To-reiz jau man prāts stipri nesās uz zīmēšanu. Kad biju pārzīmējis uz petrolejā samērcēta papīra visas mājās atrodošās oleogrāfijas ar tīģeru medībām, skatiem no elles mocībām un*

debesu priekiem, sāku mēģināt zīmēt kaut ko patstāvīgi, bet man trūka pilnīgi kādi lietišķi aizrādījumi, kā vajadzētu iemācīties sistemātiski zīmēt. Vietējais barons, kurš bija dzirdējis par manu zīmēšanas kāri, reiz būdams Rīgā, man bija atvedis Johana Fabera zīmuļu kastīti ar viscietakiem un mīkstākiem zīmuļiem. Tad nu priekiem nebija gala. Par to viņam

nosēju vairāku aršīnu garu un platu tīklu, lai ar to aizsargātu ķiršus no zvīrbuļiem, un ķēros pie zīmuļiem. Tehnikas ziņā negāja labi. Taisnas līnijas nemaz negribēja izdoties. Te Poruku Jānis man izlīdzēja. Kādu reizi viņš man atnesa veselu burtiņu ar saviem zīmējumiem. Tie zīmējumi gan laikam bija no draudzes skolas. Atceros, ka starp dažādām ģeometriskām figūrām atradās daži kapu monumenti, daži perspektīvā, daži



Druvienas pils pirms pārbūves. 1957.

Druvienu Castle before rebuilding. 1957.

Gulbenes vēstures un mākslas muzeja īpašums.
Property of the Gulbene Museum of History and Art.

atēnoti. Viss bija zīmēts ar lielāko eleganci, tīrību, un man nemaz negribējās ticēt, ka arī ar roku var tik skaisti nozīmēt.”¹⁶

Pamazām Jūlijā nostiprinājās pārliecība, ka arī viņš varētu iemācīties zīmēt, vismaz tikpat labi kā Poruku Jānis, bet, lai mērķi sasniegtu, ar pagastskolu nepietika, tāpēc zēns turpināja mācīties Tīrzas draudzes skolā,¹⁷ bet pēc šīs skolas pabeigšanas viņš pārcēlās dzīvot uz Jelgavu pie brāļa Jāņa,¹⁸ ar kura materiālo palīdzību varēja turpināt izglītību.

Jānis Straume 1889. gadā bija apprecējis Jelgavas Latviešu biedrības rosīga darbinieka skolotāja un grāmatu tirgotāja Šifera meitu Johannu un drīzumā kļuva par vienu no ievērojamākajiem Jelgavas inteliģences pārstāvjiem, izceļoties ar daudzveidīgu darbību kultūras jomā.¹⁹ Raksti par folkloru, tautasdziesmu

apdares, oriģināldziesmu komponēšana, darbs laikraksta “Tēvija” redakcijā mijās ar koru vadīšanu un privāttundu pasniegšanu iesācējiem klavier spēlē. Straumes Jānis mērķtiecīgi veicināja Jūlija tieksmi pēc izglītības, cildināja mākslas nozīmi un tās izplatīšanu tautā. Aleksandra pilsētas skolā Jelgavā Jūlijs mācījās no 1892. gada līdz 1893. gadam. Viņš bija čakls un sabiedrīks, centās līdzināties savam brālim. Jūlijs



Druvienas pagastskola, kopš 1966. gada 10. jūlija – Druvienas vecā skola – muzejs. 1999.

*School of Druviēna
Pagasts (civil parish),
since 10 July 1966 – the
Old School-Museum of
Druviēna. 1999.*

DLMM: M. Kundziņa foto.
MDAA: photo M. Kundziņš.

iesaistījās skolēnu pulciņā, tā dēvētajos vakarniekos, kas nāca kopā, lai spriestu par latviešu problēmām. Kāds no skolēniem par to paziņoja policijai, un skolas vadībai nācās pazemināt atzīmi uzvedībā visiem šī pulciņa dalībniekiem.²⁰

Starpgadījums tomēr nebija šķērslis samērā veiksmīgam darba gaitu sākumam. 1894. gadā Jūliju Straumi pieņēma darbā par rakstvedi Kurzemes Kamerālpalātas kancelejā Jelgavā. Stabili ienākumi viņam bija ļoti svarīgi, lai sakrātu naudu izglītības turpināšanai. 1897. gadā Jūlijam piešķīra trešās pakāpes

kancelejas kalpotāja nosaukumu, ieskaitot darba stāžā arī no kalpotos trīs gadus. Šajā laikā bija augusi dzīves pieredze, viņš iepazinās ar Jaunās strāvas dalībniekiem, viņu idejām, un šī



Druvienu pagasta koris.
1900.

Pirmajā rindā vidū skolotājs Jānis Kalniņš ar meitu Veru, otrās no kreisās – Jūlijs Straume (atbraucis ciemos no Sanktpēterburgas, viņam rokā rožkoka spieķis – “Rūķa” priekšsēdētāja simbols), sestais no kreisās – J. Straumes māsa Emma vīrs Kārlis Poruks. Otrajā rindā J. Straumes māsa, no kreisās puses ceturrtā – Elize Straume, sestā – Emma Poruka (dzimusi Straume).

interese saglabājās ilgi. Jaunietī modās apziņa, ka viņš pats lems par savu turpmāko dzīvi. Kurzemes Kamerālpalātā uzticētos pienākumus J. Straume pildīja līdz 1898. gada vasarai,²¹ tomēr ierēdņa karjera viņu nevilināja. Vienmuļais rakstveža darbs nesniedza gandarījumu, un viņš nolēma īstenot sen loloto sapni – savu dzīvi veltīt mākslai. Gleznotāja un skolotāja Eduarda Dāniela Felsko²² zīmēšanas kursus Jelgavā, sistemātiski vingrinoties, Jūlijs bija apguvis zīmējuma tehniskos paņēmienus, arī pamatzināšanas perspektīvā, kompozīcijā un krāsu mācībā līdz tādām līmenim, kas viņā viesā zināmu pārliecību par savām spējām.²³ 1898. gada 21. jūlijā jaunietis rakstīja uz Pēterburgu iesniegumu Štiglica Centrālās tehniskās zīmēšanas skolas direktoram, lūgdams uzņemt viņu par tās audzēkni.²⁴

Mākslinieciskās izglītības apguvei cariskajā Krievijā darbojās trīs vadošie centri: Maskavas glezniecības, tēlniecības un celtniecības skola, Pēterburgas Mākslas akadēmija un Barona Aleksandra Štiglica²⁵ Centrālā tehniskās zīmēšanas skola (turpmāk tekstā – Štiglica skola). Štiglica skola bija viena no ievērojamākajām dekoratīvās mākslas mācību iestādēm Krievijā, un

Choir of Druvienu Pagnasts (civil parish). 1900. First row: in the middle – teacher Jānis Kalniņš with his daughter Vera, second from left – Jūlijs Straume (has come on a visit from St. Petersburg, in his hand he holds a rosewood stick – chairman's symbol of the artists' group "Rūķis"), sixth from left – Kārlis Poruks, husband of J. Straume's sister Emma. Second row: J. Straume's sisters, fourth from left – Elize Straume, sixth – Emma Poruka (née Straume).

Gulbenes vēstures un mākslas muzeja īpašums; O. Priediņa foto, Altšvanenburga. Property of the Gulbene Museum of History and Art; photo O. Priediņš, Alt-Schwanenburg.

19. gs. beigās – 20. gs. sākumā tā kļuva par galveno mācību iestādi, kur mākslas izglītību ieguva latviešu jaunatne. Ne mazsvarīga te bija iespēja sekmīgiem audzēkņiem saņemt stipendiju un izcilākajiem absolventiem – ārzemju komandējumu.

Iestājeksāmenos bija jāzīmē ģipša ornamentu un ģeometriski priekšmeti. Jūlija neatlaidība vainagojās ar veiksmi – viņu uzņēma. Vienā laikā ar Jūliju Straumi iestājās arī Burkards Dzenis²⁶, Augusts Julla²⁷ un vēl daži latvieši.²⁸ Sajūsmināts par pirmajiem panākumiem, Jūlijs atgriezās Druvienā – paziņot par savu veiksmi tuviniekiem. Viņš uzturējās dažas nedēļas pie māsas Emmas Lieltrušļos, lai palīdzētu saimniecībā un uzkrātu spēkus skolas gaitām.²⁹ Tur viņš atkal sastapa Jāni Poruku. Abi labprāt ciemojās Lieltrušļos, jo viņiem patika Emmas un Kārļa Poruku optimisms. Lieltrušļos saimniekoja ar vērienu, tur bija ķieģeļu ceplis ar modernu tehniku. Jānis Poruks savu radnieku Kārli Poruku no Lieltrušļiem dažkārt izvēlējies par prototipu enerģiska un turīga saimnieka tēlam, bet Jūlija māsa Emma un Elize ir prototipi lugā “Hernhūtieši”.³⁰ Turpmākajos gados diemžēl kontakti ar Jāni Poruku pārtrūka. Jūlijs Straume rakstīja: *“Pēc 1900. gada, kad devos uz Pēterpili turpināt mākslas izglītību, mūsu tikšanās paliek retākas un pilnīgi pārtraucas, kad aizbraucu uz ārzemēm 1905.–1907. un pēc tam uz Kaukāzu.”*³¹

Vasaras nogale Druvienā aizritēja ātri, un Jūlijs posās uz Pēterburgu, kur sākās viņa pirmais mācību gads Štiglica skolā.

Štiglica skola sagatavoja speciālistus dažādās dekoratīvās un lietišķās mākslas nozarēs, te zināšanas guva topošie lietišķās mākslas un grafikas speciālisti, zīmēšanas un rasēšanas skolotāji. Programmā bija arī iekļauts plašs kultūras un mākslas vēstures kurss, mācīja arī franču valodu, jo skolā valdīja uzskats, ka māksliniekam jābūt vispusīgi izglītotam cilvēkam.

Štiglica skola bija populāra visā plašajā Krievijā, arī Baltijas guberņās. Zīmēšanas, gleznošanas, veidošanas apguve audzēkņiem nodrošināja labu profesionālo pamatu. Tās prasību līmenis gan mākslinieciskās meistarības, gan dažādo lietišķās mākslas nozaru profesionālo iemaņu jomā bija ļoti augsts. Skolā bija arī muzejs, kur varēja iepazīties ar dažādu laikmetu mākslas stilu paraugiem. Kompozīcijas vingrinājumos audzēkņi pievērsās gotikas, renesanses, rokoko un citiem stiliem, interesējās



par senkrievu, japāņu, ķīniešu, persiešu mākslu, viņu uzmanības lokā iekļāvās arī jūgendstils³²; par to audzēkņi bija guvuši pirmo informāciju no Jūlija Jaunkalniņa³³, kurš viņiem sniedza zināšanas arī par jaunajām tendencēm Eiropas lietišķajā mākslā. Sākot ar 1898. gadu, šo stilu sāka popularizēt arī citi skolas pedagogi. Jūgendstila ietekme vērojama vairākos Jūlija Straumes studiju gadu darbos, sevišķi 1903. un 1904. gadā tapušajos (sk. 4.–7. att. krāsu lielukumā).³⁴ Jūlijs Straume drīz vien saprata – ar lekcijās un praktiskās nodarbībās gūtajām zināšanām nepietiks, lai veiksmīgi izpildītu kompozīcijas uzdevumus. Skolotāju prasība bija pētīt dažādus stilus. Kompozīcijas nozīmi mākslinieka darbā nemitīgi uzsvēra skolas direktors un pedagogs arhitekts Grigorijs Kotovs³⁵. Jūlijs papildus strādāja muzejā un bibliotēkā. Prieks par labi paveiktu uzdevumu lika aizmirst daudzās pie grāmatām un zīmējumiem aizvadītās stundas.

Lai veicinātu audzēkņu uzcītību, skolas vadība labākos darbus prēmēja un iegādājās skolas muzeja fondiem, daļu reproducēja

Barona A. Štiglica Centrālās tehnikās zīmēšanas skolas audzēkņi. Pirmajā rindā otrais no labās – Teodors Ūders, otrajā rindā trešais no labās – Jūlijs Straume. Trešajā rindā pirmais no labās – Rūdolfs Pelše. 1898/1899.

Students of Baron A. Stieglitz Central School of Technical Drawing. First row: second from right – Teodors Ūders, second row: third from right – Jūlijs Straume. Third row: first from right – Rūdolfs Pelše. 1898/1899.

LVA. 902. f. 2. apr., 66. l. 5. lp.
LSA. f. 902. descr. 2. file 66. l. 5.



skolas izdotajā kopkrājumā. Tajā publicēja audzēkņu uzvārdus, kuru darbi tikuši prēmēti vai nopirkti, kā arī minēja ārzemju stipendijas ieguvējus. Valdija spraigs sacensības gars, jo ikviens eksāmenu noslēgumā rīkotajās skatēs vēlējās parādīt vismaz pāris prēmēšanas vērtu uzdevumu. Viens no pirmajiem Jūlija Straumes



Barona A. Štiglica
 Centrālās tehniskās
 zīmēšanas skolas
 audzēkņi. Otrajā rindā
 sestais no kreisās – Jūlijs
 Straume. 1904/1905.

*Students of Baron
 A. Stieglitz Central
 School of Technical
 Drawing. Second row:
 sixth from left – Jūlijs
 Straume. 1904/1905.*

LVA. 902. f., 2. apr., 66. l., 3. lp.
 LSA. f. 902. descr. 2, file 66, l. 3.

darbiem, kas izpelnījās pedagoģu ievēribu, bija 1899. gadā rūpīgi veiktais skolas muzeja eksponāta – bronzas apgaismes ķermeņa (brā) rasējums. Turpmākajos gados godalgoto darbu skaits pieauga, vairāki Jūlija Straumes darbi ievietoti kopkrājumā. No 1899. gada līdz 1904. gadam atzinīgi novērtēti apmēram divdesmit viņa izstrādātie lietišķās mākslas priekšmetu projekti, galvenokārt kompozīcijas, majolikas, kā arī tekstiliju un ziedu glezniecības klasē veiktie uzdevumi.³⁶ 1901./1902. gadā Jūlijs Straume visai atzīstami gleznojis ar eļļas krāsām programmā paredzēto prasību līmenī, arī klases ģipša ornamentu, kapiteļu un vāžu, ģipša galvu, ģipša figūru zīmēšanā viņš pabeidzis bez grūtībām, iegūstot 8–11 punktus. Tāds pats vērtējums ir arī zīmējumiem no

dabas. 1903. gadā J. Straume jau bija beidzis vispārīzglītojošo kursu. Viņa zināšanas speciālajos mācību priekšmetos bija tik pārliciecinātas, ka jaunieši varēja turpmāk visu uzmanību veltīt tikai specialitātei – aušanai un audumu apdrukai. Par Štiglica skolā iegūto atzīmju nozīmi savā vēstulē līgavai skaidrojis štiglicietis Teodors Ūders³⁷: *“.. vienā semestrī ir iespējams veikt tikai 3 darbus katrā atsevišķajā nozarē, tādēļ apmierinošs ir vienīgi pēdējais darbs. Ja šis darbs ir labs, par to saņem atzīmi 11. Bet, ja labi ir visi darbi, liek atzīmi 12. Bet tam ir liela nozīme, jo pēc 5 mācību gadiem atzīmes saskaīta un tikai tos, kam caurmērā ir 11, pielaiž pie lielā konkursa darba (uz ārzemēm!)”*³⁸

J. Straume daudz guva Jūlija Jaunkalniņa vadītajā tekstiliju un ziedu glezniecības klasē. Topošais lietišķās mākslas speciālists mācījās ar lielu aizrautību. Par savām zināšanām un uzdevumiem speciālajos priekšmetos jaunieši lielākoties saņēma 10–12 punktus, bet aušanas un audumu apdruckas klasē viņa darbs tika apbalvots ar mazo prēmiju.³⁹ Jūlijam raksturīgā neatlaidība sekmēja talanta izaugsmi, kā arī nozares mācību kursa apguvi īsā laikā. Viņš specializējās ne tikai aušanā un audumu apdrukā, bet arī majolikā.

Izprast sava laika un mākslas tendences, paplašināt interešu loku palīdzēja darbošanās studentu pulciņā “Rūķis”,⁴⁰ kurā pulcējās latviešu jaunieši no Pēterburgas mācību iestādēm. Viņi pārrunāja lasīto, analizēja filozofu atziņas, dalījās koncertos gūtajos iespaidos un rosīgi piedalījās sabiedriskajā dzīvē, ticēdami izglītības un mākslas svarīgajai lomai sabiedrības pārveidošanā. Pulciņa dalībnieku vidū valdīja uzskats, ka nepieciešama tautai tuva, saprotama māksla un latviešiem pašiem jā rūpējas par šīm prasībām atbilstošas latviešu mākslas radīšanu. “Dienas Lapas” 1900. gada 37. numurā J. Straume aicināja latviešus apgūt lietišķo mākslu, ieteica mācīties Štiglica skolā.⁴¹ Sabiedriski rosīgais J. Straume izvirzījās par “Rūķa” vadītāju.⁴²

Brīvdienas viņš pavadīja Druvienā un dažreiz iesaistījās arī saviesīgos pasākumos, bieži gāja līdzī māsām uz kora mēģinājumiem. Tad bija iespējams par “Rūķa” iecerēm pastāstīt druveniešiem un savam kādreizējam skolotājam Jānim Kalniņam, kas pulcināja ap sevi jauniešus un allaž priecājās par viņu



Sanktpēterburgas latviešu studentu pulciņa "Rūķis" biedri, atzīmējot K. Brencēnam piešķirto komandējumu studijām ārzemēs. Otrajā rindā otrais no kreisās – Jūlijs Straume. 1903.

Members of the Latvian students' group in St. Petersburg "Rūķis", on the occasion of K. Brencēns being awarded a scholarship for studies abroad. Second row: second from left – Jūlijs Straume. 1903.

LVA. 902. f. 2. apr., 66. l. 2. lp.
LSA. f. 902. descr. 2. file 66. l. 2.

panākumiem ne tikai paša vadītajā korī, dziesmas skandinot, bet dzīvē vispār. Skolēni viņa padomus augstu vērtēja vēl ilgi pēc pagastskolas beigšanas. Arī Jūlijs nebija izņēmums. Gadiem ritot, viņš saprata, ka J. Kalniņš saviem audzēkņiem iemācījis patstāvīgi domāt un vērtēt lietu un notikumu būtību.

Tomēr bērnu tiekšanās pēc labas izglītības radīja izmaiņas ģimenes materiālajā stāvoklī. Lai bērnus atbalstītu, vecāki nolēma pārdot mājas. 1904. gada vasarā, kad Ķempas jau kādu laiku saimniekoja jaunie īpašnieki – attāli Straumes radi Garanči, Jūliju un Elizi uzaicināja saimnieka Andreja Garanča meitas Annas Lūcijas Tusneldas kristībās.⁴³ Jūlijam bija savādi ap sirdi, tuvojoties Ķempiem, kur bija gūta viņa pati pirmā dzīves pieredze – pirmie puni un nobrāztie ceļgali, vēroti pirmie strazdi pavasarī un bezdelīgas jumta paspārnē. Mājā un pagalmā viss bija tik pazīstams, taču tagad tas piederēja citiem, Jūlijs te varēja būt tikai viesis... Viņš neko nepārmēta tēvam, jo neviens

no Straumes Kārļa dēliem nebija izvēlēties zemkopja darbu. Augstas skolas maksāja lielu naudu, un no mājas vajadzēja atteikties. Labi, ka tēvs un māte bija aicinājuši pašu radus par turpmākajiem Ķempu saimniekiem.

Studiju gadi tuvojās noslēgumam. Jūlijs Straume bija teicami apguvis mācību programmu un 1904. gadā – līdz ar citiem pretendentiem varēja piedalīties ārzemju stipendijas konkursā. Uzdevums audzēkņiem viens – projektēt viesistabas jeb salona mēbeles, stilu izvēloties pēc saviem ieskatiem. Jūlijs Straume salona mēbeļu projektā (8.–12. att.) izmantoja rokoko principus. Izstrādātais projekts liecināja, ka autors teicami uztvēris priekšmetu funkciju, radis atbilstošu formas un krāsu risinājumu. Koka daļu zeltījums sasaucās ar auduma rakstu – ziedu vītņem un pušķiem uz blāvi zilā fona. Salīdzinājumā ar pārējo konkursantu veikumu Jūlija darbs piesaistīja uzmanību ar līniju graciozitāti, krāsu gammas maigumu un eleganci.⁴⁴ Ārzemju stipendija bija iegūta.

Laikā, kad Jūlijs visu uzmanību veltīja konkursa darbam, skolā atvēra keramikas klasi. J. Straume divus gadus bija strādājis majolikas klasē pie pasniedzēja Emīla Krēmera⁴⁵, un viņam radās interese par tai radniecīgo nozari keramiku, kurai viņš labprāt veltītu ārzemju komandējumam paredzēto laiku. Taču, lai izzinātu keramikas noslēpumus, vispirms bija vajadzīgas specifiskas pamatzināšanas. Viņš lūdza skolas vadību atļaut piedalīties keramikas stundās un nelielt arī stipendiju.⁴⁶ Kā keramiķim J. Straumem pavērtos lielākas iespējas iegūt labi apmaksātu darbu, bet, ja arī nepaveiktos, tad Jūlija zināšanas keramikā noderētu, lai no Lieltrušu māla ražotu mākslinieciski vērtīgu produkciju, nevis tikai ķieģeļus.⁴⁷ Jaunais mākslinieks cerēja, ka viņa lūgumu ievēros. Pēc skolas padomes lēmuma 1905. gada janvārī Jūlijam Straumem piedāvāja divas iespējas: saglabājot stipendiju, piedalīties keramikas klases nodarbībās vienu gadu, bet tās negarantētu specialitātes papildu apguvi ārzemēs; otrs vadības priekšlikums bija nekavējoties izmantot piešķirto ārzemju stipendiju. Pārdomājis abus variantus un sapratis, ka gada laikā nepaspēs pilnībā apgūt keramiķa prasmi, Jūlijs Straume nolēma pakļauties skolas vadības prasībām un doties uz ārzemēm, lai papildinātos tekstilmākslā.⁴⁸ Pilnu mācību kursu beigušais diplomētais lietišķās mākslas speciālists Jūlijs Straume

1905. gada sākumā posās uz Parīzi. Pa ceļam viņš trīs dienas uzkavējās Berlīnē, iepazīna tās muzeju vērtības.⁴⁹

Jaunajam māksliniekam Parīzē pavērās iespēja pievērsties tās daudzveidīgajai kultūras dzīvei. Koncertzāles, teātri, muzeji, izstāžu zāles sniedza ieskatu Rietumeiropas mākslas novitātēs un pasaules kultūras vērtībās. Lieliski noderēja Štiglica skolā iegūtās franču valodas zināšanas. Skola neļāva par sevi aizmirst, jo stipendiātu pienākums bija reizi mēnesī sniegt pārskatu skolas direktoram par ārzemēs paveikto un divreiz gadā – decembrī un maijā sūtīt uz Pēterburgu savus darbus (22.–25. att.). Bija jāpaskaidro, vai darbi ir jaunrade vai kopijas, turklāt norādot, kurā muzejā darbs kopēts. Ja šīs prasības netiktu apmierinātas, tad skolas vadība varēja studijas atzīt par nelietderīgām un atsaukt stipendiātu.⁵⁰

1906. gada pirmajā pusē Jūlijs Straume Parīzes Dekoratīvās mākslas muzejā atvērtajā japāņu mākslas izstādē kopēja vairākus interesantus paraugus. Protams, šim nolūkam vispirms bija jāsaņem atļauja gan no muzeja vadošajiem ierēdņiem, gan no kolekcionāriem – eksponātu Ipašniekiem. Tā J. Straume iepazīs ar japāņu mākslas krājējiem, no dažiem saņēma ielūgumu uz mājām. No Viņjēra kolekcijas tika nokopēts zīda audums ar krizantēmu un tauriņu attēlojumu,⁵¹ no doktora Anselē un Šarla Gijo kundzes krājumiem – ar zīda, zelta un bro-

kāta diegiem uz zila auduma izšūta zivs.⁵² Ne mazāk interesanti šķita smalko japāņu audumu apdrukas trafaretu (15.–18. att.) kopēšana.

Par mākslinieka spēju strādāt patstāvīgi savukārt liecināja 1906. gada pirmajā pusē uz Štiglica skolu nosūtītās vienpadsmit paša kompozīcijas – meti frīzēm un tapetēm.⁵³ Jaunā mākslinieka darbos redzama viņa interese par dabas formu un procesus attēlojumu, izvēloties jūgendstilam raksturīgos floras un faunas



J. Straume masku ballē
Parīzē [1906.]

*J. Straume at a fancy-ball
in Paris. [1906]*

motīvus. Tapešu metos dekoratīvisms un dabas formu stilizācija veido J. Straumes jaunradei raksturīgu lirisku koptēlu, kurā dažreiz ieskanas kāds simbolisma akords. Krāsu gammu Jūlijs izvēlēties ļoti izsmalcinātu, jūgendstilam atbilstīgu, dominē smalki niansēti rozā, zaļgani, pelēcīgi un citi maigi toņi.

Vēlēdamies iepazīt audumu tapšanas tehnoloģiju, J. Straume devās uz Lionu, taču fabrikanti viņam atsacīja. Lai iekļūtu rūpnīcā un iepazītos ar ražošanu, bija nepieciešams norīkojums. Rekomendācija, kuru viņš bija saņēmis no Krievijas sūtņa Parīzē, nespēja mazināt skeptisko attieksmi pret jauno mākslinieku. Tad nu Jūlijs Straume citīgi pētīja pasaules kultūras mantojumu, ilgstoši uzskavējās Versaļā, strādāja Dekoratīvās mākslas muzejā Luvrā un citās mākslas darbu krātuvēs, apmeklēja vakara zīmēšanas kursus Kolarosi akadēmijā, vairākas reizes vēroja gobelēnu tapšanu Parīzes manufaktūrā.⁵⁴ Dienas, pat vakari aizritēja vienlīdz spraigā darbā. Tie bija savu zināšanu, sava talanta novērtēšanas un jaunrades gadi. Brīvākos brīžos Jūlijs iepazīna Parīzes sabiedrisko dzīvi.

Liktenim labpatika pamatīgi izplānotajā laika sadalījumā radīt pavisam negaidītu pavērsienu. Jūlijs satika simpātisku beļģieti Augustu Rongvo⁵⁵, kura bija apmetusies uz dzīvi Parīzē un pelnījās, privāti mācot franču valodu. Apveltīta ar labu gaumi, viņa lielu uzmanību pievērša tērpiem, interesējās par teātri, kino. Augusta bija gadu jaunāka par Jūliju, straujas dabas, valdzinoša un mazliet sentimentāla. Reizēm viņa devās līdz Jūlijam, kurš parkos vai ārpilsētā zīmēja augu studijas. Rudeņos un ziemās kopīgās pastaigas kļuva retākas. Jūlijs intensīvi strādāja, lai skolai varētu nosūtīt kārtējo pārskatu par veikto darbu. Tad jaunajam māksliniekam visas dienas šķita vienādas – nogurdinošas. Augusta bieži ciemojās pie vecākiem un radniekiem Beļģijas pilsētiņā Musonā. Dailā, sievišķīgā beļģiete J. Straumes dzīvē palēnām bija iekarojusi galveno vietu. To apzinādamās, viņa bieži apcerēja liktenīgās jūtas, žēlojās par savu trauslo veselību, kas jaunajai sievietei likās šķērslis laimīgai laulības dzīvei.

1907. gadā sākumā⁵⁶ beidzās studijām Francijā atvēlētais laiks. Jūlijs bija samierinājies ar domu, ka nevarēs komandējumu pagarināt, un sāka apsvērt, ko vēl no Eiropas mākslas dzīves



Augusta Rongvo. [1906.]

Augusta Rongvaux. [1906]

LVA. 902. f. 2. apr., 71. l., 1. lp.
 LSA. f. 902. descr. 2. file 71. l. 1.



varētu apskatīt. Atceļā viņš iegriezās Minhenē un Vinē, kur apmeklēja muzejus, izstādes. Vēstulē Augustai viņš atzinās:

"[...] šodien es apskatīju trīs izstādes. Ja Jūs jautātu, ko es redzēju, es nevarētu skaidri atbildēt. Es redzu, ka ir daudz apbrīnas vērtu priekšmetu, kas iegūtu nozīmi tad, ja Jūs būtu šeit, bet es esmu viens .."⁵⁷

Arī pēc atgriešanās dzimtenē J. Straumi neatstāja vientulības izjūta. Apmeties Druvienā, viņš steigza rakstīt vēstules Augustai.

"Trešdien, 9./22.V.

Dārgā,

pirms vairākām dienām aizsūtīju Jums pastkarti. Sūtot domāju, ka tā būs pēdējā, jo no Jums kopš Vīnes⁵⁸ neesmu saņēmis ne vārda. Tūkstošiem nemierīgu domu griezās galvā, iedomājot visādas domas. [...] Bēdīgā vēsts no Jums mani sarūgtināja. Dārgā, kāpēc jūs nesaudzējat savu veselību? Saņemiet sevi rokās un neesiet tik bēdīga, mēģiniet izklaidēties. Dvēsele, kas daudz cietusi, laimi sajūt daudz spēcīgāk nekā tā, kas padodas bezdarbībai. Man šķiet, ka ciešanās arī ir kāds šarms, jo tās neturpinās mūžīgi. Dārgā Suzi⁵⁹, Jūs domājat, ka es neciešu? [...] Mana māsa⁶⁰ ir ļoti slima, viņa raud, raud, raud ... viņas jaunība izplēn tumsā un skumjās, es bieži dzirdu slēptas nopūtas. [...] Mana māte vaimanā, un tēvs ir uz gultas. Viens un tas pats no rīta un vakarā, šodien un rīt... Es neko nevaru izmainīt, tas mani dzen izmisumā. Cenšos meklēt mierinājumu dabā, bet tā pilna izmisuma un skumju. Es nevaru no šejienes aizbraukt, jo neesmu vēl saņēmis savu bagāžu no Parīzes. Pēc dažām dienām ceru aizbraukt uz Rīgu. Kad būšu saņēmis bagāžu, braukšu uz Pēterburgu. [...] Pie manas precētās māsas⁶¹ ir dziļš un melns ezers, kurā es zvejoju. Kad esmu laivā, domāju: ja Jūs būtu šeit... [...] Kad lasīsiet šo vēstuli, ceru, ka Jūsu veselība būs daudz maz uzlabojusies. Tas ir mans kvēlākais novēlējums. Ja iespējams, aizbrauciet uz laukiem un atpūties. [...] Vai esat satikusi manus draugus? Esmu saņēmis pastkarti no Kugas⁶², viņš raksta, ka Ševerdijevs un Saveljevs esot aizbraukši uz Itāliju.⁶³ [...] Varat man rakstīt visu, ko vien vēlaties, neviens nesaprot franciski.

Apskauju savu dārgo, maigo Sū.

Jūsu J.⁶⁴

Rosīgā mākslas dzīve šķita tik tāla un klusā Druvienu provincīāla, ka kļuva skumji. Jūlijs meklēja aizmiršanas grāmatās, pa reizei zīmēja vinjetes.⁶⁵ Dzīvojot pie māsas Lieltrušļos, viņš rakstīja Augustai vēstuli, kurā apjautājās, vai viņa vēlētos pārcelties uz dzīvi Krievijā. Tas bija piedāvājums uzsākt kopdzīvi. Jaunā sieviete saprata aicinājumu. Lai parūpētos par iecerētās ģimenes dzīves materiālo nodrošinājumu, J. Straume maijā ieradās Pēterburgā. Cerības atrast darbu bija niecīgas, un vēstulē Augustai viņš to neslēpa.

*"Vasarā varbūt paies bez darba, un pēc tam? Es nezinu. Runā, ka pašlaik Krievijā grūti kaut ko atrast. Man nav darba, tomēr es nezaudēju cerības. Ja man būs darbs... Un Jūs? Es domāju, ka Jūs vairs neizšķiežat naudu skaistiem tērpiem, jo Jums tagad ir cits mērķis."*⁶⁶

Jaunā sieviete gatavojās atstāt Parīzi, taču nevis atgriezties pie vecākiem Musonā, bet doties uz svešu zemi pie Jūlija, tiklīdz viņš paziņos, ka atrasta piemērota dzīvesvieta. Beidzot J. Straume saņēma piedāvājumu strādāt Tiflisā (Tbilisi). Tas bija tālu gan no Rīgas, gan Pēterburgas, arī alga niecīga, un viņš savās šaubās dalījās ar līgavu.

*".. runā, ka dzīve Kaukāzā ir ļoti dārga, daudz dārgāka nekā Pēterburgā (vai Parīzē). Taču es ceru dabūt vēl kādu darbu. Tur būs jāstrādā 6 stundas dienā. Var strādāt pēc vēlēšanās vai nu vakarā, vai no rīta. Esmu jau aizsūtījis dokumentus un gaidu atbildi..."*⁶⁷

Pēterburgā mākslinieks uzkavējās līdz jūnija sākumam, lai no Štiglica skolas sagaidītu atbildi par Parīzē veikto darbu likteni. Viņš cerēja, ka dažus no tiem pedagogi izvēlēšies fondiem.⁶⁸ Tas būtu neliels atbalsts viņam un Augustai, sākot kopdzīvi.

*"Ja kaut ko nopirks, 100 rbļ. glabāšu Jūsu ceļojumam. [..] Mani uztrauc viena doma: vai varēs iztikt ar 70 rubļiem? Nedrīkstu vairs taisīt parādus, jo man to jau diezgan, un tie ir jānomaksā. Es nezinu, vai Jūs varat saņemt no Beļģijas katru mēnesi tos pašus naudas līdzekļus. Pasakiet man to atklāti. Ja tas nav iespējams, tad Jūsu atbraukšana jāatliek līdz laikam, kad būšu sakrājis mazliet naudas."*⁶⁹

Augustai šķita, ka nošķirtība turpināsies ilgi ... Klusībā viņa tomēr cerēja uz laimīgas ģimenes izveidošanu, lai gan Jūlijs nesolīja vieglu un greznu dzīvi:

"Viss, ko varu Jums piedāvāt, ir manas rokas, kuras ir gatavas strādāt jebkuru darbu, ja tikai tāds atradīsies... Vai Jums nav bail no tās dzīves, kas Jūs sagaida kādā mežonīgā zemē?"



Ēkas Parīzē, kurās no 1905. līdz 1907. gadam dzīvokli irēja J. Straumes līgava Augusta Rongvo. 1997.

Buildings in Paris, where from 1905 to 1907 Augusta Rongvaux, J. Straume's bride, rented an apartment. 1997.

Foto no privātarhīva;
I. Stīpnieces foto.
Photograph from a private archive; photo I. Stīpniece.



Apsveriet labi, tas ir nopietns solis. Kad būšu saņēmis no Kaukāza galīgo atbildi, aizsūtīšu Jums 100 rbļ. ceļojumam, nezīnu, vai man būs vairāk naudas.”⁷⁰

Jaunajam māksliniekam paveicās – Štiglica skolā bija iepatikušies viņa Parīzē tapušie darbi – un tos nopirka. Augusta varēja gatavoties tālajam ceļam uz Krieviju. Arī drūvēnietis J. Straume atvadījās no tuviniekiem, lai dotos uz viņam svešu Krievijas pusi – Kaukāzu.

Kaukāzā

Skarbi un majestātiski Jūlija Straumes skatienam pavērās kalni. Sen jau bija beidzies Kaukāza karš (1817–1864). Krievija bija sev pievienojusi Gruziju (1801–1810), Azerbaidžānu (1803–1913), Dagestānu (juridiski – 1913. gadā). Krievija bija uzvarējusi arī Irānu un Turciju, pēc kara pievienojot savai impērijai Erevānas un Nahičevānas hanisti, Melnās jūras piekrasti no Kubaņas līdz Adžārijai, kā arī Ahalcihu un Ahalkalaki. Brīvību mīlošie kalnieši – musulmaņi Dagestānā un Čečenijā vēl ilgi pretojās neticīgo (kristiešu) ieplūšanai Kaukāzā, kamēr tās tautas, kurās bija maz musulmaņu, šīm cīņām nepievienojās. Palēnām pretošanās kustību apslāpēja. Pēc ilgstošām cīņām tika īstenotas Krievijas impērijas stratēģiskās un ģeopolitiskās intereses pieklūt “siltajām jūrām” dienvidos. Ziemeļkaukāza pakļaušana valsts kasi krietni vien iztukšoja, un cariskās Krievijas interesēs bija arī atjaunot šajā novadā mītošo tautu senās lietišķās mākslas nozares, kas impērijai garantētu ienākumus.

Diemžēl iekļaušanās Viskrievijas tirgus sistēmā veicināja vairākas negatīvas tendences. Rūpnieciski ražotās plaša patēriņa preces sāka gūt pārsvaru pār senajām tautas mākslas tradīcijām, un 20. gadsimta sākumā arī Kaukāza amatnieku ražojumi sāka zaudēt agrākās mākslinieciskās kvalitātes. Sevišķi spilgti tas izpaudās paklāju ražošanā – tajos sāka ieaust no kokvilnas audumiem, tapetēm, pat no iesaiņojuma papīriem noskatītus zīmējumus. Tādēļ pieprasījums pēc Kaukāza mājamatniecības ražojumiem mazinājās, it īpaši ārzemju tirgos, kur joprojām augstā cieņā bija paklāji ar seniem, arī Kaukāza reģionam raksturīgiem ornamentiem. Arvien biežāk ieradās aģenti, kas pirka ne vien senos paklājus, bet arī to fragmentus, lai aizvestu no Krievijas, un etnogrāfiski vērtīgu tekstiliju skaits strauji samazinājās.⁷¹

Lai saglabātu amatniecības tradīcijas un sekmētu to attīstību, Krievijas Zemkopības un zemes ierīcības ministrija jau 1899. gadā nodibināja Kaukāza mājamatniecības komiteju

(turpmāk tekstā – Mājamatniecības komiteja) ar centru Tiflisā.⁷² Mājamatniecības komitejas speciālisti rīkoja etnogrāfisko materiālu vākšanas ekspedīcijas, apmācīja amatniekus sagatavot darbam nepieciešamos materiālus (koku, metālu, dzijas u.c.), sniedza zināšanas par jauniem darba paņēmieniem aušanā, metālapstrādē, keramikā un citās nozarēs. Mājamatniecības komiteja sastādīja mākslinieciski vērtīgo seno amatniecības izstrādājumu sarakstus, nodarbojās ar preču noieta tirgus izpēti un slēdza pārdošanas līgumus. Darbalauks bija ļoti plašs, īpašu uzmanību vajadzēja veltīt aušanas tradīciju saglabāšanai, tāpēc Mājamatniecības komiteja pieņēma lēmumu Šušā⁷³ atvērt paklāju aušanas darbnīcu un 1907. gada jūnijā nodibināja instruktoru nodaļu, aicinot darbā divus aušanas instruktorus un mākslinieku Jūliju Straumi.⁷⁴ Viņa uzdevums – paklāju darba zīmējumu izgatavošana. Mājamatniecības komitejā nebija speciālista šajā jomā, un darbinieki ar nepacietību gaidīja jaunā mākslinieka ierašanos.

Savukārt Jūlijs vēl klusībā cerēja atrast darbu Maskavā, kur viņš bija ieradies pa ceļam uz Tiflisu. Diemžēl jaunais speciālists saņēma tikai nenoteiktus solījumus un, darbu nedabūjis, taču cerībā, ka viņam par jaunām iespējām paziņos vēlāk, devās uz Kaukāzu. Viņš raizējās par savas līgavas veselību, kuru varētu negatīvi ietekmēt ceļš no Parīzes uz Tiflisu – tāls un grūts. Piedevām vēl vasara bija padevusies neparasti karsta. Pēc vairāku dienu ilga ceļojuma 1907. gada jūlija sākumā mākslinieks ieradās jaunajā dzīvesvietā. Augustai viņš rakstīja:

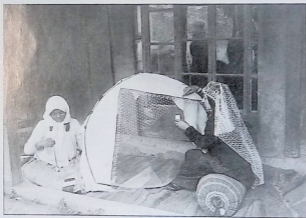
*“Brauciet, dārgā! Šeit karstumu Jūs pārcietisiet, vienīgi ceļā būs grūti panest briesmīgo karstumu. Ja gribat, palieciet Parīzē līdz oktobrim, varbūt es dabūšu darbu Maskavā, un tad ceļš būs vieglāks. Varbūt man būs šeit jāpaliek. Es neko nezīnu. Ja Jums ir veselība un drosme, brauciet tūlīt.”*⁷⁵

Gaidot iemīļoto, Jūlijs noīrēja istabu par 50 rubļiem mēnesī pie labsirdīgas polietes, kurai pastāstīja, ka no Parīzes atbrauks viņa sieva. Jūlijs Straume un Augusta Rongvo salaulājās 1908. gada 8. jūnijā Tiflissas luterāņu baznīcā.⁷⁶ Lai gan Augusta saprata, ka Kaukāzā valda citi likumi un tūkumi nekā Parīzē vai Beļģijā, dzīvesveida un klimata krasā atšķirība izsmalcinātajai eiropietei bija liels pārbaudījums. Augusta žēlojās vīram par daudz ko, sākot ar slimo sirdi un beidzot ar blaktīm. Taču...

Jūlijs bija brīdinājis, ka dzīve Kaukāzā grūta. Augusta tomēr juta, ka viņš dara visu iespējamo, lai nodrošinātu ģimeni, tāpēc centās saprast jaunā mākslinieka aizņemību darbā. Jūlijs Straume iekļāvās dažādu tautību (gruzīni, poļi, krievi u.c.) speciālistu saimē, ko vienoja interese par etnogrāfiju un apziņa, ka viņu darbība sekmē mājamatniecības izstrādājumu mākslinieciskās un līdz ar to arī tirgus vērtības pieaugumu.

Nerazdams iespēju darboties dzimtenē, J. Straume kļuva Kaukāza tautu lietišķās mākslas izaugsmes veicinātājs. Viņš ar lielu ieinteresētību pievērsās savdabīgajai Kaukāzā radīto tekstiliju pasaulei, savus spēkus un skolā gūtās zināšanas ieguldot Mājamatniecības komitejas darbības sekmēšanā. Tiesa gan, sākotnējie darba pienākumi vēl nedeva viņam jaunrades iespēju. J. Straume gatavoja paklāju darba zīmējumus, nosūtīja tos amatnieku darbnīcām un citiem interesentiem. Diemžēl ik dienas no rokas rokā ceļojošie zīmējumi, kas audējām bija ļoti nepieciešami, strauji un neglābjami saburzījās un saplīsa. Līdz apnikumam resturējot vecos paraugus un gatavojot jaunus, Jūlijs Straume nolēma tos pavairot ar iespiedtehnikas palīdzību. Viņš 1909. gadā

ierosināja kolēģiem izvēlēties Kaukāzam raksturīgākos, mākslinieciski vērtīgākos paraugus no Mājamatniecības komitejas kolekcijas un tipogrāfijā izgatavot paklāju zīmējumu reprodukcijas litogrāfijas tehnikā.⁷⁷ Mākslinieka priekšlikumu pieņēma, viņam uzticēja reproducējamo paklāju zīmēšanu, kā arī rūpes par albuma iespiešanu. J. Straume nolēma, ka attēliem jābūt oriģinālam atbilstošās krāsās, lai raksti vieglāk uztverami,



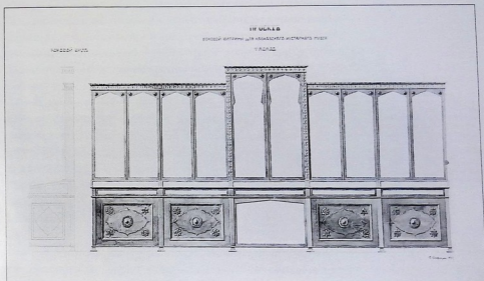
Kahetijas amatnieces.
Ap 1910.

*Kachetian craftswomen.
Circa 1910.*

LVA. 902. f., 2. apr., 59. l., 2. lp.
LSA. f. 902. descr. 2. file 59. l. 2.

nepieciešams norādīt arī krāsu skalu un nosacītus raksta apzīmējumus (32., 33. att.). Krievijas Zemkopības un zemes ierīcības ministrija albuma "Kaukāza paklāji" pirmo daļu izdeva 1913. gadā Pēterburgā.⁷⁸ Otrās daļas klajā nākšanu pārtrauca Pirmais pasaules karš.

Reizē ar albuma izdošanu Jūlijs Straume iesaistījās arī muzeja iekārtošanā, kas, tāpat kā Mājamatniecības komiteja, bija dibināts 1899. gadā, bet piemērotu telpu trūkuma dēļ tā fondi, kas katru gadu papildinājās, nebija sakārtoti. Līdz ar ēku kompleksa iegūšanu Muštāides šķērsielā 1911. gadā pavērās iespēja izveidot ekspozīciju un muzeju atvērt apmeklētājiem.⁷⁹ Mākslinieks piedalījās arī telpu remontēšanas un iekārtošanas darbos. Vienā no Mājamatniecības komitejas istabām J. Straume un viņa palīgs G. Milohovs apgleznoja griestus ar ornamentālu rotājumu pēc mauru tautas mākslas motīviem. Tā kā J. Straume jau vadīja Mājamatniecības komitejas mākslas daļu, viņam uzticēja arī muzeja pārziņa pienākumus un rūpes par bibliotēkas



grāmatu klāsta papildināšanu.⁸⁰ Dažādie pienākumi cits citu papildināja.

Vienlaicīgi ar amatnieku darbu atlasu muzejam Jūlijs Straume veidoja ekspozīciju Otrajai Viskrievijas lauksaimniecības un mājamatniecības izstādei Pēterburgā 1913. gadā. Ekspozīciju izvietojamā paredzētās vitrīnas un skapjus viņš projektēja tā, lai to funkcijas atbilstu gan izstādes, gan muzeja vajadzībām.

Mājamatniecības muzeja vitrīnu projekts. 1912.

Design of a showcase for the Museum of Homecraft. 1912.

LVA. 902. f. 2. apr., 28. l., 31. lp.
LSA. f. 902, descr. 2, file 28, l. 31.



Mākslinieka iecere – radīt formās vienkāršu, lietošanai ērtu, viegli transportējamu komplektu. Tā īstenojās pāris gadu laikā. Komplekts veidots ar lielu pietāti pret gruzīnu tradicionālo vēsturisko arhitektūru un lietišķo mākslu. Vitrīnu centrālajā daļā jaušama viduslaiku Gruzijas arhitektūras ietekme, bet rotājumā – motīvi, kas atsauc atmiņā senus gruzīnu tautas mākslas ornamentus. Vitrīnu lietojums pārdomāts līdz vissīkākajām niansēm, tās lieliski kalpo paredzētajam uzdevumam un ar savu izskatu neaizēno eksponējamo priekšmetu nozīmīgumu.⁸¹

Gatavojoties Otrajai Viskrievijas lauksaimniecības un mājamatniecības izstrādājumu izstādei, J. Straumi uzaicināja Tiflisā darboties komisijā, kas atbildēja par Kaukāza amatnieku darbu atlasu un ekspozīcijas iekārtošanu Pēterburgā.⁸² Lai ieinteresētu amatniekus par gaidāmo lielo pasākumu, vajadzēja vispirms sarīkot līdzīgu izstādi pašu mājās – Kaukāzā. Šo uzdevumu uzticēja Jūlijam Straumem, tāpēc viņš kopā ar vairākiem komitejas darbiniekiem strādāja Temirhanšurā, lai sarīkotu mājamatniecības izstādi, iepirktu darbus muzejam un izstādei Pēterburgā. Par paveikto viņš rakstīja sievai:

“T. H. Šura⁸³, 19./IV.12.

Dārgā, šodien saņēmu Jūsu vēstuli, ko tik ļoti gaidīju. Biju uztraucies, nesapņemdams no Jums nekādas ziņas. [...] Izstāde jau gandrīz beigusies, viss jau sakārtots, izņemot dažas detaļas. Visā visumā nav daudz interesantu lietu. Retu paklāju vispār nav. Tomēr esam atzīmējuši šo to pirkšanai. Cenas ļoti cēlušās. Es nezinu, vai varēšu šeit ko nopirkt kā suvenīru. Ļoti interesanti ir daži mazi inkrustēti koka nieciņi. Taču man ir tik maz naudas, ka nezinu...”⁸⁴

Diemžēl no ciematu iedzīvotājiem neizdevās iegūt īpaši vērtīgus mājamatniecības izstrādājumus, tāpēc tika nolemts, ka nepieciešams projektēt trauku kolekciju, kas būtu akcents Pēterburgas izstādei paredzētajā ekspozīcijā. Speciāli izstādei tapa sudraba priekšmetu kolekcija, kas 1913. gadā saņēma augstu novērtējumu – Zelta medaļu.⁸⁵ Līdz šim nav izdevies atrast dokumentus, kuros būtu minēts kolekcijas metu autora uzvārds, ir tikai norādes, kas liecina par J. Straumes ciešo saistību ar sudrablietu kolekcijas tapšanu. Mākslinieka iekārtotā ekspozīcija tika novērtēta kā ļoti pārdomāta – un viņam par pašizliedzīgo darbu, kuru atzina pat Tifliskas gubernators, piešķīra goda pilsoņa

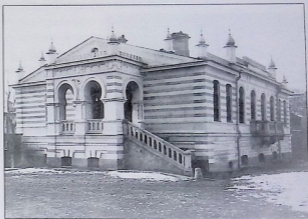
nosaukumu.⁶⁶ Ar Pēterburgai sagatavoto un iekārtoto izstādi Jūlijs bija apliecinājis sevi kā talantīgu profesionāli. Jaunā speciālista veiksmīgo darbību atzinīgi novērtēja Mājamatniecības komitejas vadība – no tehnisko zīmējumu izpildītāja viņš kļuva par vecāko mākslinieku, kam uzticēja ļoti atbildīgus uzdevumus. Tas palielināja psiholoģisko un fizisko slodzi ikdienā, bet vēra plašākas iespējas radošajam un pētnieciskajam darbam. Viņa pienākumos ietilpa arī zīmēšanas un citu nodarbību vadīšana paraugdarbnīcās un mājamatnieku apmācībasursos, tādējādi mākslinieka darbs cieši saistījās ar pedagoģiju.

Jūlijs Straume bija izstrādājis zīmēšanas programmu vispār-izglītojošām skolām un iesniedzis to Aleksandra skolotāju institūtā Tiflisā.⁶⁷ Mākslinieks par svarīgu uzskatīja individuālu pieeju bērnam un jaunrades procesa lielo nozīmi izglītībā:

“Zīmēšana pēc savas būtības ir tāds pats gūto iespaidu izteiksmes veids kā valoda, šis tēlainās valodas atņemšana bremzē jaunās paaudzes dvēseles attīstību. Mācību paņēmieni, kas prasa stingru precizitāti, ir sveši cilvēka būtībai un trošļo bērna dvēseli.

Kļūdainā zīmējumā var slēpties nesalīdzināmi vairāk patiesas mākslas izjūtas un gaumes nekā bez iebildumiem pareizā, un dažreiz nepabeigti, bet izteiksmīgi attēlojumi spēj sniegt daudz vairāk labuma nekā rūpīgi izpildīts, gluds paraugzīmējums. Zīmēšanai pēc atmiņas un pirmā iespaيدا atklāšanai pievēršama sevišķa uzmanība tāpēc, ka tas pamodina bērnam vienu vai otru priekšstatu par redzēto un, pēc tam attēlojot tā aprises uz papīra, viņš atklāj savu individualitāti brīvā radišanas procesā.”⁶⁸

Jūlija Straumes izstrādātās programmas pielietojumā svarīga mācību stundas metodoloģija, kuru ļoti lielā mērā nosaka pedagoga pieredze, talants un personība. J. Straume ierosināja



Kaukāza Mājamatniecības komitejas administrācijas un muzeja ēka. 1911. g. decembris.

Building of administration and museum of the Caucasian Homecraft Committee. December 1911.

LVA. 902. f. 2. apr., 28. l., 33. lp.
LSA. f. 902. descr. 2. file 28.
1. 33.

jau pirmajā mācību gadā bērniem ļaut strādāt ar krāsām. Uzdevumi, kuros ieteikts darboties tikai ar krāsu un otu, lai atveidotu putnu, kukaiņu, augu siluetus, rosināja audzēkņus vērīgāk ielūkoties apkārtnes formu daudzveidībā. Zīmēšanas stundās skolotājs lielu uzmanību veltīja dabas studijām, aicinot bērnus attēlot raksturīgāko un neieslīgt detaļu izzīmēšanā.

Individuālu pieeju audzēkņu apmācībā J. Straume ievēroja, arī strādājot paraugdarbnīcās un mājamatnieku apmācības kursos, tāpēc audzēkņu grupas veidoja nelielas, apmēram 10–15 cilvēku. Amatnieku apmācības programmā mākslinieks īpašu uzmanību pievērsa tekstiliju tapšanas procesam. Vispirms viņš mācīja audzēkņiem tehnisko zīmēšanu un tās praktisko lietojumu paklāju aušanā. J. Straume uzsvēra krāsu harmonijas nozīmi, norādīja, cik svarīgas paklāja kompozīcijā ir tonālās attiecības, mācīja, kā fonam pieskaņot ornamenta un tā kontūru toņus, kā klusināt vai padarīt intensīvākas rakstu veidojošo elementu krāsas. Kursu dalībnieces apguva arī prasmi palielināt vai samazināt tehniskos zīmējumus, risināt krāsās ornamentu paraugus un pat sacerēt paklāja kompozīciju patstāvīgi. Jūlijs Straume mācīja akadēmiskā zīmējuma galvenos principus, un kursantes zīmēja augus, kuru stilizācija pēc tam tika izmantota paklāju kompozīcijā. Bija arī praktiskas nodarbības paklāju darināšanā. Lai kursus beigtu – jāiztur eksāmens. Katrai dalībniecei izsniedza tehnisko zīmējumu, pēc tā audzēkņiem bija jāveic patstāvīgs darbs – jāauž tekstilija. Jāpiebilst, ka vilnas dziju vajadzēja krāsot pašām audzēkņiem, toņu paraugam izmantojot izsniegto krāsaino zīmējumu. Kad darbs tika pabeigts, arī eksāmens – izturēts.⁹⁹ Pēc kursu beigšanas amat-



Amatniecības
izstrādājumu pārdevējs
Tiflisā. Ap 1910.

*A seller of homecraft
articles in Tiflis. Circa
1910.*

LVA, 902. f., 2. apr., 59. l., 1. lp.
LSA, f. 902, descr. 2, file 59, l. 1.

nieces bija sagatavotas strādāšanai paklāju aušanas paraugdarbnīcās un viņām bija tiesības atvērt privātdarbnīcu savā mājā.

Lielu uzmanību pievēršot amatnieku zināšanu papildināšanai un citiem tiešā darba pienākumiem, māksliniekam nebija daudz laika paša jaunradei, arī akvarelglezniecībai, kas viņu valdzināja. Retu brīdi viņš varēja pabūt dabā, lai uzzīmētu vai akvarelkrāsās tvirtu Kaukāza ainavu burvību. Biežāk tas bija

iespējams, kad Jūlijs strādāja klosteros, tur varēja ne vien zīmēt sakrālās mākslas objektus, bet arī paglābties no ikdienas steigas un paplašināt redzesloku sarunās ar garīdzniekiem.

"Ečmiadzina"⁹⁰, 6./VIII./10.

Dārgā Sū, šodien saņēmu Jūsu vēstuli. [...] Tagad par darbu. [...] Kopēju zīmējumus no vecas 1700. gada Bibeles. Ornamenti ir krāsaini, tas ir ļoti smalks un precīzs darbs, apbrīnojama un lieliska tehnika. Tas būs liels dārgums komitejas kolekcijai. No Tifliskas gaidu zeltu, jo viss zīmēts ar zeltu. Laiku pa laikam sarunājos ar arhibīskapu. Tas ir ļoti gudrs cilvēks, teoloģijas maģistrs, daudz ceļojis. Pazīst Palestīnu, Ēģipti, Franciju, Angliju, Itāliju utt. Mēs sarunājamies franciski. Ļoti labvēlīgs un laipns. [...]

Žils.⁹¹"

Baznīcās un klosteros kopēto miniatūru ietekmē mākslinieks radījis dažādu sadzīves priekšmetu rotājumus,⁹² Kaukāzā viņš projektējis vairākus desmitus lietišķās mākslas izstrādājumu, galvenokārt izmantojot etnogrāfijas paraugus. Viņam raksturīga smalka formas izpratne, J. Straumes projektētie priekšmeti ir ne tikai vizuāli izteiksmīgi, bet arī ērti lietošanai un izceļas ar atturīgu skaistumu. Sevišķi eleganti ir divi sudraba kausi, kuru rotājumā – vijģis augu motīvs. Kausus pēc J. Straumes zīmējumiem darinājis meistars – sudrabkalis Hadži Ibrahimovs.

J. Straumes vadībā Mājamatniecības komitejas mākslas daļa dibināja mācību paraugdarbnīcas visā Kaukāzā un rūpējās par to darbību. Speciālisti vāca etnogrāfiski nozīmīgus amatnieku darinājumus: senus ieročus, traukus, rotaslietas, keramiku, paklājus un citas tekstilijas.⁹³ Mākslas daļā izgatavoja tehnisko zīmējumu paraugus amatnieku darbnīcām. Ekspedīcijās savākie mājamatniecības izstrādājumu oriģināli Straumes vadībā tika sistematizēti un skicēti. Pēc seno oriģinālu paraugiem mākslinieki projektēja jaunus



Mājamatniecības muzeja ekspozīcija. 1913.

Exposition at the Museum of Homecraft. 1913.

LVA. 902. f., 2. apr., 28. l., 32. lp.
LSA. f. 902, descr. 2, file 28, l. 32.

lietišķās mākslas izstrādājumus. Darbs mākslas priekšmetu tapšanas procesā Kaukāzā pakāpeniski sāka diferencēties jau kopš 19. gadsimta vidus. Mākslinieks profesionālis projektēja, bet meistars gādāja, lai izstrādājuma dizains atbilstu mākslinieka iecerei. Tādējādi, saglabājot līdzsvaru starp labāko tautas mākslā un 20. gadsimta sākuma lietišķās mākslas tendencēm, tika veicināta tautas mākslas attīstība dažādās nozarēs: metālapstrādē, keramikā, tekstilmākslā un citās. Jūlija Straumes darbs sakņojās Kaukāza tautu lietišķajā mākslā, bija veltīts tās izkopšanai un tajā pašā laikā bija vērstis uz starptautiskā tirgus pieprasījumu.

Mākslinieka personiskā dzīve bija pakārtota viņa darba pienākumiem. Bieži nācās dzīvot šķirti, un Augustai vajadzēja ar to samierināties. Dažreiz Jūlija dzīvesbiedre tuvākajos izbraukumos ieradās pie viņa, bet tādas iespējas negadījās bieži, jo pārsvarā mākslas daļas speciālisti devās kalnos uz attāliem ciematiem un seniem kultūras centriem.

1912. gada vasarā J. Straume piedalījās zinātniskā ekspedīcijā, kas veica izpētes darbus senās armēņu pilsētas Ani drupās.⁹⁴ Mākslinieka skatienam pavērsās nabadzīgs turku apdzīvots ciems Ani, un tāda paša nosaukuma upīte, kas burbuļoja aizā

un atdzīvināja tuksnesīgo ainavu. Tālāk – armēņu ciemi: Čala, Arazgega un citi. Ekspedīcijas vadītājs profesors Nikolajs Marrs⁹⁵ jau bija rīkojis vairākas ekspedīcijas uz Ani, un 1912. gada 1. jūnijā sākās viņa vienpadsmitā arheoloģiskā ekspedīcija senās pilsētas teritorijā. J. Straumes uzdevums bija – no jau savāktajiem un nesen atklātajiem materiāliem izvēlēties savdabīgākos, mākslinieciski vērtīgākos, tos uzzīmēt, lai pēc tam darbnīcās amatnieki varētu veidot izstrādājumus pēc armēņu tau-

tas senās mākslas paraugiem. Pēc šī darba paveikšanas mākslinieka ceļš tālāk virzījās uz Kaukāza kalnu ciematiem.

Vislielāko uzmanību Jūlijs Straume pievērsa tekstilmākslai. Viņš atzina: *“Sevišķa vēriba tika piegriezta grīdsegām un dažādiem audumiem, kas visvairāk te (Kaukāzā) izplatīti. Šīnī*



Ani drupas. 1912.

J. Straumes foto.

*Ruins at Ani. 1912. Photo
J. Straume.*

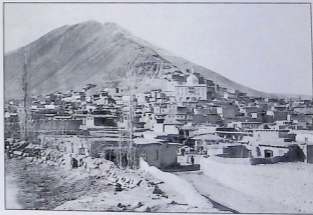
LVA, 902. f., 2. apr., 28. l., 3. lp.
LSA. f. 902, descr. 2, file 28, l. 3.

nozārē vēl nebija specializēties neviens mākslinieks, un vispār literatūrā maz minēts par Kaukāza grīdsegām, ja par tām ir runa, tad tās tiek apzīmētas ar Persijas tepiķu nosaukumu. Saprotams, ka Persijas vairāk attīstītā kultūra atstāja savu iespaidu uz Kaukāza tautām, tomēr pēdējās radījušas savos māju mākslas darbos pilnīgi ipatnēju ornamentu, izveidojot to pēc savas gaumes.”⁹⁶

Ekspedīcijās tuvākus pārgājienus veica kājām, tālākus – jāšus uz zirgiem vai ēzeļiem. Kalnu takas šķīta nedrošas cilvēkam, kas nebija kalnos dzimis un audzis, bieži vien pāri aizai tilta vietā pārmetie baļķēni šūpojās uz katra soļa... Ciematīpu iedzīvotāji sākumā svešiniekus uzņēma nelaiņi, jo uzskatīja tos par nodokļu vācējiem. Vispirms nācās iegūt beku un mullu (attiecīgi musulmaņu ciematu sabiedrības cienjamāko pārstāvju un garīdznieku) labvēlību. Iepazīšanās prasīja laiku, diplomātiskas sarunas. Sniega vētras ziemā, karstums vasarā, skorpioni, čūskas un visvisāda sīka radība apgrūtināja ceļiniekus; tā bija nenovēršama viņu dzīves daļa. Neparedzētus un riskantus brīžus sagādāja mainīgie laika apstākļi, apmeklējot Mikrahu⁹⁷ un citus ciematus kalnos. Tieši ekspedīcijās māksliniekam atklājās viņam vēl maz pazīstamā Kaukāza tautu sadzīves kultūra. Par pieredzēto Jūlijs sievai vēstīja:

“Ahti⁹⁸, 21./VII.16.

Mazo dārgumiņ. Steidzos Jums atbildēt. Vakar vakarā, kad atgriezos no pirmā ceļojuma, Abduls Medzide, pie kura es dzīvoju, iedeva man Jūsu vēstuli. Jā, es arī domāju, ka šī vasara, pateicoties Jūsu dārgajam draugam, nav izdevusies. [..] Laiku vajag izmantot lietderīgi. Jums jāveltī visi spēki, lai labi atpūstos un izveseļotos. [..] Domāju šeit palikt vismaz mēnesi. [..] Rutulā, kas ir apriņķa priekšnieka rezidence, pavadīju nakti. Viņš iepazīstināja ar savu sievu – tā ir otrā. Ar to viņš pašreiz dzīvo kopā. Tā ir Šamīlu⁹⁹ ģimenes



Ahti. Ap 1916.

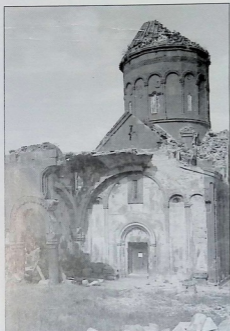
Ahti. Circa 1916.

LVA. 902. f., 2. apr., 28. l., 30. lp.
 LSA. f. 902, descr. 2, file 28, l. 30.

atvase. No rīta viņu neredzēju, jo tā bija sabārta, nezīnu, par ko. Aprīņķa priekšnieks bija ļoti laipns pret mani un mošejās atrastos paklājus aizsūtišot uz Ahti, kur es tos pārkopēju. [...] pēc tam es gribu doties vēl dažos nelielos braucienos kalnos. [...] Ja jums ir naudas grūtības, rakstiet man, cik jāaizsūta. [...] Maigi Jūs skauju.¹⁰⁰"

Vietējo iedzīvotāju sākotnējā piesardzība pret sveštautieti bija vērtusies cieņā un draudzībā. Tas māksliniekam šķita ļoti svarīgi, jo bieži vien tieši kalniešu mājokļos, it sevišķi beku īpašumā, glabājās vissenākie un krāšņākie paklāji, lieliski tautas mākslas paraugi.

Ekspedīcijās māksliniekam allaž pavērās iespēja vērot ciematu iedzīvotāju ikdienu, uzzināt par dažādo tautu reliģisko piederību, mitoloģiju, ieklausīties viņu folklorā. Laikā, kad J. Straume devās ekspedīcijās uz kalnu ciematiem, liecību par senās un bagātās kultūras zemes pagātni tekstiliju ornamentos varēja atklāt vairāk nekā mūsdienās, spilgtākas tās bija patvērušās arī tautas atmiņā. Kalniešu dzīve – skarba un pieticīga. Augsne kalnos nabadzīga, tāpēc ienākumi no zemkopības – nelieli. Ar amatniecību nodarbojās galvenokārt sievietes. Mākslinieks ielūkojās kalniešu mājokļos un sāka saprast paklāju lielo nozīmi viņu ikdienā. Sadzīvē tekstilijas nodereja gan durvju ailas aizsegšanai, gan par logu aizkariem, gan citiem praktiskiem mērķiem. No blīva, gluda, bagātīgi ornamentēta auduma šuva lielas



Tigrana Onenca baznīcas (celta 1215. g.) drupas.
 Ani. 1912. J. Straumes
 foto.

*Ruins of Tigran Onentz
 Church (built in 1215).
 Ani. Photo J. Straume.*

ceļojumu somas, no šī auduma darināja arī mazākas somas, ko piestiprināja segliem. Dažādu izmēru tekstilizstrādājumi sedza telpu grīdas, sienas. No auduma darināja arī lielas somas veļas glabāšanai. Ar tepiķiem iekārtotajā telpā veidojās īpatnēja gaisotne, mājīga un nedaudz noslēpumaina.

J. Straume iepazīna vietējo tekstiliju daudzveidību. Kaukāza tautu bezplūksnu paklājiem raksturīga ļoti liela dažādība aušanas tehniku, lietojuma, izmēru, krāstoņu un ornamenta izveides

ziņā. Māksliniekam vajadzēja labi zināt daudzo Kaukāzā dzīvojošo tautu dotos tekstiliju nosaukumus, kas dažādās valodās bija stipri daudzveidīgi. Kaukāzā austos paklājus jau toreiz mēdza iedalīt divās grupās: bārķšu (plūksnu) un bezbārķšu (bezplūksnu) paklājos. 19. gadsimta beigās un 20. gadsimta sākumā Kaukāzā persiešu paklājus vēl darināja noteiktos apgabalos. Gruzijā tolaik pārsvarā auda bezplūksnu paklājus, galvenās to tapšanas vietas bija Tionetijas un Dušetijas apriņķī Tiflissas guberņā un Imerētijā Kutaisi apriņķī.

Krāšņākie ir plūksnu jeb persiešu paklāji, kas austi persiešu tehnikā.¹⁰¹ Par šo paklāju darināšanas galveno rajonu Kaukāzā pamatoti uzskatīja Dagestānu. Prasmīgas paklāju darinātājas dzīvoja vairākos tās ciematos: Vakaļjarā, Imamkuļikentā, Mageramkentā, Kasumkentā, Giljarā un citur, arī Temirhanšuras apgabalā. Tirgoņu vidū īpaši iecienīti bija Dagestānas bezplūksnu paklāji un tās dienviddaļā (piemēram, Derbentā) sietie tepiķi. Savukārt Kubas¹⁰² paklāji bija nepārspējami ar seno ornamentu daudzveidību un tehnisko kvalitāti. Lai

viegļāk būtu orientēties šajā etnogrāfiskajā bagātībā, ekspedīcijās iegūtos materiālus grupēja gan pēc to atrašanās vietas, gan pēc tekstilijas ornamenta izplatības apgabala. Pēc Mājamatniecības komitejas speciālistu uzskatiem, pastāvēja vairākas ļoti nozīmīgas tekstiliju izplatības teritorijas. Arī Karabaha (kādreizējā Kara-

bahas haniste) bija slavena ar senām paklāju darināšanas tradīcijām un tirdzniecības sakariem ar Eiropu un Āziju. 19./20. gadsimtu mijā, ar anilīna krāsu ieviešanu Šušas pilsētā, sākās Karabahas izcilo darinājumu kvalitātes pasliktināšanās, tomēr šis apgabals vēl arvien tika uzskatīts par daudzveidīgāko un mākslinieciski vērtīgāko paklāju darināšanas vietu Kaukāzā, tāpēc J. Straume un citi speciālisti daudz uzmanības veltīja tā seno aušanas tradīciju atjaunošanai.

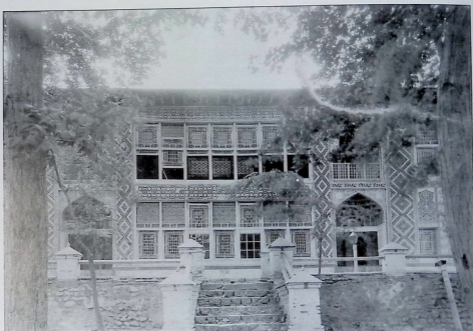


Audējas no Ahti ciemata un paklāju aušanas instruktors. 1912.

Weavers from village Ahti and an instructor of carpet weaving. 1912.

IWA, 902. f., 2. apr., 28. l., 34. lp.
 LSA, f. 902, descr. 2, file 28,
 l. 34.

Tekstilijas bija vienlīdz iecienītas gan kristiešu, gan musulmaņu kalniešu ģimenēs. Musulmaņu rituālā liela nozīme ir lūgšanu paklājam. Amatnieki to centās aust īpaši skaistu, gan rakstos, gan krāsās izsmalcinātu. Lūgšanās musulmaņi gremdējas vairākas reizes dienā, taču ne vienmēr iespējams tobrīd atrasties savā mājā vai mošejā. Darba vietā vai ceļā esošie, gatavojoties lūgšanai, noklāj speciāli tam paredzētu paklājiņu, kuru novieto tā, lai tajā attēlotā arkas smaile būtu vērsta Mekas virzienā. Pirms lūgšanas tiek noauti apavi un, sekojot rituālam, musulmanis noslīgst ceļos, pieskaroties zemei ar pieri un



Hana pils Nuhā. 1919.
Khan's castle in Nukha.
 1919.

LVA. 902. f., 2. apr., 28. l.,
 4. lp.; J. Straume foto.
 LSA. f. 902, descr. 2, file 28,
 l. 4; photo J. Straume.

plaukstām. Lūgšanu paklājā īpaši atzīmētas tās vietas, kurām jāpieskaras lūgšanas laikā. Ziemeļkaukāzā mītošie musulmaņi visbiežāk lūgšanu paklāja centrālajā daļā attēlo bagātīgi ornamentētu arkveidīgu nišu. Paklāja augšdaļā ieausts cilvēka plaukstu atveids, bet nišas centrā – grezni ornamentēts, neliels laukums, kuram lūgšanas laikā pieskaras ar pieri (41. att.). Krimas musulmaņu

lūgšanu paklājiem ir raksturīgs mošejas galvenās nišas attēlojums ar minaretiem abās pusēs.

Tekstiliju daudzveidība J. Straumi pirmajos darba gados nedaudz mulsināja, bet, tuvāk iepazīstot un ikdienā pētot aušanas tradīcijas, viņš arvien vairāk sāka interesēties par iemiesliem, kas mājamatniekus mudina izvēlēties tieši tādu un ne citādu ornamentu, par dabiskajām krāsvielām, tehniskajiem paņēmieniem un citiem amatniecības noslēpumiem. Līdzās mākslinieka pienākumiem viņš pievērsās tekstiliju ornamentu zinātniskajai izpētei – ilgam un sarežģītam darbam, kas bija viens no Mājamatniecības komitejas uzdevumiem. Ar lielu aizrautību J. Straume kopēja un studēja sakrālās mākslas vērtības Gelati,¹⁰³ Ečmiadzinā un citos reliģiskajos centros. Mājamatniecības komitejas muzeja krātuves papildināja viņa zīmētās gan kristiešu, gan musulmaņu kulta celtņu un seno rokkrakstu ornamentu kolekcijas. Mākslinieks fotogrāfijās iemūžināja Kaukāza tautu amatniecības izstrādājumus, amatnieku darbnīcas un sadzīves skatus, arhitektūras objektus, vairākkārt atgriezoties kultūrvēsturiski nozīmīgās vietās. 1919. gadā J. Straume atsāka fotografēt ornamentus, kurus bija ievērojis hana pili Nuhā.¹⁰⁴ Pilsētiņa iepatikās, un darbu pili mākslinieks paredzēja ilgākam laikam.

“Nuha, 16./IX.19.

Dārgā Sū, kopš sestdienas mēs esam Nuhā. Sestdien ap 3 no rīta ieradāmies Jevlahā, bez gulēšanas tūlīt devāmies uz Nuhu. Kopā ar mums brauca viens tatāru virsnieks, viens pops, viens beks un vēl 2 tatāri. Jau Jevlahā sāka līt un jo tālāk, jo lietus kļuva arvien stiprāks. Laiks bija diezgan auksts, un es mazliet drebēju. Daba sākumā nebija interesanta, plika, bez zaļumiem, bet tālāk bija skaisti. Tā kā lija, sevišķi daudz nevarēja redzēt. Ieradušies Nuhā, bijām slapji kā vistas. Ātri devāmies uz viesnīcu. [...] Tur mūs labi paēdināja. Pagājušajā naktī nebijām gulējuši, tāpēc nogulējām līdz svētdienas pusdienlaikam. [...] Tikai otrdien mums atkal uzspīdēja saule. Cik daba bija skaista! Pilsēta ir diezgan liela, visa vienos zaļumos, no trijām pusēm apaugušu kalnu ieskauda. Tur nav nevienas mājas, kurai nebūtu dārza. Mājas ir tīras, celtas no akmens. Lielākoties tatāru apdzīvotas. Bijām dažās zīda fabrikās, tā ir vienīgā lieta, kas mūs šeit interesē. Cīmatos nebijām. Šeit atrodas viena hana pils,¹⁰⁵ kas nav apdzīvota. No ārpuses un iekšpusē viss

ir klāts ar ārkārtīgi skaistiem ornamentiem un gleznojumiem. Es kaut ko nofotografēju. Šeit darbs ir priekš vairākiem mēnešiem, tādēļ nākamgadu ceru šeit atbraukt kopā ar savu mazo dārgumiņu. [...] Dārgā, Jūs gaida kāds pārsteigums. Minēsiet? Balta, liela, skaista zīda šalle. Nuhā vispār neko nevar atrast no zīda, tomēr vairākas fabrikas ražo zīdu. Vakar un šodien esmu diezgan noguris. Un Jūs, mana dārgā? Jūs laikam pašlaik slimojat. Esiet gudra, veseļojieties ātrāk. [...] Rit 3 no rīta braucam uz Šušu. [...]”¹⁰⁶

Dagestānas apgabala lauksaimniecības un mājamatniecības izstrādājumu izstādes atklāšana Temirhanšurā.

1912.

Grupas centrā otrajā rindā trešais no kreisās – zemes pārvaldnieka palīgs civiljautājumos, senators, slepenpadomnieks, Krievijas imperatora galma hofmeistars un J. Straumes draugs Emanuelš Vataci, pēdējā rindā pirmais no kreisās – Jūlijs Straume.

Opening of the Exhibition of Agricultural and Homecraft Products of Dagestan Region, Temirkhanshur, 1912.

Second row in the centre: third from left – Emanuel Vatsi, assistant land governor in civil affairs, senator, secret councillor, Hofmeister of Russian Emperor's Court, and J. Straume's friend; third row: first from left – Jūlijs Straume.

Gulbenes vēstures un mākslas muzeja īpašums;

I. Abuladžes foto.

Property of the Gulbene Museum of History and Art; photo I. Abuladžes.



Mākslinieks bija sev atklājis un iemīlējis Kaukāza dabu, cilvēkus un viņu radīto mākslas pasauli. Tāpēc viņš nežēloja pat veselību, dažreiz strādājot nepiemērotā apgaismojumā, kas bojāja redzi. Latvietim neparastā Kaukāza tautu mākslas bagātība rosināja mākslinieku radīt jaunas ornamenta variācijas.

Diemžēl labi iesākto darbu stipri sarežģīja Pirmais pasaules karš. Mākslinieku pašu gan kara notikumi saudzēja, jo Jūlijs tuvredzības dēļ nebija pakļauts karaklausībai. Viņš turpināja veikt ierastos Mājamatniecības komitejas darbus, kā arī evakuēja vērtīgākās kolekcijas no Tiflissas uz Jekaterinodaru.¹⁰⁷

Bet revolūciju un kara atbalsis, pēc tam Pilsoņu karš sasniedza arī Kaukāzu. Laiki kļuva nemierīgi, dzīve – grūta. Bēgļu

gaitās Kaukāzā nonākušie latvieši sāka domāt par atgriešanos dzimtenē. Jūlijs Straume piedalījās Tifliskas latviešu biedrības sanāksmēs, lai gūtu priekšstatu par iespējām nokļūt mājās.¹⁰⁰ Pēc vairāku sanāksmju apmeklēšanas mākslinieks nolēma vēl nogaidīt, līdz situācija kļūs skaidrāka. Daudzi viņa tautieši bija izlēmuši citādi. 1919. gada septembrī Latvijā vēlējās atgriezties apmēram 500–600 cilvēku, 1920. gadā to skaits pieauga. Viņu vidū bija kareivji, bez darba palikušie strādnieki un kalpotāji, arī viens otrs uzņēmuma saimnieks, kurš, šķīries no īpašuma, centās glābt sevi un ģimeni.¹⁰⁰ Aizbraukt gribētāji pulcējās Melnās jūras krastā – Batumi un citās piejūras pilsētās. Plosījās tifs, daudzi nomira, Latviju neieraudzijuši...

1920. gadā Kaukāzā savu varu steidzās nostiprināt bolševiki. Vērojot tautiešu aizbraukšanu un ar to saistītās grūtības, Jūlijs Straume nolēma vēl uzkavēties Tiflisā. Darbu viņš nebija zaudējis. 1920. gada rudenī līdz Kaukāzam nonāca ziņa par Latvijas un Padomju Krievijas miera līguma parakstīšanu 1920. gada 11. augustā. Līgums paredzēja tiesības latviešu bēgļiem atgriezties dzimtenē. Lielinieku un mazinieku cīņa par varu radīja juku laikus Kaukāzā. To izjuta arī mākslinieks.¹¹⁰

1921. gada maijā Latvijas vicekonsuls Tiflisā Jānis Puriņš¹¹¹ piedāvāja Jūlijam Straumem uzņemties Latvijas konsulāta vadību. Māksliniekam bija neērti atteikties, un pienākumi pēc J. Puriņa stāstījuma nešķīta sarežģīti. Ilgām pārdomām nebija laika. Gruzijas Strādnieku un zemnieku valdība 1921. gada 24. maijā bija pieņēmusi lēmumu par Latvijas, Lietuvas, Igaunijas, Somijas un Polijas bēgļu un pavalstnieku evakuāciju uz dzimteni. J. Puriņš solījās visus ar turpmāko konsulāta darbību saistītos jautājumus atrisināt Latvijā un atsūtīt J. Straumem nepieciešamo informāciju. 1921. gada 27. maijā Jānis Puriņš jaunajam vicekonsula vietas izpildītājam Jūlijam Straumem nodeva konsulāta mantu un inventāra sarakstu.¹¹² Saņēmis Gruzijas valdības atļauju Latvijas konsulāta darbu turpināt tā pagaidu vadītājam Jūlijam Straumem un sekretāram Pēterim Birgelsonam¹¹³, jau ceļa jūtis esošais J. Puriņš abiem kungiem izrakstīja apliecības un vizēja tās Gruzijas Ārlietu komisariātā. Latvijas Pagaidu valdības izsniegtā pilnvara bija vienīgi konsulam Gruzijā Oskaram Būmanim, kurš to, aizbraucot no Tiflissas, paņēma līdzi.¹¹⁴



Sākot darbu, J. Straume atklāja, ka konsulātam nav finansiālā nodrošinājuma, kase – tukša. Arī dokumentus, kas bija pamatojums Latvijas pilsoņu pasu izsniegšanai, J. Puriņš bija aizvedis, bet konsulātā katru dienu ieradās cilvēki, lai gūtu atbalstu un risinājumu savām problēmām, kas tagad uzticētas J. Straumem. Arī vairāki simti Sarkanās armijas kareivju ieradās konsulātā ar lūgumu, lai viņiem izdod dokumentus, kas apliecinātu, ka viņi ir latvieši un, pamatojoties uz miera līgumu, atbrīvojami no dienesta Sarkanajā armijā. Konsulātā šo lūgumu atbalstīja, bet visi latvieši tomēr netika uz dzimteni. No karadienesta atteicās atbrīvot speciālistus un personas, kas bija vadošos amatos.¹¹⁵ 1921. gada 8. augustā Revolucionārā komiteja izdeva dekrētu, kurā teikts, ka par ārzemnieku uzskata tikai to personu, kurai pase izdota tās dzimtenē. Izrādījās, ka Gruzijā tādu latviešu nav, jo viņiem ir Latvijas konsulāta izniegtās pases. Tas radīja sarežģījumus, jo viņus neatzina par ārzemniekiem.

Latvijā J. Straumes vēstule par problēmām Kaukāzā bija saņemta jau 1921. gadā, bet pēc vēstules stūrī uzrakstītās rezolūcijas – *“politiska konjunktūra pagaidām piespiež atturēties no atbildes”* tai bija lemta aizmirstība Latvijas Ārlietu ministrijas darbinieka Jāņa Lazdiņa kunga rakstāmgalda atvilktnē.¹¹⁶

Nozīmīga loma J. Straumes vadītā konsulāta liktenī bija sekretāra Pētera Birgelsona sūdzībai par Jūliju Straumi un viņa rīcību 1922. gada janvārī, kad starp viņiem sadzīviska rakstura iemesla dēļ izraisījās konflikts. Atturībasnieks J. Straume bija uzskatījis, ka P. Birgelsona saaicinātie viesi un pats konsulāta sekretārs pareizticīgo Ziemassvētkus konsulāta ēkā atzīmējis pārāk trokšņaini, un atbrīvojis P. Birgelsonu no konsulāta sekretāra pienākumiem.¹¹⁷ Jūlijs bija rīkojies impulsīvi, gluži tāpat kā savulaik viņa tēvs Straumes Kārlis brīžos, kad saskatīja nekārtības, kas jāpārtrauc. P. Birgelsons uzrakstīja sūdzību un nosūtīja to uz Rīgu Latvijas Ārlietu ministrijai.¹¹⁸

Saņēmuši sūdzību, Ārlietu ministrijas ierēdņi no Jāņa Puriņa pieprasīja ziņas par notikumiem Tiflisā pirms viņa atgriešanās Latvijā,¹¹⁹ un rezultātā tika nolemts pārtraukt Latvijas konsulāta Gruzijā darbību.¹²⁰

Neko vēl nenojaušot par šo lēmumu, J. Straume sūtīja vēstules un telegrammas, kurās atklāja Latvijas pilsoņu kritisko stāvokli Kaukāzā un lūdza pilnvaras Latvijas valdībai, lai konsulāts

Gruzijā varētu turpināt darbu. Taču no Jāņa Puriņa joprojām nebija nekādu ziņu, klusēja arī Latvijas pārstāvniecība Maskavā, tāpat Ārlietu ministrija Rīgā. Jūliju Straumi pārsteidza Latvijas Republikas valdības attieksme pret politiskajām pārmaiņām Kaukāzā. Vēstulē ārlietu ministram 1922. gada 12. februārī viņš rakstīja:

“Ja Transkaukāzija ir tas tilts, pa kuru stiepjas un saistās ekonomiskas, tirdzniecības un rūpniecības intereses ar Austrumiem, ja mazas valstiņas, līdzīgas Latvijai – Lietuva un Igaunija –, cenšas nodibināt ar gruzīnu valdību ciešas saites politiski ekonomiskā ziņā (Lietuva sūtīja šurp savu pilnvarotu tirdzniecības priekštāvi, Igaunija nodibināja Tiflisā pie lielinieku valdības sūtniecību priekš visa Aizkaukāza un Persijas un sagaida tuvākā laikā kuģi no Igaunijas ar precēm) – tad arī Latvijai, man šķiet, būs pietiekoši daudz iemeslu uzturēt savu priekštāvniecību Kaukāzā.”

Vēstules nobeigumā J. Straume paziņoja: *“Tā kā galvenā kārtā Konsulāta vadīšana mani aizkavēja atgriezties dzimtenē, tad, ja tāds nepastāvēs Tiflisā un man netiks atsūtītas pilnvaras, domāju pavasarī braukt uz Latviju. [...] Kaukāzā man sakrātas vērtīgas zīmējumu kolekcijas, kurām būtu svars latviešu mākslas dzīvē. Bet gruzīnu valdība negribēs tās izlaist ārā.”*¹²¹

Jāpiebilst, ka Latvijas Republikas konsulāts Gruzijā tika pasludināts par slēgtu 1922. gada 10. februārī, pamatojoties uz Padomju Gruzijas valdības dekrētu par ārzemju pārstāvniecībām. Tikai 1922. gada 22. februārī J. Straume beidzot saņēma



Bashalas ciemata sirmgalvji un bērni pie milzu platānas. 1914.

Aged people and children of village Baskhala at an enormous plane tree. 1914.

LVA. 902. f. 2. apr., 28. l., 37. lp.; J. Straumes foto. LSA. f. 902. descr. 2. file 28. l. 37; photo J. Straume.



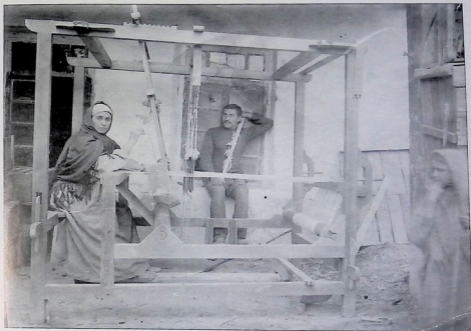
vēstuli no Latvijas sūtniecības Krievijā, adresētu Latvijas pagaidu vicekonsulam Gruzijā J. Straumes kungam, bet tajā nebija jaušams atbalsts.¹²²

Jūlija Straumes darbība Latvijas Republikas konsulatā Gruzijā ilga no 1921. gada 18. maija līdz 1922. gada 22. februārim. Pēc konsulāta slēgšanas likteņa ziņā palika vairāki tūkstoši Kaukāzā mītošo Latvijas pilsoņu, kuri vēlējās atgriezties dzimtenē. Turpmāk Jūlijs Straume pievērsās tikai pienākumiem Padomju Gruzijas Zemkopības tautas komisariātam pakļautajā Mājamatniecības izstrādājumu nodaļā Tiflisā. Politisko varu straujās maiņas dēļ nepabeigts palika kāda vērtspapīra mets (38. att.), tā kompozīcija un tematika vedina domāt, ka J. Straume to zīmējis 1920. gada vasarā, kad Tbilisi valdīja sociālistu – maziņu jeb t. s. meņševiku valdība. Kad Gruzijā varu pārņēma lielinieki, Jūlijs Straume nekādas ilūzijas par jauno iekārtu neloloja. Viņam svarīgākais bija – nezaudēt darbu. Tāpēc Jūlijs jutās zināmā mērā iepriecināts, uzzinot, ka varēs turpināt iesākto un viņam palīgā ieradīsies otrs mākslinieks – jauns puisis Dāvids Cicišvili.¹²³ Turpmāk viņi strādāja ciešā sadarbībā, un Jūlijs Straume uzticēja kolēģim arvien nopietnākus uzdevumus. Uz kādreizējās “Ganatleba”¹²⁴ skolas – darbnīcas bāzes 1921. gadā izveidotajā un Zemkopības tautas komisariāta pakļautībā esošajā Mājamatniecības tehnikumā 1921./1922. gadā austas tekstilijas arī pēc J. Straumes metiem, to skaitā paklāji “Miri”¹²⁵ un “Džungli” (otrs nosaukums – “Medības”), kuru tehniskos zīmējumus izpildījis D. Cicišvili.

Padomju Gruzijas paklāju ekspozīcija Starptautiskajā dekoratīvās mākslas un modernās industrijas izstādē Parīzē 1925. gadā ieguva Zelta medaļu. Sevišķi izcēlās abas iepriekš minētās tekstilijas, īpaši “Miri”.¹²⁶ Pēc Persijas paklāju kompozīciju parauga Jūlijs Straume darbā “Miri” radījis elegantu ornamenta un toņu saskaņu. Tā centrālā daļa vienmērīgi noklāta ar sīku rakstu, kas sastāv no stilizētām vienāda izmēra un izskata skujkoku formām. Apmales platajā joslā attēloti stilizēti putni, bet mazajās joslās – ģeometrisks ornaments, apmalēm veidots savienots stūris. Tekstilija ieturēta ķieģeļsartos un brūnos toņos, krāsu un faktūras mijiedarbība kopumā rada ļoti interesantu dekoratīvu efektu. Zelta medaļas piešķiršana uzskatāma par Jūlija Straumes jaunrades starptautiska mēroga vērtējumu.

1921.–1923. gadā pēc meistara metiem Gruzijā darināti vairāki atšķirīgi paklāji. Dažos turpinātas Kaukāza tautu mākslas tradīcijas un radīts ļoti smalks, sarežģīts ornaments. Kādā kvadrātveida paklājā mākslinieks, respektējot tālaika politiskās prasības, attēlojis Padomju Gruzijas ģerboni (54. att.).

Nepakļauties lielinieku rīkojumiem tajā laikā varēja iedrošināties tikai viņu ideoloģiskie pretinieki vai fanātiķi. J. Straume nebija ne lielinieku atbalstītājs, ne arī nelokāms pretēju ideju



paudējs. Būdams mākslinieks, viņš cerēja saglabāt neitralitāti, bet tas neizdevās. Mākslinieks bija spiests pārkāpt arī tos estētiskos kritērijus, kurus viņš popularizēja līdz laikam, kad padomju iestādes sāka diktēt savas prasības arī radošo profesiju pārstāvjiem. Kādreizējās Mājamatniecības komitejas darbnīcās J. Straumes vadībā bija iesākts darbs pie paklāja, kura kompozīcijā attēlots sv. Juris (53. att.). J. Straume pārveidoja paklāja kompozīcijas metu, aizvietojot sv. Juri ar Padomju Gruzijas ģerboni.¹²⁷

Mājamatniecības kursi
 Hadžmahalā. 1916. g.
 4. septembris.

*Courses of homecraft in
 Hadzhmakhal.*
 4 September 1916.

LVA. 902. f., 2. apr., 28. l., 24. lp.
 LSA. f. 902, descr. 2, file 28.
 l. 24.



Šajā laikā, kad politisko prasību dēļ strādāt kļuva aizvien grūtāk, Jūlijs Straume tomēr devās ekspedīcijās. Kad viņam nācās aizbraukt no Tiflissas uz vairākām dienām, dzīvesbiedre nervozēja. Jūlijs vēstulēs mēģināja sievu mierināt:

“Signahī¹²⁸, 15./VI.23.

Mana dvēsele bēdājas Suzanetes dēļ. Kāpēc Jūs bijāt tik dusmīga uz mani, kad braucu prom? Es saprotu, ka palikt Tiflisā ir grūti, bet braukt man līdzī? Jūs domājat, ka tas bija iespējams? Man šķiet, ka nē. Bija daudz iemeslu, un Jūs to zinājāt tikpat labi, cik es. Es ceru, es vēlos, lai Jūs nomierinātos un gaidītu atgriežamies mazo – lielo Jūliju, kurš tik bieži domā par Jums...

Jau 3 dienas esmu Signahī. Pirmajā dienā, kad ierados, bija jau vakars, tādēļ ne pie viena neaizgāju. Mazliet tikai apskatīju pilsētu. Tā ir līdzīga Šušai. Tā atrodas kalnos. Ārpus pilsētas ir milzīga ieleja, miglas ieskauta. Otrā pusē kalnu grēdas. Daudz koku un krūmu. Vakaros ir vēss, pat auksts. Gandrīz katru dienu līst. Pat vairākas reizes dienā. Bieži vien ir arī vētras. Mana pirmā vizīte bija pie mūsu inženiera rekomendētā kunga. Kopā ar viņu [Gogolašvili] bijām uz исполком [izpildkomiteja], bet satikām tikai partijas sekretāru. Viņš daudz ko apsolīja, bet līdz šim vēl neko lielu nav izdarījis. Vienmēr kaut kā trūkst. Visi ir ļoti aizņemti. [...] Vakar vakarā devāmies visi uz kādu sieviešu klosteri, kurš tagad ir slēgts. Un viņām bija jāaizbrauc. Tagad tas ir tehnikums. Šeit atradu skaistus broderi, kurus paņēmu izstādei. Rit mums ar товариш [biedru] Gogolašvili ir jābrauc prom uz ciematu, lai tiktu līdz dzelzceļam un aizbrauktu uz Telavi un ciemiem. [...] Saudzējiet savu veselību. Ja būs iespējams, tad rakstīšu Jums.”¹²⁹

J. Straume vāca amatnieku darbus, lai tos vestu uz Maskavu 1923. gada vasaras beigās ielānotajai padomju tautu lietišķās mākslas izstrādājumu vissavienības izstādei. Bija radies izdevīgs brīdis, lai istenotu savu ieceri – gatavotos ceļam uz Latviju. Arī mākslinieka dzīvesbiedre 1923. gada 30. augustā saņēma apliecību, kas atļāva doties uz Maskavu pie vīra.¹³⁰ Muiža apstiprināja līdzvedamo mantu sarakstu. Straumju ģimene paņēma nepieciešamākos sadzīves priekšmetus un piemiņas lietas, no kurām negribēja šķirties. Viņi bija nolēmuši no Maskavas doties uz Latviju.

1923. gada vasarā Jūlijam apritēja četrdesmit deviņi gadi, no tiem sešpadsmit aizvadīti Kaukāzā. Apveltīts ar Štiglica skolā iegūtām un Eiropā papildinātām zināšanām, Jūlijs Straume reiz bija ieradies svešā zemē. Patiesi cienīdams tās kultūru, viņš sekmeja lietišķās mākslas tradīciju un amatniecības nozaru saglabāšanas programmas īstenošanu Kaukāzā. J. Straumes darbība palīdzēja etnogrāfiem un kultūras nozaru speciālistiem pretoties industrializācijas radītai unifikācijai un etnisko sakņu zaudēšanas procesiem Kaukāza reģionā. Tiflisā palika vairāki simti viņa radīto skiču un metu tekstilijām, arī monumentāli darbi, to skaitā – Muižniecības bankas (vēlāk – Tbilisi publiskā bibliotēka) interjera apgleznojums, kuru mākslinieks veica kopā ar kolēģi Heinrihu Griņevski.¹³¹ Jau minētais kvadrātveida paklājs ar Padomju Gruzijas ģerboni un otrs, dēvēts par maziņu vai rogu, austi mākslinieka J. Straumes vadībā un 1923. gadā eksponēti izstādē Maskavā.¹³² Šajā pilsētā Straumju ģimene uzskatījās ilgāk, nekā paredzēts, jo radās dažādi sarežģījumi. Svarīgākais bija muitas darbinieku iebildumi pret līdz vedamo mantu sarakstu. Aizdomas viesa paklāji un paklājauduma somas, kā arī dažas viņiem svešā valodā rakstītas grāmatas. J. Straume ilgi nopūlējās, līdz izdevās pārliecināt ierēdņus, ka paklāji šoreiz nav uzskatāmi par greznuma priekšmetiem, jo māksliniekam tie tikpat nepieciešami darbam kā otas un krāsas. Beidzot viņš saņēma ilgi gaidīto atļauju, kas pavēra Maskavas muitas vārtus.

Tēviju Jūlijs Straume bija atstājis jauneklā gados. Pēc izglītības Krievijā un papildināšanās Rietumeiropā viņš atkal bija nokļuvis svešā zemē – Kaukāzā... Jau pusmūžā mākslinieks atgriezās mājās. Kā dzimtene viņu sagaidīs?

Tēvijā

Latvijā Jūlijs un Augusta Straumes ieradās 1923. gada Ziemassvētkos. Vispirms atbraucēji apciemoja Jūlija tuviniekus. Tikšanās ar brāli Jāni raisīja gan prieku par atkalredzēšanos, gan sāpīgu vilšanos – viņam neklājās viegli, tas laiks, kad varēja materiāli atbalstīt Jūliju, bija tālā pagātnē. Gudrais, enerģiskais vecākais brālis bija pārcēlies uz dzīvi Rīgā, pametot sievu un meitu Mailu Jelgavā, viņš bija novecojis un slims, sācis lietot alkoholu, lai remdētu mokošās sāpes. Jūlijs augstu vērtēja ģimenes nozīmi radoša cilvēka dzīvē, no stiprajiem dzērieniem bija baudījis vienīgi alu, tādēļ Jāņa rīcība viesā viņā nosodījumu un neizpratni.¹³³ Tomēr sirdsapziņa neļāva nepalīdzēt Jānim, ja viņš to lūdza.

Mājvietu Jūlijs un Augusta ar paziņu starpniecību atrada Lāčplēša ielā 52/54 (dzīvoklis 19a), bet vēlāk pārcēlās uz Pārdaugavu, tur viņi īrēja telpas Slokas un Vilipa ielā.¹³⁴ Mākslinieks ar interesi vēroja pārmaiņas Rīgā. Augustai šī pilsēta vēl bija sveša, taču viņa redzēja, ka Latvija karā cietusi vairāk nekā viņas dzimtene Beļģija. Rīgā 1923. un 1924. gadā turpināja atjaunot tiltus pāri Daugavai. Nomalēs slējās daudz izpostītu un neapdzīvotu ēku.

Galvaspilsētā pavērās vairāk iespēju atrast piemērotu darbu nekā provincē, taču meklējumi ieilga. Tad mākslinieks nolēma izmantot Kaukāzā gūtās zināšanas par persiešu tepīku aušanas tehniku un ierosināja Galvenajai cietumu pārvaldei organizēt ieslodzītajām paklāju aušanas darbnīcu. Piedāvājums likās visai neparasts, tomēr guva atbalstu. 1924. gada februārī J. Straumi pieņēma darbā Rīgas Termiņcietumā par jaunāko uzraugu, bet patiesībā viņš mācīja ieslodzītajām aušanu.¹³⁵ Tā Jūlijs Straume sāka skolotāja gaitas Latvijā. Pēc kāda laika māksliniekam pavērās vēl viena iespēja apliecināt savu pedagoga prasmī. 1924. gada 11. aprīlī Izglītības nodaļas vadītājs Roberts Bērziņš lūdza pilsētas valdi palīdzēt Rīgas pilsētas amatnieku skolā (turpmāk tekstā – amatnieku skola) atvērt kursus inteligēntajiem bezdarbniekiem

tādu amatu apgūšanai, pēc kuriem vislielākais pieprasījums.¹³⁶ Valdība šim nolūkam atvēlēja 40 000 latu lielu kredītu, un, šī lēmuma iedvesmoti, amatnieku skolas pedagogi nolēma izveidot vairākas jaunas nodaļas, arī aušanas un sieviešu apģērba šūšanas nodaļu, par kuras vadītāju 1924. gada 1. augustā apstiprināja Jūliju Straumi.¹³⁷

Apģērbu J. Straumes vadībā šuva, ievērojot tā laika modes tendences. Šujmašīnu pietika, turpretim sagādāt audēju apmācībai nepieciešamo aprīkojumu bija daudz grūtāk. Vērojot audzēkņu interesi par aušanu, J. Straume nolēma paplašināt savas pedagoģiskās darbības loku. Uz šādu rīcību mākslinieku mudināja arī paša ģimenes materiālie apstākļi. Jūlijs nedomāja, ka viņa sieva varētu Rīgā atrast piemērotu darbu, turklāt vīra pienākums bija sagādāt ģimenei iztiku, tāpēc viņš meklēja vēl kādu iespēju noorganizēt paklāju aušanas kursus. Mākslinieks vēlējās ieinteresēt latviešu sievietes par austrumtautu amatniecības tradīcijām. Tā viņš nodrošinātu sev darbu ilgam laikam un, ja paveiktos, izveidotu vairākas paraugdarbnīcas. 1924. gada decembrī dažās avīzēs Rīgā varēja lasīt sludinājumu:

"Latvju Sieviešu Nacionālās Līgas Tepiķu un mākslas aušanas kursi (Izglītības ministrijas pārziņā).

*Kursos māca austrumnieku tepiķu aušanu, kā arī somu un zviedru aušanas tehniku ar latviešu rakstiem mākslinieka Straumes un mākslas audējas Lesmet j-dzes vadībā. Kursu ilgums 3–6 mēneši, mācību maksa 500–2000 rbļ. mēnesī. Kursantes uzņem katrā laikā. Lauciniecēm uz vēlēšanos lēts kopszīvoklis. Pieteikšanās LSNL birojā Rīgā, Kalpaka bulv. Nr. 4. Tuvākas ziņas izsniedz pa pastu."*¹³⁸

Pēc dažām nedēļām avīzē parādījās cits sludinājums, kurā vēstīts, ka Rīgā nodibināta vēl viena austuve, to vadot mākslinieks Jūlijs Straume, kas māca aust paklājus persiešu jeb austrumnieku tehnikā.¹³⁹ Sākumā atsaucība nebija tik liela, kā varētu vēlēties, bet pakāpeniski audzēkņu pulks pieauga.



J. Straumes brāļa Jāņa meita Maila Jordane. 1920.

Maila Jordane, daughter of J. Straume's brother Jānis. 1920.

LVA, 902. f., 2. apr., 66. l., 29. lp.
LSA, f. 902, descr. 2, file 66, l. 29.

Pēc Straumes iniciatīvas Latvju sieviešu nacionālā līga (turpmāk tekstā – Sieviešu līga) 1924. gadā pulcēja dāmas, kuras vairāk vai mazāk cītīgi centās apgūt paklāju aušanu persiešu tehnikā, un drīz vien Sieviešu līgā jau darbojās Mākslas aušanas skola. Tās programmā samanāmas tādas pašas galvenās vadlīnijas, ko J. Straume bija gan iepazinis Štiglica skolā, gan īstenojis Mājamatniecības komitejas paraugdarbnīcās. Tagad tās tika papildinātas ar jaunākajām atziņām pedagogijā un mērķtiecīgi pielāgotas Latvijas apstākļiem. Lai audzēknes sagatavotos praktiskajiem darbiem, viņām vispirms vajadzēja apgūt kompozīciju un, kā toreiz mēdza teikt, “brīvrokas zīmēšanu”. Meiteņu uzdevums – ar zīmuli un ūdenskrāsām attēlot dažādus augus, to lapas, ziedus, augļus, kā arī citus auduma rotāšanai piemērotus dabas objektus un priekšmetu grupas. Pēc programmas zīmējumam bija jāklūst par rosinājumu un pamatu auduma kompozīcijas sacerēšanai. Praktiskajos darbos audzēknes iemācījās dažādas tehnikas, piemēram, sieto segu (tepiķu) aušanas apguve dalīta 3 grupās: *”persiešu segas, garbārkstainās segas, kā arī cilnī iesiets raksts uz vilnas pamata”*¹⁴⁰.

1924. un 1925. gadā, strādājot vairākās darbavietās, J. Straume bija ļoti aizņemts. No rītiem viņš steigās uz amatnieku skolu, pēc tam uz Sieviešu līgu, kur mākslinieku gaidīja dažas audzēknes, tad – darbs Termināla aušanas darbnīcā. Pēcpusdienā, atgriezies mājās, viņš varēja nodoties paklāju metu zīmēšanai. Tā bija gan viņa jaunrade, gan zināmā mērā palīdzība audējām, lai viņas pēc meta labāk varētu izprast mākslinieka iecerī. Paklāju metus autors izstrādājis galvenokārt temperā, jo tādējādi labāk iespējams panākt iecerēto līniju smalko rakstu un precīzāk iezīmēt sīkās detaļas ornamentā. Amatnieces saņēma no Straumes paklāju tehniskos zīmējumus, kuros ieskatījās, ja aužot radās neskaidrības.

Tomēr visvairāk sava laika un enerģijas J. Straume veltīja amatnieku skolai un panāca, ka 1925. gada februārī tur atvērta paklāju izgatavošanas nodaļu, kur paklājus galvenokārt auda persiešu tehnikā. Izglītības nodaļa lūdza pilsētas valdī par šīs nodaļas instruktoru pagaidām apstiprināt kursu pārzini J. Straumi, līdz atradīsies cita kandidatūra. Neviens lietpratējs uz šo vietu nesteidzās pieteikties, tāpēc J. Straume turpināja iesākto darbu. Viņš pielika daudz pūļu un enerģijas, lai nodrošinātu mācību

procesu aušanas darbnīcā: sarūpēja dažādas stelles, vairākas tika atvestas no ārzemēm. Tika izmantotas rāmja, sviru, dažreiz arī trizuļu stelles, bet vēlāk audzēknēm atļāva strādāt ar mehāniskajām stellēm.

Jūlijs Straume jau Kaukāzā, audzēkņus apmācot, bija izmantojis cariskajā Krievijā izstrādāto mājamatniecības instruktoru



programmu, taču laika gaitā tā piemirsās – un mākslinieks izjuta nepieciešamību pēc zināšanu atjaunošanas, tāpēc meklēja iespēju iegūt šīs, pēc viņa domām, ļoti labi uzrakstītās programmas kopiju.¹⁴¹ J. Straumem paveicās, un viņš saņēma mācību materiālu. Prasmīgi sastādīto programmu mākslinieks lietoja darbā privātkursos, amatnieku skolā un atsevišķas tās sadaļas ieteica izmantot zīmēšanas nodarbību vadišanai arī Valsts parauga pamatskolā Rīgā.¹⁴²

Mākslinieka vadīto aušanas darbnīcu sabiedrība atzinīgi novērtēja.¹⁴³ Lai papildinātu zināšanas, par skolas audzēknēm vēlējās kļūt vairākas dažādu privāto aušanas kursu absolventes. Jūlija Straumes vadībā darinātās tekstilijas gan tehniskā izpil-

Rīgas pilsētas amatnieku skolas un tehnikuma skolotāji un audzēkņi. Otrajā rindā sestais no kreisās – Jūlijs Straume. 20. gadu 2. puse.

Teachers and pupils of the Riga Technical School of Craftwork. Second row: sixth from left – Jūlijs Straume. 2nd half of the 1920s.

LVA. 902. f. 2. apr., 66. l., 45. lp.
LSA. f. 902, descr. 2, file 66, l. 45.

dījuma, gan mākslinieciskajā ziņā varēja sacensties ar labākajiem ārzemju ražojumiem. Darbnīcas saņēma pasūtījumus no sociālās apgādes daļas un citām organizācijām. 20.–30. gados



Bijušā Sanktpēterburgas latviešu studentu pulciņa "Rūķis" biedru tikšanās Rīgā. Otrajā rindā ceturtais no kreisās – Jūlijs Straume. 30. gadi.

Members of the former Latvian students' group in St. Petersburg "Rūķis" in Riga, at a commemorative event of the group. Second row: fourth from left – Jūlijs Straume. The 1930s.

LMA Informācijas centrs,
S 69-4: K. Kreicberga foto.
Information Centre of LAA,
S 69-4: photo K. Kreicbergs.

Latvijā darbojās vairākas skolas,¹⁴⁴ kas izglītoja audzēkņus etnogrāfijā un seno aušanas tehniku apgūvē, tās visas galvenokārt izmantoja latviešu tautas mākslas paraugus. Jūlijs Straume mēģināja ieinteresēt kolēģus par Kaukāzā apgūto Mājamatniecības komitejas modeli, jo bija pārliecinājies par tā nozīmi ekonomiskās situācijas uzlabošanā cariskajā Krievijā. Iespējams, ka par šo tēmu tika runāts ar kādreizējiem štigliciešiem, viņam ļoti pazīstamajiem "Rūķa" biedriem. Tā, piemēram, Rūdolfs Pelše rakstīja: "Vajadzīgas darbspējīgas lietišķo mākslu skolas un darbnīcas, kuras dotu derīgus speciālistus – instruktorus un veikus darba strādniekus mākslas rūpniecībā. Pirmo uzdevumā būtu pacelt tautā lietišķās mākslas, organizējot, lietišķi vadot sīkrūpniecības parauga darbnīcas, kā arī lielākus mākslas rūpniecības pasākumus. Otrie būtu istie lietpratēji, darba darītāji."¹⁴⁵

Zināma līdzība ar Mājamatniecības komitejas struktūru šajā R. Pelšes rakstā ir jaušama. Jāpiebilst, ka Pelše kritizēja lielrūpniecības attīstību cariskajā Krievijā un atgādināja, ka tautas skaisuma izpratne un gaumes izjūta, kas bija veidojusies, gadsimtu gaitā izkopjot amatniecības tradīcijas, sāk pamazām izzust lielrūpniecības iespaidā. Ar masu produkcijas negatīvo iespaidu uz tautas mākslu Jūlijs Straume bija saskāries Kaukāzā un labi zināja, ka tas noved pie amatniecības tradīciju degradācijas. Viņš uzskatīja, ka tautas mākslas īstā vieta ir latviešu zemnieka sētā, bet atzina tehniskā nodrošinājuma, produkcijas noieta tirgus veidošanas un profesionālās izglītības nenoliedzami pozitīvo lomu amatniecības attīstībā. J. Straumes pedagoģisko darbību atzinīgi vērtēja Gustavs Šķilters: *“Rīgas pilsētas amatnieku*



*skolas grīdsegu audumi sevišķi jāizceļ, kopš mākslinieks Jūlijs Straume vada šo darbnīcu. Kursi uz īstā ceļa. To rāda izstādītie paraugi.”*¹⁴⁶

J. Straumes audzēkņu veikums amatniecībā bija viņu skolotāja dotību apliecinājums. Amatnieku skolas pamatuzdevums bija sagatavot meitenes darbam rūpnīcā, taču mākslinieks vēlējās,

Rokdarbu kursi.
20. gs. 20. gadu vidus.

Participants of a manual training class. Middle of the 1920s.

LVA. 902. f. 2. apr., 67. l. 4. lp.
LSA. F 902. descr. 2, file 67, l. 4.

lai viņas prastu strādāt ne tikai kā izpildītājas, bet arī patstāvīgi, radoši. Šī iecere prasīja individuālu apmācību un bija laikietilpīga, tāpēc mākslinieks vairs nespēja apvienot darbu Terminācijā ar stundām amatnieku skolā. Arī Sieviešu līgā viņš iegriezās arvien retāk. Pēc J. Straumes ieteikumiem un norādījumiem persiešu paklāju aušanā apmācības darbu Sieviešu līgā dāmas nolēma pārzināt pašas, uzticot kursu tālākas attīstības veicināšanu Ansim Cīrulim, tomēr Sieviešu līgas Mākslas aušanas skola savā programmā bija atstājusi J. Straumes iestrādātās vadlīnijas, papildinot tās ar dažām praktiskām nodarbībām, lai audzēknes apgūtu jaunākās tehnoloģijas, uzzinātu par mākslīgajām un minerālu šķiedrām.¹⁴⁷ Lai gan aušanas kursi bija profesionāli nozīmīgi un audējas saņēma arī pasūtījumus, tomēr stabila ražošanas attīstība tajos bija problemātiska. To apzinājās arī daiļamata pratēja Ērika Valtere:¹⁴⁸ “[..] *Tad arī redzam, ka, neskatoties uz to, ka aušana pie mums kopš gadiem jau skaitās par pašu izplatītāko mākslas amatniecības nozari, tomēr vēl neviens daiļamatnieks audējs nav spējis nodibināt savu darbnīcu un dzīvot no tās ieņēmumiem. Lielākus darbus var uzņemties vai vienīgi Latvju sieviešu nacionālā līga, un arī tikai pateicoties Kultūras fonda pabalstiem un dažādu iestāžu pasūtījumiem, bez kuriem līga savu dzīvību diezin vai vilktu.*”¹⁴⁹

Sieviešu līgā turpināja pastāvēt J. Straumes savulaik iedibinātā mākslinieka un amatnieču sadarbība. Tā sekmēja audēju zināšanu paplašināšanu. Uzlabojās tekstiliju mākslinieciskais līmenis. Aušanas kursi bija vide gan amatnieču, gan viņu ražojumu pircēju gaumes veidošanai, jo paklājus, mēbeļaudumus, aizkarus un citas tekstilijas 20.–30. gadu Latvijā galvenokārt lietoja kā praktiskus interjera elementus.

Sākotnējo piesardzību inteligences aprindās 1924. gadā, kad J. Straume sāka ieviest Latvijā tepiķu siešanu persiešu tehnikā, drīz vien nomainīja arvien straujāk pieaugoša interese, un pēc gada šis paņēmieni jau bija guvis popularitāti. Taču jāteic, ka tolaik, 20. gadu vidū, šai aušanas tehnikai ilgstošu atsaucību neprognozēja pat Jūlijs Madernieks: “[..] *Paklāju aušana stipri vairojusies. Ar to mūsu sievietes nostājas jauna laikmeta, jaunu varbūtību priekšgalā. [..] Tehniski jau sasniegti ievērojami panākumi. Liekas tomēr, ka sikais apstrādājums diezin vai pie mums varēs iesakņoties. Mēs nevarēsim ziedot vienai lietai tik*

daudz laika kā dienvidnieki. Bez tam: ne lētuma, ne labuma ziņā nevarēsīm sacensties ar viņu profesionāliem strādniekiem. Mūsu sajūta, parašas (mēs nesēdēsīm uz grīdas), bet visvairāk materiālie apstākļi prasa citādu, piemērotāku atrisinājumu. Še ceļu jau iesākuši mūsu kaimiņi ziemeļos, strādādami rupjākā materiālā. Šim paraugam būs jāseko arī mums."¹⁵⁰ Zināmā mērā J. Madernieka vārdi bija pravietiski. Pēc pirmās atzinības sabiedrībā 20. gadu vidū sasniegusi uzplaukumu Latvijā 30. gados, persiešu tehnika pamazām, bet neglābjami 50. gadu nogalē sāka izzust no audēju ikdienā lietoto paņēmienu pūra. Taču



Jūlijs Straume ticēja persiešu tehnikas iespējām Latvijā un 1926. gadā uz jautājumu par sava darba mērķi teica: "*Kultivējot smalko mezglu siešanas tehniku, gribēju sasniegt to, kas vērtīgākais pakļājā: ornamentu vissmalkākās, komplicētākās variācijas un darba smalkumu, izturību.*"¹⁵¹

Arī A. Cīrulim un J. Maderniekam, kā vairumam radošu cilvēku, nebija sveša vēlme izmēģināt kādu neparastāku kompozīcijas paņēmienu vai iecerēt pakļāju metu īstenošanu netradicionālā aušanas tehnikā. Jūlija Straumes popularizētā persiešu

Rīgas pilsētas amatnieku skolas aušanas kursu audzēkņu darbu izstāde. 1925.

Exhibition of works made by pupils from the Weaving Class of the Riga School of Craftwork. 1925.

LVA. 902. l. 2. apr., 30. l., 1. lp.
LSA. f. 902, descr. 2, file 30, l. 1.

tehnika šai ziņā pavēra jaunas iespējas latviešu tekstilmākslas ierasto papēmienu klāstā. Tieši J. Straumes jaunrade un pedagoģiskā darbība veicināja persiešu jeb isbārķšu tehnikas ieviešanu Latvijā un raisīja interesi par austrumzemju paklāju kompozīciju. Jāpiebilst, ka vienīgi Jūlijs Straume savu paklāju metus pats īstenoja materiālā ar austrumtautās iecienīto papēmienu. Ne J. Madernieks, ne A. Cīrulis šo aušanas tehniku nepārvaldīja. Arī rakstnieks un mākslinieks Jānis Jaunsudrabiņš, savulaik ar



Rīgas pilsētas amatnieku skolas paklāju izgatavošanas nodaļas audzēknes nodarbību telpā. 1925.

Pupils from the Class of Carpets of the Riga School of Craftwork in their classroom. 1925.

LVKFFA, inv. nr. 16104-K-P.
SAFADL, inv. no. 16104-K-P.

krāsu kasti plecā ceļojis pa Baku un tās apkārtni, sajūsminājies par Kaukāza paklāju krāsu bagātību un ornamenta krāšņumu, neriskēja savu paklāju metus pats īstenojot materiālā, to veica Jaunsudrabiņa kundze.¹⁵² Jā, grūti latvietim neietekmēties no eksotiskajām kompozīcijām, ja oriģināli redzēti paša acīm ciešā saistībā ar vidi, kurā tie tapuši. Par persiešu tehniku un austrumzemju paklāju rakstiem interesējās arī Pēteris Kundziņš, Jēkabs Bīne un citi. Taču tikai Jūlija Straumes radošajā darbībā interese par austrumzemju kultūru bija ilgstoša un paliekoša.

Atrast domubiedrus vienmēr svarīgi, īpaši, ja esi atgriezies dzimtenē pēc daudziem svešumā pavadītiem gadiem. Kad J. Straume ieradās Latvijā, ar atzīstamiem panākumiem mākslā jau darbojās Jūlijs Madernieks. Sevi pieteica arī Madernieka kādreizējais skolnieks Ansis Cīrulis. Madernieka popularitāti vairoja viņa vispusīgā un panākumiem bagātā darbība grāmatu, lietišķajā un stājgrafikā, glezniecībā, interjeru projektēšanā un mākslas kritikā, arī pasniedzēja darbs paša privāstudijā. Arī Ansis Cīrulis sevi apliecināja gandrīz visās vizuālās un lietišķi dekoratīvās mākslas nozarēs.

1925. gada 22. janvārī J. Straume saņēma ielūgumu – Ansis Cīrulis aicināja uz savu darbu izstādi.¹⁵³ Nolēmis, ka ieradīsies, ja būs brīvs laiks, Jūlijs Straume turpināja dienas darbus. Uz izstādi viņš tomēr aizgāja un bija ļoti apmierināts. Uzzinājis daudz svarīgu jaunumu, mākslinieks steidzās tos pavēstīt Augustai, kas tobrīd ciemojās Beļģijā pie tuviniekiem.

“Pirmdien, 26./I.25.

Mīļā Suzanete [...]. Tiešām, pēdējā laikā biju ļoti aizņemts. Ikdienas darbus, kuri jums zināmi, izpildu regulāri katru dienu. Četros pēcpusdienā esmu brīvs, un tad sākas istabu uzkopšana, krāsns kurināšana un pēc tam zīmējumi, kuri tagad pabeigti, un kopš vakardienas vakara esmu nedaudz brīvāks. Vakar biju A. Cīruļa izstādē. Redzēju daudzus paziņas. Madernieks interesējās par paklājiem un piedāvāja iestāties viņu biedrībā.¹⁵⁴ Viņš arī stāstīja, ka Ministru kabinets atvēlējis 1 milj. rbļ. [tā tekstā – L. K.] Latvijas nodaļas iekārtošanai Parīzes izstādē. Mākslinieki briesmīgi satraukušies. To lietu it kā sarīkojis jaunais vēstnieks Parīzē Dr. Valters¹⁵⁵ un caur Ārlietu ministriju, nevis caur Izglītības ministriju. Paredz ņemt darbus no pava-sara izstādes, kuru pēc pagājušā gada parauga rīkoja Paegles¹⁵⁶ kungs, un viņš tādā gadījumā spēlēs pirmo vijoli. Paredzama otra izstāde Helsingforsā¹⁵⁷ nākošā rudenī. Paegles kungs izstādē man jautāja, vai es arī došot kādus darbus. Atbildēju, lai būtu pieklājīgs, varbūt dažus paklājus. Jautājums par izstādi apspriests arī mākslinieku padomē. Paskatīsimies, kas no tā sanāks. Pēc izstādes mājās saņemu no Kugas zīmīti ieiet pie viņiem izdzert tasīti kafijas. Iegāju. Pie viņiem bija arī kungs un kundze Rozīt.¹⁵⁸ Pasveicināju no Jums. Papļāpājām un drīz šķirāties.



Mājās bija nāvīgas skumjas un ļoti, ļoti auksts, tāpēc nolēmu aiziet uz krievu teātri, lai izkļaidētos. Spēlēja "Skumju dziedoni" no ebreju dzīves. Nemaz nepatika. Šodien pie mums svētki – Latvijas de iure atzīšanas diena. No rīta pasniedzu paklāju aušanas stundu pie Rozīt kundzes, tur strādāja vēl trīs dāmas. [...] Cik ilgi vēl paliksiet Beļģijā, kad atgriezīsieties? Es, šķiet, esmu uzbarojies, tā vismaz konstatēja Zaļkalna¹⁵⁰ kundze izstādē. [...]

Jūlijs^{160*}

J. Madernieka aicinājums iestāties "Sadarbā" iepriecināja J. Straumi un viesā apziņu, ka viņš kā mākslinieks un kādreizējais studiju biedrs nav piemirsts. Tomēr piedāvājums prasīja apdomu, jo iesaistīšanās "Sadarbā" paņemt daudz laika – un tā māksliniekam allaž šķita par maz. Brīvākos brīžos, parasti tikai svētdienās, viņš devās uz Rīgas Pilsētas mākslas muzeju, paēda pusdienas "Hotel de Rome" pagrabiņā – mākslinieku iemīļotā pulcēšanās vietā, noskatījās kādu filmu vai teātra izrādi. Viņš nebija piemirsis Madernieka piedāvājumu, un, jo vairāk par to domāja, jo ciešāka kļuva pārliecība – jāiestājas "Sadarbā". Biedrības mērķis bija "pētīt, izplatīt tēlojošās mākslas, veicināt viņu jaunradīšanu", tā apņēmas "aizsargāt tēlojošo mākslinieku – arodnieku darba un darinājumu neaizskaramību, aizstāvēt viņu tiesības mākslu brīvi izplatīt tautā".¹⁶¹ Par jaunu biedru uzņemšanu "Sadarba" valde 1925. gada sākumā sprieda vairākkārt. Jūliju Straumi biedrībā uzņēma tā paša gada 2. martā.¹⁶² Viņš piedalījās jau otrajā "Sadarba" izstādē ar sešiem paklāju metiem, diviem paklājiem un spilvenu. Pēc J. Straumes zīmējumiem tekstilijas persiešu tehnikā bija noaudušas viņa audzēknes.

Straumes pedagoga un mākslinieka talantu amatnieku skolā neapšaubīja, bet viņa ieguldījumu aušanas darbnīcas attīstībā gan nenovērtēja, un tas radīja sarežģījumus mākslinieka dzīvē. Turklāt Izglītības nodaļā bija saņemta skolas pārziņa Kaņepāja vēstule:

"1926. g. 5. februārī.

Aušanas darbnīcas, kuru vadība uzticēta māksliniekam J. Straumem, par lielu nožēlošanu, vēl līdz šim laikam nav nostādītas uz pareiziem pamatiem, un nav arī paredzams, ka tas kādreiz notiks un ka viņas vienmēr neprasis lielākus pabalstus.

Acīmredzot J. Straumem, kurš ir redzams mākslinieks un krietns pedagogs, darbnīcu noorganizēšanas un vadīšanas darbs nav pazīstams tādā mērā, kāds šinī gadījumā nepieciešams.

Kā zināms, mūsu tekstilrūpniecības attīstību un darbību, kurai pie mums ir dabīgs pamats un plašas izredzes, ārkārtīgā mērā traucē kvalificētu darbinieku trūkums šinī nozarē, kurus gandrīz visus ieved no ārzemēm. Aušanas darbnīcu uzdevums ir šo robu pildīt, sagatavojot kvalificētus darbiniekus tekstilrūpniecības laukā, kas paceltu šo rūpniecības nozari un mazinātu bezdarbnieku skaitu, kā arī samazinātu mūsu valūtas aizplūšanu uz ārzemēm.

Lai nostādītu pienācīgā augstumā aušanas darbnīcas, tad viņu vadība uzdodama piedzīvojuša speciālista rokās, par kādu varu ieteikt mehānikas nodaļas pārzini inženieri tehnologu E. Jirgenzonu. [...] Bez tam ar nākošo mācību gadu pie mehānikas nozares ir paredzēts atvērt tekstilnozari, kurā varēs iegūt teorētiskas aroda zināšanas mūsu darbnīcu mācekļi, kā arī tekstiluzņēmumos nodarbinātie, kas arī runā par labu šai kandidatūrai.

Ņemot vērā sacīto, griežos pie Jums ar laipnu lūgumu dēļ Jūsu piekrišanas un attiecīga rīkojuma.

Sk. pārzinis Kaņepājs”¹⁶³

1926. gada pavasarī Rīgas pilsētas valdē sprieda par amatnieku skolas budžetu un aušanas kursus atzina par nerentabliem. Tāpēc 15. aprīlī tika nolemts, ka J. Straumem kursu vadītāja vieta tiek uzteikta. 1. jūnijā viņu atbrīvoja no vadītāja pienākumiem, atstājot iespēju strādāt par skolotāju. Mākslinieks, apmulsis un satriekts par šādu lēmumu, devās apspriesties ar kolēģiem no “Sadarba”. Noklausījušies J. Straumes teikto, tie nolēma, ka jānoskaidro atlaišanas iemesli, un vienojās, ka tas jāuztic J. Kugam. Vēlreiz pilsētas valdes lēmumu “Sadarbā” apsprieda 17. maijā, kad Kuga atstāstīja sarunas ar ierēdņiem.¹⁶⁴ Nolēma valdei nosūtīt vēstuli, kurā pamatota aušanas darbnīcas nepieciešamība un skaidroti iemesli, kāpēc tā nenes gaidīto peļņu. Diemžēl “Sadarba” pūles izrādījās veltas, un J. Straume kursu vadītāja vietu amatnieku skolā zaudēja. Viņš turpināja pedagoga darbu, ārēji palikdams tikpat mierīgs un atturīgs pret kolēģiem, prasīgs pret audzēkņiem.¹⁶⁵

Jūlija Straumes mēģinājumi Latvijā izkopt amatniecību, to tuvināt mākslas rūpniecībai cieta neveiksmi. Amatnieku skola varēja kļūt laba bāze mākslas rūpniecības attīstībai, bet skolas administrācija nesaprata vai negribēja saprast Straumes patiesos centienus šī mērķa sasniegšanai. Jūlijs Straume ar savu darbību apliecināja, ka viņš par primāro uzskata mākslu, mākslinieka nozīme ir dominējošā gan sīkrūpniecībā, gan plašāka mēroga ražošanā. Turpretī amatnieku skolas administrācijai bija svarīga izpildītāju sagatavošana darbam rūpniecās, lai, paplašinoties

ražošanai, netrūktu darbaspēka. Grūtības radīja arī kvalitatīvu izejvielu trūkums, kas nav mazsvarīgi lietiskajā mākslā. Par šo un citām problēmām izteikusies Ērika Valtere: "[...] Mākslas izstrādājumu elegances un vieglums atkarīgs ne tikai no darba rūpīguma un dažādiem darba paņēmieniem, bet lielā mērā arī no izlietotā materiāla labuma un noderīguma. [...] Mēs, linu eksportētāji, apātiski noskatāmies uz citu sasniegumiem un mierīgi aužam, tāpat kā kādreiz mūsu vecmāmiņas, savus vienkāršos audeklus, kuriem citur noņēmēju nav un kuri mūsu pašu zemē arī nevienu sevišķi nevaldzina. Lidzīgi ir apstākļi vilnas rūpniecībā. [...] Vienīgi paplašinot savas zināšanas ar citu tautu pieredzi, mūsu jaunie mākslas amatnieki varēs attaisnot tās cerības, ko uz viņiem gribētos likt,



Paklāju izgatavošanas nodaļas audzēknes darbavieta. 1925.

Place of work for a pupil of the Class of Carpets. 1925.

LVKFFA, inv. nr. 16103-K-P.
SAFADL, inv. no. 16103-K-P.

un veikt to lielo uzdevumu, kuru no tiem prasa, par piem., Jūlijs Madernieks, – vecā etnogrāfiskā ornamenta pārlišanu jaunās formās."¹⁶⁶

Kamēr latviešu amatnieki turpināja senās tradīcijas, ārzemēs dažas firmas, saskatījušas mūsu etnogrāfiskajos materiālos interesantus motīvus, sāka tos izmantot rūpnieciskajā ražošanā. Kad šādi izstrādājumi nonāca arī Latvijas tirgū, pirmie to

pamanīja amatnieki un saprata, ka sastapušies ar nopietnu konkurenci. Mākslas amatnieku biedrība, atzinusi ārzemju mehanizētās tehnikas iespējas diezgan precīzi atdarināt roku darbu un spēju konkurēt ar īstu mākslas amatniecību lētuma ziņā, uzskatīja: “[...] *pret šo parādību jābūt nomodā mākslas amatnieku biedrībai, un šī parādība jāapkaro visiem likumīgi atļautiem līdzekļiem, griežoties pat pie attiecīgām valdības iestādēm, norādot, kādus darbus mēs paši varam ražot uz vietas.*”¹⁶⁷

Diemžēl būtiskas pārmaiņas, kas veicinātu amatniecības attīstību Latvijā, nenotika. Jāatzīst, ka 20.–30. gadi latviešu lietišķajā mākslā bija pretrunīgs laiks. Ernests Brastiņš jau 1925. gadā brīdīnāja: “*Sargāsimies Eiropas. Apbrīnosim to, bet neaizrausimies. Mums ir tiesības uz ipatnēju Eiropai līdzvērtīgu formu kultūru. Eiropa nav vienīgā, kas mākslā un dzīvē mums var noderēt paraugam. Viņa pati ir tikai Āzijas pussala, un daudz kas tur ir pazags un aizņemts uz neatdošanu.*”¹⁶⁸

Vienlaikus netrūka publikāciju, kuru autori aizstāvēja atšķirīgus viedokļus, un viņu domas par nacionālo tradīciju nozīmi lietišķās mākslas attīstībā varēja samulsināt ne tikai amatnieku, bet arī mākslinieku profesionāli, ja viņam nebija stingras pārliecības par sava radošā darba pamatievirzi. J. Straumem šī pamatideja bija, un viņš nešaubījās par tās pareizumu.

Mākslinieks pievērsās eksotiskajiem austrumzemju paklājiem un Kaukāza tekstiliju pasaulei ne jau tāpēc, ka cariskās Krievijas atāļajā nostūrī – Kaukāzā savulaik neieplūstu vēsmas no Eiropas. J. Straume bija labi informēts par novitātēm mākslā.¹⁶⁹ Viņu savaldzināja austrumzemju paklāju bagātais ornaments, piesātinātais kolorīts un iespēja ar dekoratīva, ornamentēta laukuma starpniecību izteikt dvēseles noskaņojumu, gremdēties pārdomās par dzīvi un cilvēka misiju šajā pasaulē. Kaukāza tautu un latviešu dzīvesziņā varēja saskatīt arī kopīgas



Rīgas pilsētas amatnieku skolas galdniecības klases audzēkņi un skolotāji. Pirmajā rindā pirmais no kreisās – Ernests Brastiņš, otrs – Jūlijs Straume. 30. gadu 1. puse.

Teachers and pupils from the Joinery Class of the Riga School of Craftwork. First row: first from left – Ernests Brastiņš, second – Jūlijs Straume. 1st half of the 1930s.

LVA. 902. l. 2. apr. 66. l., 43. lp.
 LSA. f. 902. descr. 2, file 66, l. 43.

iezīmes. Mākslinieks bija ievērojis vairākus vienādus ornamenta elementus un cerēja, ka austrumzemju senās kultūras vērtības un latviešu tautas māksla abpusēji bagātināsies. Mēģinājums ieinteresēt latviešus par austrumtautu mākslu notika arī "Sadarba" izstādē 1928. gadā, kad J. Straume publikas vērtējumam nodeva vienu paklāja kompozīcijas zīmējumu, divus paklājus un kolekciju "Kaukāza tautu paklāju, audumu un to raksturīgāko elementu zīmējumi" (39.–52. att.). Mākslas darbu iepirkšanas komisija¹⁷⁰ nevarēja izlemt, vai iegādāties paklāja metu vai zīmējumu kolekciju (sešdesmit darbi). Beidzot izšķīrās par otro variantu. Autors, ņemot vērā Latvijas grūtos finansīalos apstākļus, nolēma atteikties no komisijas noteiktās cenas un pārdot darbus krietni lētāk.¹⁷¹

J. Straume kopā ar pārējiem "Sadarba" māksliniekiem izvirzīja mērķi iekļauties starptautiskajā mākslas dzīvē. Kopš 1928. gada biedrības izstādēs piedalījās arī citu Eiropas valstu mākslinieki, bet 1929. gadā "Sadarba" biedri sāka gatavoties izstādei Briselē, Žorža Žirū galerijā.¹⁷² Izstādes izdevumiem vāca naudu (60 latu no katra maksāspējīga biedra) un noskaidroja, cik un kādus darbus katrs mākslinieks dos. J. Straume izstādē piedalījās ar četriem paklājiem. Kā "Sadarba" pārstāvis Briselē uzturējās J. Kuga. 1930. gada janvāra beigās viņš atgriezās Rīgā, kolēģiem pastāstīja par iespaidiem ārzemēs un Latvijas sūtņa Beļģijā J. Lazdiņa atsaucību izstādes sagatavošanā. Mākslinieki nolēma sūtnim izteikt pateicību, ieceļot viņu par "Sadarba" goda biedru un dāvinot paklāju¹⁷³ P. Tiltas izpildījumā, kura vērtība 2200 beļģu franku. J. Lazdiņš arī izstādes laikā izrādīja lielu interesi par paklājiem un iegādājās J. Madernieka un J. Straumes darbus.¹⁷⁴ No Briselē sarīkotās izstādes biedrības rīcībā nonāca apmēram 15 000 beļģu franku.¹⁷⁵

Tieši iekļaušanās "Sadarbā" lielā mērā sekmēja J. Straumes iesaistīšanos Latvijas mākslas dzīvē un deva iespēju savu talantu apliecināt arī ārzemēs. Mākslinieka kolēģi viņam uzticēja pienākumus biedrības revīzijas komisijā.¹⁷⁶ Meistara radošos darbus parasti iekļāva ikgadējās ekspozīcijās, arī 1939. gadā, kad notika "Sadarba" pēdējā izstāde. Turpmāk mākslinieku grupas apvienoja latviešu tēlotājas mākslas biedrībā, kurā arī "Sadarbam" bija sava sekcija. Jaunizveidotā organizācija pakļāvās Latvijas Rakstu un mākslas kamerai.

Pēc rakstura savrupajam Jūlijam Straumem tomēr bija svarīgas kolēģu diskusijas "Sadarbā" par mākslas jautājumiem. Meistars pats savu viedokli publiski izteica ļoti reti. Viens no tādiem gadījumiem, kad viņš nespēja klusēt, bija 1930. gada rudenī, kad J. Straume ieradās apskatīt Skolu muzejā sarīkoto austrumtautu ģeogrāfijas un etnogrāfijas izstādi, bet jutās nepatīkami pārsteigts: "Pirmais iespaids tāds, ka tiešām atrodies kādā austrumnieku paklāju darbnīcā. Bet ilūzijas sāka zust, apskatot visu tuvāki. [...] Aušanas stelles ir vienkārši rāmji vertikālā stāvoklī, tādēļ strādāt var tikai stāvot. Šāda tipa rāmjus austrumos nelieto, kā pate vadītāja saka, viņa tos pārvedusi no Krievijas. Ja arī austrumos dažos apgabalos strādā uz arhaiskām stellēm, tad tādas mums nebūtu ieteicamas, jo tehnika arī šinī nozarē izdarījusi lielus pārgrozījumus. Augšējie un apakšējie šķērskoki tik necīgi, ka jau no paklāja smaguma saliecas, turpretim tiem vajag būt tik stipriem, ka ar skrūvju palīdzību velku dzijas savelk kā stīgas, lai darbs būtu pareizs un izturīgs. [...] Demonstrējamie paklāji netiek arī izsukāti, un tamdēļ audums glēvs, bet tam vajadzētu būt sablīvētam kā brezentam. [...] Persijas tepīki ievērojami ne tikvien ar saviem rakstiem, noskaņotām krāsām, bet arī ar tehnisko izstrādājumu, un tamdēļ tie izturības ziņā mūžīgi. Tā rikodamies, varam samaitāt līdz šim iemantotās labās ārzemnieku atsauksmes par mūsu paklāju audumiem, varam pazaudēt sekmīgi ievadīto tirgu ar ārzemēm.

Demonstrējamajos paklājos nav nekā kopēja ar Persijas un Smirnas¹⁷⁷ tepīkiem.¹⁷⁸

Mākslinieka sarūgtinājums ir saprotams, jo viņš necieta pat vissīkāko paviršību darbā un izjuta cieņu pret ikvienas tautas mākslu un tās radītājiem. J. Straume bija vērīgs un nevarēja nepamanīt, ka Latvijā 30. gados amatniecības attīstībai netika žēloti līdzekļi, bet viņam šķita, ka ne vienmēr to izlietošana bija ekonomiski pārdomāta. Arī Ē. Valtere 1936. gadā secināja: "Būtu, protams, labi, ja tagadējā celtniecības rosības laikā mūsu daiļamatniecība jau būtu nostājusies uz noteikta ceļa, kur tai vairs nevajadzētu iet taustoties uz priekšu, lai tā varētu jau apzinīgi darboties. Turpretim jākonstatē, ka mūsu mākslas amatniecība nupat atrodas krustceļā un ka vēl pastāv šaubas pat par zināmiem principiālas dabas jautājumiem. [...] Pārrunas par mūsu lietojamo mākslu un tās turpmākajām gaitām

arvien grozījušās galvenā kārtā ap principu: vai mākslas amatniecībai jāturpina senā tautas māksla, atveidojot un pārveidojot vienmēr no jauna etnogrāfiskos rakstus, jeb vai tā drīkst meklēt gluži jaunus neatkarīgus ceļus, cenšoties piekļauties vispārējai Eiropas mākslas amatniecībai.”¹⁷⁹

Kopīgas stilistikas meklējumi latviešu lietišķajā mākslā turpinājās. J. Madernieks iedvesmu smēlās mūsu tautas etnogrāfijā un dabā, dažreiz viņa darbos ieskanējās arī kāds austrumniecisks akords. A. Cīrulis izmantoja 30. gadu Latvijas politisko pārmaiņu noteikto virzību uz nacionālā stila veidošanu un dzīvoja līdzī laika garam. Zināmā mērā tas bija viens no viņa popularitātes iemesliem. Savukārt Jūlijs Straume atzina dabas formu bagātības iekļaušanu kompozīcijā, viņam bija tuva arī daļā sabiedrības vēl pastāvošā interese par eksotisko tautu (arī par austrumu tautu) kultūrām un tautas mākslas priekšmetiem.

Laikā no 1924. līdz 1927. gadam J. Straume pastiprināti pievērsies latviešu etnogrāfisko audumu izpētei, iepazīties ar publikācijām par ornamentu. Šajā laikā tapuši darbi, kuru kompozīcijā galvenā vieta atvēlēta latviskiem rakstiem un toņiem, bet nacionālā romantisma iestrāvojumi mākslinieka jaunradē ir kļūsināti un galvenokārt izpaužas viņa radītajās tekstilijās. Sacerot ornamentālas kompozīcijas, Jūlija Straumes fantāziju rosinājis gan Austras koka bagātīgais risinājums latviešu etnogrāfijā, gan citi tautas mākslā populāri raksta motīvi. Pēc 1928. gada J. Straume savos darbos vairāk izmantojis dažādu tautu senās mākslas tradīcijas. Dažreiz viņš ietekmējās no Kaukāza tautu mākslā redzētiem dabas motīvu stilizējumiem, citreiz pats pievērsās stilizācijai. Savā dvēselē būdams romantiķis un nezaudēdams latvisko pasaules uztveri, J. Straume spējis diezgan precīzi tvert arī Austrumu tautu nacionālo savdabību. Piemēram, dažos viņa darbos saules motīvs redzams visai austrumnieciskā interpretācijā, tomēr mākslinieks panāk tekstilijas iecerēto latvisko noskaņu, iekļaujot kompozīcijā arī citus, latviešiem ierastus raksta elementus un krāsu toņus.

J. Straume bija izveidojis savu radošo rokrakstu, kurā savijās eiropeiskais un austrumnieciskais gan formu un krāsu risinājumā, gan dažkārt arī darba tēmās. Viņš nenorobežojās no pasaules kultūras senajām vērtībām un tajā pašā laikā atturējās no pārāk uzsvērtas latvisko rakstu pārpilnības. Tomēr J. Straumes

darbu popularitāti tas 20.–30. gados neveicināja, īpaši pēc 1934. gada. Tad Latvijā radās jaunas vēsmas mākslā. J. Bīne atzina: “15. maija pagrieziena mūsu valsts dzīvē panāca, ka ne vien kultūras darbinieki un mākslinieki pārorientējās uz latvisko stilu, bet ka šai strāvai piebiedrojās arī rūpnieki, amatnieki, skolotāji, mājturības un mūsu gara inteligences vadošā daļa. [...] Atjaunotās Latvijas mājas kultūras stils var būt tikai viens – tikai latviskais stils.”¹⁸⁰

Jūlija Straumes daiļrades veidošanos, domājams, spēcīgi ietekmēja viņa ilgstošā prombūtne no dzimtenes. Viņa pirmie jaunrades darbi tapa Pēterburgā un Parīzē 20. gadsimta sākumā, kad latviešiem vēl nebija plašās aprindās izplatīta ieinteresētība par profesionālās lietišķās mākslas radišanu. Rīgā dominēja vāciskā kultūra, un tās ietekme bija jūtama arī laukos. Tajā laikā J. Straume ļāvās jūgendstila krāsu un formu vilinājumam. Arī Eiropas valstīs redzētais un Kaukāza tautu māksla atstāja neizdzēšamu iespaidu viņa dzīvē.

Kad pēc Pirmā pasaules kara jaunajā valstī – Latvijas Republikā modās dzīva interese par tautas senatni, Jūlijs Straume vēl dzīvoja Kaukāzā un nevarēja iesaistīties ne Riharda Zariņa atbalstītāju pulkā, kas aicināja respektēt latviešu etnogrāfiju, ne arī Jūlija Madernieka domubiedru lokā, kas aizstāvēja radošu pieeju lietišķajā mākslā. Spriežot pēc J. Straumes darbiem, viņam tuvāks būtu J. Madernieka viedoklis. Kad J. Straume sāka strādāt Latvijā, viņš atklāja latviešu un cittautu mākslas tuvināšanas un pat saplūdes iespējas, vienlaicīgi saglabājot līniju vienkāršību, formas un kompozīcijas skaidrību, kas raksturīga latviešu etnogrāfijas tradīcijām. Paklājos mākslinieks izmantoja gan fona rakstu (lielākā laukuma daļa klāta ar vienmērīgu rakstu), gan austrumu tautu tekstiliju medaljonveida kompozīcijas. Persiešu tehnikā austajiem paklājiem raksturīgs, ka vidējo (centrālo) daļu ieskauj apmales no dažāda platuma joslām.



J. Straumes paklājs, austs Latvju sieviešu nacionālajā ligā, eksponēts Amatniecības kameras rīkotajā 1. Latvijas daiļamatniecības izstādē 1937. gadā. 1937.

Carpet by J. Straume, woven at the National League of Latvian Women, exhibited in 1937 at the 1st Latvian Exhibition of Arts and Crafts made by the Chamber of Craftsmanship. 1937.

LVA, 902. f., 2. apr., 29. l., 6. lp.
 LSA, f. 902, descr. 2, file 29, l. 6.

J. Straumes paklājus un to metus var iedalīt vairākās grupās.

Pirmās grupas kompozīcijās vienmērīgi aizpildītu centrālo laukumu ietver apmale, kas veidota no vienas vai vairākām joslām, turklāt apmaļu ornamentu ir lielāki un košāki. Kad apmales un centrālā laukuma proporcijas satuvinātas, pāreja no paklāja vidus uz malām tikko jaušama, piemēram, metā "Mūsu puķes" (70. att.). Lai gan centrālā daļa bagātāk ornamentēta, tā negūst pārsvaru. Stilizētais saulespuķes motīvs ir vienlīdz aktīvs gan pamatlaukumā, gan apmalēs un nedaudz atšķiras tikai pēc lieluma. Pirmās grupas paklāju kompozīcijā galvenās atšķirības vērojamas silto un vēso toņu risinājumā. Citos variantos centrālā daļa noklāta ar sīku, blīvu rakstu. Apmalēm veidoti savienotie stūri. Kā piemēru var minēt paklāju "Zalktis" (55. att.), kura centrālajā daļā vienmērīgi izkārtoti ģeometriski elementi, kas atkārtojas arī apmales vidējā joslā. Tomēr apmale ir aktīvāka, jo uz sārta fona izceļas baltos sešstūros un četrstūros ievietots ornaments. Dažos šīs grupas darbos izmantots vienīgi ģeometriskais raksts, citos tas apvienots ar augu, cilvēku un dzīvnieku figūru stilizējumiem. Ģeometrisko ornamentu un stilizējumu apkopojumi tiek variēti šādi:

- apmalēs – stilizējumi, centrā ģeometriskais raksts;
- apmalēs – ģeometriskais raksts, centrā stilizējumi;
- gan vidusdaļā, gan apmalēs ornamentā iekļautas stilizētas formas.

Paklāja "Ugunskrusti" (61. att.) rakstā galveno motīvu – svastiku mākslinieks izcēlis ar gaišiem smilškrāsas toņiem. Pamatlaukumā un apmales vidējās joslas četrstūros iekomponētie ornamentu ir gandrīz vienāda lieluma. Visi centrālā laukuma elementi sakārtoti pa diagonāli. Šāds novietojums raksturīgs austrumu tekstilijām, arī vairākiem Kubā un Šīrvānā 19. gadsimta beigās darinātiem kilimiem.¹⁸¹

Otrajā grupā raksturīga simetrija, te galvenokārt izceļas centrālā kompozīcija, kurai pakļauti pārējie elementi. Spilvenos galvenais ornaments ir aktīvāks (56. att.), tajos apmale salīdzinājumā ar centra astoņstūri un kvadrātu ir plata, tomēr dominē vidusdaļa – vizuālais un simboliskais centrs. Tekstīliju apmales nav tik aktīvas ne krāsu, ne formu ziņā, tās veido sīks raksts. Krāsu gammā uzsvērtas tumšā un gaišā attiecības, mazāk – silto un vēso toņu risinājums. Paklājos izmantoti gan ģeometriski

ornamenti, gan cilvēku, augu un dzīvnieku stilizējumi. Centrālā laukuma fons dažkārt gaišs, citreiz tumšs – siltā vai vēsā tonī. Raksturīgs ir paklājs “Tauriņi” (65. att.). Gaišs, blāvi dzeltens fons izceļ stilizētus, vienā virzienā grupētus tauriņus. Līdzīgs, tikai daudz vienkāršāks motīvs ir Karabahas paklājos. Tekstilijas “Tauriņi” apmalē ieaustais ģeometriskais elements – “kāšotā kaudzīte” izmantots Konagkendas¹⁸² paklājos, bet vērojams arī latviešu etnogrāfijā. J. Straume vairākos metos un paklāju rakstu zīmējumos attēlo stilizētas cilvēku figūras un ģeometrisku ornamentu uz vienkrāsaina fona (63. att.).

Trešajā grupā ir paklāji ar nesavienotiem stūriem. Tekstilijas apmalēs izmantots atšķirīgs ornaments, kas nebija raksturīgs iepriekšējos piemēros. Iespējams, ka šajās kompozīcijās mākslinieks respektējis latviešu tautas mākslā iecienītu, sagšās lietotu paņēmienu. Ja raksts bagātāks un kuplāks galos, nevis malās, tad izveidojas nesavienotais stūris. Austrumtautu tekstilijās tāds risinājums sastopams tikai ļoti senos audumos. Diemžēl Latvijas muzejos J. Straumes paklāji ar nesavienoto stūri nav nonākuši. Latvijas Valsts arhīva J. Straumes fondā saglabājušies rakstu darba zīmējumi. Pēc viena no tiem divdesmito gadu otrajā pusē austs paklājs (v., kokv., persiešu tehn.), kura kompozīcijā ir stilizētas egles un ģeometrisks ornaments (60. att.).¹⁸³

Daži Jūlija Straumes darbi īsti neiederas nevienā no trim grupām. Piemēram, centrālā daļa bez ornamenta ir paklājam, ko meisters pateicībā par Augustas portretu uzdāvināja gleznotājam Kārlim Miesniekam.¹⁸⁴ Šo laukumu ietver ornamentāla apmale, kompozīcija ļoti lakoniska. J. Straumes darbos vairākkārt iekļauts “zalktis”, “ugunskrusts” (“svastika”), “Dieva zīme”, “Jumis”, “zvaigznīte”, “saulīte” u. c. raksta elementi, kas labi zināmi latviešiem, bet sastopami arī citu tautu etnogrāfijā. Svastikas precīza simbolika mūsdienās nav zināma, tās skaidrojumi ir daudzveidīgi gan dažādās valstīs, gan reliģijās, arī par tās rašanos pastāv dažādi viedokļi. Jūlijs Straume atzina: *“Latviešu rakstu kombinācijas ir neizsmeļamas. Nevienai tautai nav tik bagātīga svastikas, t. i., ugunszīmes kompozīcija kā latviešiem. Tas saglabājies no senajiem pagānu laikiem, kad pielūdza zibeni. Taisnā leņķī zīmētais zibens attēls kļuva par pamatelementu latviešu ornamentiem.”*¹⁸⁵ No latviešu etnogrāfijas J. Straumes radošajā darbā izmantoti arī Krustpils raksti, kurus Ernests Brastiņš



atzinis kā visīpatnējāko formu un krāsu salikumu: "[...] Šim iecirknim centrs uzlūkojama Krustpils, no kurienes uz visām pusēm izstaro brīnišķīgi klasiskas formas, jo tālāk no šā centra, jo vairāk zaudēdamas pirmatnējo skaidrību."¹⁸⁶ Vairākos 20. gadu vidū un arī nedaudz vēlāk tapušos Jūlija Straumes darbos redzami rakstu elementi, kas sniegti kā raksturīgākie latviešu tautas mākslas paraugi Ernesta Brastiņa grāmatā "Latvju rakstu kompozīcija". J. Straume paklāju un to metu kompozīcijās iekļāvis Stāmerienā atrastās ugunskrusta variācijas (61. att.), mutauta raksta elementu no Nicas (60. att.), krekla siksnas raksta elementu no Bārtas (55. att.) un citas latviešu ornamenta zīmes.¹⁸⁷ Tajā pašā laikā un arī vēlāk Jūlijs Straume smēlās ierosmi austrumtautu tekstiliju daudzveidīgajās kompozīcijās, izmantoja Kaukāza tautu iecienītos motīvus, tos iekļaujot savos darbos. Kaukāza paklājos ģeometriskas figūras, stilizēti ziedi un dzīvnieki veido bagātu, sarežģītu rakstu, kurā redzams arī latviešu etnogrāfijā zināmais "auseklītis", "zalktis" un citi elementi.¹⁸⁸

Latviešu rakstiem līdzīgas zīmes saskatītas sengrieķu, senprūšu, ģermāņu, lietuviešu un citu tautu ornamentos (E. Brastiņa, J. Bīnes pētījumi), arī Kaukāzā dzīvojošās tautas šai ziņā nav izņēmums. Jēkabs Bīne ornamenta elementu ģeogrāfiskās izplatības kartēs iezīmējis Kaukāzā populārākos elementus, kas sastopami arī latviešu tautas mākslā, bet nav norādījis visus to izplatības apgabalus Kaukāzā, kas savukārt Jūlijam Straumem kā praktiķim, etnogrāfisko materiālu pētniekam bija ļoti labi zināmi.

Ģeometrisko ornamentu uzbūves un ritma loģika vedina domāt, ka cilvēki senatnē savu pasaules redzējumu ietēra simbolu valodā un attēloja ornamentā. Domājams, ka simboli ir saistīti ar daudzām pasaules tautām kopīgām atziņām, piemēram, par visu būtņu Pirmā Radītāja eksistenci, ka pastāvējis kāds kopīgs to rašanās cēlonis. Iespējams, ka simboli palīdz nodot cilvēkiem svarīgu informāciju.

Vairākos J. Straumes darbos redzama mākslinieka interese par kosmogoniskajiem mītiem. Piemēram, paklāja meta "Debesu spideklī" kompozīcijā (73. att.) centrālās daļas medaljonu veido divi kvadrāti. Pirmais kvadrāts, it īpaši tā stabilais novietojums, iespējams, darbojas kā zīme materiālajai pasaulei, otrs – apzīmē materiālo un aktīvo sākumu. Centrālajā daļā ar gaišu kontūru iezīmētā svastika traktēta gan statiski, gan dinamiski. Otrā

kvadrāta kustību pastiprina dinamiskās svastikas attēlojums, radot nojausmu par Visumu un tā mainību. Paklāja meta fona intensīvi zilais, dzidrais tonis ļauj izcelt smalko ornamentu un vienlaicīgi piesaista skatītāja uzmanību arī kā krāsas laukums.



Kompozīcijas ritmā un simetrijā, šķiet, mēģināts atspoguļot kustību laikā un telpā. Iespējams, ka šī darba ideju rosinājuši irāņu kosmogoniskie mīti, kas Visumu attēlo kā daudzsfēru struktūru, kur Zemei vistuvāk ir zvaigznes (labās domas), tālāk atrodas Mēness (labie vārdi), trešajā sfērā – Saule (tās spilgtā gaisma pielīdzināta labajiem darbiem), bet ceturto – bezgalīgās gaismas sfēru aizņem labie dievi. Jāpiebilst, ka irāņu mitoloģijas ietekme samanāma arī Kaukāza tautu mītos.

Jūlija Straumes darbos ornamenta izveidē nozīme ir arī armēņu tautas mākslai, kurā motīvi un kompozīcijas ir dinamiskas,

Izšuvuma centrālā daļa.
 Armēņu amatniecības
 darbs. Ap 1912.

Central part of an embroidery. Work of an Armenian craftswoman. Circa 1912.

LVA. 902. f., 2. apr., 23. l.,
 2. lp.: fotografējis J. Straume.
 LSA. f. 902. descr. 2. file 23,
 l. 2: photographed by
 J. Straume.

tās attēlo viņus, spirāles, pretēji vērstus ornamentālus zīmējumus, rotējošas rozetes (viens zieds iekļauts otrā). Kompozīcija izmantotas arī plaknes, līnijas un simetriskas grupas.

Vairākkārt J. Straumes tekstiliju kompozīcijās un to metos iekļauti dažādu putnu stilizēti attēlojumi. Tā paklāja meta "Putniņi" (71. att.) kompozīcijas pamatprincips apmaļu un centrālā laukuma attiecībās, kā arī tumšo un gaišo laukumu kārtojumā veidots pēc sena, persiešu tehnikā darināta Karabahas paklāja parauga, bet J. Straume izdarījis vairākus būtiskus pārveidojumus, padarot laukumu kārtojumu lakoniskāku, skatītājam ātrāk uztveramu. "Putniņu" kompozīcija ir veiksmīgs dažādu dabas formu stilizējuma apvienojums ar ģeometrisko ornamentu. Šī darba radīto kopējo noskaņu var uztvert kā mākslinieka paustu slavinājumu pasaules krāšņumam un dabas daudzveidībai.

J. Straume nostiprināja florālo (augu valsts) un zoomorfo (dzīvniekveidīgo) elementu nozīmi latviešu tekstilijās. Mūsu tekstilijās augu motīvi un dzīvnieku figūras reti sastopamas, jo latviešu ornamenti ir stingri ģeometriski. Tāpat antropomorfās (cilvēkveidīgās) formas mūsu senajos audumos ir retums. Tieši tāpēc senatnes pētnieku uzmanību ar savu īpatnējo rakstu bija piesaistījusi 1895. gada ekspedīcijā pa Latviju iegūtā villaine. Tās garākās malas ornamentā attēlota figūra ar augšup paceltām rokām un izplestām plaukstām. Jau toreiz pētniekiem radās doma, ka attēlojumam ir saistība ar mitoloģiju, jo arī citur (Eiropā, Āzijā, Amerikā u. c.) pasaulē seno tautu mākslā un ornamentikā attēlotas šādas figūras.¹⁸⁹ Senās reliģijas un mīti atspoguļojās tautas mākslā, no tās savukārt smēlās ierosmi radoši cilvēki, arī Jūlijs Straume. Dažreiz viņš antropomorfās formas iekļāva paklāju metu kompozīcijās, piemēram, darbā "Deja" (67. att.), kur radīta gaiša, optimistiska noskaņa. Ar darbā izmantoto klasiskās kompozīcijas pamatprincipu, kad līniju akcentējums veido kādu ģeometrisku pamatformu – šajā gadījumā trīsstūri, mākslinieks panācis monumentālas vienības un līdzsvara iespaidu. Vienā no trīsstūriem tā sānu malas veido putnu motīva kārtojums virzībā uz centru, toties pamatnē izvietotas prasmīgi stilizētas deļotāju figūras. Mūžzaļā koka – egles motīvs izmantots paklāja meta apmalē. Bagātīgā kompozīcija rosina uztvert autora iecerēto ideju kā tautas vienības un garīgā spēka atklāsmi.

Mākslinieks vairākos darbos veiksmīgi lietojis arī augu, zoomorfo motīvu un ģeometriskā raksta apvienojumu (71. att.).

Iepazīstot J. Straumes radošo mantojumu, atklājas autora darbu kompozīcijai raksturīgais – ritmisks, likumsakarīgs un mērķtiecīgs raksta elementu izvietojums laukumā. Viņa simpātijas pieredze klasiskiem tekstilmākslas kompozīcijas principiem, bet, sacerot ornamentu, mākslinieks ļāvās fantāzijai, ieviešot tekstilijās arī austrumu tautu etnogrāfijai raksturīgus elementus un toņus. J. Straumes darbiem piemīt savdabīgs kolorīts, kurā latviešiem ierasti krāsu salikumi mijas ar austrumnieku tekstiliju krāsu gammu. Kaukāza paklāju fons mēdz būt ļoti dažāds – zils, sarkans, brūns, krēmkrāsā, smilškrāsā, piesātināti sarkanos toņos utt., bet ornamentā lietoti dažādi krāsu salikumi un proporcijas. Ļoti labi saskaņoti siltie, vēsie toņi un krāsu kontrasti.¹⁰⁰ Arī mākslinieka J. Straumes darbiem raksturīgas iepriekš minētās pazīmes, mazāk izmantotas latviešu etnogrāfijā ierastās tumši gaišās krāsu attiecības. Austrumnieciska toņu piesātinātība, Azerbaidžānā, Dagestānā un citur Kaukāzā iecienīti krāsu salikumi mijas ar Kurzemes etnogrāfijas krāsainību. No 1924. līdz apmēram 1927. gadam meistara darbos dominē maigi, klusināti toņi un ornamentos latviskā raksta elementi gūst pārsvaru pār austrumnieciskajiem. Jūlijs Straume šādu kolorīta izvēli pamatoja: *“Paklāju krāsu noskaņojumu mēģināju ieturēt maigos toņos, lai netraucētu citus istabas iekārtas priekšmetus. Visdārgākie un skaistākie austrumnieku paklāji izstrādāti klusos toņos, neraugoties uz to, ka citus dienvidnieku mākslas darbus sastopam spilgtās krāsās.”*¹⁰¹

1928./1929. gadā un vēlāk mākslinieka darbu toņi kļūst košāki, ģeometriskā ornamenta elementus arvien biežāk papildina augu, putnu, dzīvnieku un cilvēku formu stilizācijas, kas meistarīgi iekļautas kompozīcijā un saskaņotas krāsās.

Pārskatot Latvijā tapušo J. Straumes darbu klāstu, redzama stilizētu dabas motīvu (tauriņu, bezdelīgu u. c.) atkārtošāns vairākos darbos, dažādi variējot zoomorfās formas. Ņemot vērā autora lielo pieredzi un pētnieciskā darba daudzveidīgumu Kaukāzā, vairāku meistara darināto tekstiliju noskaņu un dažas viņa rakstītās zīmītes par savu darbu kompozīciju un saturu, jaušami arī mitoloģijas un kultūrvēstures iestrāvojumi mākslinieka jaunradē.

Jūlijs Straume nevarēja nepamanīt Ernesta Brastiņa izteikumu par latviešu ornamentu. E. Brastiņš, ņemot par pamatu latviešu mitoloģiju, 1926. gadā nodibināja Latvju dievturu draudzi (pēc gada pārdēvēta par Latvju dievturu sadraudzi), viņš iesaistīja mūsu ornamentu izpētes darbā Jēkabu Bīni un citus māksliniekus. Jāpiebilst, ka J. Straume un E. Brastiņš strādāja vienā darbavietā – amatnieku skolā. Pēc 1934. gada ar dievturību saistītās idejas Latvijā sāka vairāk popularizēt un lietiskajā mākslā etnogrāfija guva vēl lielāku nozīmi, pieauga arī mitoloģijas loma mākslā.

Dažu J. Straumes darbu kompozīcija var atklāties pavisam negaidītā pavērsienā. Piemēram, paklāja metā "Gaiļi" (69. att.) putnu dekoratīvais, kontrastainais zīmējums stilizētas jumta kores abās pusēs vispirms rada priekšstatu par gaiļi kā tradicionālo gaismas, rītausmas saucēju. Abu putnu pretstatījums kā spoguļattēlā un darba krāsu gamma, kurā plaiksnī ugunīgi oranži akcenti iepretī melniem, zilgani zaļiem un blāvi violetiem toniem un akcentētais kvadrāts kompozīcijas centrā, rosina citai noskaņai. Latviešu mitoloģijā gailim ir ne tikai gaismas nesēja nozīme. Pēc latviešu un arī lietuviešu ticējumiem gaiļi varot redzēt veļus.¹⁹² Mitoloģijā gaiļa piederība gan pie dzīvības un gaismas, gan pie nāves un tumsas valstības paver iespēju ar šo tēlu izteikt arī dzīves – nāves – jaunas atdzimšanas kompleksu. Meta "Gaiļi" stilistika vedina domāt, ka tas tapis ap 1929./1930. gadu. Iespējams, ka autors kompozīciju sacerēja, kavējoties pārdomās par brāļa nāvi 1929. gadā.

J. Straumes darbos jūtīgi un smalki savijas latviešu un citautu mitoloģija, tiek radīti arī jauni – tikai māksliniekam zināmi simboli, kuros viņš iešifrējis ļoti personiskus pārdzīvojumus. J. Straumes paklājs "Saules pielūdzējas" (otrs nosaukums – "Mistērija ar putniem") (64. att.) dāvināts sievai, un tā saturu meistars atklājis: *"Tumši zilajā izplatījumā Saule – gaismas un dzīvības devēja. Abu garo malu centrā Saules pielūdzēju tempļis, no kura augšup uz Sauli kāpj lūgšanas pēc Saules svētības. Gar malu gaiši pelēkās ceļos noietušās figūras – lūdzējas, Saules priesterienes, Saule uzklausa lūgšanu un sūta Zemei savu svētību ar diviem brīnumputniem – fēniksiem.*

Paklāja gali: fēniksu atnesto dzīvības spēku atkal uztver priesterienes, no kurām divas – melnās – aizvada to zemei. Ar

melnu ierobežotā josla – zeme – uzplaukst ziedos. Uz Zemes veidojas dzīvība un svētība visiem cilvēkiem."¹⁹³

Paklāja centrālajā laukumā Saules diska un fēniksu figūras veido lielu kopformu, kas sauc atmiņā saulotā staba siluetu. Iespējams, ka autors vēlējies skatītājam dot nelielu mājienu par saulei piešķirto svarīgo lomu dažādu tautu mitoloģijā un netieši norādīt, ka pastāv tautas vienojoši faktori. Skatoties šajā kompozīcijā, var rasties doma arī par Armēniju, kur pat vēl 12. gadsimtā bija Saules pielūdzēji ("arevordik"), kurus vajāja kristīgā baznīca.

Vērojot mākslinieka darbus, rodas sajūta, ka J. Straume par ornamenta simboliku, par tā satura nozīmi zināja daudz vairāk nekā uzskatīja par vajadzīgu izpaust citiem. Pēc tik ilgstoša Kaukāzā pavadīta laika posma tas ir likumsakarīgi. Te jāpiebilst, ka austrumu tautām mēdz būt paklāji, kas nav uzskatāmi tikai par sadzīvē lietojamu tekstiliju. Piemēram, dažreiz azerbaidžāņu ģimenē sakarā ar bērna piedzimšanu auž paklāju par godu šim notikumam kā dāvanu jaundzimušajam. Līdz ar ornamenta rakstu zīmēm, kurās ar simbolu starpniecību pausti laba vēlējumi bērnam, tiek ieausts arī mazuļa vārds. Ja šādu paklāju ieraudzītu eiropietis, kurš nepārzina ne svešās tautas rakstību, ne ornamentiku, tad viņš saskatītu tikai skaistu, eksotisku tekstiliju. Turpretim Kaukāza tautu kultūru saprotošs cilvēks, paklāju redzot, izlasītu gan vārdu, uzzinot, kas dzimtu papildinājis – zēns vai meitene, gan ģimenes veltījumu bērnam un pārējo informāciju, kas iekodēta ornamentā. Zinot, cik liela nozīme Kaukāza tautu sadzīvē piešķirta paklāju ornamentu maģiskajai nozīmei, kas noteiktos sastatījumos aizsargā namu un tā iedzīvotājus no svešu ļaužu negatīvās ietekmes, kalpo par ilga mūža un dzimtas turpinājuma garantu, ir saprotama mākslinieka interese par simbolu un satura nozīmi, izstrādājot tekstiliju metu kompozīcijas. Vairākus paklājus viņš dāvināja Augustai dažādos svētkos un jubilejās. Dāvanai Jūlijs mēdza pievienot zīmīti ar īsu paskaidrojumu par paklāju:

"5. jūnijs, 1927. g.

Dārgajai Suzanetei, lai sasildītu viņas auksto sirdi Vasaras svētkos.

Paklājs – rotāts ar zaļām un dzeltenām palmām uz sarkana pamata. Apmale – maīga pļava, kurā paslēpušās sfinksas, kas

uz Jums lūkojas melnām acīm, kas vairāk atgādina milas ziedus."¹⁹⁴

Viena no mākslinieka sievai 1929. gadā dāvinātajiem paklājiem¹⁹⁵ apmali rotājis egles motīvs. Saglabājusies Jūlija rakstītā zīmīte Augustai, kurā vēstīts, ka paklājs ir dāvana Lieldienās, un sniegts iss ornamenta atšifrējums: "Uz dzeltena pamata zils putns ar sarkanu knābi, uz katras astes spalviņas rozā neaizmirstules no Kīpras salas. Acis – zaļgani melni rozā. Visapkārt šis paklājs rotāts ar Atlantijas salu pundureglītēm."¹⁹⁶

Stilizētie motīvi J. Straumes darbos ne vienmēr ir simboli, dažreiz tie tikai kopā ar darba kolorītu pastiprina mākslinieka iecerēto paklāju un to metu noskaņu, piemēram, vakara tuvošanās vēsta dabas toņu nianšu tuvināšanās un sīkspārņu (arī jūgendstilā izmantots motīvs) silueti debesīs.

Mākslinieka radītā krāsu, geometrisko rakstu un stilizētu dabas formu pasaule aicina tajā ielūkoties vairākkārt, vilina ar daudzveidību, kurā dažreiz slēpjas simboliska jēga. Ornamentu forma un krāsa iedarbojas uz cilvēka psihi, tāpēc to skaidrojums var likties subjektīvs, jo skatītāju asociācijas būs atšķirīgas. Līdzības dažādu tautu ornamentos, kuras saskatīja E. Brastīņš, J. Bīne un savos paklāju rakstos popularizēja J. Straume, ieinteresējušas vairākus viņu laikabiedrus un joprojām izraisa interesi arī mūsdienās. Tāpat jautājums par baltu (latviešu, lietuviešu, senprūšu, jātvingu) tautu pirmsdzimteni vēl arvien palicis bez konkrētas, zinātniski pamatotas un neapstrīdamas atbildes. Ornamentāls tēlojums ne vienmēr padodas atšifrēšanai, tā tapšanas pirmsākuma pamatā varēja būt matemātiskas likumsakarības un likumi, kas nosaka simetrijas veidošanos dabā.

Jūlijs Straume nebija teorētiķis, taču viņa jaunradē liela loma ir pamatīgām praktiskām zināšanām par ornamenta veidošanās likumībām amatniecībā.

Latviešu biedrības nama rekonstrukcija, Ķemeru viesnīcas un citu sabiedrisku ēku celtniecība radīja nepieciešamību pēc paklājiem telpu dekorēšanai. Pasūtījumus tekstiliju metu zīmēšanai saņēma arī J. Straume.¹⁹⁷ Viņš zīmēja paklāju metus Rīgas Latviešu biedrības nama pirmā stāva foajē un salonam, tāpat arī vairākām telpām otrajā un trešajā stāvā, lielajam salonam u. c. telpām.¹⁹⁸

Kaut arī Jūlija Straumes jaunrade izraisīja interesi sabiedrībā, dažkārt viņš saņēma pārmetumus. Piemēram, Uga Skulme

izteicās: “Straumes tepiķi un meti grīdsegām rūpīgi nostrādāti, bet arī garlaicīgi un vienmuļi. Tie atgādina zināmā mērā vecmodīgus linoleja apgleznojumus tepiķa garā.”¹⁹⁹ J. Straumes darbiem pietrūka tā latviskuma, kuru 30. gados no māksliniekiem gaidīja valsts. Tomēr tik skarbi izteicieni par viņa jaunradi meistarū sāpināja. J. Straumes mākslā tika ietverti dvēselē izauklēti motīvi, tie bija patiesi. Smalkās līnijas to radītājam nešķīta ne garlaicīgas, ne vienmuļas. Ņemot vērā, ka māksla ir subjektīvs pārdzīvojums, saprotams, ka autors radīja savus darbus, vadoties no individuāla skatījuma un pasaules izpratnes. Iespējams, ka U. Skulme izdarīja pārsteidzīgus secinājumus par kolēģi, kurš savā jaunradē izmantoja dažādu tautu gadsimtiem ilgi izauklētas vērtības, kas sniedzas pāri jēdzieniem “vecmodīgs” un “moderns”.

Mākslinieks darbojies arī citās lietišķās mākslas nozarēs – projektējis mēbeles, suvenīrus un traukus. Viņš nebija piemīrisis jaunības dienās “Rūķi” pausto domu – sekot jaunākajām mākslas tendencēm. Savos darbos meistars tiecās moderno saliedēt ar tautas mākslas labākajiem risinājumiem. Viņa projektētajās mēbelēs (81., 82. att.) jaušama gan austrumu kultūru, gan konstruktīvisma ietekme, raksturīgas skaidras, taisnas līnijas, lakoniski siluēti. Mēbeļu detaļu formu ģeometriskā stilizācija sasaucas ar J. Straumes tekstiliju kompozīcijās risinātajiem dabas elementu attēlojumiem. Reizēm rotājumos putnu, dzīvnieku, augu siluēti pārveidoti līdz pakāpei, kas tuvina tos abstrakcijai. Savukārt dažādu suvenīru, kā toreiz teica – piemīlietiņu kompozīcijā akcentētas dabā skatītas konkrētākas formas, piemēram, vairākkārt izmantots čiekura motīvs.

Ceļš no ieceres līdz gatavam darbam parasti ir ilgs un sarežģīts. Arī J. Straume domās izauklētās ieceres vispirms ietvēra skicēs, domājot par materiālu, kādā priekšmetu darinās – vai tā būs piemīlietiņa no koka vai sudraba trauks. Meistars, skicējot dabas formas, bieži vien tās jūtīgi pārveidoja, ļaujot skatītājam apjaust kāda mākslas stila vai principa klātbūtni.

Jūlijs Straume bija labi apguvis kokgriezēja prasmi un vairākus suvenīrus darināja pats. Priekšmetu dekora kompozīcijās galvenokārt izmantoti persiešu paklāju, armēņu seno rokkrastu, grāmatu rotājumu (83. att.) un miniatūru motīvi. Galvenokārt šī tendence izpaudās darinājumos, kas tapuši amatnieku

skolas pedagoga gaitās galdniecības klasē. J. Straumes projektētie sadzīves priekšmeti tika īstenoti kokā un metālā. Pirmajā daiļamatniecības izstādē Rīgā 1937. gadā varēja apskatīt pēc J. Straumes meta darinātos sudraba izstrādājumus.²⁰⁰

Iecienītas bija Jūlija Straumes kompozīcijas adījumiem un tamborējumiem (aizkaru, jaciņu, džemperu zīmējumi). 1. Latvijas daiļamatniecības izstādē Rīgā 1937. gadā bija eksponēti pēc J. Straumes metiem darināti rokdarbi Mildas Zanderes (Zanders) izpildījumā. Košs krāsu salikums: dzeltens ar tumzilu (tamborēta jaka), zils uz balta pamata, rūsgans uz zila pamata (adīts džemperis).²⁰¹ Modē nāca adījumi ar etnogrāfiskiem

rakstiem un tamborējumi. Paklāju aušana persiešu tehnikā izrādījās pārāk darbietilpīga, sarežģīta un dārga, tāpēc retai rokdarbniecei pa spēkam. Adīt un tamborēt bija vienkāršāk. Rokdarbu kompozīcijās uz vienkāršaina fona izkārtots ģeometriskais raksts, stilizētas putnu, augu vai cilvēku figūras. Tamborējumu apmales ļoti vienkāršas. Tās rotā ģeometriskā ornamenta joslas. Dažreiz apmaļu nemaz nav. Adījumos uz vienkāršaina fona sakārtotas stilizētas un ģeometriskas figūras. Raksts galvenokārt iestrādāts kā josla uz piedurknēm, vai arī tas rotā adījuma krūšu daļu. Reizēm ornaments atrodas adījuma apakšmalā, reizēm – plecu daļā, šaurās joslās piedurkņu galos un apkaklītē. Rokdarbu skicēs J. Straume bieži atkārtojis paklāju rakstu motīvus, tos pielāgojot adījuma specifikai. Rokdarbniecēm patika Jūlija Straumes ornamentu,



Augusta Straume. 1938.
 (Jaka darināta pēc
 J. Straumes meta.)

Augusta Straume. 1938.
 (Jacket designed by
 J. Straume.)

LVA. 902. f., 2. apr., 72. l., 12. lp.
 LSA. F. 902. descr. 2, file 72,
 l. 12.

jo tajos bija jauni, neparasti elementi, kuru savdabību pastiprināja spilgtās krāsas. Neikdienišķie raksti ieinteresēja un aicināja īstenot ieceri materiālā. Diemžēl saglabājušās tikai nedaudzas skices LVA 902. fondā un rokdarbu attēli divdesmito un trīsdesmito gadu periodikā (žurnāls "Atpūta" u. c.).

Lai gan J. Straumes vārds nebija svešs rokdarbniecēm, lai arī viņa tekstiliju metus un paklājus varēja skatīt izstādēs Rīgā un arī

ārzemēs (Parīzē, Briselē, Oslo), mākslinieka darbība 20.–30. gadu Latvijā neizpelnījās tik lielu popularitāti, kādu guva A. Cīrulis un J. Madernieks. 30. gadu reprezentatīvajā latviešu lietišķās mākslas kopainā J. Straumes darbi nelikās īsti latviski. Pārāk ilgi viņš bija atradies tālumā no dzimtās zemes, apprecējis ārzemnieci, kas ģimenē uzturēja latviešiem neraksturīgas sadzīves tradīcijas, un vispār... pārāk atturīgs un noslēgts cilvēks šķita Jūlijs Straume. Jā, mākslinieks bija savrupa ceļa gājējs.

20.–30. gadu Latvijā tapušajos Jūlija Straumes darbos nenoliedzami ir neparasti ornamenta elementi, ir vairāki krāsu salikumi, kas mūsu etnogrāfijā nav sastopami, bet viņa tekstiliju meti un paklāju raksti nav tik sveši latvieša mentalitātei, lai būtu nepieņemami. Tajos paustas arī atziņas un priekšstati, kas pieder gan cittautu, gan mūsu – latviešu dzīvesziņai.

Mākslinieka personiskajā dzīvē 30. gadi iezīmēja dažas pārmaiņas. Viņš jutās materiāli labi nodrošināts un 1932. gada vasarā sāka būvēt māju Mežaparkā, Emīla Dārziņa ielā 6. Tolaik tur atradās smilšu klajs, kur dārzu varēja ierīkot, savedot melnzemi. Tomēr naudas mājas celtniecībai nepietika, tāpēc J. Straume lūdza aizdevumu no Rīgas pilsētas dzīvokļu krīzes apkarošanas komisijas būvniecības fonda un skolotāju krājaizdevumu sabiedrības.²⁰²

Ikdienas pienākumi un ģimenes rūpes mijās ar jaunrades un pedagoģisko darbu. Jūlijs Straume turpināja strādāt amatnieku skolā, cerot izaudzīnāt radošus cilvēkus, labus aroda pratējus. Mākslinieks apzināti uzsvēra kultūras mantojuma nozīmi, bet vienlaicīgi atzina, ka katrai paaudzei var būt savam laikam atbilstoši ideāli.²⁰³ Pedagoģiskais darbs māksliniekam šķita interesants. Taču 1934. gada vasarā sakarā ar Iekšlietu ministrijas



J. Straumes māsa Emma
dēls Jēkabs Poruks. 1930.

*Jēkabs Poruks, son of
J. Straume's sister Emma.
1930.*

LVA. 902. f. 2. apr., 66. l. 28. lp.
LSA. f. 902, descr. 2, file 66,
l. 28.

rīkojumu viņš tika atbrīvots no amatnieku skolas pasniedzēja vietas.²⁰⁴ Tagad J. Straume vairāk laika varēja veltīt radošajam darbam. Izteikt varēja, arī Augusta samierinājās ar domu, ka braucienus uz ārzemēm nāksies atlikt. Lai papildinātu ģimenes budžetu, viņa sāka privāti mācīt franču valodu.

Dzimtajā Druvienā Jūlijs ciemojās reti. Druvēnieši neatceras, ka viņš kādreiz būtu atbraucis kopā ar savu sievu – ārzemnieci. Arī Emmas Porukas bērēs Augustas nebija. Par spīti bargajai ziemei un aizputinātajiem ceļiem, Emmu pēdējā gaitā pavadīja liels pulks ļaužu – tuvi un attālāki radi, kaimiņi. No Rīgas bija atbraucis Emmas dēls Jēkabs, viņas brālis Jūlijs, bet līdzī viņiem – Mariss Vētra. Ciemošanās un visādi godi Jēkabam Porukam kopš bērnības vērtās par grūtu pārbaudījumu, jo viņam bija diezgan noslēgts raksturs. Pēc atgriešanās no kapsētas bērū viesi pulcējās Lieltrušļos. Pieminēja aizgājēju, kas šai saulē bija jautra, sabiedriska un nežēlojās par neveiksmēm.²⁰⁵ Mariss Vētra pagodināja klātesošos ar vairākām dziesmām, bet, kad druvēnieši lūdza dziedāt vēl, solists atbildējis: “Kungi, dziedāšana ir darbs, bet es esmu atbraucis uz bērēm...”²⁰⁶ Nākamajā dienā Jūlijs iesāka sarunu ar saimnieku – Garanča kungu – par Ķempu mājas atpirkšanu, bet īpašnieks pieprasīja 18 000 latu, un tā bija pārāk liela nauda.²⁰⁷ Tā Emmas bērēs divi druvēnieši – Jūlijs Straume un Jēkabs Poruks (Lieltrušļu mājās turpināja saimniekot viņa māsa Anna Kurcena, dzim. Poruka) apjauta, ka savā bērnības pusē viņi turpmāk būs tikai viesi.

Dzīves rudenī

1940. gada 17. jūnijā Latvijā tika ieviesta jauna, neierasta “kārība”. Neskatoties uz politiskajām pārmaiņām, cilvēkiem tomēr vajadzēja domāt par gluži ikdienišķām lietām. Viņi mēģināja izdzīvot jaunajos apstākļos. Arī Jūlijs Straume atgriezās agrārajā darbavietā – amatnieku skolā. Kolēģi iesaistīja viņu skolas sienasavīzes redkolēģijā, tad ievēlēja par tautas tiesas piesēdētāju, jo nosprieda, ka pensijas gadus sasniegušam cilvēkam tas ir piemērots sabiedriskais darbs.²⁰⁸ J. Straume neiebilda. Citiem bija liela ģimene, maz brīvu brīžu. Viņam – Augusta un māja ar dārzu. Jūlijs labprāt strādāja piemājas dārziņā, kur katrs kociņš, katrs košuma krūms – paša rokām stādīts un kopts. Viņa ierīkotās dobes bija kā ar lineālu nomēritas – mākslinieka precizitāte izpaudās arī šeit.²⁰⁹ Augusta vīra vaļaspriekā neiejaucās. Dārzs tika veidots pārdomāti un kļuva Jūlija valstība, kurā cerīniziedi atsaucā atmiņā Druvienu. Viņš gan vēl brauca ciemos pie māsas Emmas mazbērniem – Annas Kurcenas (dzim. Poruka) bērniem, vedot šokolādes konfektes greznā iesaiņojumā, bet drīz tika pielikts punkts arī šiem braucieniem. Lieltrušļu saimnieku ģimeni 1941. gada 14. jūnijā izsūtīja uz Krasnojarskas apgabalu²¹⁰ – un mājas palika tukšas. Smeldzīgs tukšums valdīja arī Jūlija dvēselē, kaut cik to spēja aizpildīt vienīgi darbs, kas zināmā mērā kalpoja par vairogu, lai atvairītu uzmācīgās domas par 1941. gada notikumu jēgu. Vasaras sākumā daudzi slēpās, lai paglābtos no vajāšanām. Cilvēki kļuva piesardzīgāki izteicienos par politiku. Vajadzēja uzmanīties. Neapdomīgs joks par padomju varu stāstītājam varēja sagādāt pamatīgas nepatīkšanas.

22. jūnijā Vācija sāka karu pret Padomju Savienību, un drīz vien pirmās triecienvienības ienāca Rīgā. Vienu okupāciju nomainīja otra. Jūlijs Straume uzzināja, ka vācu armija iekārto mītnes dažādās iestādēs. Viņš devās no Mežaparka uz pilsētas centru, lai no skolas paņemtu savus zīmējumus un grāmatas, kas bija noderējušas mācību stundās, lai audzēkņiem radītu plašāku priekšstatu par kultūrvēsturi. Diemžēl amatnieku skolā



armija jau bija iekārtojusi hospitāli. Pie ieejas stāvēja apsardze, un J. Straume saprata, ka grāmatas un zīmējumus neatgūs. Samierinājies ar zaudējumu, mākslinieks apjauta, ka labāk būs, ja šajos apstākļos pēc iespējas retāk ieradīsies Rīgas centrā. Mežaparks šķita drošs patvērums. Taču karš Straumju ģimenei sagādāja negaidītas situācijas un sāpīgus pārdzīvojumus. Jūliju arestēja par sadarbošanos ar padomju iestādēm. Pēc vairāku mēnešu soda izciešanas viņu atbrīvoja ar noteikumu, ka noteiktajos datumos jāierodas reģistrēties policijas iecirknī.²¹¹ Mākslinieks centās ievērot šos norādījumus. Mēģinādams pieciest smeldzīgās sāpes kājās, viņš mēroja ceļu uz policiju. Baiļu un trūkuma apdvesti Straumju ģimenei pagāja vācu okupācijas gadi.

Pēc kara J. Straume strādāja Doma muzejā dažādos amatos – mākslinieks restaurators, direktora vietas izpildītājs un direktors, galvenais fondu glabātājs, vecākais zinātniskais līdzstrādnieks. Pirmie pēckara darba gadi izrādījās sarežģīti. Doma muzejs bija kara laikā pamatīgi izpostīts. Mākslinieks atstājis dažas atmiņu rindiņas par šo laiku: *“Muzejs atradās šausmīgā stāvoklī: telpas izdemolētas, drupu un stiklu kaudzes visur, cauri jūmti, muzeja kolekcijas izvestas uz Vāciju, darbinieki izkļūduši. [...] Neraugoties uz ārkārtējām grūtībām, man izdevās atgūt eksponātus no Vācijas, sakomplektēt darbinieku sastāvu, bet, galvenais, Doma muzejam izkarot pirmās kategorijas tiesības. Kad lielās grūtības bija pārvarētas, tad drīz vien radās citi pretendenti uz direktora vietu.”*²¹²

No 1949. gada līdz 1959. gadam J. Straume strādāja Vēstures muzejā par restauratoru.²¹³

Kara beigās viesā cerību, ka atkal varēs apliecināt sevi kā radošu personību, tāpēc J. Straume nekavējās iestāties Latvijas PSR Mākslinieku savienības Lietišķās mākslas sekcijā.²¹⁴ Taču nepagāja ilgs laiks, lai viņš saprastu, ka Padomju Latvijā māksla tiek cieši pakārtota sociālisma ideoloģijai, tas izpaudās arī pedagogijā. Jūlijs Straume pēc Otrā pasaules kara skolotāja darbam nepievērsās, mākslinieka iesākto turpināja viņa audzēknes, kas persiešu tepiku aušanas prasmi bija apguvušas Latvijas brīvvalsts laikā. Kad 1944. gada 20. oktobrī darbu atsāka Rīgas daiļaušanas vidusskola,²¹⁵ tās programmā tika iekļauta arī persiešu tehnika, kuru mācīja skolotāja Emīlija Kalniņa²¹⁶. Pie viņas varēja iemācīties, kā top persiešu paklāji.²¹⁷ Audzēknes

bieži izvēlējās diplomdarbam šo paņēmieni, kas prasmīgam darbam piešķir izturību un paklāja virsmas samtainību, pamatlaukuma rakstu sakārtojumā viņas mēdza ievērot austrumnieku tekstilmākslas principus. Diplomandes auda tekstilijas arī latviešu tautas mākslas tradicionālajās tehnikās. Darbu kompozīcijās ietverti kā latviešu etnogrāfiskie ornamentu, tā arī florālie, zoomorfie un antropomorfie motīvi. 40. gadu otrajā pusē un 50. gadu sākumā blakus tautiskiem ornamentiem ieausti arī tā dēvēto laikmetīgo simbolu atveidi: sirpis un āmurs, vārpu kūļi, Kremļa siluets un tamlīdzīgi motīvi, kas bija nodeva pastāvošajai politiskajai iekārtai. Ne ikreiz izdevies veiksmīgs šo motīvu apvienojums. Diemžēl skolotāju un audzēkņu pūles ne vienmēr deva rezultātu, kas visiem būtu pieņemams. Skolas diplomdarbu vērtēšanas sēžu protokolos redzams, ka atkal un atkal izteikti ideoloģijā pamatoti aizrādījumi, kas diplomandēm un viņu darbu vadītājam sagādāja ne mazums rūgtu pārdzīvojumu.²¹⁸

Meitenēm nebija viegli pamatot kompozīcijas, tehnikas un ornamenta izvēli savos darbos. Labi, ja diplomdarbu aizstāvēšanas valsts kvalifikācijas komisijas vadītājs bija saprotošs. Arī skolotājas izprata kritiskas situācijas un palīdzēja savām audzēkņēm, ja tās saņēma nepelnītus pārmetumus. Diplomandēm paveicās, kad komisijā bija LVMA profesors Konrāds Ubāns. Viņš izcēlies ar diplomātiju un par persiešu un citās tehnikās darinātiem audzēkņu darbiem teicis:

*"[...] austrumnieku tepiku ornamenti pilnīgi tāpēc, ka tie savus īpatnējos rakstus strādā ne 100, bet gan 1000 gadus. Rakstu lielā atkārtotībā novedusi tos pie pilnības. Tas pats sakāms par latviešu veco ornamentu. Katram, kas strādā un cenšas ieviest kaut ko jaunu, būs saskatāmas arī kļūdas."*²¹⁹

Pēckara periods latviešu lietišķajā mākslā bija sarežģīts. Liela nozīme tika piešķirta padomju ideoloģijas diktēto prasību ievērošanai,²²⁰ kamēr daudzas citas svarīgas problēmas palika novārtā. Piemēram, par ornamenta izpēti ilgāku laiku neviens neiedrošinājās runāt atklāti, līdz 1952. gada 29. decembrī Jēkabs Bīne nolasīja lekciju par ornamentu Mākslas darbinieku namā Rīgā. Referenta uzstāšanās izraisīja atšķirīgus viedokļus. Skolotāja Erna Rubene uzskatīja ornamentu par skaistuma paudēju, bet Rīgas tekstilmākslas vidusskolas direktors Fricis Stepe vispār bija kategoriski noskaņots pret lekcijā dzirdēto. Mākslas



zinātnieks Miķelis Ivanovs savas domas puda rakstā "Nezinātniska, kaitīga publiska lekcija": "[...] *Referents, balstīdamies uz nezinātnisko buržuāzisko "migrācijas" teoriju, par visu vari centās "pierādīt", ka latviešu tautas ornamenta galvenie elementi no kaut kurienes "ieceļojuši". Atradis līdzīgus elementus asīriešu, grieķu, indiešu u. c. austrumu tautu ornamentā, viņš sholastiski secināja, ka latviešu tautas ornamenta elementi nākuši no austrumu tautām. [...]"*²²¹

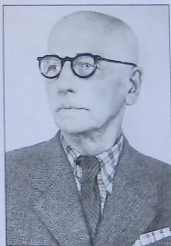
To, ka māksliniekiem turpmāk jāattālinās no vecā etnogrāfiskā materiāla un nacionālā formā jāieliek sociālistisks saturs, J. Straume bija dzirdējis jau Kaukāzā, kad tur nodibinājās padomju vara. Šoreiz viņš nesteidzās pievienoties "jaunā laikmeta" mākslas veidotāju pulkam. Par ietiepību vecais meistars 1952. gadā saņēma sodu. Mākslinieku savienības ierosinājums pārcelt J. Straumi uz biedru kandidātiem bija psiholoģisks trieciens viņa pašcieņai.²²² Mākslinieks būtu varējis izmantot radušos pieprasījumu pēc laikmeta atspoguļojuma mākslā, bet viņš to nedarīja – ticība šīm idejām bija jau sen un krietni iedragāta. Viņš nebija vienīgais, kuram pārmeta nepareizu nostāju.²²³

Zināmu ievērtību padomju laikā gan guva J. Straumes agrākā darbība Kaukāzā, bet arī tad pārsvarā saistībā ar viņa dzīves posmu Padomju Gruzijā. Meistars nogaidoši vēroja kolēģu rosiņu jaunu izteiksmes formu meklējumos.²²⁴

Piecdesmito gadu sākums neienesa neko labu viņa biogrāfijā. Mākslinieka dzīves pavedieni arvien vairāk samezglojās. 1951. gadā Sociālās nodrošināšanas ministrija paziņoja, ka personālo pensiju turpmāk viņam nemaksās tāpēc, ka viņš vācu okupācijas laikā negatīvi izteicies par bolševikiem. Uz pārmetumiem vajadzēja atbildēt. J. Straume saprata, ka šajā laikā uz apžēlošanu var cerēt vienīgi tad, ja izteiks dziļu nožēlu par saviem maldiem un aplamo rīcību. Viņš rakstīja uz Latvijas PSR Sociālās nodrošināšanas ministriju garu un žēlabainu vēstuli, kas it kā izskaidrotu viņa pretpadomju rīcības galvenos motīvus: "[...] *tas noticis vācu okupantu diktātā ārkārtīgas depresijas, nervu sabrukuma, izmisuma un vecuma stāvoklī (tuvu pie 80 g.), kad pēc 3 mēn. apcietināšanas centrālcietumā un spīdzināšanas nodots policijas uzraudzībā un pēc tam izsūtīts uz Salaspils nāves nometni. Cietu badu pats un mana sieva... bij jānospēlē simulēta loma ar piešūtu bārdu, lai glābtu dzīvību... [...]*

Apņemos ziedot visus savus pēdējos spēkus komunisma celšanai, par kuru jau esmu sapņojis no bērnības dienām un kuru vēlējos saskatīt savas dzīves norietā spoži atmirdzam labvēlīgos apstākļos. Ceru, ka partijas augstsirdība un tainīgā vara sniegs palīdzīgu roku kļūmīgi pakritušam.”²²⁵ Vai Jūlijs bērnībā zināja, kas ir komunisms? Protams, ka ne, bet šī stereotipā frāze šķita nepieciešama, lai glābtos no kļūmīgās situācijas. Viņš bija sācis izvairīties no sarunām par politiku jau pēc atbrīvošanas no darba (1934. g.) amatnieku skolā. Pēc pārciestajām šausmām apcietinājumā (1941. g.) mākslinieks kļuva vēl atturīgāks, klusāks sabiedrībā. Padomju varas iestāžu visatļautība bija redzēta pirms aizbraukšanas no Padomju Gruzijas, un Jūlijs par to pārliecinājās vēlreiz, kad uz Sibīriju aizveda viņa māsa-meitu ar ģimeni. Komunistu vara viesā mākslinieka bailes. Kad J. Straumem pārtrauca maksāt personālo pensiju, viņš saprata, ka nopietni apdraudēta eksistence. Ar muzeja darbinieka algu ģimeni uzturēt bija grūti, bet īpašumu – vēl sarežģītāk. Tāpēc 1952. gadā māju pārdeva, vienojoties ar jauniešiem īpašniekiem, ka viņa un Augustas lietošanā līdz mūža beigām paliks trīs istabas un virtuve. Māja tika pārdota lēti – par 25 000 rubļu, jo pircējus ieteica Gustava Šķiltera dzīvesbiedre. Viņa neatlaidīgi centās ieskaidrot Straumju pārim, cik brīnišķīgi būšot, kad mājā ienākšot ģimene ar jaukiem bērniem.²²⁶

Augustas rosināts, mākslinieks mēģināja atgūt tiesības uz personālo pensiju. Sākās nepatīkama skaidrošanās, pierādījumu meklēšana, kas turpinājās vairākus gadus. Jūlijs rakstīja vēstules uz Gruziju seniem paziņām Dāvidam Cicišvili un Mihailam Ter-Mikaeljanam. D. Cicišvili bija kļuvis par Gruzijas Mākslas akadēmijas profesoru, vadīja Dekoratīvās un lietišķās mākslas katedru, bet M. Ter-Mikaeljans strādāja muzejā. Viņi patiesi vēlējās palīdzēt un sāka gādāt nepieciešamos dokumentus, kas apliecinātu, ka J. Straume ļoti daudz paveicis Kaukāza tautu lietišķās mākslas seno vērtību apzināšanā un pelnījis sava darba atzinīgu vērtējumu.²²⁷ Beidzot J. Straumem izdevās pārliecināt ierēdņus, ka viņš visu mūžu godīgi strādājis un ir lojāls Padomju valstij. Tas palīdzēja māksliniekam atgūt republikas nozīmes personālo pensiju.



Jūlijs Straume. 1956.

Jūlijs Straume. 1956.



Jūlijs Straume apzinājās, ka viņa gadu nasta, kas vēl nebija paspējusi saliekt stalto augumu, tomēr atstājusi iespaidu uz veselību. Jaunības un brieduma gadu vēstuļu skaisti veidotie, izteiksmīgie burti krasi atšķirās no piecdesmito gadu nogalē rakstītajām sikajām rindiņām. Arī skicēs precīzi iezīmēt smalkās līnijas kļuva arvien grūtāk. Mākslinieks līdzdarbojās izstāžu iekārtošanā muzejā, bet gandarījumu šis darbs nesniedza.

Viņa iecienītā paklāju aušana persiešu tehnikā Latvijā pēc Otrā pasaules kara nebija tik populāra kā 20.–30. gados un sāka pamazām izzust no audēju tehnisko paņēmienu klāsta. Tam bija vairāki iemesli. Nozīmīga loma piešķirama Latvijas iekļaušanai PSRS sastāvā, kur bija vairākas republikas ar ļoti senām persiešu paklāju darināšanas tradīcijām, šim mērķim paredzētu stabilu materiālo bāzi un kvalificētiem speciālistiem. Pēc Padomju Latvijā darinātiem paklājiem persiešu tehnikā pieprasījums neradās. Mūsu tekstilmākslinieku vidū bez Jūlija Straumes nebija citu entuziastu, kas austrumtautu paklāju aušanas tehniku sistemātiski popularizētu, tā saglabājot tai vietu mākslinieku profesionālajā lokā. Lietišķās mākslas skolās galveno uzmanību pievērsa latviešu tautas mākslai, un par persiešu tehniku audzēknēm pārsvarā bija vairāk teorētiskas nekā praktiskas zināšanas. Arī 20. gadsimta otrās puses straujais dzīves ritms un rūpnieciskās ražošanas attīstība slāpēja mūsu audēju vēlmi pacietīgi siet mezglu pie mezgla, lai veidotu mākslas darbu, ja visapkārt bija tik daudz un dažādu iespēju gan materiālu, gan izteiksmes līdzekļu ziņā.

J. Straume apjauta, ka latviešu lietišķajā mākslā interese par persiešu tehniku izzūd. Šad un tad viņš vēl paņēma rokā zīmuli vai otu, lai pārliecinātos, ka spēj radoši strādāt, bet tas vairāk bija apliecinājums sev. Lai nejustos pavisam izolēts no mākslas pasaules, meistars zīmēja rotājuma elementu grupas, pēc tam izgriezta šablonus, ar kuru palīdzību no visvienkāršākā elementa, to dažādi variējot salikumā, bija iespējams izveidot greznu latviešu ornamenta joslu.²²⁰ Šim darbam gan bija tikai praktiska nozīme, tā mērķis – ieviest tautiskā raksta motīvus kā dekoratīvu rotājumu telpu mākslinieciskajā apdarē, lai rotātu sienas ar ornamentiem, nevis krāsotāju iecienītajiem rožu, lapu un citiem tamlīdzīgiem motīviem. Pavisam atteikties no aušanas J. Straume tomēr nespēja. Latvijas Vēstures muzejā mākslinieks

nelielā telpā iekārtoja tādu kā paraugdabrbnīcu, kurā interesenti varēja uzzināt, kā top persiešu tepiķi. Meistara J. Straumes stāstījumu klausījusies arī Rīgas vēstures un kuģniecības muzeja līdzstrādāniece Līviņa Blūmfelde: “[...] *Atmiņā ir palikusi tikšanās ar sirmo vīru 1950. gadu otrajā pusē, kad mēs, Rīgas vēstures un kuģniecības muzeja darbinieces, piedalījāmies kādā pasākumā Latvijas Vēstures muzejā. Tas varēja būt kāds seminārs vai iepazīšanās ar Etnogrāfijas nodaļas darbu un glabātajām tekstilijām. Nodarbības noslēgumā mūs ieveda nelielā telpā, kurā mākslinieks Jūlijs Straume mums stāstīja par dažādām aušanas tehnikām. Man atmiņā ļoti dzīvi ir iespaidies viņa stāstījums par persiešu tepiķu aušanu un audējām. Telpā atradās nelielas stelles un tajās aizsākts darbs, kuru mākslinieks izmantoja, lai demonstrētu šo izslavēto tepiķu tapšanas gaitu.*

J. Straumes talants, zināšanas, prasme interesanti pastāstīt varēja aizraut cilvēkus, rosinot viņos interesi par latviešu un cittautu daiļamatniecību, it īpaši, ja atceramies to vēsturisko



kontekstu, kas bija saistīts ar padomju okupācijas režīma atslābumu piecdesmito gadu otrajā pusē.”²²⁰

Mākslas zinātnieka Jāņa Pujāta mudināts, Jūlijs Straume sāka apsvērt iespēju gatavot savus darbus izdošanai, bet šī iecere

Jūlijs Straume. 1964.

Jūlijs Straume. 1964.

LVA. 902. f., 2. apr., 66. l., 20. lp.
LSA. f. 902. descr. 2. file 66. l. 20.

nepiepildījās. Par to atgādina Latvijas Valsts izdevniecības direktora Pēteru Bauģa 1958. gada vēstule Latvijas PSR Mākslinieku savienības priekšsēdētājam Leo Svempam: *"Latvijas Valsts izdevniecība, izskatījusi jautājumu par mākslinieka J. Straumes paklāju krāsaino zīmējumu izdošanu, paziņo, ka iepriekšminēto darbu mēs šobrīd izdot nevaram. [...] Pēc mūsu domām, b. Straumes darbi varētu būt izdoti monogrāfijā, bet, ņemot vērā izdevniecības reālās iespējas, šis jautājums varētu tikt izlemts tikai tālākā nākotnē. Iespējams, izdodot krājumu par LPSR [Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas] lietišķo mākslu, tajā varētu būt iekļauti atsevišķi viņa darbi."*²³⁰ Atteikums mākslinieku apbēdināja, bet, pārskatījis mājās esošo darbu klāstu un paklausījis kolēģu mudinājumam, J. Straume nolēma 1959. gadā sarīkot pirmo personālizstādi. Tas bija atskats uz 85 mūža gadiem, no kuriem 65 veltīti mākslai. Izstāde guva necerētu atsaucību. Apmeklētāji vēlējās, lai skaistie ornamentu atrastu savu vietu sadzīvē, lai tiktu izdots J. Straumes ornamentu albums. Šo domu atbalstīja arī vairāki pazīstami kultūras darbinieki, tostarp dzejnieks Imants Ziedonis, kas izstādes atsauksmju grāmatā rakstīja:

"Latviešu skaistie ornamentu nedrīkst palikt tikai muzejā. Pārāk maz vēl īsti, tīri tautiskas ornamentikas mūsu arhitektūrā, telpu iekšējā izveidē, mēbeļu rakstos. utt.

Lūdzam un prasām, lai mūsu republikas mākslas organizācijas un TSP [Tautas saimniecības padome] izved mākslu no muzeju sienām. Skaistumam jākalpo tautai. Visiem zināma patiesība. Neignorēsim to.

P. S. Un vai drīkst gaidīt mākslinieka Straumes ornamentu albumu?

1959. g. 12. maijā

*Imants Ziedonis*²³¹

Diemžēl labie ierosinājumi nerada atbalsi dzīvē. Jūlijs Straume cerības par savu darbu albuma izdošanu vairs neloloja. Mākslinieks dzīvoja personālizstādes noskaņu iespaidā un nenojauta, ka liktenis viņam sagatavojis vislielāko pārbaudījumu. Drīz pēc personālizstādes Augusta nelāga kritiena rezultātā nokļuva slimnīcā un tā paša gada vasaras sākumā šķīrās no šīs pasaules, atstādama dzīvesbiedru vienu. Vēsturiskie notikumi J. Straumes radnieciskos bija izkaisījuši Padomju Savienībā un citur

plašajā pasaulē. Māsasdēls Jēkabs dzīvoja ārzemēs, māsasmeita Anna – Sibīrijā, brālameita Maila Jordane mita Jelgavā, dažreiz Jūlijs no viņas saņēma pa vēstulei. Maila atbrauca tikai uz tēva-brāļa sievas bērēm: viņa pati jutās veka, slima un cerēja uz citu atbalstu.

Augusta – vienīgais māksliniekam vistuvākais cilvēks... Meistars viņai bija piedēvis gan sievišķīgās kaprīzes, gan straujās garastāvokļa maiņas un ne pārāk izcilo saimniekošanas prasmi. Mākslinieks atcerējās, kā Augusta atbalstīja viņu grūtos brīžos un nepameta vienu kritiskās situācijās. Viņa taču bija atteikusies no izsmalcinātās dzīves Parīzē un riskējusi doties uz Kaukāzu. Elegantā, kā porcelāna figūriņa trauzlā sieviete, kas savaldzināja Jūliju tālajā Parīzē, tagad viņu atstāja, lai neatgrieztos nekad. Jūlijs bija sievu mīlētājs, saudzētājs, rūpējies par viņu un arī pretī saņēmis mīlestību. Tagad mākslinieks palika viens. Ne viņam vairs kāds, par ko rūpēties, ne viņš pats kādam vajadzīgs. Radi pie J. Straumes iegriezās reti. Apsverot iespēju rast dzīvesvietu pie kāda no māsasmeitas Annas bērniem provinces pilsētās, mākslinieks saprata, ka nevēlas pamest Rīgu. Mājā Jūlijs vairs nedzīvoja viens, bet no ģimenes, kas kļuva par J. Straumes celtās ēkas saimniekiem, sirsnību bija veltī gaidīt, lai gan, Augustai dzīvai esot, starp jaunajiem un bijušajiem īpašniekiem valdīja samērā mierīga līdzāspastāvēšana. Vienīgais cilvēks Mežaparkā, ar kuru mākslinieks bieži mēdza par dzīvi parunāt, kas ciemojās pie Straumēm un dažkārt izpalīdzēja, bija blakusmājā dzīvojošā Milda Stepīna. "Jā, tikai viņai varēja uzticēties," secināja Jūlijs pēc sievas bērēm. Lēmums tika paziņots kaimiņienei tās pašas dienas vakarā, kad viņa, redzot veko vīru sēžam vienuļi uz sola, apvaicājās, vai Straumes kungs mājās neiešot. Jūlijs bija izmisis un atbildēja īsi: "Ja jūs par mani tagad nerūpēsieties, es aiziešu uz mežu un pakāršos."²³² Arī M. Stepīna nesen bija zaudējusi dzīvesbiedru, tāpēc viņa saprata veko vīra dvēseles sāpes un piekrita rūpēties par mākslinieka kungu. Pēc sievas nāves Jūlijs juta, ka mājas saimniekiem kļūst nevēlams. Sākās jaunā īpašnieka ierosināti tiesas procesi. Taču tie vienmēr beidzās par labu Straumem – likums noteica, ka veko vīru nedrīkst izlikt no mājas vai samazināt viņa apdzīvojamo platību.

Gaišākie brīži bija, kad savas rūpes un pārdomas varēja uzticēt Mildai Stepīnai. Dažreiz kaimiņiene ieradās kopā ar aktrisi



Emīliju Bērziņu un viņas māsu Mariju. Trīs dāmas savas dzimšanas dienas tradicionāli atzīmēja pie Straumes kunga. Tad Jūlijs kavējās atmiņās par brīnišķīgo Parīzi, par Kaukāza kalniem, par jaunību un mākslu. Meistars priecājās par ikvienu, kas viņu apciemoja. Labprāt stāstīja interesentiem par persiešu paklāju aušanas tehniku un Kaukāza tautu mākslu.

Jūlija Straumes talants bija iemirdzējies Latvijas pirmās brīvvalsts laikā. Dzīves novakarā vecums un slimības viņam laupīja spēju no klusā Mežaparka doties uz pilsētas centru, lai atgādīnātu kolēģiem par sevi. Atmiņa vecajam māksliniekam bija saglabājusies ļoti laba un stāstījums par aizgājušiem laikiem ritēja saistoši un raiti. Emīlija Bērziņa mudināja J. Straumi rakstīt atmiņas, atstāt liecību par savu dzīvi. Viņš šos ieteikumus uzņēma kūtri. Kāpēc gan uzjundīt atmiņas un tās pierakstīt? Daudz patīkamāk – saņemt vēstules. Tās Jūlijam visbiežāk rakstīja paziņas no Tbilisi.²³³ Patīkams pārsteigums bija arī Kārļa Egles vēstule:

“Ļoti cienījamais mākslinieks un mans novadnieks!

Sadarbībā ar Raiņa muzeja direktoru b. V. Kalpiņu mēs esam noorganizējuši literārā muzeja nodibināšanu Druvienā, agrākās skolas ēkā. Muzejā paredzēts apkopot materiālus par rakstniekiem, māksliniekiem, kultūras darbiniekiem – druvēniešiem un tuvākiem kaimiņiem: par Poruku Jāni, brāļiem Jāni un Jūliju Straumēm, brāļiem Kārli un Rūdolfu Eglēm, Jāni Misiņu u. c.

Es personīgi esmu sagādājis un jau aizvedis turp bagātīgu ekspozīciju, tomēr vēl nepieciešami papildinājumi. Šoreiz it īpaši par Jums abiem ar brāli Jāni.

Tāpēc lūdzu, ja vien Jums atrastos kas tādām mērķim noderīgs, nodot to Raiņa muzeja darbiniekam Ojaram Zanderam, kas mūsu uzdevumā to saņems, lai varētu nogādāt uz Druvienu. Muzejs dibināts un pastāvēs uz sabiedriskiem pamatiem.

Ar patiesu cieņu un sirsnīgu Jaungada sveicienu un vislabākiem novēlējumiem!

Kārlis Egle

Rīgā, 1965. 24. XII”²³⁴

Jūlijs Straume pats sliktās veselības dēļ nevarēja piedalīties muzeja atklāšanā 1966. gada 10. jūlijā, bet par šo svarīgo notikumu uzzināja no preses izdevumiem. Mākslinieks saprata, ka

viņu un brāli Druvienā pieminēs ar labu vārdu. Pēc dažiem gadiem muzeja ekspozīciju pārveidoja, lai padarītu informatīvi bagātāku. Tāpēc Raiņa Literatūras un mākslas vēstures muzeja darbiniece Līvija Volkova nolēma apciemot Jūliju Straumi. Par sarunām ar kādreizējo druvēnieti L. Volkova atceras: “[...] Satikšanās notika ar Stepiņa kundzes starpniecību, un nemaz nebija viegli no viņas saņemt piekrišanu apciemot mākslinieku. Viņam šajā laikā – 1970. gadā bija jau pāri 90 gadiem, turklāt viņš bija saistīts pie gultas. [...] Ieejot mākslinieka istabā, pirmais iespaids bija, ka vecais kungs mani saņem ar gaišu, ieinteresētu skatu un nepavisam nav tik vārgs, kā no telefona sarunas varēja noprast. Radās iespaids, ka Druvienas vārds un mūsu iecere celt godā Druvienas kultūras tradīcijas un to tālāk nesējus viņā radīja patiesu prieku. [...] Pēc šā ievada sekoja pievēršanās konkrētiem jautājumiem par tiem priekšmetiem, kurus mākslinieks atvēlēs muzejam. Pirmais – brīnišķīgs persiešu paklājīņš, kas bija pārsegts šķērsām gultas kājgalim un par kuru Jūlijs Straume stāstīja ar lielu sirsnību un neslēptu lepnumu. Viņš uzsvēra, ka to darinājis kā dāvanu sievai, palīkam pārlaida tam roku un tad pavilka to sev tuvāk, lai varētu sīki izstāstīt, kāda kosmiska leģenda iekļauta raksta zīmēs. [...] Sprotot, kādu nozīmi darba autors piešķir katrai vissīkākajai detaļai, pūlējās to precīzi pierakstīt, un viņa sniegtais satura atšifrējums glabājas Raiņa Literatūras un mākslas vēstures muzejā. [...] Otrajā apciemojumā saņēmu nelielu sienas paklāju ar četriem stilizētiem bezdelīgu siluetiem. Šī darba sakarā mākslinieks uzsvēra dabas formu milzīgo nozīmi savā daiļradē, proti, ka dabā var atrast visu, tikai tā uzmanīgi un neatlaidīgi jāstudē. Viņš bija sagatavojis muzejam veselu kaudzīti lapu ar savām dabas objektu skicēm. Man bija jāatbild uz dažu labu āķīgu jautājumu – kas tas ir? Par neatpazīto kartupeļu ziedu viņu spiesta zīmējuma autoram piekrist, ka tas ne ar ko neatpaliek izteiksmībā un gleznainumā no orhidejas zieda. Veidojot vēlāk ekspozīciju, tieši šīs divas lapas noliku līdzās, lai arī apmeklētāji varētu nonākt pie šāda secinājuma. [...]”²³⁵

Druvienas plāvu un silu klusais skaistums bija atstājis neizdzēšamu iespaidu Jūlija dvēselē. Tāpēc viņš spēja saskatīt dabas daudzveidību gan Parīzes parkos, gan Kaukāza kalnos un citur,

atklājot tās skaistumu un poētismu savos darbos. Jūlijs bieži kavējās atmiņās par dzimto pusi. Tur sakrātie pārdzīvojumi, atziņas un pirmie bērnības iespaidi vecumā kļuva spilgtāki. Tāpēc vēl jo patīkamāk bija saņemt tuvinieku vēstules:

“13.VII 70.

Miļo Jūlij!

Apsveicu Jūs šūpļa svētkos! Labāk vēlu nekā nekad. Nu ir aiztecējuši pieci gadi, kamēr tikāmieš beidzamo reizi. Pagājuši viņi kā piecas dienas. Toreiz Jums stāstīju, ka Ingunu noņēma no manis Māra ar Pēteri. Viņa bija 3 gadus Alūksnē. Tagad ir 2 gadus pie manis. Beidza II kursu mūzikas vidusskolā Abakanā ar labām sekmēm. Katru dienu brauc tos 20 kil [kilometrus] pie manis uz Černogorsku, jo tur dabūt dzīvokli ar klavierēm nav iespējams. [...] Šeit, t. i., Abakanu, applūdināja lieli pali. Jeņiseja izgāja no krastiem kā jūra, aiznesa mājas, cilvēkus... [...]

Ar sirsniņu sveicienu

Anna

Bučas Stepiņ kundzei.”²³⁶

Tomēr brīžiem mākslinieku pārņēma pesimisms. Velti Emīlija Bērziņa centās mierināt, ka pēc gadiem citādi – daudz atzinīgāk vērtēs J. Straumes paveikto. Mākslinieks bija saņēmis vairākus apbalvojumus,²³⁷ taču nav zināms, vai tie viņam sagādājuši gandarījumu.

Vecais vīrs nevēlējās rakstīt memuārus un arī no dzīves vairs neko necerēja gūt. 1970. gada 1. novembrī, vēla rudens naktī, viņš klusi atstāja šo pasauli.

Vecmeistara mūža loks noslēdzās.

Noslēguma vietā

Jūlijs Straume, tāpat kā Ansis Cīrulis un Jūlijs Madernieks, lika pamatus latviešu profesionālajai tekstilmākslai un sekmēja tās attīstību. J. Straumes zināšanas austrumu tekstiliju tehnikās, ornamentu un kompozīciju daudzveidībā pavēra viņam plašāku apvārsni uz latvieša mentalitātei svešu kultūru. Mākslinieka darbība Kaukāzā un tur gūtās pieredzes izmantojums Latvijā ļauj vilkt paralēles ar Eiropā jau 20. gs. sākumā pieaugušo interesi par eksotiskām zemēm (Ēģipti, Āfriku u. c.) un Austrumu tautu kultūru.

Meistars bagātinājis latviešu profesionālo lietišķo mākslu, ieviešot tajā netradicionālus raksta elementus un papildinot aušanas tehnisko paņēmienu pūru ar persiešu tehniku. Viņa darbība apliecināja, ka ornamentam lemts pārveidoties mākslinieka radošā spēka ietekmē. Blakus J. Madernieka ekspresīvajiem un stūrainajiem ornamentiem dzidri iemirdzas A. Cīruļa pakļāju gleznieciskums. Viņu devumam pievienojas J. Straumes pakļāju krāstoņu harmonija un līniju smalkums. Viņa darinātie pakļāji iezalgojas samtainā mirdzumā.

J. Straumes iesaistīšanās Latvijas pirmās brīvvalsts mākslas dzīvē deva nozīmīgu ieguldījumu sabiedrības gaumes un mākslas izpratnes veidošanā.

Taču J. Straumes iezīmētajai attīstības līnijai nav turpinājuma. Līknes kāpums, kas raksturoja 20.–30. gadus, turpmāk pamazām atslīgst un pēc Otrā pasaules kara drīz noplok. Mūsdienās Latvijas Mākslas akadēmijas tekstilmākslas nodaļā studenti gūst priekšstatu arī par persiešu tehniku, bet diemžēl tā nav izraisījusi noturīgu interesi mākslinieku un audēju aprindās. Arī amatieres neriskē apgūt šo sarežģīto aušanas tehniku pašmācības ceļā. Viņas auž garbārķšu, neistajā persiešu un citās tehnikās, pievēršas latviešu tautas mākslā iecienītiem paņēmieniem.

No mākslinieka atstātā mantojuma laika ritumā labi saglabājusies tā daļa, kas nonākusi valsts īpašumā. Līdz mūsdienām Gruzijas Valsts lietišķās un tautas mākslas muzejā Tbilisi

saglabājušās J. Straumes savulaik zīmētās tekstiliju kompozīcijas no Gruzijas, Karabahas, Dagestānas un citiem toreizējiem cariskās Krievijas apgabaliem, pilsētām, ciematiem. Skatītājus sajūsmina Ečmiadzinas klostera seno rokrakstu, Korāna, Evaņģēlija, kā arī kulta celtnu rotājumu kopijas, kuras savulaik zīmējis mākslinieks J. Straume. Fotogrāfijās (to skaits sniedzas vairākos simtos) viņš iemūžinājis Kaukāza tautu amatnieku darbnīcas, kulta celtnes, arheoloģiskos izrakumus, ekspedīcijas un sadzīves skatus. Gruzijas Valsts lietišķās un tautas mākslas muzejā Tbilisi glabājas 443 Jūlija Straumes darbi, to skaitā arī paša pēc Kaukāza tautu etnogrāfijas motīviem jaunradītie. No šī klāsta 95 zīmējumi un divi fotokolekciju albumi bija aplūkojami J. Straumes 125 gadu atcerei veltītajā izstādē Tbilisi 1999. gadā. To sarīkoja Gruzijas Latviešu biedrība "Ave sol".²³⁸

Latvijā galvenokārt saglabājušies tie J. Straumes darbi, kas nonākuši muzejos, Latvijas Valsts arhīvā un mantinieces Beatrises Kārklīņas īpašumā.

Mākslinieks persiešu tehnikā pats noaudis desmit, pēc viņa zīmējumiem tapis apmēram piecdesmit paklāju. Pēc meistara skicēm darināto tekstiliju ir vēl vairāk, ja audēju – profesionāļu veikumam pieskaita amatnieču darinājumus – paklājus, adījumus, tamborējumus. Tad šo darbu skaits jau sniedzas vairākos simtos.

Jūlija Straumes tekstiliju meti un persiešu tehnikā darinātie paklāji ieguldīti muzeju fondos kā apliecinājums interesantam pavērsienam latviešu tekstilmākslas vēsturē.



Atsauces un piezīmes

¹ Latvijas Valsts vēstures arhīvs (turpmāk – LVVA), 2479. l., 16. lp.o.p., ieraksts Nr. 100 Tīrzas–Velēnas evaņģēliski luteriskās draudzes baznīcas grāmatā. Vēlāk dažādos dokumentos J. Straumes dzimšana datēta gan ar 1., gan 2. jūliju (pēc jaunā stila). Zēna kristībās piedalījās Ķirsonu, Zommeru, Pakalnu, Dzelzkalnu un citu Straumēm tuvu dzimtu pārstāvji. Mājas nosaukums Druvienas pagasta un Tīrzas–Velēnas draudzes dokumentos rakstīts dažādi – “Ķempe”, “Ķempi”, bet publikācijās 20. gs. 2. pusē – “Ķempji”, “Ķempi”. Druvienā toreiz un arī mūsdienās ir vairākas mājas ar šādu nosaukumu. Māja, kurā dzimis Jūlijs Straume, nodega 1931. g. 27. jūlijā, bet uz tās pamatiem uzceltajai ēkai saglabāts senais vārds.

² Jānis Straume dzimis 1861. gada 16. septembrī (pēc vecā stila), Kristīne Emma – 1867. gada 1. februārī (pēc vecā stila), Elīze Auguste Anna – 1872. gada 1. augustā (pēc vecā stila). Elīzes vārds pēc 1900. gada Tīrzas–Velēnas ev. luteriskās draudzes dokumentos rakstīts – Elīza, bet Emmai draudzes dokumentos dažreiz rakstīts viņas otrs vārds – Kristīne.

³ LVVA, 883. f., 2. apr., 1. l., 2. lp.o.p.; 1879. gada 14. decembrī (v. st.) Kārlis Straume iesūdzēja pagasta tiesā savu pusgraudnieka puisī Andri, kas Straumju meitiņu Elīzi grūdis pret krāsni. Meitenītei bijis liels izbilis un galvā radies pamatīgs puns, kā tiesas dokumentos rakstīts – “ābola lielumā”. Protams, Andris liedzās un savu vainu neatzina, bet fakti par viņa nežēlīgo rīcību bija neapstrīdami, un puisim turpmāk Ķempos dzīvot tika liegts.

⁴ Jēkabs Poruks (1895–1963) – Nacionālās operas direktors, komponists, mūzikas kritiķis, mūzikas pedagogs. Mācījies par būvzinieceri Pēterburgā, vēlāk interesējies par filozofiju, 1921. gadā iestājies Latvijas konservatorijā J. Vitola kompozīcijas klasē. Skaņražu kopas vicepriekšsēdētājs. Otrā pasaules kara beigās kopā ar dzīvesbiedri Annu un dēlu Andri emigrējis uz Vāciju, no turienes 1949. gadā izceļojis uz ASV, kur strādājis fabrikā. ASV sarakstījis grāmatu “Ciemošanās”, izdota 1963. gadā Zviedrijā, apgādā “Daugava”. J. Poruka dzīvesbiedre Dr. Anna Poruka un dēls Andris Poruks ir miruši, bet vedekla Daga Poruka ar bērniem Kurtu un Andželu dzīvo ASV. Kurts ir precējies, un viņa ģimenē aug divi bērni.

⁵ Poruks J. Raksti. – Rīga: Liesma, 1971. – 1. sēj. – 26. lpp.

⁶ LVVA, 883. f., 2. apr., 1.l., 210., 211. lp.

⁷ Tiesas prāva notika 1882. gada 14. maijā. Pagasta tiesas spriedums nav bijis K. Straumem labvēlīgs, jo 14 dienu laikā jāatdod tie 100 rubļi, kurus viņš saņēmis kā rokasnaudu no Poruka par mājas dzimtpirkšanas darījumu. Konflikta iemesls un darījuma izjukšanas cēlonis bija barona Volfa piedāvājums K. Porukam parakstīt dokumentu, kas baronam dotu tiesības ņemt mālus no Lieltrušļu zemes.

⁸ Johans Alfreds Nikolajs Ports (?–1895) sācis strādāt par mācītāju Tīrzā 1854. gadā, pirms tam Tīrzas draudzē par mācītāju strādājis viņa tēvs Johans Ports. Pērnināderā pienākumus Tīrzas draudzē pildīja barons fon Volfs, un viņš bija klāt brīdī, kad Straumes Jānis vēstuli atdeva adresātam.

- Mācītājs to izlasīja un pasniedza baronam.
- ⁹ LVVA, 883. f., 2. apr., 1. l., 119. lp. o. p.
- ¹⁰ Turpat.
- ¹¹ Vaidelots (Jānis Straume). Vēstule iz Tīrzas // Balss. – 1880. – 22. oktobris.
- ¹² Latvijas Universitātes Literatūras, folkloras un mākslas institūta Latviešu folkloras krātuves materiāli – teikas no Druvienas un tās tuvākās apkārtnes.
- ¹³ Datējums noteikts, salīdzinot rakstnieka Jāņa Poruka, Jūlija Straumes un viņa māsas Elīzes dzimšanas datus un ziņas par Jāņa Poruka skolas gaitām, kas atspoguļotas vairākos biogrāfiskos izdevumos.
- ¹⁴ Jānis Kalniņš (1859–1924) – Druvienas pagastskolas skolotājs, Druvienas jauktā kora vadītājs. Viens no pirmajiem Jāņa Poruka biogrāfiem.
- ¹⁵ Jānis Poruks par paraugu Jūlijam Straumem minēts jau pirms skolas gaitu sākuma. Jūlija tēvs un māte bija labi pazīstami ar Jāņa vecākiem – Jēkabu un Līzi (dzim. Krastiņa).
- ¹⁶ Latvijas Valsts arhīvs (turpmāk tekstā – LVA), 902. f., 2. apr., 34. l., 2.a, 3. lp. J. Straumes atmiņas par J. Poruku datētas 1925. gada 16. aprīlī. Atmiņās minētais barons ir no Hēnu dzimtas.
- ¹⁷ Tīrzas draudzes skolā Jūlijs Straume mācījies no 1890. līdz 1892. gadam. Sk. 13. atsauci.
- ¹⁸ Jānis Straume (pseidonīms – Vaidelots, 1861–1929) – komponists, rakstnieks. 1881.–1887. gadā J. Straume darbojies Rīgā. Strādājis par žurnālistu “Baltijas Vēstnesī”, “Rotā”, “Mājas Viesī”, “Balsī”. 1887.–1888. gadā “Dienas Lapā” rakstījis recenzijas par teātra izrādēm. 1888.–1915. gadā dzīvojis Jelgavā, bijis laikraksta “Tēviņa” mūzikas nodaļas recenzents.
- Domājams, ka Jānis Straume veicinājis Jūlija Straumes iepazīšanos ar Raini, tolaik vēl Jāni Pliekšānu, kad viņš no Viļņas, kur bija strādājis apgabaltiesā, 1891. gadā pārcēlās uz Jelgavu, kur strādāja par advokāta A. Stērstes palīgu, vadīja ārzemju politikas nodaļu Jelgavas laikrakstā “Tiesa”. Vēlāk, jau būdams Štiglica skolas audzēknis, Jūlijs zīmēja viņjētas “Dienas Lapai” un kā “Rūķa” dalībnieks rosināja uz šo sadarbību arī citus Štiglica skolas audzēkņus.
- ¹⁹ Krasinska L. Straumes Jāņa dzīves un darba ainas 1869 – 1937 // Latviešu mūzika '80 / Sast. A. Darkevics, L. Kārklīns. – Rīga: Liesma, 1980. – 134. –196. lpp.
- ²⁰ LVA, 902. f., 2. apr., 48. l., 19. lp. o. p.
- ²¹ Gruzijas Valsts vēstures arhīvs (turpmāk – GVVA), 436. f., 1. apr., 1509. l., 22. lp.; oficiāli no darba Kurzemes kroņa palātā J. Straumi atbrīvoja 1898. gada 1. septembrī.
- ²² Oskars Eduards Dāniels Felsko (1884–1921) – gleznotājs. 1879. gadā atvēris Rīgā gleznošanas kursus, mācījis zīmēšanu Politehnikuma priekšskolā un amatnieku skolā. No 1891. gada strādājis Jelgavā provinces muzeja gleznu nodaļā, darbojies arī kā portretists un skolotājs.
- ²³ LVA, 902. f., 2. apr., 48. l., 19. lp. o. p.
- ²⁴ Krievijas Valsts vēstures arhīvs (turpmāk – KVVA), 790. f., 1. apr., 85. l., 257. lp.; iesniegumā Štiglica skolas direktoram J. Straume rakstījis, ka iesniegumam pievieno skolas atestātu Nr. 283, kas izsniegts 1893. gadā.
- ²⁵ Aleksandrs Štiglics (1814–1884) – baņķieris, rūpnieks.
- ²⁶ Burkards Dzenis (1879–1966) – tēlnieks.
- ²⁷ Augusts Julla (1872–1958) – keramiķis.
- ²⁸ KVVA, 790. f., 1. apr., 85. l., 1. l. lp. o. p.
- ²⁹ Lapiņš J. Jānis Poruks. Daudzpusīgā dzēviņa dzīves romāns. – Hamburga, 1950. –

- 124., 125. lpp.; J. Poruka biogrāfi (R. un K. Egles, J. Veselis u.c.) minējuši kādu vasaru dzejnieka dzīvē, kad viņš mitis Lieltrušļos kopā ar saimnieces brāli Jūliju no Štiglica skolas un topošo agromonu R. Franci, bet biogrāfu domas par gadu, kad jaunieši vasaru pavadījuši Lieltrušļos, ir atšķirīgas, pārsvarā minēts 1896. vai 1897. gads. Jāpiezīmē, ka Jūlijs Straume par Štiglica skolas audzēkni kļuva 1898. gadā, tāpēc ticamāka šķiet Zentas Goltas 1987. gadā žurnālā "Treji Vārti" izteiktā versija, ka J. Poruks varētu būt Druvienā iegriezies arī pēc 1897. gada. Vēl ticamāku šo datējumu vērš fakts, ka J. Poruks šajā laikā nav aizbraucis uz Vāciju. Viņš studē ķīmiju un 1898. gadā Rūjienā strādā par mājskolotāju, nav pārāk aizņemts, tāpēc, iespējams, vasarā vairākas nedēļas pavadījis Druvienā.
- ³⁰ Turpat.
- ³¹ LVA, 902. f., 2. apr., 34. l., 2., 3. lp., J. Straumes atmiņas par J. Poruku datētas 1925. gada 16. aprīlī.
- ³² Jūgendstils – 19. gs. beigu – 20. gs. sākuma stils. Nozīmīga loma virziena ikonogrāfijā bija kokiem, ūdeņiem, viļņiem, dekoratīvzētiem augiem un ziediem, kas lika māksliniekiem pastiprināti pievērsties dabas studijām. Pašā attīstības sākumā florālie motīvi izpaudās naturālistiskās formās, vēlāk nozīmīga bija stilizācija, izmantojot jūgendstilam raksturīgo liekto, ekspresīvo līniju. Stila noslēguma fāzē, it sevišķi arhitektūrā, dominēja taisnu līniju un taisnleņķa motīvi. Štiglica skolā jūgendstilu sāka popularizēt J. Jaunkalniņš 1895. gadā pēc sava ārzemju ceļojuma (1893–1895).
- ³³ Jūlijs Jaunkalniņš (1866–1919) – tekstilmākslinieks, gleznotājs, pedagogs. Štiglica

- skolu beidza 1893. gadā, par pedagogu šajā skolā strādājis no 1895. līdz 1918. gadam. Aušanas un audumu apdrukas zīmējumu klases vadītājs no 1895. līdz 1910. gadam. Līdztekus kopš 1897. gada 10. oktobra zīmēšanas skolotājs. 1909. gadā iecelts par skolas inspektoru.
- ³⁴ Sanktpēterburgas Valsts rūpnieciskās mākslas akadēmijas (agrāk – Barona A. Štiglica Centrālā tehniskās zīmēšanas skola; V. Muhinas Augstākā rūpnieciskās mākslas skola) muzeja fondu materiāli, audzēkņu zīmējumi par laika posmu no 1902. līdz 1904. gadam.
- ³⁵ Grigorijs Kotovs (1895–1942) – arhitekts, pievērsies galvenokārt Ziemeļtālijas arhitektūras pētījumiem un krievu celtniecības pieminekļu apzināšanai, pētišanai un saglabāšanai. Izstrādājis dažādu celtnu restaurācijas projektus. Pedagoģiskajā darbā akcentējis kompozīcijas nozīmi.
- ³⁶ Darbi tapuši 1902., 1903., 1904. gadā.
- ³⁷ Teodors Ūders (1868–1915) – gleznotājs, grafiķis.
- ³⁸ T. Ūdera 1898. gada 3. maija vēstule līgavai K. Leimanei, vācu val. LVA, 1785. f., 1. apr., 78. l., 2. lp. Citēts pēc M. Slavās grāmatā "Spēks, darbs, dzīves prieks" (R., 2001) publicētā vēstules tulkojuma – 83. lpp.
- ³⁹ LVA, 902. f., 2. apr., 41. l., 1. lp.; KVVA, 790. f., 1. apr., 127. l., 215. lp. Mazā prēmija J. Straumem piešķirta 1902. gadā, stipendija viņam maksāta, sākot ar 1899. gadu, bezmaksas biļete piešķirta kopš 1900. gada janvāra, markas – kopš 1900. gada jūnija. Par J. Straumes darbu pras-mīgo izpildījumu un tā augsto vērtējumu liecina Sanktpēterburgas Valsts rūpnieciskās mākslas akadēmijas muzeja fondu materiāli, audzēkņu zīmējumi par laikposmu no 1902. līdz 1904. gadam.

- ⁴⁰ "Rūķis" – latviešu studentu pulciņš Pēterburgā, nodibinājies 19. gs. 80. un 90. gadu mijā un pastāvējis līdz 1910. gadam, tā idejiskais vadītājs bija Ādams Alksnis (1864–1897), pulciņa darbības pēdējos gados neilgi, apmēram no 1900. līdz 1904. gadam, "Rūķi" vadījis Jūlijs Straume.
- ⁴¹ *Straume J. Barona Štiglica tehniskās zīmēšanas centrālskola St. Pēterburgā // Dienas Lapa. – 1900. – 15. (27.) februāris.*
- ⁴² *Pujāts J. Dzīvais tilts // Literatūra un Māksla. – 1969. – 28. jūnijs.*
- ⁴³ LVVA, 6735. f., 2. apr., 7. l., 137. lp. o. p.
- ⁴⁴ Valsts rūpnieciskās mākslas akadēmijas muzejs, Pēterburga. *Straume J. Konkursa darbs ārzemju stipendijas iegūšanai, 1.–8. lp.*
- ⁴⁵ Emīls Krēmers (1863 – ?) majolikas klasi Štiglica skolā pabeidzis 1887. gadā, par skolotāju Štiglica skolā strādājis no 1890. līdz 1907. gadam.
- ⁴⁶ KVVA, 790. f., 1. apr., 85. l., 262. lp.
- ⁴⁷ Secinājumi izdarīti pēc autores sarunas ar Mildu Stepīņu 1989. gada 5. septembrī, dzejnieka Jāņa Poruka attālu radīnieku Jāni Poruku 1999. gada 19. jūnijā u. c. Druvienas iedzīvotājiem. Sarunu pieraksti autores arhīvā.
- ⁴⁸ KVVA, 790. f., 1. apr., 85.l., 260., 262. lp.
- ⁴⁹ J. Straumes 1905. gada 18. maija vēstule G. Kotovam, krievu val. KVVA, 790. f., 1. apr., 112. l., 304. o.p., 305. lp.
- ⁵⁰ G. Kotova 1905. gada 12. februāra vēstule Štiglica skolas stipendiātiem, krievu val. LVA, 902. f., 2. apr., 42. l., 3. lp.; KVVA, 790. f., 1. apr., 112. l., 181. lp.; 1905. g. 1./14. (norādīts vecais un jaunais stils) decembrī Štiglica skola J. Straumem uz Parīzi nosūtīja 1500 franku, kas paredzēti laikposmam no 1905. gada 4. decembra līdz 1906. gada 4. aprīlim. J. Straume no šīs naudas sedza savus uzturēšanās izdevumus Parīzē un pabalstīja vecākus un māsu Elizi Druvienā.
- ⁵¹ KVVA, 790. f., 1. apr., 112. l., 217.–318. lp.; Viņjēra kolekcijas zīda auduma kopija "Krizantēmas un tauriņi" glabājas Rīgā, DLMM, inv. Nr. DLMT Nr. 74.
- ⁵² "Zivs" (1906., kopija no G. Anselē un Š. Gijo kolekcijas), glabājas Rīgā, VMM, inv. Nr. Z-5221.
- ⁵³ KVVA, 790. f., 1. apr., 112. l., 317., 318. lp.
- ⁵⁴ Turpat.
- ⁵⁵ Augusta Elīze Rongvo (*Rongvoux*; 1875–1959) – franču valodas skolotāja. Dzimis Belģijā, Musonā, amatnieka ģimenē. J. Straume un A. Rongvo iepazinās 1905. gadā Parīzē.
- ⁵⁶ KVVA, 790. f., 1. apr., 112. l., 113. lp.; 1907. gada 7. janvārī.
- ⁵⁷ J. Straumes 1907. gada vēstule Augustai Rongvo, franču val. LVA, 902. f., 2. apr., 37. l., 7.a, 8. lp.
- ⁵⁸ Domāts laiks, kad J. Straume atceļā no Parīzes uz dzimteni uzturējās Vīnē.
- ⁵⁹ Suzi, Suzanete, Sū – uzruna, ko J. Straume lietoja vēstulēs Augustai.
- ⁶⁰ Domāta Elīze Straume.
- ⁶¹ Domāta Emma Poruka.
- ⁶² Jānis Kuga (1878–1969) – scenogrāfs; 1907. gada vasarā ieradās Itālijā un uzturējās tur līdz gada beigām, iepazīstot Romas, Neapoles, Venēcijas, Florences mākslas krātuves, pabija arī Pompejā.
- ⁶³ Ševerdijevs (N. Ševerdjajevs) un Saveļjevs (A. Saveļjevs) – Štiglica skolas stipendiāti, kuri Parīzē papildināja zināšanas dekoratīvajā mākslā un 1907. gadā devās uz Itāliju, kur viņu ceļojuma maršruts bija Roma, Venēcija (maijā), Florence

- (jūnijā). KVVA, 790. f., 1. apr., 112. l., 112., 113., 333., 334. lp.
- ⁶⁴ J. Straumes vēstule A. Rongvo 1907. gada 6. jūlijā, franču val. LVA, 902. f., 2. apr., 37. l., 10.–13. a lp.
- ⁶⁵ 20. gs. sākumā Jūlijs Straume nedaudz pievērsās arī grafikai, zīmēja vinjetes periodiskiem izdevumiem, galvenokārt avīzei "Dienas Lapa". Jūlijs Straume zīmējis grafikas J. Jakobsona sakārtotajai un 1908. gadā izdotajai maz pazīstamu autoru dzejas izlasei "Dzīves skūpstī". Jādomā, ka pie "Dzīves skūpstu" ilustrēšanas Jūlijs Straume strādājis Druvienā 1907. gada maijā, neilgi pirms došanās uz Kaukāzu.
- ⁶⁶ J. Straumes vēstule A. Rongvo 1907. gada 25. maijā / 7. jūnijā, franču val. LVA, 902. f., 2. apr., 37. l., 17. a lp.
- ⁶⁷ J. Straumes vēstule A. Rongvo 1907. gada 2. jūnijā, franču val. LVA, 902. f., 2. apr., 37. l., 18. a, 19. lpp.; J. Straumes kandidatūru darbam Kaukāza Mājamatniecības komitejā ieteica tās darbinieks inženieris tehnologs S. Merežejevskis.
- ⁶⁸ KVVA, 790. f., 1. apr., 113. l., 44. lp.; uz J. Straumes iesnieguma par ārzemju studiju laikā veikto darbu izsniegšanu ir rezolūcija: "работы приобретены за 300 р." (darbi nopirkti par 300 rb.).
- ⁶⁹ J. Straumes vēstule A. Rongvo 1907. gada 2. jūnijā, franču val. LVA, 902. f., 2. apr., 37. l., 19., 19. a lp.
- ⁷⁰ J. Straumes vēstule A. Rongvo 1907. gada 11. jūnijā, franču val. LVA, 902. f., 2. apr., 37. l., 23., 23. a lp.
- ⁷¹ KVVA, 395. f., 1. apr., 1826. l., 111. lp.; A. Piralova referāts (krievu. val.) par Kaukāza Mājamatniecības komiteju 1909. gada 21. decembrī Tiflisā; A. Piralovs (Piralīšvili) – agronoms, Kaukāza Mājamatniecības komitejas lietvedis, vairāku rakstu un apcerējumu par Kaukāza tautu mākslu autors. 20. gs. 90. gados veidojās situācija, kad uzpircēji izveda no Kaukāza uz Sanktpēterburgu un citām vietām pārdošanai senus un vērtīgus 19. gs. paklājus un to fragmentus.
- ⁷² Turpat un 184.–186. lp. Kaukāza Mājamatniecības komiteja bija pirmā organizācija cariskajā Krievijā, kas nodarbojās ar Kaukāza tautu lietīškās mākslas priekšmetu darināšanu tirgus vajadzībām, iesākot ar mājamatniecības izstrādājumu apzināšanu un zinātnisko izpēti un tālāk mērķtiecīgi vadot un virzot amatnieka darbu uz rezultātu – gatavo produkciju.
- ⁷³ Šuša – pilsēta Karabahā. Dibināta 1752. g.
- ⁷⁴ KVVA, 395. f., 1. apr., 1828. l., 65. lp.
- ⁷⁵ J. Straumes vēstule A. Rongvo 1907. gada 6. jūlijā, franču val. LVA, 902. f., 2. apr., 37. l., 29., 29. a lp.
- ⁷⁶ Turpat, 43. l., 2. lp.; Tiflisā 19. gs. beigās un 20. gs. sākumā luterticīgo skaits pārsniedza 3 tūkstošus. Tiflissas luterāņu baznīcu, kurā laulāti J. Straume un A. Rongvo, 1947. gadā nojauc. Tagad tā pēc Tbilisi luterāņu draudzes ierosmes un par finansiāliem ziedojumiem no Vācijas uzcelta no jauna.
- ⁷⁷ KVVA, 395. f., 1. apr., 1828. l., 184.–186., 216. lp.; tehnisko zīmējumu rūtiņu izmēru un dalījuma standartu ieteicis J. Straume, šo standartu joprojām lieto Armēnijā, Gruzijā, Azerbaidžānā, Ukrainā, Moldāvijā.
- ⁷⁸ Кавказские ковры: Альбом исполнителных рисунковъ для кустарей. Экспедиция заготовления государственныхъ бумаг. – С. Петербург, 1913. – Вып. 1; albums

- glabājas Sanktpēterburgā, M. Saltikova-Ščedrina publiskajā bibliotēkā. Zīmējumu autors J. Straume.
- ⁷⁹ KVVA, 395. f., 1. apr., 1828. l., 219., 291., 292. lp.; 1829. l., 20.–39., 47., 53. lp.; ēku Tiflisā, Muštaides šķērsielā, Kaukāza Mājamatniecības komiteja nolēma iegādāties 1909. gada 20. novembrī, lai tajā iekārtotu biroju, mājamatniecības muzeju un bibliotēku. Ņemot vērā J. Straumem uzticēto pienākumu daudzumu, viņa algu 1910. gadā paaugstināja līdz 1500 rbļ. gadā, piešķirot māksliniekam ekspedīciju un izbraukumu laikā arī dienas naudu 5 rbļ. Mājamatniecības komiteja 1912. gadā, sākot paplašināt saimniecisko darbību, Muštaidē uzbūvēja vilnas vērpšanas un krāsošanas rūpnīcu.
- ⁸⁰ J. Straume darbojās muzeja izveidošanas komisijā, piedalījās bibliotēkas iekārtošanā, pasūtīt Krievijā un arī ārzemēs izdotus žurnālus (*"The Studio"*, *"l'Art et Dekoration"* u. c.). 1912. gadā bibliotēkā bija 432 grāmatas un albumi par mākslu.
- ⁸¹ Mūsdienās vairākas pēc J. Straumes zīmējumiem darinātās mēbeles no izstādei paredzētā komplekta atrodas Gruzijā (Tbilisi) – gan valsts, gan privātpašumā. Viens skapis apskatāms M. Toīdzes Mākslas tehnikumā, kur to demonstrē studentiem kā kokdarbu paraugu.
- ⁸² Журнал Кавказского Кустарного Комитета, 12 мая 1912 г., л. 1–6. Izstādes sagatavošanas komisiju vadīja senators Emanuels Votācijs, kurš atbalstīja J. Straumes darbību Kaukāzā un labi sapratās ar mākslinieku. J. Straume uzskatīja E. Votāciju par savu draugu un labvēli.
- ⁸³ Domāta Temirhanšura (Temir-Han-Šura) – pilsēta Dagestānā. Dibināta 1834. gadā, bet 1921. gadā pārdēvēta par Buinaksku.
- J. Straumes vēstulēs Temirhanšuras nosaukums dažreiz saīsināts.
- ⁸⁴ J. Straumes vēstule A. Straumei 1912. gada 19. aprīlī, franču un krievu val. lva, 902. f., 2. apr., 37. l., 39., 40. lp.; pirms vēstulē minētās izstādes J. Straume nokopēja sešas lapas (tehniskais izpildījums – p., akv., tempera, zeltījums) un nofotografēja 15 lapas ar visraksturīgākajiem rotājumiem no musulmaņu Korāna, kas 1912. gadā bija eksponēts Dagestānas apgabala lauksaimniecības un mājamatniecības izstrādājumu izstādē Temirhanšurā. Korānu atveda no Kumuhas ciemata mošejas, un tas bija ciemata iedzīvotāju reliģiskā relikvija. Izstādes ekspozīcijā bija iekļauti arī J. Straumes zīmējumi (Ečmiadzinas klostera seno rok rakstu rotājumu kopiju kolekcija).
- ⁸⁵ KVVA, 395. f., 1. apr., 2647. l., 110. lp.; Отчет о деятельности Кавказского Кустарного Комитета 1912–1914 г., л. 22–24. Zelta medaļu saņēma sudrabkaļi – tēvs un dēls Ibrahimovi, kas speciāli šī uzdevuma veikšanai bija uzaicināti no Dagestānas uz Tiflisu. J. Straume uzskatīja, ka viņa ieguldījums kolekcijas tapšanā nav mazāks, un Latvijā dažreiz minējis arī sevi kā medaļas ieguvēju. Mājamatniecības komiteja 1913. gadā bija lūgusi piešķirt J. Straumem visaugstāko apbalvojumu par ieguldīto darbu mājamatniecības attīstības sekmēšanā un 2. Viskrievijas lauksaimniecības un mājamatniecības izstādes Kaukāza nodaļas iekārtošanā. Milda Stepiņa atcerējās, ka J. Straume par Zelta medaļu viņai stāstījis pēc 1932. gada, kad Straumju ģimene apmetusies uz dzīvi tikko uzbūvētajā privātmājā (arhitekts Bertolds Hammers) Mežaparkā. Visticamāk, ka tas noticis ap

1935. gadu, kad nodibinājušās tuvākas kaimiņattiecības starp Straumju un Stepiņu ģimenēm. Autores saruna ar M. Stepiņu 1989. gada 5. septembrī. Sarunas pieraksts autores arhīvā.
- ⁸⁰ KVVA, 395. f., 1. apr., 2647. l., 17. o.p., 109.–118., 194. lp.: J. Straumem Tiflissas goda pilsoņa nosaukums piešķirts par retu mājamatniecības izstrādājumu, paklāju rakstu, keramikas formu, metālizstrādājumu ornamentu, senu rokrakstu miniatūru kopijām, arhitektūras rotājumu motīvu vākšanu un sistematizēšanu, kā arī par Kaukāza tautu mākslai veltītās nodaļas iekārtojumu 2. Viskrievijas lauksaimniecības un mājamatniecības izstādē 1913. gadā Pēterburgā. Vienlaikus Tiflissas goda pilsoņa nosaukums tika piešķirts arī J. Straumes dzīvesbiedrei Augustai.
- ⁸¹ GVVA, 436. f., 1. apr., 1509. l., 38. lp.: Tiflisā, Aleksandra skolotāju institūta Pilsētas skolā, J. Straume strādāja no 1908. līdz 1911. gadam, bet iespējams, ka viņa pedagoģiskā darba stāžs institūtā bija lielāks, jo dažās anketās mākslinieks par savu darbavietu 1914. gadā norādījis arī Aleksandra skolotāju institūtu Tiflisā.
- ⁸² Turpat, 436. f., 1. apr., 1509. l., 5.–8. lp.: J. Straumes izstrādātās programmas (krievu val.) recenzents norādījis, ka mākslinieks ietekmējies no "amerikāņu sistēmas", iespējams, ka tā dēvēta Marijas Montesori (1870–1952) pedagoģiskā sistēma, kas bija populāra ASV, vairākās Eiropas valstīs, sevišķi Holandē un Vācijā, tika atzīta arī Krievijā (līdz 1920. gadam).
- ⁸³ Журнал Кавказского Кустарного Комитета. – 1915. – Л. 21, 22.
- ⁸⁴ Ečmiadzina (Vagaršapata) – sena Armēnijas galvaspilsēta, kas vairākkārt nopostīta

un atkal atjaunota. 19. gs. otrajā pusē tā kļuva par nozīmīgu kultūras un izglītības centru, kurā ievērojama vieta arī Ečmiadzinas klosterim.

- ⁸⁵ J. Straumes vēstule A. Straumei 1910. gada 6. aug., franču val. LVA, 902. f., 2. apr., 37. l., 30., 31. lp.: Žils – Jūlijs Straume, dažās vēstulēs viņš parakstījis arī kā Garais Žils.
- ⁸⁶ Gruzijas Lietišķās un tautas mākslas muzeja fondu materiāli par laika posmu no 1908. līdz 1923. gadam, Tbilisi.
- ⁸⁷ KVVA, 395. f., 1. apr., 1826. l., 111., 184.–186. lp.
- ⁸⁸ Ani – pilsēta un cietoksnis viduslaiku Armēnijā. Dibināts 5. gs. Viens no Armēnijas lielākajiem ekonomikas, politikas un kultūras centriem 10.–13. gs. Tagad – Turcijas teritorijā.
- ⁸⁹ Nikolajs Marrs (1865–1934) – orientālists, valodnieks, PSRS ZA akadēmiķis. Pētījis Kaukāza vēsturi un etnogrāfiju, arheoloģisku ekspedīciju vadītājs. Zinājis 22 valodas. Lingvistikas teorijas (jafētiskā teorija) autors. N. Marra lingvistiskā teorija balstījās uz hipotēzi par pasaules tautu valodu radniecību.
- ⁹⁰ LVA, 1659. f., 1. apr., 60. l., 29. lp.
- ⁹¹ Mikraha – ciemats Dagestānas kalnos, kura iedzīvotāji saglabājuši senas paklāju aušanas tradīcijas.
- ⁹² Ahti – lezģīnu ciemats Dagestānas kalnos. Sens paklāju aušanas centrs. Caur Ahti virzījušies tirdzniecības ceļi uz Azerbaidžānas pilsētām Kubu, Nuhu, Šemahu.
- ⁹³ Šamils (1799–1871) – Dagestānas nacionālais varonis, Dagestānas un Čečenijas kalniešu antikoloniālās cīņas vadītājs, kurš izcēlies ar sevišķu drosmi cīņā pret Krievijas koloniālpolitiku Kaukāzā. Imams no 1834. līdz 1859. gadam. Sagūstīts

1859. gadā, izsūtīts uz Kalugu. 1870. gadā saņēmis atļauju svētceļojumam uz Meku, bet, to nesasniedzis, mira Medinā.
- ¹⁰⁰ J. Straumes 1916. gada 21. augusta vēstule A. Straumei, franču val. LVA, 902. f., 2. apr., 37. l., 70., 71. lp.
- ¹⁰¹ Persiešu paklājus auž vienkāršās stellēs no šķēru (velku), audu kokvilnas dzijas no krāsainas vilnas dzijas. Kokvilnas šķēri un audi veido blīvu pamatni, kurā pēc vienas vai divām audu dzijas kārtām iesien un nostiprina vilnas (dažreiz – zīda) dziju, kas veido ornamentu. Bārktis nostiprina ar pusotrkārtīgiem vai dubultmezglēm, sasienot divas (retāk četras) šķēru dzijas. Iesieto bārķšu galus apgriež vienādā garumā un izsukā, vēlreiz apgriežot, panāk gludu, pūkainu virsmu. Vērtīgākajos paklājos mezglu skaits vienā kvadrātmetrā sasniedz vairāk nekā 176 tūkstošus. Bez persiešu tehnikā austiem paklājiem Kaukāzā ir arī liela bezbārķšu tekstiliju (palasu u.c.) daudzveidība.
- ¹⁰² Kuba – sena pilsēta, paklāju aušanas centrs Azerbaidžānā. Apdzīvota vieta ar tādu pašu nosaukumu ir arī kabardīnu un balkāru apdzīvotajā teritorijā. Šajā gadījumā domāta Kubas pilsēta Azerbaidžānā, kas minēta vairākās J. Straumes vēstulēs A. Straumei.
- ¹⁰³ Gelati – klosteris Gruzijā. Mūsdienās Gelati klosteris iekļauts arhitektūras pieminekļu skaitā un ir Kutaisi Valsts vēstures un etnogrāfijas muzeja filiāle.
- ¹⁰⁴ Nuha (kopš 1968. g. – Šeki) – viena no senākajām Azerbaidžānas pilsētām, 18.–19. gs. Šeki hanistes galvaspilsēta.
- ¹⁰⁵ Domāta Šeki hanu pils, celta 18. gs.
- ¹⁰⁶ J. Straumes 1919. gada 16. septembra vēstule A. Straumei, franču val. LVA, 902. f., 2. apr., 37. l., 99., 100. lp.; vēstulē minēta Jevlaha (Jevlahas dzelzceļa stacija) atrodas 77 kilometru attālumā no Nuhas.
- ¹⁰⁷ Uz Jekaterinodarū (Krasnodara) evakuētā vērtīgāko Mājamatniecības muzeja ekspozīcijas kolekcija tika izlaupīta Pirmā pasaules kara laikā. Saglabājās tikai neliela daļa, arī dažas no vissenākajām Kaukāza tautu tekstilijām, to skaitā – viens 13. gs. austa paklājs, kura māksliniecisko vērtību J. Straume atzina par ļoti augstu.
- ¹⁰⁸ Tiflissas Latviešu biedrības dalībnieki pulcējās namā Mihailovskas prospektā 180, kur savu mājvietu bija atradusi arī Latviešu nacionālā padome.
- ¹⁰⁹ LVVA, 2575. f., 14. apr., 739. l., 207. lp.
- ¹¹⁰ 1921. gada aprīlī, pēc darba atgriezies Tiflissas dzīvoklī Pirogova ielā 3a, Jūlijs Straume uzzināja, ka ēka tiek atsavināta, viņam un Augustai dzīvoklī nācās steidzami atbrīvot. Mākslinieks lūdza palīdzību Latvijas konsulātā. Ar tā darbinieku starpniecību Straumes nokļuva citā dzīvoklī – Mihailovskas prospektā 171, kur atradās arī Latvijas pārstāvniecība. J. Straume ieguva divistabu dzīvokli ēkā, kurā pirms Latvijas konsulāta ierīkošanas saimniekoja patronu čaulišu fabrikas “Победа” (“Uzvara”) īpašnieks Mendels Johvedsons (viņš arī – Mihails Johvedsons). Ēkas interjers bija veidots austrumnieciskā stilā, un daži gleznojumi uz sienām saglabājušies līdz mūsdienām.
- ¹¹¹ Jānis Puriņš (1889–1968) – dzimis Krupes pagastā. Latviešu nacionālās padomes biedrs, vēlāk arī Latvijas konsula vietas izpildītājs Tiflisā. 1921. gadā no Tiflissas viņš atgriezās Rīgā un strādāja Finanšu ministrijā Muitas departamenta nodaļā par tās vadītāju. 1928. gadā



- pārcēlās uz Daugavpili un bija Daugavpils muitnīcas priekšnieks.
- ¹¹² LVVA, 2575. f., 14. apr., 739. l., 2. lp.
- ¹¹³ Pēteris Birgelsons (1885–?) – dzimis Aizputes apriņķa Kazdangas pagastā, beidzis pilsētas skolu Aizputē. Pirms Pirmā pasaules kara dzīvojis Rīgā, Vitebskā. Tiflisā bijis komersants, fabrikas īpašnieks un Latvijas konsulāta Gruzijā sekretārs. Pēc īpašuma likvidācijas Padomju Gruzijā viņš izteica vēlēšanos atgriezties Latvijā.
- ¹¹⁴ LVVA, 2570. f., 14. apr., 1215. l., 44. lp.; 238. l., 1.–17. lp.; Latvijas Pagaidu valdība par Latvijas konsulu Gruzijā 1919. gada 7. janvārī (Ārlietu ministrijas rīkojums nr. P. 69/0302) iecēla Oskaru Būmani (1899–1937), kurš sāka darbu 1920. gada 1. janvārī un tā paša gada martā atvēra Latvijas konsulātu Gruzijā (Tiflisā), bet maija beigās, saņēmis iecelšanas vīzu Itālijā un Francijas tranzītvīzu, aizbrauca uz ārzemēm. Latvijā O. Būmanis iebraucis 1920. gada 21. novembrī, reģistrējies Liepājas ostas policijas iecirknī, bet 1920. gada 5. janvārī viņam izsniegtā konsula pilnvara nr. 0319 esot atņemta Rīgas prefektūrā, izsniedzot personas apliecību. O. Būmanis 1921. gadā izstājās no Ārlietu ministrijas dienesta. 1926. gada 15. februārī viņš izrakstīts no viesnīcas "Roma" Rīgā un devies uz Angliju. 1935. gada 1. oktobrī Latvijas sūtniecība Argentīnā paziņo Latvijas Ārlietu ministrijai, ka O. Būmanis jau vairāk nekā trīs gadus uzturas ārzemēs ar ārzemju pasi, kurai beidzies termiņš. Tā kā O. Būmanis no Kaukāza bija aizbraucis ar visu konsula pilnvaru, tas radīja sarežģījumus 1921. gada vasarā, kad varu Gruzijā pārņēma lielinieki,
- kas Jūlijam Straumem pieprasīja uzrādīt no Latvijas saņemtu pilnvaru un draudēja anulēt konsulāta darbību, ja šis dokuments netiks saņemts.
- ¹¹⁵ LVVA, 2575. f., 14. apr., 745. l., 115. lp.
- ¹¹⁶ Turpat, 2570. f., 14. apr., 1215. l., 7., 8. lp.
- ¹¹⁷ Turpat, 2575., 14. apr., 744. l., 135.–137. lp. P. Birgelsonu no darba atbrīvoja 1922. gada 10. janvārī.
- ¹¹⁸ Turpat, 2570. f., 14. apr., 1215. l., 21., 22. lp.
- ¹¹⁹ Turpat, 36.–40. lp. J. Puriņš ziņoja: "[...] Iebraukdams Latvijā, tūlīt griezos pie Jums, A. god. ministra kgs, ar ziņojumu, bet, tā kā saņēmu aizrādījumu, ka pagaidām Latvijas Valdība ar Padomju Gruzijas valdību nevar stāties diplomātiskos sakaros, jo skaita sevi saistītu ar mazīnieku Gruzijas valdību, tad arī pilnvaras jautājums konsulāta vadīšanai atkrita un es, iebraukdams Latvijā, paliku, jautājumu nenoskaidrojais. [...] Tā kā arvienu saņemu ziņas no Gruzijas ar diezgan bēdīgu saturu, tad kā bijušais priekšstāvis pie šī gadījuma griežos pie Jums, augsti godāts ministra kungs, jautājumu par Gruzijas konsulātu no jauna skatīt cauri, tā kā Gruzijā, Azerbaidžānā un Armēnijā, pēc maniem aprēķiniem, atrodas apmēram 2000 Latvijas pilsoņu."
- ¹²⁰ Turpat, 41. lp.
- ¹²¹ Turpat, 2575. f., 14. apr., 144. l., 77.–79. lp.
- ¹²² Turpat, 75. lp. Lēmumu par konsulāta likvidāciju bija iespējams oficiāli pamatot uz Dekrēta nr. 64 "Par ārzemniekiem" 3. sadaļu – "Diplomātiskās pārstāvniecības".
- ¹²³ Dāvids Cicišvili (1901–1986) – Gruzijas Mākslas akadēmijas profesors, Dekoratīvās un lietišķās mākslas katedras vadītājs.

- ¹²⁴ Ganatleba ("Просвещение", "Izglītība") – biedrība, kuras mērķis bija lietišķās mākslas attīstības veicināšana Kaukāzā. Pēc Marijas Mačabeli ierosinājuma biedrība 1910. gadā nodibināja mākslas skolu – darbnīcu, tās direktore bija M. Mačabeli, mācību daļas vadītāja – A. Gviniašvili.
- ¹²⁵ Miri – Gruzijā tā dēvē tehnisko un stilistisko papēmienu kopumu rakstam persiešu tehnikā. Nosaukumam nav nekā kopīga ar vārdu "мир" ("miers" vai "pasaule" krievu val.).
- ¹²⁶ J. Straumes 1959. gada 12. februāra vēstule A. Eglītīm, krievu val. LVA, 902. f., 2. apr., 38. l., 3., 3. lp.o.p. Par Zelta medaļu, kas piešķirta 1925. gadā Parīzē, Jūlijs Straume uzzināja tikai 1959. gadā, lasot M. Babenčikova grāmatu "Народное декоративное искусство Закавказья и его мастера" ("Aizkaukāza tautu dekoratīvā māksla un tās meistari").
- ¹²⁷ Autore saruna ar mākslas zinātnieci N. Cincadzi 1999. gada 10. jūnijā. Sarunas pieraksts autore arhīvā. Gruzijas Mākslas akadēmijas profesora D. Cicišvili atmiņas par J. Straumi. Fonoieraksts 1984. gada 5. martā. LVA, 902. f., 2. apr., 72. l.
- ¹²⁸ Signahī – pilsēta Gruzijā.
- ¹²⁹ J. Straumes 1923. gada 15. jūnija vēstule A. Straumei, franču val. LVA, 902. f., 2. apr., 37. l., 111., 112. lp. Telavi – pilsēta Gruzijā. Vēstulē minētais "broderī" – blīvais spodršuvums jeb broderī (franču val. – *broderie*). Izšuvumā apvienots spodrdūriens ar izdurtu vai pirms kontūru apšūšanas izgrieztu nelielu caurumiņu rakstu. Broderī tehnika iecienīta visu Rietumeiropas un Viduseiropas tautu tērpos, to lieto arī bieži mazgājamu tekstiliju (salvešu u. c.) rotāšanai.
- ¹³⁰ LVA, 902. f., 2. apr., 69. l., 14. lp.
- ¹³¹ Turpat, 72. l., Gruzijas Mākslas akadēmijas profesora D. Cicišvili atmiņas par J. Straumi. Fonoieraksts 1984. g. 5. martā. Heinrihs Griņevskis (1869–1937) – grafiķis, 1914. gadā viņš ieguva pirmo prēmiju Muižniecības bankas interjeru projektu konkursā. Ēkas projekta autors arhitekts Anatolijs Kaļgins (1875–1943). J. Straume palīdzēja H. Griņevskim īstenot Muižniecības bankas lodžijas griestu un interjera gleznojumus.
- ¹³² Volkova L. Jūlijs Straume. Ekskursijas vadītājas teksts Druvienas vecās skolas – muzeja ekspozīcijai par J. Straumi. Manuskrīpts. LVA, 2204. f., J. Pujāta personfonda (neapstrādāts), 2., 3. lp.; A. Pr. [A. Prandel]. Dzimtenē atgriezušies mākslinieki (S. Birnbaums, J. Straume, G. Šķilters) // Ilustrēts Žurnāls. – 1924. – Nr. 7. – 146. lpp.
- ¹³³ Krasinska L. Straumes Jāņa dzīves un darba ainas. 1869–1937 // Latviešu mūzika '80 / Sast. A. Darkevics, L. Kārklipš. – Rīga: Liesma, 1980. – 134.–196. lpp.; autore saruna ar M. Stepiņu 1989. gada 10. septembrī. Sarunas pieraksts autore arhīvā.
- ¹³⁴ LVA, 902. f., 2. apr., 50. l., 4. lp. J. Kugas draugs E. Rozīte J. Straumem ar dzīvesbiedri deva iespēju apmesties savā namā Lāčplēša ielā 52/54.
- ¹³⁵ LVVA, 3274. f., 1. apr., 301. l., 1., 8. lp.: 1694. f., 1. apr., 458. l., 57. lp.
- ¹³⁶ Turpat, 2927. f., 4. apr., 9. lp.
- ¹³⁷ Turpat, 28., 29., 43. lp.
- ¹³⁸ Sludinājums // Latvijas Vēstnesis. – 1924. – 20. dec.
- ¹³⁹ Sludinājums // Turpat. – 1925. – 17. febr.
- ¹⁴⁰ LVVA, 2497. f., 1. apr., 222. l., 43. lp.o.p.;



119. l., 1.–3. lp.; 120. l., 9., 10. lp. Citēts no Daiļaušanas skolas mācību programmas. Izglītības ministrija 1937./38. mācību gadā pārdēvēja Sieviešu līgas Mākslas aušanas skolu par Daiļaušanas skolu. Apmācības kurss ilga trīs gadus, tās audzēknes valkāja arodskolu formas cepures ar Daiļaušanas skolas nozīmi. 1937./38. mācību gadā M. Eše atteicās no skolas vadītājas amata, uzticot šo pienākumu K. Pāvuliņai.
- ¹⁴¹ LVA, 902. f., 2. apr., 61. l., 15. – 19. lp.o.p. J. Straume lūdza atsūtīt programmas kopiju no Tveras guberņas, kur Višņevolockas mājamatniecības instruktoru skolā vēl strādāja pēc cariskajā Krievijā tapušās programmas. Pēc padomju varas nodibināšanas Višņevolockas mājamatniecības instruktoru skola bija saglabājusi savu seno, cariskajā Krievijā piešķirto nosaukumu, kas atšķirās no ģeogrāfiskā vietas nosaukuma – Višņevolocka.
- ¹⁴² Rīgas vēstures un kuģniecības muzeja arhivs, J. Straumes personas lieta, autobiogrāfija, 5.–7. lp.
- ¹⁴³ Mākslinieku biedrības “Sadarbs” 1926. gada [b.d.] maija vēstules kopija Rīgas pilsētas valdei. LVA, 2204. f., J. Pujāta personfonds (neapstrādāts), mape “Sadarbs” Nr. 1.
- ¹⁴⁴ Daugavpils mākslas amatniecības arodskola, Rīgas Valsts mākslas amatniecības skola, Liepājas lietišķās mākslas vidusskola, Latvju sieviešu nacionālās līgas Daiļaušanas skola u. c.
- ¹⁴⁵ *Pelše R.* Mākslas rūpniecība un sīkrūpniecība Latvijā // Brīvā Zeme. – 1924. – 13. maijs.
- ¹⁴⁶ *Šķilters G.* Otrā lietišķās mākslas izstāde // Latvis. – 1925. – 19. apr.
- ¹⁴⁷ LVVA, 2497. f., 1. apr., 222. l., 1.–10. lp.
- ¹⁴⁸ Ērika Valtere – daiļamata meistare, Latvijā darbojās ādas plastikas nozarē. 30. gados uzturējusies arī Polijā (Varšavā). Piedalījies 1. Latvijas daiļamatniecības izstādē 1937. gadā Rīgā.
- ¹⁴⁹ LVVA, 2497. f., 1. apr., 222. l., 11. lp.
- ¹⁵⁰ *Madernieks J.* Latvju lietišķā māksla // Jaunākās Ziņas. Pielikums Nr. 103. – 1925. – 11. maijs.
- ¹⁵¹ Raksta autors nav norādīts. “Sadarba” 2. izstāde Rīgā // Jaunākās Ziņas. Pielikums Nr. 221. – 1926. – 2. okt.
- ¹⁵² *Madernieks J.* Neatkarīgo mākslinieku vienības rudens izstāde // Jaunākās Ziņas. – 1926. – 9. septembris.
- ¹⁵³ LVA, 902. f., 2. apr., 37. l., 114. lp.
- ¹⁵⁴ “Sadarbs” – 1924. gadā dibināta mākslinieku biedrība, kurā apvienojās galvenokārt Mākslas akadēmijas pedagogi. Vēlāk biedrībā uzņēma arī talantīgākos absolventus. Iespējams, ka pirmo ierosmi tauriņu motīva iekļaušanai pakļāvu rakstu kompozīcijā Jūlijs Straume guvis, ieklausoties J. Madernieka jūsmošanā par skaisto krāsu daudzveidību tauriņu spārnos. J. Maderniekam bija liela tauriņu kolekcija, kurā jau 1913. gadā bija 50 eksemplāru. Jāpiebilst gan, ka stilizēts tauriņa motīvs rodams arī azerbaidžāņu tekstilijās.
- ¹⁵⁵ Miķelis Valters (1874–1968) – sabiedriskais darbinieks, Latvijas sūtnis Itālijā, Francijā, Polijā, Beļģijā, kur palika dzīvot pēc 1945. gada. Dzejnieks (pseudonīms – Andrejs Papparde), kritiķis.
- ¹⁵⁶ Eduards (Edvards) Paegle (1876–1960) – etnogrāfs, senatnes pētnieks, sarīkojis vairākas latviešu lietišķās mākslas izstādes, nodibinājis Latvijas Saules muzeju. Rakstījis par baltu tautu senatni, etnogrāfiju un lietišķo mākslu.



- ¹⁵⁷ Helsingforsā – Somijas galvaspilsētas vārds zviedru valodā.
- ¹⁵⁸ Domāts Latvijas Amatniecības kameras priekšsēdētājs Eduards Rozīte (1876–1943) – rūpnieks un tirgotājs ar kundzi Mariju. E. Rozīte mācījies Štīglica skolā, bet nav to pabeidzis, turpinājis izglītību Berlīnes mākslas skolā. Atgriezies Latvijā, mākslai nepievērsās, bet materiāli atbalstīja vairāku latviešu mākslinieku darbību.
- ¹⁵⁹ Zaļkalna kundze – tēlnieka Teodora Zaļkalna (1876–1972) dzīvesbiedre Marija (dzimusi Bernacka, pirmajā laulībā Jakubovska, 1878–1970), tēlniece.
- ¹⁶⁰ J. Straumes 1925. gada 26. janvāra vēstule A. Straumei, krievu un franču val. LVA, 902. f., 2. apr., 37. l., 116., 117.a lp.
- ¹⁶¹ Turpat, 2204. f., J. Pujāta personfonds (neapstrādāts), mape “Sadarbs”, nr. 1.
- ¹⁶² Turpat, 1747. f., 1. apr., 470. l., 57. lp. Valdes sēdē 1925. g. 2. febr. piedalījās J. Kuga, K. Zāle (Zālīte), J. Siliņš, K. Miesnieks, J. Madernieks. Sakarā ar J. Kugas, K. Zāles un J. Siliņa ierosinājumiem apsprieda A. Prandes, J. Straumes, L. Svempa, A. Cīruļa, O. Skulmes, J. Dombrovska un S. Vidberga kandidatūras.
- ¹⁶³ Turpat, 2927. f., 4. apr., 931. l., 97. lp.
- ¹⁶⁴ Valdes lēmums nr. 4258, 1928. g. 15. apr. Turpat, 1747. f., 1. apr., 470. l., 91., 93. lp.
- ¹⁶⁵ 1924.–1934. gadā J. Straume Rīgas pilsētas amatnieku skolā strādāja par zīmēšanas, mākslas vēstures un stilu mācības, mēbeļu projektēšanas skolotāju.
- ¹⁶⁶ LVVA, 2497. f., 1. apr., 242. l., 1.–11. lp.
- ¹⁶⁷ Turpat, 5. lp. o. p.
- ¹⁶⁸ *Brastiņš E.* Latvju raksta kompozīcija. – Rīga: Neatkarīgo mākslinieku vienība, 1925.
- ¹⁶⁹ J. Straumes 1912. gada 9. aprīļa vēstule A. Straumei, franču val. LVA, 902. f., 2. apr., 37. l., 35., 36. lp. o. p. J. Straume guva informāciju par novitātēm mākslā, gan lasot atbilstošu literatūru, gan saņemot tiešu informāciju no cilvēkiem, kas bieži apmeklēja Parīzi, Berlīni, Briseli. Viena no visjaunāko mākslas žurnālu un izstāžu katalogu piegādātājam bija J. Straumes dzīvesbiedre Augusta.
- ¹⁷⁰ Valsts Mākslas muzeja Mākslas darbu iepirkšanas komisija – B. Dzenis, V. Tone, K. Miesnieks. “Ilustrēts Žurnāls” 1928. gadā publicējis vairākas recenzijas par “Sadarba” izstādi, kurās apšaubīta komisijas izvēle, jo kolekcijai esot etnogrāfiska vērtība, bet mākslas Muzejā šie ornamenta elementu zīmējumi neiedēvēšoties. Par pārējiem izstādē redzamiem J. Straumes darbiem recenzenti neizsakās. Vienu no “Sadarba” 1928. gada izstādē eksponētajiem paklājiem bija audis J. Straume un viņa kundze A. Straume, otru paklāju pēc J. Straumes meta audusi M. Freimane.
- ¹⁷¹ LVA, 1659. f., 1. apr., 60. l., 30.a, 31. lp. Kolekcija glabājas VMM grafikas fondā – VMM Z-8519-8578. No 1949. gada 17. aprīļa līdz 1957. gada 10. decembrim tā glabājas Valsts Rietumeiropas mākslas muzejā (Ārzemju mākslas muzejs). Zinātniskā inventāra grāmata nr. 9 (1947). 69. o.p.–81. lp.o.p. LVVA, 1679. f., 1. apr., 60. l., 31., 32. lp.
- ¹⁷² Izstāde Briselē notika 1930. gada 18.–30. janv., šīs izstādes panākumi zināmā mērā bija priekšnoteikums tam, ka vēlāk izstāžu organizatori uzskatīja J. Straumi par vienu no māksliniekiem, kura darbi varētu latviešu tekstilmākslu pārstāvēt ārzemēs, arī Oslo 1933. gadā.
- ¹⁷³ LVVA, 1747. f., 1. apr., 440. l., 181., 183. lp.:



- biedrības "Sadarbības" protokolos nav ierakstīts paklāja autors, taču J. Straume piezīmēs par savu darbu atrašanās vietām (LVA, 902. f., 2. apr., 31. l., 1.–9. lp.) minējis paklāju "Kaķīši", ko iegādājies sūtnis Jānis Lazdiņš (1875–1953). "Kaķīšu" metu no J. Straumes par 41 latu nopirkusi biedrība "Sadarbības" 1938. gada 12. decembrī (LVVA, 1747. f., 1. apr., 473. l., 11. lp.); LVA, 2204. f., J. Pujāta personfonds (neapstrādāts). J. Straumes rakstītā zīmītē minēta Briseles izstādē pārdotā paklāja vērtība (2500 beļģu franku) un tā kārtas numurs izstādes katalogā – Nr. 72, turpat ir Latvijas sūtniecības Beļģijā atašeja Teodora Veiherta (1894–1942) 1930. gada 2. maija vēstule mākslas zinātniekam gleznotājam Jānim Siliņam (1896–1991), kurā ziņots, ka sūtnis J. Lazdiņa kungs nopircis tepiķi Nr. 72 par 2500 beļģu frankiem.
- ¹⁷⁴ LVA, 2204. f., J. Pujāta personfonds (neapstrādāts), mape "Sadarbības", sarakste u. c. dokumenti par izstādi Briselē.
- ¹⁷⁵ LVVA, 1747. f., 1. apr., 470. l., 197. lp.
- ¹⁷⁶ Turpat, 205., 262. lp.
- ¹⁷⁷ Smirna – pilsēta Turcijā.
- ¹⁷⁸ Straume J. Persijas un Smirnas paklāju demonstrēšana skolu muzejā // Jaunākās Ziņas. – 1930. – 1. nov.
- ¹⁷⁹ LVVA, 1. apr., 242. l., 1.–11. lp.
- ¹⁸⁰ Bīne J. Dekoratīvā un lietišķā māksla // Latvijas tēlotājas mākslas pieci gadi 1934–1939. – Rīga, 1939. – 62. lpp.
- ¹⁸¹ Eldara Mamed-Zade privātā paklāju kolekcija. Kaukāza tautu tekstilijas par laika posmu no 18. līdz 20. gs., Tbilisi.
- ¹⁸² Konagkenda – ciemats (mūsdienās pilsēta) Azerbaidžānā.
- ¹⁸³ LVA, 902. f., 2. apr., 29. l., 56. lp.; paklājs auzs ne vēlāk par 1928. gadu, par tā kompozīciju var spriest pēc fotogrāfijas.
- ¹⁸⁴ Turpat, 67. l., 1. lp.; fotogrāfija datēta 1930. gada 5. novembrī.
- ¹⁸⁵ Volkova L. Ekskursijas vadītājas teksts Druvienas vecās skolas – muzeja ekspozīcijai par J. Straumi. Manuskripts. Turpat, 2204. f., J. Pujāta personfonds (neapstrādāts), 2., 3. lp.; mūsdienās līdzīgas atziņas paudis, piem., Špats A. A. Dzīvās Zemes parādības // Zintnieks. – 1999. – [b. d.] augusts.
- ¹⁸⁶ Brastiņš E. Latvju rakstu kompozīcija. – Rīga: Neatkarīgo mākslinieku vienība, 1925.
- ¹⁸⁷ Turpat, pielikumi: XIX, XV, XVIII; secinājumi izdarīti, salīdzinot zīmējumus pielikumos un J. Straumes darbu ornamentus.
- ¹⁸⁸ LVA, 1757. f., J. Bīnes personfonds (neapstrādāts). Mape nr. 35. "Latvju rakstu elementu sakarības atlasis", manuskriptam "Ornamenti" sagatavotie materiāli – ornamentu zīmējumu mapes Nr. 1–33; Gruzijas Valsts lietišķās un tautas mākslas muzeja fondu materiāli par laika posmu no 19. līdz 20. gs.
- ¹⁸⁹ Latvju raksti. 1.–3. sēj. – Rīga, 1924–1931; Mitoloģijas enciklopēdija. 1.–3. sēj. – Rīga, 1993–1994.
- ¹⁹⁰ Eldara Mamed-Zade privātā paklāju kolekcija. Kaukāza tautu tekstilijas par laika posmu no 18. līdz 20. gs., Tbilisi. Secinājumi par J. Straumes paklājiem izdarīti, salīdzinot J. Straumes tekstilijas un to metus, latviešu etnogrāfijas paraugus un Kaukāza tautu senos paklājus.
- ¹⁹¹ [Raksta autors nav norādīts.] "Sadarba" 2. izstāde // Jaunākās Ziņas. Pielikums Nr. 221. – 1926. – 2. oktobris.



- ¹⁹² Mitoloģijas enciklopēdija. – Rīga, 1994. – 2. sēj. – 224. lpp.
- ¹⁹³ RTMM – Rakstniecības, teātra un mūzikas muzejs. Straume Jūlijs – F1/2 TMf 17., paklāja inv. nr. 98666; TMf 17.
- ¹⁹⁴ LVA, 902. f., 2. apr., 37. l., 128. lp.
- ¹⁹⁵ Autorei zināmi seši paklāji, kurus J. Straume dāvinājis dzīvesbiedrei A. Straumei 1927., 1928., 1929., 1936. gadā. Divu paklāju datējumu izdevās noteikt aptuveni, tie austi 20. gadu 2. pusē, to skaitā arī paklājs “Sauls pielūdzējas”.
- ¹⁹⁶ LVA, 902. f., 2. apr., 37. l., 127. lp.
- ¹⁹⁷ Turpat, 31. l., 3. lp.; J. Straume zīmējis paklāju metus Ķemeru viesnīcas otrā stāva saviesīgajai hallei. Pēc viņa metiem austi paklāji, kas greznojuši Rīgas Latviešu biedrības pirmā stāva foajē, salonu, kā arī vairākas telpas otrajā un trešajā stāvā. Pēc J. Straumes zīmējumiem austas arī tekstilijas Tiesu pils interjeram.
- ¹⁹⁸ Turpat.
- ¹⁹⁹ *Skulme U.* Divas izstādes // Daugava. – 1938. – Nr. 5. – 490. lpp.
- ²⁰⁰ 1. Latvijas daiļamatniecības izstāde Amatu un Kongresu namos, 1937 (Katalogs). – Rīga, 1937. Izstādes iekārtošanā piedalījies arī J. Straume. Pēc J. Straumes metiem sudraba izstrādājumus darinājuši juvelieri O. Jurisons, O. Pērkons, A. Kucejevs, L. Rīduss, J. Rīduss.
- ²⁰¹ LVA, 902. f., 2. apr., 15. l., 9.–11. lp. J. Straume mēģinājis ieinteresēt arī savas radniecības par austrumnieciskiem ornamentiem ne tikai adījumos, bet arī paklāju rakstos un iemācījis savu māsu Emmu aust tekstilijas persiešu tehnikā. Viņa pēc J. Straumes metiem audusi nelielus paklājus un spilvenus, vairākus no tiem mantoja Emmas dēls Jēkabs Poruks. Autore saruna ar Pēteri Kurcenu 1999. gada 12. decembrī. Sarunas pieraksts autores arhīvā.
- ²⁰² Turpat, 44. l., 6. lp.
- ²⁰³ Autore saruna ar Mildu Stepīņu 1989. gada 5. septembrī. Sarunas pieraksts autores arhīvā.
- ²⁰⁴ LVA, 902. f., 2. apr., 45. l., 8., 9. lp. J. Straume atbrīvots no darba, pamatojoties uz 1934. gada 8. jūnija likumu par valsts civiļiestāžu un pašvaldību iestāžu darbinieku atļaišanu izņēmuma stāvokļa (pastiprinātas apsardzības) laikā, neoficiālais iemesls – J. Straumes piederība sociāldemokrātu partijai.
- ²⁰⁵ Autore saruna ar dzejnieka Jāņa Poruka attālu radinieku Jāni Poruku 1999. gada 19. jūnijā. Sarunas pieraksts autores arhīvā.
- ²⁰⁶ Turpat.
- ²⁰⁷ Turpat.
- ²⁰⁸ LVA, 902. f., 2. apr., 44. l., 18. lp.; 51. l., 5. lp.; 57. l., 2. lp.; autore saruna ar Mildu Stepīņu 1989. gada 5. septembrī. Sarunas pieraksts autores arhīvā.
- ²⁰⁹ Autore saruna ar Mildu Stepīņu 1989. gada 5. septembrī. Sarunas pieraksts autores arhīvā.
- ²¹⁰ Represēto saraksts. 1941. gads // Latvijas Arhīvi. Pielikums. – 1995. – 1. burtnīca. – 29. lpp.
- ²¹¹ LVA, 902. f., 2. apr., 44. l., 18. lp.; 40. l., 17., 17. lp.o.p.; 48. l., 4.a lp.; 51. l., 2.a lp.; 56. l., 2.a, 3., 14., 15. lp.; 50. l., 1., 2. lp. J. Straume atradies apcietinājumā no 1941. gada 13. jūlija līdz 10. oktobrim. Vairākkārt vēstulēs, iesniegumos un autobiogrāfijās viņš norādījis, ka 1943.–1944. gadā (reizēm – 1944. g. oktobra sākumā) bijis ieslodzīts Salaspils (koncentrācijas) darba nometnē LVVA ziņu par to nav, jo materiāli par šo periodu pilnībā

- nav saglabājušies. J. Straume kara gadus atcerējās nelabprāt, dokumentos šis periods viņa dzīvē atspoguļojas fragmentāri un pretrunīgi.
- ²¹² Turpat., 56. l., 2. lp. o. p.
- ²¹³ Turpat., 46. l., 4.–24., 36.–41. lp.; 51. l., 5. lp.
- ²¹⁴ Turpat., 230. f., 3. apr., 180. l., 13. lp.
- ²¹⁵ Turpat., 1042. f., 1. apr., 15. l., 8., 53., 76. lp.; 1944. gada 22. novembra pavēle Nr. 385 par darba atsākšanu Rīgas Daiļaušanas skolā. Tā paša gada rudenī sākās arī persiešu tehnikas apguve šajā mācību iestādē. Emīlija Kalniņa pieņemta darbā par paklāju aušanas skolotāju Rīgas Daiļaušanas skolā (vēlāk – Rīgas Valsts mākslas aušanas skola) 1944. gada 15. oktobrī. Rīgas Daiļaušanas skolu izveidoja uz Latvju sieviešu nacionālās līgas Mākslas aušanas skolas bāzes, tās nosaukums pēc 1944. gada mainīts: Rīgas Daiļaušanas skola, Rīgas tekstilmākslas vidusskola; 1949. gadā to pievienoja Rīgas Lietišķās mākslas vidusskolai.
- ²¹⁶ Emīlija Kalniņa (1884–?) – audēja, skolotāja; J. Straumes pedagoģisko metožu pārmantotāja un aušanas tehnisko paņēmieni popularizētāja.
- ²¹⁷ LVA, 1042. f., 1. apr., 10. l., 23.–25., 38.–44. lp.; 15. l., 8., 26., 53., 76. lp.; skolotājas E. Kalniņas stundu plānā 1947./48. mācību gadā aušanai persiešu tehnikā bija plānotas 22 stundas nedēļā. E. Kalniņa mācīja tikai aušanu persiešu tehnikā, savukārt aušanas teoriju un praktiskos darbus pasniedza Marija Zalcmāne, kura bija beigusi Latvju sieviešu nacionālās līgas aušanas kursu 1930. gadā.
- ²¹⁸ Turpat., 18. l., 1., 6. lp.; 17. l., 5. lp.;

1948. gadā diplomande V. Sprinģe audusi aizkaru kolhoza darbinieku atpūtas telpai. Kompozīcijā iekļauti arī stilizēti putnu silueti, kas nav patikuši Valsts kvalifikācijas komisijas priekšsēdētājam Mākslas akadēmijas docentam Arturam Apinim (1904–1975). Docents jautājis: *“Kāpēc diplomande attēlojusi putnus aizkarā tādus, kuri atgādina vārnas, bet ne kādus no kolhozā audzinātiem kultūrsaimniecības putniem?”* 1949. gadā L. Taimiņa par persiešu tehnikā austa paklāja kompozīciju saņēmusi aizrādījumu no biedra Ērgļa. Viņai pārņemts, ka kompozīcijā esot krusti, kas liekot domāt par to, ka paklājs iecerēts baznīcai, nevis vidusskolas vadītājas kabinetam. Kļūmīgo situāciju glāba skolotāja V. Jeruma, izsakot pretargumentu: *“[...] tādu krustu, kas liktu domāt par baznīcu, paklāja kompozīcijā nav, un, ja tā krustus meklēs, tad nevarēs aust nevienu rātotu audumu un arī logiem būs spraiši izzāģējami.”*
- ²¹⁹ Turpat., 18. l., 6. lp.
- ²²⁰ Būtisku iespaidu uz latviešu mākslas attīstību pēckara periodā atstāja arī 1940./41. gada represijas pret Latvijas kultūras darbiniekiem, to skaitā Dievturu draudzes izveidotāja, gleznotāja, mākslas teorētiķa, pētnieka un publicista Ernesta Brastiņa (1892–1941) apcietināšana 1940. gadā un nošaušana.
- ²²¹ Ivanovs M. Nezinātniska, kaitīga, publiska lekcija // Cīņa. – 1953. – 13. janv. (kursivējums oriģinālā norādīts ar mazāka lieluma burtiem kursīvā).
- ²²² LVA, 230. f., 1. apr., 178. l., 31.–33. lp.; 179. l., 43., 44. lp.; 182. l., 32., 34. lp.; par Jūlija Straumes zīmēto grūdsegas metu kritiski izteicies metālmākslinieks

- Dž. Bodnieks (1910–1987), aizrādot, ka nav redzami jaunu rotājumu elementu meklējumi.
- ²²³ Latvijas Mākslinieku savienības Lietišķās mākslas sekcijas sanāksmes 50. gadu sākuma protokolos, arī 1952. gada 13. decembra protokolā minēti vairāki sodāmie biedri. Pārmetumus saņēma pinēja Otilija Kaža (1891–1958), tekstilmāksliniece Natālija Siliņa (1912–1986), metālmākslinieks Jānis Zibens (1909–1967) un vēl citi.
- ²²⁴ LVA, 230. f., 1. apr., 182. l., 13. lp.; 3. apr., 287. l., 13., 14., 21., 22. lp.; 195. l., 6., 7., 18., 50. lp.; kā “jaunā laikmeta” prasībām atbilstošu darbu autori 50. gados minēts tekstilmākslinieks daiļamatnieks Žanis Ērmanis Ventaskrasts (1906–1979), koktēlnieks Voldemārs Tiltiņš (1899–1985), gleznotājs vitrāžists Jēkabs Bīne (1895–1955) un vēl daži mākslinieki.
- ²²⁵ Turpat, 902. f., 2. apr., 56. l., 3. lp.
- ²²⁶ Turpat, 44. l., 7., 8. lp.; autores saruna ar M. Stepīņu 1989. gada 5. septembrī. Sarunas pieraksts autores arhīvā.
- ²²⁷ LVA, 902. f., 2. apr., 40. l., 1.–79. lp.; 56. l., 1.–11. lp.; personālo pensiju J. Straumem pārtrauca maksāt 1951. gada 1. aprīlī. 1963. gada 16. jūnijā viņš sāka atkal saņemt republikāniskās nozīmes pensiju. M. Ter-Mikoeljans, D. Cicišvili – J. Straumes kolēģi Kaukāza Mājamatniecības komitejā. D. Cicišvili sāka strādāt mākslas daļā par J. Straumes palīgu 1921. gadā.
- ²²⁸ Melnraksts J. Pujāta rakstam “Dekoratīvās mākslas pūra dižais kaldrinātājs”, 1959. g.; LVA, 2204. f., J. Pujāta personālo fonds (neapstrādāts), mape “Manuskripti”.
- ²²⁹ Autores saruna ar Rīgas vēstures un kuģniecības muzeja bijušo direktori, tagad – galveno speciālisti Liviju Blūmfeldi 1999. gada 28. martā. Sarunas pieraksts autores arhīvā.
- ²³⁰ LVA, 902. f., 2. apr., 38. l., 2. lp.; pēc vēstules satura spriežot, J. Straume vēlējās izdot arī Kaukāza tautu paklāju, audumu un to raksturīgāko elementu zīmējumu kolekciju, kuru 1928. gadā bija nopircis Valsts mākslas muzejs.
- ²³¹ Latvijas Mākslas akadēmijas Informācijas centrs, J. Straumes fonds S-69, J. Straumes personalizstādes atsauksmju grāmata, Nr. 29. Imants Ziedonis 1959. gadā studēja LVU Vēstures un filoloģijas fakultātē Latviešu valodas un literatūras nodaļā neklātienē.
- ²³² Autores saruna ar Mildu Stepīņu 1989. gada 5. septembrī. Sarunas pieraksts autores arhīvā.
- ²³³ LVA, 902. f., 2. apr., 40. l., 1.–94. lp.
- ²³⁴ Turpat, 38. l., 12. lp.
- ²³⁵ *Volkova L.* Rokraksts. 2001. gads. Autores īpašums.
- ²³⁶ LVA, 902. f., 2. apr., 39. l., 53., 53. lp.o.p. Vēstulē minētā Māra un Pēteris ir Annas Porukas (Kurcenas) bērni, bet Ingunā – Annas Porukas mazmeita (Māras meita), viņa dzīvo Armēnijā (Erevānā).
- ²³⁷ Turpat, 52. l., 1.–3. lp.; 53. l., 3.a, 6. lp.; Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidija 1959. gada 20. jūlija dekrēts par LPSR Nopelniem bagātā mākslas darbinieka goda nosaukuma piešķiršanu J. Straumem. Goda raksti par nopelniem lietišķās un dekoratīvās mākslas attīstībā un sakarā ar 85. un 90. dzimšanas dienu 1959. un 1964. gadā.
- ²³⁸ 1999. gada 11. un 12. jūnijā Gruzijas Lietišķās mākslas muzejā Tbilisi notika

J. Straumes 125. dzimšanas dienai veltīta konference. Galvenie referenti: Nonna Gabilaja, Laima Kļaviņa, Eteri Cicišvili, Nana Kiknadze, Regīna Jakobidze, Davids Kiknavēlidze, Givi Šahnazarovs. Pasākuma norise fragmentāri atspoguļota

Latvijas Televīzijas raidījumu ciklā "Latvija – 20. gadsimts" sižetā par Jūliju Straumi. Režisore Lilita Eglīte, zinātniskā konsultante Laima Kļaviņa. Rīga, 1999.

Avoti un izmantotā literatūra

Latvijas Valsts vēstures arhīvs

2570. f. – Administratīvais departaments, Līgumu departaments. Latvijas ārlietu ministrija
 2497. f. – Biedrība Latvju sieviešu nacionālā līga
 883. f. – Druvienas pagasta tiesa
 5986. f. – Latvijas amatnieku biedrības
 2575. f. – Latvijas diplomātiskās un konsulārās pārstāvniecības ārzemēs
 235. f. – Latvijas evaņģēliski luterisko baznīcu metrikas grāmatas
 3302. f. – Latviešu nacionālā biedrība Tiflisā
 3235. f. – Latvijas lekšlietu ministrijas Politiskā pārvalde
 1694. f. – Latvijas rakstu un mākslas kamera
 1747. f. – Latvijas mākslas, literatūras, teātra, muzikāli dramatiskās, muzeju biedrības
 3724. f. – Preses un biedrību departaments
 2798. f. – Rīgas Latviešu biedrība
 2927. f. – Rīgas pilsētas valde
 3274. f. – Rīgas Termināciētums

Latvijas Valsts arhīvs

1575. f. (neapstrādāts fonds) – Jēkabs Bīne
 1247. f. – Jūlijs Madernieks
 766. f. – Kārlis Miesnieks
 2204. f. (neapstrādāts fonds) – Jānis Pujāts
 902. f. – Jūlijs Straume
 1758. f. – Teodors Ūders
 678. f. – Kultūras ministrija
 230. f. – Mākslinieku savienība
 1042. f. – Rīgas mākslas aušanas skola
 1659. f. – Valsts Mākslas muzejs

Российский государственный исторический архив (Krievijas Valsts vēstures arhīvs, Sanktpēterburga)

- Ф. 395 – Главное управление землеустройства и земледелия (Zemkopības un zemes ierīcības galvenā pārvalde)
 Ф. 400 – Кустарный музей Министерства земледелия (Zemkopības ministrijas Mājamatniecības muzejs)
 Ф. 790 – Центральное училище технического рисования барона Штиглица (Barona A. Štiglica Centrālā tehniskās zīmēšanas skola)

Gruzijas Valsts vēstures arhīvs (oriģinālnosaukums gruzīnu valodā)

- Ф.436 – Тифлисский учительский институт (Tiflissas skolotāju institūts)

Bibliotēkas, muzeji un citas krātuves

- Dekoratīvi lietišķās mākslas muzejs
 Gulbenes Vēstures un mākslas muzeja filiāle – Druvienas vecā skola
 Gustava Šķiltera memoriālais muzejs
 Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas Misiņa bibliotēka
 Latvijas Ārzemju mākslas muzejs
 Latvijas Mākslas akadēmijas bibliotēka
 Latvijas Mākslas akadēmijas Informācijas centrs
 Latvijas Nacionālā bibliotēka
 Latvijas Vēstures muzejs
 Rakstniecības, teātra un mūzikas muzejs
 Rīgas vēstures un kugniecības muzejs
 Valsts Mākslas muzejs
 Valsts Mākslas muzeja bibliotēka
 Privātkolekcija (B. Kārklīņas īpašums – J. Straumes darbu kolekcija)
 Государственный музей народного и прикладного искусства Грузии (Gruzijas Valsts lietišķās un tautas mākslas muzejs, Tbilisi)
 Музей прикладного искусства Санкт-Петербургской государственной художественно-промышленной академии (бывш. Центральное училище технического рисования барона А. Л. Штиглица) (Valsts rūpnieciskās mākslas akadēmijas, agrāk – Barona A. Štiglica Centrālās tehniskās zīmēšanas skolas Lietišķās mākslas muzejs, Sanktpēterburga)
 Музей этнографии народов (Tautu etnogrāfijas muzejs, Sanktpēterburga)
 Публичная библиотека им. М.Салтыкова-Щедрина (M. Saltikova-Ščedrina Publiskā bibliotēka, Sanktpēterburga)

Grāmatas, rakstu krājumi

- Alsupe A.* Audēji Vidzemē 19. gs. otrajā pusē un 20. gs. sākumā. – Rīga: Zinātne, 1982
Brastiņš E. Latviešu ornamentika. – Rīga: Vālodzes apgādība, 1923
Brastiņš E. Latvju rakstu kompozīcija. – Rīga: Neatkarīgo mākslinieku vienība, 1925
Cičiņvili E. Dizains Gruzijā. – Tbilisi: žurn. "Arhitektūra un dizains" izdevn., 1997 (gruzīnu, krievu un franču val.)
Kybalova L. Orientepicche. – Praga: Artia, 1975
 Doma – 2 / Atb. red. un sast. Zigurds Konstants. – Rīga: Latvijas muzeju apvienība, 1994
Lapiņš J. Jānis Poruks. Daudzpusīgā dzejnieka dzīves romāns. – Hamburga: [bez izdevn.], 1950
 Latviešu mūzika '80 / Sast. Arvīds Darkevics, Ludvigs Kārklīņš. – Rīga: Zinātne, 1980
 Latvijas tēlotājas mākslas pieci gadi 1934–1939. – Rīga: Latvijas Rakstu un mākslas kamera, 1939
 Ornaments Latvijā / Sast. Elita Grosmane. – Rīga: Zinātne, 1994
Poruks J. Ciemošanās. Atmiņas par cilvēkiem, vietām un notikumiem. – Stokholma: Daugava, 1963
Poruks J. Raksti. – Rīga: Liesma, 1971. – 1. sēj.

- Анчабадзе Ю., Волкова Н. Старый Тбилиси. – Москва: Наука, 1990
- Кавказские ковры. Альбом исполнительных рисунков для кустарей. – СПб., 1913. – Вып. 1. (Сост. и автор рисунков Я. Страуме.)
- Пиралов А. Краткий очерк Кустарных промыслов Кавказа. – Санкт-Петербург: Якорь, 1913
- Прохоренко Г., Власова Г. Музей барона Штиглица. Прошлое и настоящее. – Санкт-Петербург: Сезар, 1994
- Прохоренко Г. Е. (сост.) Учебный художественный музей и современный художественный процесс: Сб. матер. Всероссийской юбилейной конференции к 50-летию воссоздания Ленинградского художественного училища и его музея (бывш. Центральное училище технического рисования барона А. Л. Штиглица). – Санкт-Петербург: РГЭ, 1987
- Сборник классных работ учеников Центрального училища технического рисования барона Штиглица. – 1896–1906

Enciklopēdiskie izdevumi un vārdnīcas

- Latvju raksti. – Rīga, 1924–1931. – 1.–3. sēj.
- Mitoloģijas enciklopēdija. – Rīga, 1993–1994. – 1.–3. sēj.
- Herdera vārdnīca. Simboli. – Rīga, 1993
- Māksla un arhitektūra biogrāfijās: Biogrāfiskā vārdnīca. – Rīga, 1995. – 1. sēj.; Rīga, 1996. – 2. sēj.

Katalogi

2. latviešu lietišķās mākslas izstāde Rīgas pili, 1925. (Katalogs). – Rīga, 1925
- Latvijas 10 gadu jubilejas mākslas izstāde Rīgas pilsētas mākslas muzejā, 1928. (Katalogs). – Rīga, 1928
- “Sadarbs” 3. izstāde Rīgas pilsētas mākslas muzejā, 1928. (Katalogs). – Rīga, 1928
- “Sadarbs” 4. izstāde Rīgas pilsētas mākslas muzejā, 1929. (Katalogs). – Rīga, 1929
- “Sadarbs” izstāde Briselē Žorža Žirū galerijā (*Galerie Georges Giroyx*), 1930. (Katalogs.) – Brisele, 1930
- “Sadarbs” 6. izstāde Rīgas pilsētas mākslas muzejā, 1933. (Katalogs). – Rīga, 1933
1. Latvijas daiļamatniecības izstāde Amatu un Kongresu namos, 1937. (Katalogs). Jūlija Straumes personālizstādes katalogs. Sast. Latvijas PSR Vēstures muzeja direktors A. Dukurs. – Rīga, 1959

Periodiskie izdevumi

- Balss. – 1800. – 22. oktobris
- Dienas Lapa. – 1900. – 15.(27.) februāris
- Brīvā Zeme. – 1924. – 13. maijs
- Latvijas Vēstnesis. – 1924. – 20. decembris
- Latvijas Vēstnesis. – 1925. – 17. februāris
- Jaunākās Ziņas. Pielikums nr. 103. – 1925. – 11. maijs

- Jaunākās Ziņas. – 1926. – 9. septembris
 Jaunākās Ziņas. Pielikums nr. 291. – 1926. – 2. oktobris
 Jaunākās Ziņas. – 1930. – 1. novembris
 Zintnieks. – 1999. – b. d. – augusts
 Ilustrēts Žurnāls. – 1924. – Nr. 7
 Atpūta. – 1931. – Nr. 327; 1935. – Nr. 542; 1936. – Nr. 591, 594, 602; 1938. – Nr. 725, 738
 Treji Vārti. – 1987. – Nr. 4[118]
 Represēto saraksts. 1941. gads // Latvijas Arhīvi. Pielikums. – 1. burtn. – b. d.
 Отчет о состоянии и деятельности С-Петербургского центрального технического училища барона Штигилица за 1897/98 уч. год, за 1901/04 уч. год. – Санкт-Петербург, 1899, 1903, 1904, 1905

Saisinājumi

- CTZS – A. Štiglica Centrālā tehniskās zīmēšanas skola
 DLMM – Dekoratīvi lietišķās mākslas muzejs
 GVLTM – Gruzijas Valsts lietišķās un tautas mākslas muzejs
 GVVA – Gruzijas Valsts vēstures arhīvs
 KMK – Kaukāza Mājamatniecības komiteja
 KVVA – Krievijas Valsts vēstures arhīvs
 LVA – Latvijas Valsts arhīvs
 LVKFFA – Latvijas Valsts kinofotofonodokumentu arhīvs
 LVVA – Latvijas Valsts vēstures arhīvs
 LSNL – Latvju sieviešu nacionālā līga
 LMA – Latvijas Mākslas akadēmija
 RTMM – Rakstniecības, teātra un mūzikas muzejs
 VMM – Valsts Mākslas muzejs
 LVM – Latvijas Vēstures muzejs*

- | | | | |
|----------|--------------------|-------|-----------|
| akv. | – akvarelis | l. | – lieta |
| apr. | – apraksts | lp. | – lapa |
| att. | – attēls | lpp. | – lappuse |
| b/d | – bez datuma | nr. | – numurs |
| f. | – fonds | p. | – papīrs |
| g. | – gads | rbļ. | – rubļi |
| inv. nr. | – inventāra numurs | tehn. | – tehnika |
| ko | – koka tēlniecība | u. c. | – un citi |
| kokv. | – kokvilna | v. | – vilna |

* Norādot mākslas darba inventāra numuru, saglabāts muzeja iepriekšējā nosaukuma saisinājums – VMM.

Svarīgākie Jūlija Straumes dzīves dati

- 1874. g. 20. jūnijs** (pēc vecā stila) dzimis Druvienas Ķempos.
- 1887–1890** mācās Druvienas pagastskolā.
- 1890–1892** mācās Tirzas draudzes skolā.
- 1892–1893** mācās Aleksandra pilsētas skolā Mītavā (tag. Jelgava).
- 1894–1898** strādā Kurzemes Kamerālpalātas kancelejā par rakstvedi.
- 1898–1904** mācās A. Štiglica Centrālajā tehniskās zīmēšanas skolā Pēterburgā.
- 1905–1907** Parīzē papildina zināšanas tekstilmākslā kā A. Štiglica Centrālās tehniskās zīmēšanas skolas stipendiāts.
- 1905** Parīzē iepazīstas ar Augustu Rongvo.
- 1907–1921** strādā Kaukāza Mājamatniecības komitejā Tiflisā (tag. Tbilisi).
- 1908** Tiflisā evaņģēliski luteriskās draudzes baznīcā salaulājas ar Augustu Rongvo.
- 1908–1921** strādā par pedagogu: zīmēšanas skolotājs Aleksandra skolotāju institūtā Tiflisā, zīmēšanas, kompozīcijas un krāsu mācības skolotājs Kaukāza Mājamatniecības komitejas darbnīcās.
- 1910–1913** strādā pie albuma “Kaukāza paklāji” izdošanas, ir tā sastādītājs.
- 1911–1912** piedalās Kaukāza Mājamatniecības mākslas muzeja iekārtošanā Tiflisā.
- 1912** sāk piedalīties izstādēs.
- 1912** piedalās sudraba izstrādājumu kolekcijas projektēšanā, viņa vadībā metus materiālā isteno sudrabkaļi no Dagestānas – tēvs un dēls Ibragimovi; kolekcija eksponēta 2. Viskrievijas lauksaimniecības un mājamatniecības izstādē Pēterburgā un novērtēta ar Zelta medaļu.
- 1912** piedalās arheoloģiskajā ekspedīcijā Ani profesora N. Marra vadībā.
- 1914** Pirmā pasaules kara laikā evakuē no Tiflissas Mājamatniecības muzeja eksponātus uz Jekaterinodarū (vēlāk pārdēvēta par Krasnodaru).
- 1914** par ieguldījumu 2. Viskrievijas lauksaimniecības un mājamatniecības izstādes (Pēterburgā) iekārtošanā, etnogrāfisko materiālu vākšanā un izpētē piešķirts Tiflissas goda pilsoņa tituls.
- 1916** saņem dokumentus par Tiflissas goda pilsoņa titula piešķiršanu J. Straumem ar dzīvesbiedri.
- 1921–1922** strādā par Latvijas vicekonsula v. i. Gruzijā.
- 1921–1923** strādā Zemkopības tautas komisariāta mākslas daļā Gruzijā, ir šīs daļas un arī tās pakļautībā esošā muzeja vadītājs.
- 1921–1923** rada Padomju Gruzijas pirmo paklāju metus, pēc tiem persiešu tehnikā austo paklāju kolekcija eksponēta Starptautiskajā dekoratīvās mākslas un modernās industrijas izstādē Parīzē 1925. gadā, kur tai piešķirta Zelta medaļa par paklāju “Miri”.
- 1923** atgriežas Latvijā.

- 1924** sāk vadīt paklāju aušanas kursus intelligentiem bezdarbniekiem un Latvju sieviešu nacionālajā līgā.
- 1924–1925** strādā par jaunāko uzraugu Rīgas Terminācijā, kur nodibina un vada tepiķu aušanas darbnīcu ieslodzītajām sievietēm.
- 1924–1934** strādā par skolotāju Rīgas pilsētas amatnieku skolā un tehnikumā un vispārīgajās skolās Rīgā.
- 1925–1933** darbojas Latvijas Sociāldemokrātiskajā strādnieku partijā.
- 1925–1939** darbojas mākslinieku biedrībā "Sadarbs".
- 1928** Latvijas Valsts mākslas muzejs no J. Straumes nopērk Kaukāza paklāju motīvu un raksturīgāko elementu zīmējumu kolekciju.
- 1932–1934** būvē privātmāju Mežaparkā.
- 1934** atbrīvots no darba Rīgas pilsētas amatnieku skolā un tehnikumā.
- 1939–1940** darbojas Latviešu tēlotājas mākslas biedrībā (sekcijā "Sadarbs").
- 1940** strādā Rīgas pilsētas amatnieku skolā un tehnikumā, tur ievēlēts par Tautas tiesas piesēdētāju.
- 1941. g. 13. jūlijs – 10. oktobris** atrodas apcietinājumā par piedalīšanos nacionāli noskaņotu skolnieku tiesāšanā skolas sabiedriskajā tiesā un sienasavīzes vadīšanu padomju okupācijas laikā.
- 1945** uzņemts Latvijas PSR Mākslinieku savienībā.
- 1945–1959** strādā Centrālajā Valsts vēstures muzejā.
- 1949** sāk saņemt personālo pensiju.
- 1951** tiek pārtraukta personālās pensijas maksāšana, jo kļuvuši zināmi J. Straumes pret padomju varu vērstie izteicieni vācu okupācijas laikā.
- 1952** pārdod privātmāju Mežaparkā.
- 1953** Gruzijas PSR Valsts muzeja darbu vērtēšanas komisija nopērk J. Straumes fotografēto Kaukāza tautu daiļamata izstrādājumu kolekciju.
- 1959** pirmā personālizstāde "Jūlija Straumes ornamentu". Rīga.
- 1959. g. 1. jūlijs** saņem Latvijas PSR Kultūras ministrijas apbalvojumu – Goda rakstu par ilggadīgu radošu darbu latviešu lietišķās un dekoratīvās mākslas attīstībā un sakarā ar 85. dzimšanas dienu.
- 1959. g. 20. jūlijs** Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidijs piešķir LPSR Nopelniem bagātā mākslas darbinieka goda nosaukumu.
- 1959. g. 22. jūnijs** mirusi dzīvesbiedre Augusta Straume, apglabāta Rīgas II Meža kapos.
- 1959** pārtrauc darba gaitas.
- 1963** sāk saņemt republikas nozīmes personālo pensiju.
- 1964** uzņemts par PSRS Mākslas fonda biedru.
- 1964. g. 12. jūnijs** saņem Latvijas PSR Kultūras ministrijas apbalvojumu – Goda rakstu par nopelniem lietišķās un dekoratīvās mākslas attīstībā un sakarā ar 90. dzimšanas dienu.
- 1970. g. 1. novembris** miris Rīgā, apglabāts Rīgas II Meža kapos.

Nozīmīgākās izstādes, kurās eksponēti Jūlija Straumes darbi

- 1912 Dagestānas apgabala lauksaimniecības un mājamatniecības izstrādājumu izstāde, Temirhanšura
- 1913 Otrā Viskrievijas lauksaimniecības un mājamatniecības izstāde. Sanktpēterburga
- 1923 Viskrievijas rūpnieciskās mākslas izstāde. Maskava
- 1924 Latvju sieviešu nacionālās līgas aušanas kursu izstāde. Rīga
- 1925 Starptautiskā dekoratīvās mākslas un modernās industrijas izstāde. Parīze
- 1926 Mākslinieku biedrības "Sadarbs" 2. izstāde. Rīga
- 1927 Latvijas mākslas izstāde. Stokholma
- 1928 Latvju sieviešu nacionālās līgas rokdarbu sekcijas izstāde. Rīga
P. Tiltas rokdarbu sekcijas izstāde. Rīga
Latvijas 10 gadu jubilejas mākslas izstāde. Rīga
Mākslinieku biedrības "Sadarbs" 3. izstāde. Rīga
- 1929 Mākslinieku biedrības "Sadarbs" 4. izstāde. Rīga
- 1930 Mākslinieku biedrības "Sadarbs" 5. izstāde. Rīga
Mākslinieku biedrības "Sadarbs" izstāde. Brisele
- 1933 Latviešu mākslas izstāde. Oslo
Mākslinieku biedrības "Sadarbs" 6. izstāde. Rīga
- 1934 Mākslinieku biedrības "Sadarbs" 10 gadu atceres izstāde. Rīga
Latvju sieviešu nacionālās līgas un P. Tiltas darbu izstāde. Rīga
- 1935 Mākslinieku biedrības "Sadarbs" 8. izstāde. Rīga
- 1936 Mākslinieku biedrības "Sadarbs" 9. izstāde. Rīga
Latvju sieviešu nacionālās līgas izstāde "Kā veidojas latviešu māja". Rīga
- 1937 Darba svētku izstāde. Rīga
Pirmā Latvijas daiļamatniecības izstāde. Rīga
- 1938 Latvju sieviešu nacionālās līgas Daiļaušanas skolas darbu izstāde. Rīga
- 1939 Kultūras nedēļas mākslas izstāde. Liepāja
Latvju sieviešu nacionālās līgas 2. izstāde "Kā veidojas latviešu māja". Rīga
- 1936 Mākslinieku biedrības "Sadarbs" 11. izstāde. Rīga
- 1940 Latvju sieviešu nacionālās līgas Daiļaušanas skolas darbu izstāde. Rīga
- 1951 Mākslas izstāde, veltīta Lielās Oktobra revolūcijas 34. gadadienai. Rīga
- 1959 Personālizstāde "Jūlija Straumes ornamenti". Rīga
- 1983 Izstāde "Latviešu māksla arhīvu dokumentos". Rīga
- 1993 Izstāde "Ieraudzīt Parīzi un..." – latviešu mākslinieku darbība Francijā 1860.–1940. gadā. Rīga
- 1995 Izstāde "Jugendstils Rīgas mākslā un sadzīvē. 19. gs. beigās–20. gs. sākums". Rīga
- 1997 Izstāde "Izaicinājums mūžībai". Rīga
- 1999 Jūlija Straumes 125 gadu atceres izstāde. Tbilisi
- 1999 Jūlija Straumes 125 gadu atceres izstāde. Rīga
- 2001 Jūlija Straumes piemiņas izstāde. Rīga

Nozīmīgākās publikācijas par Jūliju Straumi

Pujāts J. Meistars no dižās rūķu cilts // Zvaigzne. – 1959. – Nr. 11. – 16. lpp.

Pujāts J. Dzīvais tilts // Literatūra un Māksla. – 1969. – 28. jūn.

Ošiņa R. Jūlijs Straume // Māksla. – 1971. – Nr. 1. – 52. lpp.

Lūse L. Ornamentu variāciju meistars // Latviešu tēlotāja māksla / Sast. S. Cielava. – Rīga: Liesma, 1977. – 123.–129. lpp.

Cičiņvili E. Jūlija Kārļa Oskara Straumes jubileja // Mana māja. Pielikums par arhitektūru un dizainu. – 1999. – Nr. 4. – 6. lpp. (gruzīņu val.).

Jakobidze R. Jūlija Straumes 125. gadadienas atzīmēšana Tbilisi // Jūlijs Straume Tbilisi. – Tbilisi: Gruzijas Valsts lietišķās un tautas mākslas muzejs, 1999. – 7.–10. lpp. (gruzīņu, krievu un latv. val.).

Jakobidze R. Jūlija Straumes darba un mantojuma ekonomiskie aspekti // Turpat. – 12., 13. lpp.

Jūlija Straumes 125 gadu atceres pasākumi Tbilisi

1999. g. 11.–12. jūnijs Jūlija Straumes 125 gadu atcerai veltīta konference “Gruzijas un Latvijas kultūras mijiedarbība” Gruzijas Valsts lietišķās un tautas mākslas muzejā.

1999. g. 11. jūnijs – 18. novembris Jūlija Straumes 125 gadu atceres izstāde Gruzijas lietišķās un tautas mākslas muzejā.

2000. g. 7. jūlijs memoriālās plāksnes atklāšana pie ēkas Pļehanova ielā (bij. Mihailovskas prospekts) 171, kurā Jūlijs Straume dzīvoja no 1921. līdz 1923. gadam un pildīja Latvijas diplomātiskā darbinieka pienākumus.

Jūlija Straumes darbi

Jūlija Straumes darbu reprodukcijas sakārtotas pēc hronoloģiskā principa, atsevišķos gadījumos grupētas pēc tēmām un atklāj mākslinieka radošo darbību dažādos dzīves periodos – vispirms mācību laikā Štiglica skolā Sanktpēterburgā (1898–1904) un ārzemju komandējuma gados Parīzē, tad darbību Kaukāzā (1907–1923) un, visbeidzot, Latvijā (1923–1940). Četrdesmito gadu sākumā mākslinieks pārtrauca aktīvu darbību tekstilmākslā.

Attēlu sarakstā pirms darbu nosaukuma dots reprodukcijas kārtas numurs, pēc nosaukuma – materiāls un izpildījuma tehnika, izmēri centimetros (pirmais skaitlis apzīmē oriģināla augstumu, otrs – platumu), darba glabāšanas vieta, kā arī fonda, apraksta, lietas, lapas numurs vai inventāra numurs. Minēti uzraksti, autora paraksts, datējums un tā atrašanās vieta darbā. Ja izdevies noskaidrot darba datējumu un kurā izstādē tas pirmoreiz eksponēts, tad ziņas liktas kvadrātiekvās. Ja ziņas par darba eksponēšanu nav iegūtas, tad par to speciāla norāde netiek dota. Saisinājumi un grūti salasāma teksta atšifrējumi, kā arī noskaidrotie Štiglica skolas klašu nosaukumi pēc darbu nosaukuma likti kvadrātiekvās. Mākslinieks paklāju metus nemēdza datēt, arī materiālā realizētajiem darbiem viņš nebija veicis sistemātisku uzskaiti, tas radīja grūtības to datēšanā. Darbu nosaukumi ir doti, vadoties pēc piezīmēm par darbu nosaukumiem mākslinieka arhīvā un ņemot vērā paklājos un metos atainotos sižetus, kā arī salīdzinot izstāžu katalogu ziņas.

Kolekcijas "Kaukāza tautu paklāju, audumu un to raksturīgāko elementu zīmējumi" atsevišķu darbu izcelsmes precizēšanu ļaus veikt iekavās minētais to apzināšanas apvidus. Iekavās likti arī tekstiliju aušanas tehniku nosaukumi.

Materiālus kolekcijai J. Straume sakrāja Kaukāzā, bet zīmējumi uz 60 lapām tapuši Rīgā pēc 1923. gada. Šajā grāmatā reproducēta neliela daļa no kolekcijas. Zīmējumu kopa sadalīta divās daļās.

Pirmā daļa – redzami visraksturīgākie Kaukāza tautu mākslas audumu zīmējumi, kas grupēti pēc rajoniem un aušanas tehnikām.

Otrā daļa – grupēti pirmās daļas zīmējumu elementi un motīvi, sadalot tos pēc rajoniem (Dagestāna, Karabaha, Kapristana, Kazaha, Kuba u. c.).

Visā kolekcijā kopumā ir vairāk nekā 300 Kaukāzam raksturīgāko ornamentu elementu un motīvu. Jūlijs Straume pamatoti 1928. gadā šo kolekciju uzskatīja par Kaukāza tautu ornamentu izsmeltošu krājumu, kurš nekur literatūrā nav parādījies.

J. Straume, sniedzot ziņas par kolekcijas darbiem, lietojis Kaukāzā un Aizkaukāzā populāros aušanas tehniku apzīmējumus, atsevišķos gadījumos norādot arī tekstilijas lietojumu sadzīvē.

Persiešu tehnikā austie paklāji kolekcijā nav īpaši izcelti, vairāk uzmanība pievērsta gobelēnveida (gludo) tekstiliju ornamentiem, to elementiem un darināšanas tehnikām.

Azerbaidžānā gan persiešu, gan gobelēntehnikā austie (gludie) paklāji pēc savām tehnoloģiskajām un mākslinieciskajām īpatnībām iedalās četros tipos:



Kubas – Širvānas (ornamenti sarežģīti un bagātīgi formās, paklāja virsmu veidojošo dziļu garums 3–6 mm);

Gjandžas – Kazahas (ornamenti pārsvarā ģeometrizēti, paklāja virsmu veidojošo dziļu garums 6–12 mm);

Karabahas (dominē ģeometrizēts augu ornamenti, paklāja virsmu veidojošo dziļu garums 6–10 mm);

Tebrizas (ornamentu veido stilizētas dabas formas un ģeometriski elementi, paklāja virsmu veidojošo dziļu garums 2–15 mm).

Dumi – abpusēji gluds (gobelēnveida) paklājaudums, no tā šuj nelielas somas.

Mafrašs – gluds paklājaudums, no tā šuj lielus maisus mantu iesaiņošanai vasaras ceļojumu laikā. Maisus nostiprina uz kamieļu un ēzeļu muguras.

Sumaks – labā pusē gluda, kreisajā – gari dziļu gali. Ornamenta elementi un kompozīcija sumakos līdzīga persiešu tehnikā austajiem paklājiem, bet sumakos tie paši elementi izmainīti formā un ir it kā saplacināti un izstiepti pa horizontāli. Sumakam nav raksturīgi stingri noteikti kompozīcijas pamatprincipi.

Šadda (šedde) – gluds audums ar izšūtu ornamentu, lieto kā aizsegu pret sauli. Šadda izplatīta lopkopības rajonos, auduma ornamentos – stilizētas dzīvnieku figūras.

Zili – gluds audums ar izšūtu ornamentu. Zili rakstu veido dzīvnieku figūru stilizācija un dažādi ģeometriski elementi.

Verni (varni) – labajā pusē gluds paklājaudums, kreisajā – dziļu gali. Ornamentu veido stilizētas dzīvnieku figūras.

Kalnu rajonos no šadda un verni tehnikā austiem paklājaudumiem darina ceļojumu somas, aizkarus, pārklājus.

CTZS mācību uzdevumi. Valsts Rūpnieciskās mākslas akadēmijas Sanktpēterburgā (agrāk CTZS) muzeja īpašums bez šifra (1.–7. attēls):

1. Dzelzs kaluma paliktņa kompozīcija. 1901.

Papīrs, tuša, akvarelis. 43 × 41.

[Uzdevums rūpnieciskās mākslas priekšmetu kompozīcijas klasē.]

Augšā vidū autora uzraksts: Проуле рещетки $\frac{1}{4}$ нат[уральной] величины (paliktņa projekts, $\frac{1}{4}$ no dabiskā lieluma).

Augšā pa labi skolotāju komisijas ieraksts:

10. Аpakšā pa labi paraksts un datējums: Ю. К. Стрayme 1901. Аpakšā vidū CTZS zīmogs un skolotāju komisijas lēmums: Приобр[етено] (nopirkts).

2. Vara trauka kompozīcija. 1902.

Papīrs, tuša, akvarelis. 45,3 × 63.

[Uzdevums rūpnieciskās mākslas priekšmetu kompozīcijas klasē.]

Augšā vidū autora uzraksts: Проект медного кашпо 1/2 нат. вел. Augšā pa labi skolotāju komisijas lēmums: 10 Приобр[етено] (nopirkts). Аpakšā pa labi: CTZS zīmogs, paraksts un datējums Ю. К. Стрayme 1901 г.

3. Frēziju studija. 1903.

Papīrs, akvarelis. 48 × 35,5.

[Uzdevums dzīvo ziedu zīmēšanas klasē.]

Apakšā vidū paraksts un datējums: Ю. К. Страуме, 1903. Apakšā pa labi: CTZS zīmogs.

4. Salvete. 1903.

Papīrs, guaša. 70 × 59,3.

[Uzdevums dzīvo ziedu zīmēšanas klasē.]

Augšā pa labi skolotāju komisijas lēmums: Приобр[етено] (nopirkts). Apakšā vidū CTZS zīmogs.

Apakšā pa labi paraksts un datējums: Ю. К. Страуме, 1903.

5. Ziedu studija, trauka kompozīcija un tapešu raksts. 1903.

Papīrs, akvarelis, tempera. 70,5 × 73.

[Uzdevums dzīvo ziedu zīmēšanas klasē.]

Apakšā vidū skolotāju komisijas lēmums: Приобр[етено] (nopirkts), paraksts un datējums: Ю. Страуме 1903.

6. Sienas kalendārs 1904. gadam. 1903.

Papīrs, tuša, tempera, zeltījums. 63,5 × 64.

[Uzdevums rūpnieciskās mākslas priekšmetu kompozīcijas klasē.]

Apakšā vidū: CTZS zīmogs. Apakšā pa labi skolotāju komisijas lēmums: Приобр[етено] (nopirkts), paraksts un datējums: Ю. Страуме 1903.

7. Prīmulu studija un trauka kompozīcija. 1904.

Papīrs, akvarelis, tempera. 48 × 32,2.

[Uzdevums dzīvo ziedu zīmēšanas klasē.]

Augšā vidū skolotāju komisijas lēmums: Приобретено (nopirkts). Apakšā pa kreisi uzraksts: примулы (prīmulas). Apakšā vidū CTZS zīmogs un datējums МАЙ 1904

(1904. g. maijs). Apakšā pa labi paraksts un datējums: Ю. Страуме 1904.

Konkursa darbs CTZS ārzemju stipendijas iegūšanai (viesistabas mēbeļu projekts). 1904. Valsts Rūpnieciskās mākslas akadēmijas muzeja Ipašums, bez šifra (8.-12. attēls):

8., 9. Atzveltna projekts. [1904.]

Projekts izpildīts uz divām atsevišķām lapām. Autora uzraksts attiecas uz abiem attēliem.

8. Papīrs, akvarelis. 75 × 52.

Augšā pa kreisi autora uzraksts: Проект кресла, фасад и боковой вид (atzveltna projekts, pretskats un sānskats).

Augšā pa labi darba iepriekšējās glabāšanas vietas zīmogs un šifrs.

9. Papīrs, akvarelis. 68,6 × 44.

Augšā pa labi darba iepriekšējās glabāšanas vietas zīmogs un šifrs. Apakšā pa labi paraksts un datējums: Ю. Страуме 1904.

10. Divāna projekts. [1904.]

Projekts izpildīts uz divām atsevišķām lapām. Autora uzraksts attiecas uz abiem attēliem.

Papīrs, akvarelis. 66 × 107.

Augšā pa kreisi autora uzraksts: [Пр]оект дивана [фа]сад и боковой вид ½ нат[уральной] вел[ичины] (divāna projekts, pretskats un sānskats, ½ no dabiskā lieluma).

11., 12. Krēsļa projekts. [1904.]

Papīrs, akvarelis. 73 × 50.

Vienas lapas divas daļas. Sākotnēji oriģināls bijis viena lapa, kas laika gaitā pārdaļīta uz pusēm. Autora uzraksts attiecas uz abiem attēliem.

11. attēlā augšā pa kreisi autora uzraksts: Проект стула фасад и боковой вид ½ натуральной вел[ичины] (krēsla projekts, pretskats un sānskats, ½ no dabiskā lieluma). Augšā pa labi darba iepriekšējās glabāšanas vietas zīmogs un šifrs.

12. attēlā pa labi paraksts un datējums: Ю. Страуме 1904.

13. Tapetes mets "Orhidejas ar zirnekļiem" (oriģināla lapas fragments). [1906.]

Papīrs, guaša. 23 × 31.

Bez paraksts un datējuma.

Oriģināla lapas izmēri 58 × 35.

LVA, 902. f., 2. apr., 1.1., 2. lp.

14. Dekoratīva auduma mets "Pāvi". 1906.

Papīrs, tempera, zeltījums. 121 × 90.

Apakšā pa labi paraksts un datējums: J. Straume. Paris. 1906.

VMM, inv. nr. Z-5209.

No kolekcijas "Japāņu audumu apdrukas motīvu šablonu zīmējumi." 1906. Parīze. LVM, inv. nr. VN-5119 (15.–18. attēls). Paraksti un datējumi netiek reproducēti.

15. Ziedi. 1906.

Papīrs, tuša. 46 × 40.

16. Lapas. 1906.

Papīrs, tuša. 54,5 × 39,5.

17. Zivis. 1906.

Papīrs, tuša. 55 × 41.

18. Putni. 1906.

Papīrs, tuša. 46 × 40.

19. Auduma rotājuma zīmējums spilvenam. 1906.

Papīrs, tempera. 80 × 75.

Apakšā pa labi paraksts un datējums: J. Straume. Paris. 1906.

VMM, inv. nr. Z-5217.

20. Zieda studija. [1906.]

Papīrs, akvarelis. 34,5 × 24,5.

Bez paraksta un datējuma. LVA, 902. f., 2. apr., 8. l., 7. lp.

21. Augu studijas. [1906.]

Papīrs, krāsu zīmulis. 32 × 24,5.

Bez paraksta un datējuma. LVA, 902. f., 2. apr., 8. l., 6., 4. lp.

22. Tapešu raksts. 1906.

Papīrs, tempera. 76,5 × 62.

Apakšā pa labi paraksts un datējums: J. Straume. Paris. 1906.

LVA, 902. f., 2. apr., 1. l., 10. lp.

23. Tapešu raksts. [1906.]

Papīrs, tempera. 67 × 48.

Bez datējuma.

Apakšā pa labi paraksts: J. Straume. Paris. LVA, 902. f., 2. apr., 1. l., 11. lp.

24. Tapešu raksts. 1906.

Papīrs, tempera. 80 × 64.

Apakšā pa labi paraksts un datējums: J. Straume. Paris. 1906.

LVA, 902. f., 2. apr., 1. l., 12. lp.

25. Tapešu raksts. 1906.

Papīrs, tempera. 68 × 60.

Apakšā pa labi paraksts un datējums: J. Straume. Paris. 1906.

LVA, 902. f., 2. apr., 1. l., 14. lp.

26. Ainava. 1910.

Papīrs, zīmulis, tuša. 22,4 × 29.

Apakšā pa labi paraksts un datējums:
J. Straume. Paris. 1910.

Gulbenes vēstures un mākslas muzeja īpašums.

27. Armēņu seno rakstu rotājums uz pergamenta Ečmiadzinas klosterī. Kopija. [1910. g. aug.]

Papīrs, tempera, zeltījums. 15,5 × 13.

Lapas otrā pusē J. Straumes veltījums: Stepiņu Mildai. Labai sirdij par piemiņu. J. Straume. 1969. 14. VI un uzraksts: Armēņu seno rakstu rotājums uz pergamenta Ečmiadzina klosterī. Privātipašums.

28. Gelati klosteris. [1912.]

Papīrs, akvarelis. 44,5 × 33.

Bez paraksta un datējuma. Privātipašums.

29. Gelati klosteris. [1912.]

Papīrs, akvarelis. 35 × 39.

Bez paraksta un datējuma. Privātipašums.

30. Zīda auduma izšuvuma raksts. [Ap 1912.]

Papīrs, akvarelis. 55 × 37.

Bez paraksta un datējums. LVA, 902. f., 2. apr., 2. l., 16. lp.

31. Rotāta trauka zīmējums. [1912.]

Papīrs, akvarelis, tuša. 33 × 24,3.

Bez paraksta un datējums. LVA, 902. f., 2. apr., 12. l., 1. lp.

No albuma "Кавказские ковры". 1913. (32., 33. attēls.)

32. Paklāja raksts.

Litogrāfija. 48 × 28.

Apakšā pa kreisi uzraksts: Рисунок Ю. Страуме.
ника Ю. Страуме.

33. Paklāja raksts.

Litogrāfija. 58 × 36.

Bez paraksta un datējuma.

No ekspedīcijas uz Kaukāza kalnu ciematiem. 1916. (34., 35. attēls.)

34. Tekstilijas raksts. 1916.

Papīrs, tempera, akvarelis. 33,5 × 25.

Bez paraksta. Augšā vidū autora uzraksts N 12 un datējums: 1/VI 16.

LVA, 902. f., 2. apr., 2. l., 11. lp.

35. Tekstilijas raksts. 1916.

Papīrs, tempera, akvarelis. 33,5 × 25.

Bez paraksta. Augšā vidū autora uzraksts N 12 un datējums: 4/VI 16.

LVA, 902. f., 2. apr., 2. l., 10. lp.

36. Sienas rotājuma zīmējums. [1919.]

Papīrs, akvarelis. 34,5 × 26.

Bez paraksta un datējuma. VMM, inv. nr. Z-5249.

37. Paklāja raksts (sumaks; Kubas rajons). [Ap 1920.]

Fotopapīrs, tempera. 30 × 40.

Bez paraksta un datējuma, nepabeigts.

LVA, 902. f., 2. apr., 2. l., 5. lp.

38. Vērtspapīra mets. [Ap 1920.]

Papīrs, akvarelis, tempera. 16 × 25.

Bez paraksta un datējuma.

LVA, 902. f., 2. apr., 11. l., 40. lp.



No kolekcijas "Kaukāza tautu paklāju, audumu un to raksturīgāko elementu zīmējumi" I un II daļas. [1924.–1928.]

Bez paraksta un datējuma. VMM, inv. nr. Z-85198578

[39.–41. attēls – I daļa; 42.–52. attēls – II daļa].

39. Tekstilijas raksts (dumi; Dagestāna).

Fotopapīrs, tempera. 36,1 × 27,2.

40. Paklāja raksts (Kubas rajons).

Fotopapīrs, tempera. 38 × 26,2.

41. Lūgšanu paklāja raksts (Kubas rajons).

Fotopapīrs, tempera. 38,5 × 28,1.

42. Rakstu motīvi (dumi; Dagestāna).

Papīrs, tempera. 40,8 × 26,9.

43. Tekstilijas raksts (zili; Karabaha).

Fotopapīrs, tempera. 34,3 × 25,3.

44. Rakstu motīvi (dumi; Dagestāna).

Papīrs, tempera. 40,8 × 26,9.

45. Paklāju rakstu motīvi (Kapristāna).

Papīrs, tempera. 40,7 × 27,1.

46. Paklāju rakstu motīvi (Karabaha).

Papīrs, tempera. 40,9 × 27,1.

47. Paklāju un zirgu segu rakstu motīvi (Karabaha).

Papīrs, tempera. 40,8 × 27.

48. Paklāju rakstu motīvi (Kazaha).

Papīrs, tempera. 40,9 × 27,1.

49. Rakstu motīvi (sumaks; Kubas rajons).

Papīrs, tempera. 40,7 × 26,9.

50. Rakstu motīvi (sumaks; Kubas rajons).

Papīrs, tempera. 40,8 × 27.

51. Rakstu motīvi (mafrašs, verni; Karabaha).

Papīrs, tempera. 40,5 × 26,8.

52. Zirgu segas rakstu motīvi (šadda, zili; Karabaha).

Papīrs, tempera. 40,9 × 27.

53. Paklāja centrālā daļa. [1921.]

Vilna, kokvilna, persiešu tehnika. Paklāja izmēri 90 × 93.

Paklāja meta autors J. Straume. Paklāju audis meistars Zeinals Mirzajevs.

GLTMM, inv. nr. -242.

54. Paklāja centrālā daļa. [1921.]

Vilna, kokvilna, persiešu tehnika. 85 × 93.

Paklāja meta autors J. Straume. [Paklājs austa biedrības "Ganatleb" skolas darbcā.]

GLTMM, inv. nr. -243.

55. Paklājs "Zalktis". [1925.]

Vilna, kokvilna, persiešu tehnika. 180 × 107.

Paklāju audis J. Straume.

DLMM, inv. nr. T-66.

56. Spilvens. [1925.]

Vilna, kokvilna, persiešu tehnika. 75,5 × 68.

Spilvenu audis J. Straume.

DLMM, inv. nr. T-67.

[Pirmoreiz spilvens eksponēts 2. Latviešu lietišķās mākslas izstādē Rīgā 1925. gadā.]

57. Spilvens. [20. gs. 20. gadu vidus.]

Vilna, kokvilna, persiešu tehnika. 85 × 55

Privātipašums.

58. Paklāja centrālās daļas motīva darba zīmējums. [1926.]

Papīrs, tempera. 21 × 10.

Bez paraksta un datējuma. LVA, 902. f., 2. apr., 15. l., 1. lp.

59. Paklājs. [1926.]

Vilna, kokvilna, persiešu tehnika. 100 × 65.

Bez paraksta un datējuma. Privātīpašums.

[Pirmoreiz paklājs eksponēts mākslinieku biedrības "Sadarbs" 2. izstādē Rīgā 1926. gadā.]

60. Paklāja rakstu kompozīcijas darba zīmējums. [1927./1928.]

Papīrs, zīmulis, tempera. 65 × 40.

Bez paraksta un datējuma. LVA, 902. f., 2. apr., 15. l., 3. lp.

[Pēc darba zīmējuma austais paklājs dāvināts J. Straumes dzīvesbiedrei A. Straumei ne vēlāk par 1928. gadu.]

61. Paklāja mets "Ugunskrusti". [20. gs. 20. gadi.]

Papīrs, tempera. 83,5 × 61.

Bez datējuma. Apmāles iekšējās mazās joslas kreisajā stūrī autora iniciāļi: J. S.

VMM, inv. nr. Z-5222.

62. Paklāja "Sauls pielūdzējas" darba zīmējums. [20. gs. 20. gadu 2. puse.]

Papīrs, zīmulis, tempera. 25 × 34,5.

Bez paraksta un datējuma. LVA, 902. f., 2. apr., 15. l., 2. lp.

63. Paklāja mets. [1928.]

Papīrs, tempera. 99,5 × 79,5.

Bez datējuma. Apmāles iekšējās mazās joslas stūrī autora iniciāļi: J. S. Apakšā pa labi paraksts: J. Straume. Otrā pusē autora uzraksts: J. Straumes īp. N 7. VMM, inv. nr. Z-5215.

64. Paklājs "Sauls pielūdzējas". [20. gs. 20. gadu 2. puse.]

Vilna, kokvilna, persiešu tehnika. 82,5 × 61,5.

Paklāju audis J. Straume. Apmāles kreisajā stūrī apakšā iniciāļi: J. S.

RTMM, inv. nr. FI/I-6.

[Paklājs dāvināts A. Straumei ne agrāk par 1928. gadu.]

65. Paklājs "Tauriņi". [1930.]

Vilna, kokvilna, persiešu tehnika. 171 × 94.

Paklāju audis J. Straume. Apmāles labajā stūrī apakšā autora iniciāļi: J. S. LVM, inv. nr. ETN-10494.

[Pirmoreiz paklājs eksponēts mākslinieku biedrības "Sadarbs" 5. izstādē Rīgā 1930. gadā.]

66. Paklājs. [Ne agrāk par 1931. gadu.]

Vilna, kokvilna, persiešu tehnika. 210 × 95.

Paklāju audis J. Straume. Apmāles kreisajā stūrī apakšā autora iniciāļi: J. S.

DLMM, inv. nr. T-68.

67. Paklāja mets "Deja". [1928.]

Papīrs, tempera. 103 × 86,5.

Bez datējuma. Apmāles iekšējās mazās joslas stūrī autora iniciāļi: J. S. Apakšā pa

labi paraksts: J. Straume. Otrā pusē autora uzraksts: J. Straumes īp. N 23. VMM, inv. nr. Z-5214.

68. Paklāja "Putniņi" rakstu kompozīcijas darba zīmējums. [1928.–1930.]

Papīrs, tempera. 117 × 7.

Kompozīcijas stūrī autora iniciāļi: J. S. Bez datējuma. VVM, inv. nr. ETN-1294.

69. Paklāja mets "Gaiļi". [1929.–1930.]

Papīrs, tempera. 67,5 × 50.

Bez paraksta un dat. VMM, inv. nr. Z-5224.

70. Paklāja mets "Mūsu puķes". [1929.]
Papīrs, tempera. 61 × 47.
Bez paraksta un datējuma. VMM, inv. nr. Z-470, ar nosaukumu "Mūsu ziedi".

71. Paklāja mets "Putniņi". [1928.–1930.]
Papīrs, tempera. 67,6 × 44,6.
Bez datējuma. Apakšā pa labi paraksts: J. Straume (attēls nav reproducēts). LVM, inv. nr. ETN-1293.

72. Paklāja mets. [20. gs. 30. gadi.]
Papīrs, tempera. 80 × 98,4.
Bez datējuma. Apmāles iekšējās mazās joslas kreisajā stūrī autora iniciāļi: J. S. Apakšā pa labi paraksts: J. Straume. Otrā pusē autora uzraksts: J. Straumes īp. N 6. VMM, inv. nr. Z-5208.

73. Paklāja mets "Debesu spidekļi". [20. gs. 30. gadi.]
Papīrs, tempera. 98 × 132.
Bez datējuma. Rakstu zīmējuma kompozīcijā apmales iekšējās mazās joslas stūrī autora iniciāļi: J. S. Apakšā pa labi paraksts: J. Straume. Otrā pusē autora uzraksts: J. Straumes īp. 28. VMM, inv. nr. Z-5211.

74. Aizkaru mets "Putni". [20. gs. 30. gadi.]
Papīrs, tempera. 69,5 × 68.
Bez datējuma. Apakšā pa labi paraksts: J. Straume un autora uzraksts: Loga aizkars uz tīkliņa. J. Straume. Otrā pusē autora uzraksts: J. Straumes īp. N 34. VMM, inv. nr. Z-5220.

75. Aizkaru mets "Stārķi". [20. gs. 30. gadi.]
Papīrs, tempera. 62,5 × 63,4.
Bez datējuma. Apakšā pa labi paraksts: J. Straume. Otrā pusē autora uzraksts: J. Straumes īp. N 36. VMM, inv. nr. Z-518.

76. Paklājs. [20. gs. 30. gadi.]
Vilna, kokvilna, persiešu tehnika. 49 × 90.
Privātpašums.

77. Spilvens. [20. gs. 30. gadi.]
Vilna, kokvilna, persiešu tehnika. 60 × 56.
Gulbenes vēstures un mākslas muzeja īpašums, bez šifra.

78. Paklāja mets "Pūces". [20. gs. 30. gadi.]
Papīrs, tempera. 66 × 66,3.
Bez datējuma. Apmāles kreisajā stūrī autora iniciāļi: J. S. Apakšā pa labi paraksts: J. Straume. Otrā pusē: dzejolis franču val. A. Straumes rokrakstā. LVA, 902. f., 2. apr., 14. l., 18. lp.

79. Paklāja mets "Pūces un sikspārņi". [1938.]
Papīrs, tempera. 50 × 50.
Bez datējuma. Apmāles iekšējās mazās joslas kreisajā stūrī autora iniciāļi: J. S. Apakšā pa labi paraksts: J. Straume. Otrā pusē autora uzraksts: J. Straumes īp. N 3. VMM, inv. nr. Z-5223.

80. Paklāja mets. [20. gs. 30. gadi.]
Papīrs, tempera. 39,4 × 39,4.
Bez datējuma. Apmāles iekšējās mazās joslas stūrī autora iniciāļi: J. S. Apakšā pa labi paraksts: J. Straume. Otrā pusē autora uzraksts: J. Straumes īp. N 14. VMM, inv. nr. Z-5227.

81. Mēbeļu projekts. [Ap 1936.]
Papīrs, zīmulis, akvarelis. 30 × 47,5.
Bez datējuma. Apakšā pa labi paraksts: J. Straume. LVA, 902. f., 2. apr., 14. l., 1. lp.

82. Mēbeļu projekts. [Ap 1936.]
Papīrs, zīmulis, akvarelis. 30 × 47,5.



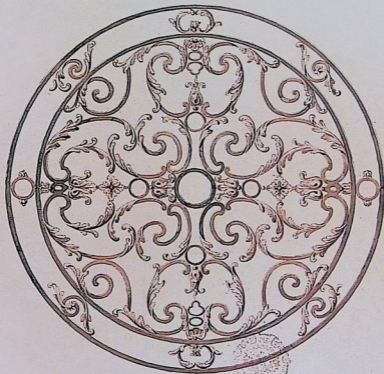
Bez datējuma. Apakšā pa labi paraksts:
J. Straume. LVA, 902. f., 2. apr., 14. l., 2. lp.

83. Dekoratīvs šķivis. [20. gs. 30. gadi.]
Koks, tempera, krāsojums, zeltījums. 28,4 × 3,8.

J. Straumes kompozīcija un izpildījums
pēc rotājumu motīviem no senām armēņu
grāmatām un pergamentiem. DLMM, inv.
nr. DLM/ko-318.

ПРОЭКТЪ РЪШЕТКИ.

(Част. величина).



Гривинс

Ю. К. Гиб

1. Dzelzs kaluma paliktņa kompozīcija. 1901.

[Uzdevums rūpnieciskās mākslas priekšmetu kompozīcijas klasē]

Composition for a hammered stand. 1901.

[A lesson at the class of composition for industrial art articles.]



2. Vara trauka kompozīcija. 1902.

[Uzdevums rūpnieciskās mākslas priekšmetu kompozīcijas klasē]

Composition for a copper vessel. 1902.

[A lesson at the class of composition for industrial art articles.]

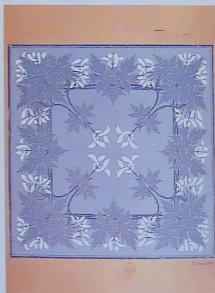


3. Frēziju studija. 1903.

[Uzdevums dzīvo ziedu zīmēšanas klasē]

Study of freesias. 1903.

[A lesson at the class of natural flower drawing.]



4. Salvete. 1903.

[Uzdevums dzīvo ziedu zīmēšanas klasē]

Napkin. 1903.

[A lesson at the class of natural flower drawing.]



5. Ziedu studija, trauka kompozīcija un tapešu raksts. 1903.

[Uzdevums dzīvo ziedu zīmēšanas klasē]

Study of a floral, composition for a vessel, and a wallpaper pattern. 1903.

[A lesson at the class of natural flower drawing.]



6. Sienas kalendārs 1904. gadam. 1903.

[Uzdevums rūpnieciskās mākslas priekšmetu kompozīcijas klasē]

Wall calendar for 1904. 1903.

[A lesson at the class of composition for industrial art articles.]



7. Primulu studija un trauka kompozīcija.
1904.

[Uzdevums dzīvo ziedu zīmēšanas klasē]
*Study of primroses and composition
for a vessel. 1904.*

[A lesson at the class of natural
flower drawing.]



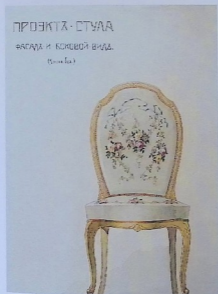
8. Atzveltņa projekts. 1904. (Pretskats)
Design of an armchair. 1904. (Front view)



9. Atzveltņa projekts. 1904. (Sānskats)
Design of an armchair. 1904. (Side view)



10. Dīvāna projekts. 1904. (Pretskats)
Design of a sofa. 1904. (Front view)



11. Krēsla projekts. 1904. (Pretskats)
Design of a chair. 1904. (Front view)



12. Krēsla projekts. 1904. (Sānskats)
Design of a chair. 1904. (Side view)



13. Tapetes mets "Orhidejas ar zirnekļiem" (oriģināla lapas fragments). 1906.
Wallpaper design "Orchids with Spiders" (a fragment of the original sheet). 1906



14. Dekoratīva auduma mets "Pāvi". 1906.
Design of decorative fabric "Peacocks". 1906



15. Ziedi. 1906.
Flowers. 1906



16. Lapas. 1906.
Leaves. 1906



17. Zivis. 1906.
Fish. 1906



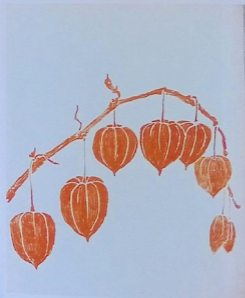
18. Putni. 1906.
Birds. 1906



19. Auduma rotājuma zīmējums spilvenam. 1906.
Drawing of a fabric pattern for a pillow. 1906



20. Zieda studija. 1906.
Study of a flower. 1906



21. Augu studijas. 1906.
Studies of plants. 1906



22. Tapešu raksts. 1906.
Wallpaper pattern. 1906



23. Tapešu raksts. 1906.
Wallpaper pattern. 1906



24. Tapešu raksts. 1906.
Wallpaper pattern. 1906



25. Tapešu raksts. 1906.
Wallpaper pattern. 1906



26. Ainava. 1910.
Landscape. 1910



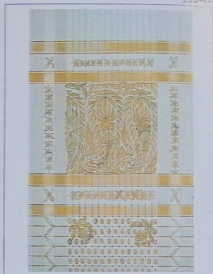
27. Armēņu seno rakstu rotājums uz pergamenta
Ečmiadzinas klosterī. Kopija. 1910.
*Ancient Armenian pattern copied from
a parchent in Echmiadjin Monastery. 1910*



28. Gelati klosteris. 1912.
Monastery in Gelati. 1912



29. Gelati klosteris. 1912.
Monastery in Gelati. 1912



30. Zīda auduma izšuvuma raksts. Ap 1912.
Pattern for silk embroidery. Circa 1912



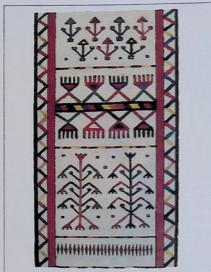
31. Rotāta trauka zīmējums. 1912.
Drawing of a decorated vessel. 1912



32. Paklāja raksts. 1913.
Fragment of a carpet pattern. 1913



33. Paklāja raksts. 1913.
Fragment of a carpet pattern. 1913



34. Tekstilijas raksts. 1916.
Textile pattern. 1916



35. Tekstilijas raksts. 1916.
Textile pattern. 1916



36. Sienas rotājuma zīmējums. 1919.
Wall ornament. 1919



37. Paklāja raksts (sumaks; Kubas rajons).
Ap 1920.
*Carpet pattern (sumakh; Kuba district).
Circa 1920*



38. Vērtspapīra mets. Ap 1920.
Design of a security. Circa 1920



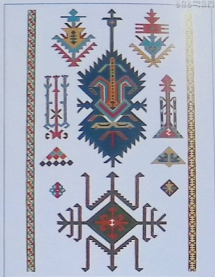
39. Tekstilijas raksts (dumi; Dagestāna).
1924.–1928.
Textile pattern (dumi; Dogestan). 1924–1928



40. Paklāja raksts (Kubas rajons). 1924.–1928.
Carpet pattern (Kuba district). 1924–1928



41. Lūgšanu paklāja raksts (Kubas rajons).
1924.–1928.
Pattern for a prayer carpet (Kuba district).
1924–1928



42. Rakstu motīvi (dumi; Dagestāna). 1924.–1928.
Motifs of patterns (dumi; Dagestan).
1924–1928



43. Tekstilijas raksts (zili; Karabaha). 1924.–1928.
Textile pattern (zili; Karabah). 1924–1928



44. Rakstu motīvi (dumi; Dagestāna).
1924.–1928.
Motifs of patterns (dumi; Dagestan).
1924–1928



45. Paklāju rakstu motīvi (Kapristāna). 1924.–1928.
 Motifs of carpet patterns (Kapristan). 1924–1928



46. Paklāju rakstu motīvi (Karabaha), 1924.–1928.
 Motifs of carpet patterns (Karabah). 1924–1928



47. Paklāju un zirgu segu rakstu motīvi
(Karabaha). 1924.–1928.
*Motifs of carpet and horsecloth patterns
(Karabaha). 1924–1928*



48. Paklāju rakstu motīvi (Kazaha). 1924.–1928.
Motifs of carpet patterns (Kazakh). 1924–1928



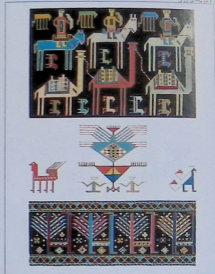
49. Rakstu motīvi (sumaks; Kubas rajons).
1924.–1928.
*Motifs of patterns (sumakh; Kuba district).
1924–1928*



50. Rakstu motīvi (sumaks; Kubas rajons).
1924.–1928.
*Motifs of patterns (sumakh; Kuba district).
1924–1928*



51. Rakstu motīvi (mafrash, verni; Karabaha).
1924–1928.
Motifs of patterns (mafrash, verni; Karabah).
1924–1928



52. Zirgu segas rakstu motīvi
(šadda, zili; Karabaha). 1924.–1928.
Motifs of horsecloth patterns
(shadda, zili; Karabah). 1924–1928



53. Paklāja centrālā daļa. 1921.
Central part of a carpet. 1921



54. Paklāja centrālā daļa. 1921.
Central part of a carpet. 1921



55. Paklājs "Zalktis". 1925.
Carpet "Grass Snake". 1925



56. Spilvens. 1925.
Pillow. 1925



57. Spilvens. 20. gs. 20. gadu vidus
Pillow. Middle of the 1920s



58. Paklāja centrālās daļas motīva darba zīmējums. 1926.
Motif of the central part of a carpet. 1926



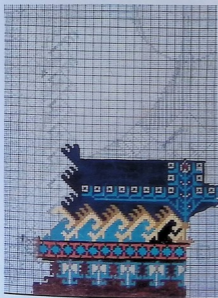
59. Paklājs. 1926.
Carpet. 1926



60. Paklāja rakstu kompozīcijas darba zīmējums.
1927./1928.
Design for a composition of carpet patterns.
1927/1928



61. Paklāja mets "Ugunskrusti".
20. gs. 20. gadu 2. puse.
Carpet design "Firecrosses".
Latter half of the 1920s



62. Paklāja "Saules pielūdzējas" darba zīmējums.
20. gs. 20. gadu 2. puse.
Design of the carpet "Sun Worshipers".
Latter half of the 1920s



63. Paklāja mets. 1928.
Carpet design. 1928



64. Paklājs "Saules pielūdzējas". 20. gs. 20. gadu 2. puse.
Carpet "Sun Worshippers". Latter half of the 1920s



65. Paklājs "Tauriņi". 1930.
Carpet "Butterflies". 1930



66. Paklājs. Ne agrāk par 1931. gadu.
Carpet. After 1931



67. Paklāja mets "Deja". 1928.
Carpet design "Dance", 1928



68. Paklāja "Putniņi" rakstu kompozīcijas darba zīmējums. 1928.–1930.
Design of a composition for the carpet "Birds", 1928–1930



69. Paklāja mets "Gaiļi". 1929.–1930.
Carpet design "Roosters". 1929–1930



70. Paklāja mets "Mūsu puķes". 1929.
Carpet design "Our Flowers". 1929



71. Paklāja mets "Putniņi". 1928.–1930.
Carpet design "Birds". 1928 –1930



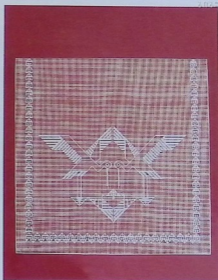
72. Paklāja mets. 20. gs. 30. gadi.
Carpet design. The 1930s



73. Paklāja mets "Debesu spidekļi". 20. gs. 30. gadi.
Carpet design "Celestial Bodies". The 1930s



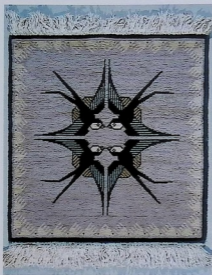
74. Aizkaru mets "Putni". 20. gs. 30. gadi.
Curtain design "Birds". The 1930s



75. Aizkaru mets "Stārki". 20. gs. 30. gadi.
Curtain design "Storks". The 1930s



76. Paklājs. 20. gs. 30. gadi.
Carpet. The 1930s



77. Spilvens. 20. gs. 30. gadi.
Pillow. The 1930s



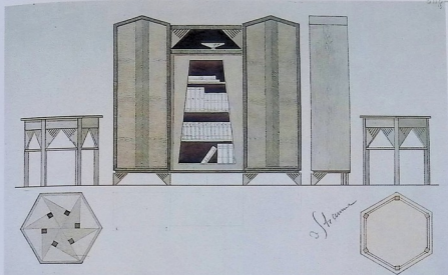
78. Paklāja mets "Pūces". 20. gs. 30. gadi.
Carpet design "Owls". The 1930s



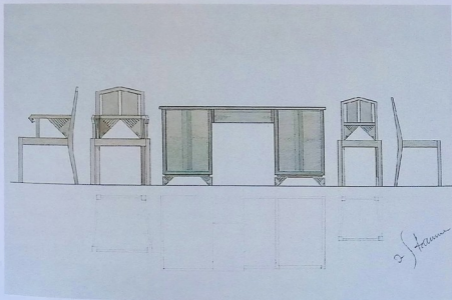
79. Paklāja mets "Pūces un sikspārņi". 1938.
Carpet design "Owls and Bats". 1938



80. Paklāja mets. 20. gs. 30. gadi.
Carpet design. The 1930s



81. Mēbeļu projekts. Ap 1936.
Furniture design. Circa 1936



82. Mēbeļu projekts. Ap 1936.
Furniture design. Circa 1936



83. Dekoratīvs šķīvis. 20. gs. 30. gadi.
Decorative plate. The 1930s

Glimpses of Life

The richly illustrated edition offers an opportunity for a vast audience to become acquainted with the life and art of Jūlijs Straume (1874–1970) whose work was a great contribution to the professional Latvian textile art.

Reproductions of the book are chronologically arranged into three sections to correspond the three periods in the artist's creative work: St. Petersburg and Paris, the Caucasus, and Riga.

The first section includes works that were created by J. Straume during his studies at the Stieglitz Central School of Industrial Design in St. Petersburg, and in Paris. The second part offers works of the Caucasian period, while the third part comprises works that were created after J. Straume returned to Latvia in 1923. Reproductions have been selected so as to show the artist's progress.

An entry in the church register of Tirza parish shows that Jūlijs Kārlis Oskars Straume was born on June 20, 1874 (old style). His parents were peasants, who owned the farm "Ķempi" in Druviena, Valka district.

Jūlijs grew up in a hard-working family whose earnings were spent paying taxes to the local baron. His mother Anna (née Zommere) was a good weaver – a person of natural taste.

Kārlis and Anna Straumes brought up four children: Emma, Elīze, Jānis and Jūlijs. They made great efforts to educate their children, especially the two boys.

Jūlijs started his schooling at the local Druviena Elementary School where he studied from 1887 to 1892. At school he often heard the name of Jānis Poruks² who was set as an example to other pupils and later became an outstanding poet and writer.

The Poruks' family became related to the Straumes when Jūlijs' sister Emma married Kārlis Poruks, the owner of the "Lieltrauši" farm. Their son Jēkabs (born in 1895) became a well-known composer, music critic and teacher³.

From 1890 to 1892 Jūlijs studied at the Tirza Parish School. His childhood interest in drawing grew more serious. Having graduated from the school he moved to Mitau (now Jelgava) to stay with his brother Jānis⁴, who supported him in his further studies.

From 1892 to 1893, Jūlijs continued his studies at Alexander School in Mitau. He used to spend his holidays with his parents in Druviena or with his sister Emma in "Lieltrauši" where he often met Jānis Poruks.

In 1894, J. Straume started working as a clerk at the Kurzeme Crown Chamber and held the position until the summer of 1898. The monotonous work gave him no satisfaction, and in 1898 he sent an application to Grigory Kotov, director of the Baron Stieglitz Central School of Industrial Design in St. Petersburg expressing his wish to study at this outstanding art school of Russia. The school was founded in 1879 and was supported by the Foundation of Baron Stieglitz, an industrialist, merchant, businessman and patron of arts. In 1888, the school was subordinated to the Ministry of Finance. The students' circle "Rūķis" ("Gnome")⁵ was organised there and Jūlijs participated in it. He studied in J. Jaunkalniņš⁶ class of textile art of the school from 1898 to 1904. J. Straume continued his artistic education abroad, mostly in Paris, where he stayed from 1905 to 1907.

The artist carefully studied the heritage of European art spending long hours in Louvre, Versailles, in the Museum of Decorative Art and with numerous books in libraries. It was the time of search for new artistic expression. Several works created abroad show the influence of *Art Nouveau* and Japanese art of natural forms. Much of his time was dedicated to the studies of Japanese art – paintings on silk and motifs of printed fabrics. For the major part of the day Jūlijs worked in the art treasuries of Paris and attended the evening course at Colarossi Academy. He observed the work of weavers at a tapestry factory and made copies of masterpieces in museums.

Days and evenings were spent in hard work and the hours of leisure were rare. He devoted his leisure time to his fellow-students of the Stieglitz School or participated in the social life of Paris.

However, the well-balanced flow of Jūlijs' life was suddenly stirred by the appearance of the attractive Belgian Maria Elise Augusta Rongvaux⁷ who had come to live in Paris. She had a good sense of style, was well-dressed, a connoisseur of theatre and cinema and a teacher of French. Augusta was a year younger than Jūlijs, charming, impetuous and slightly sentimental.

In January 1907, it became obvious that the studies abroad had to be discontinued due to various reasons including the financial ones. He had to choose some art centres of Europe to make a short study trip. In early spring Jūlijs went to Germany, he visited München and Vienna, making a tour to museums and exhibitions. In his letter to Augusta, who was staying with her parents in Belgium, he confessed:

"(...) Today I went to three exhibitions. If you had asked me what I saw there, I would have found it hard to answer. I saw many admirable pieces, but they would only have been important to me if you were there. Alas, I am alone..."⁸

The sense of loneliness followed Jūlijs on his way back to Latvia. The vigorous artistic life was miles away and quiet Druviena seemed sadly provincial. This sadness was obvious in Jūlijs' letters to Augusta.

The young artist had to solve an important problem: a job had to be found to support himself and his future spouse. In May, Jūlijs arrived in St. Petersburg. There was little hope to find work there and he wrote that to Augusta. However, after several days of job-hunting Jūlijs had a stroke of good luck. He was offered work in Tiflis (now Tbilisi, Georgia).

In the middle of June J. Straume left for Tiflis via Moscow. The Caucasian Regional Arts and Crafts Committee had decided to open a model carpet workshop in Shusha with two instructors from Vyshnevolochek and an artist designer⁹. The latter position was offered to Jūlijs Straume.

The artist arrived in Tiflis and rented a room in 5 Baku Street. He immediately invited Augusta to the Caucasus. On June 8 Jūlijs Straume and Augusta Rongvaux got married in the Lutheran Church of Tiflis¹⁰.

However, for long periods of time the young couple had to live apart as Jūlijs went on expeditions to remote mountain villages. The government of Russia was interested in supporting craftsmanship as it produced valuable goods for export. Throughout the centuries the many peoples of the Caucasus had maintained the old Oriental techniques and patterns of carpet weaving.

Inclusion of the Caucasian nations into the Russian Empire had influenced folk art. In their search for new ideas the craftsmen borrowed the motifs and patterns from the printed cottons, wall-papers and wrapping paper. The designs of imported goods were beginning to prevail over the native art forms.

At the beginning of the 20th century, ancient carpets were bought up and exported on a mass scale. Dealers not only purchased finished carpets, but also their fragments and sold them abroad. At the request of the Caucasian Arts and Crafts Committee Jūlijs Straume copied the patterns of the precious ancient carpets.¹¹ After his designs new carpets were woven in workshops mostly for export.

The artist visited the areas where strong carpet-weaving traditions were still alive (Karabah, Dagestan, etc.). He collected, examined and copied the old patterns and came to the conclusion that the original carpets had been almost completely lost. From time to time he was fortunate to find an old carpet in a mosque or a private collection.

By 1909, the Caucasian Arts and Crafts Committee had obtained several precious collections. J. Straume came up with a proposal to select the most characteristic and valuable samples of the Caucasian carpets and print their lithographic reproductions. The proposal was supported by the staff of the Board of Agriculture and Land Utilization. In 1910, the staff members chose five samples from the collection of the Arts and Crafts Committee and ordered black-and-white reproductions to Jūlijs Straume.¹²

The first volume of "The Caucasian Carpets" was printed in St. Petersburg security printing-house and issued in 1913. Work on the second volume was interrupted by World War I. During his work on drawings and reproductions, Jūlijs Straume continued participating in expeditions. Augusta Straume could not reconcile herself to the long absences of her husband, even though Jūlijs corresponded with her whenever it was possible.

In the spring of 1912, Jūlijs Straume worked in Echmiadjin. He was copying the patterns of textiles and metalwork. Augusta had gone to Belgium to stay with her relatives and immerse herself in European life. She had also decided to visit Paris.

In summer J. Straume participated in an archaeological expedition in the old Armenian town of Ani. In September he drew the masterpieces in the medieval Georgian monastery of Geleti (12th ct.). In his hours of leisure he made several watercolours of the monastery surroundings.

The same autumn J. Straume joined the expedition that visited the mountain villages of Dagestan. The expedition made its camp in Temirhanshur. The Arts and Crafts Committee was preparing for the 2nd Russian Exhibition of Agriculture and Crafts in St. Petersburg. Therefore its members were searching for the curiosities of folk art in markets, small shops and in villages, which they visited on horseback and riding donkeys.

Among other duties J. Straume had to teach drawing to the artisans of the workshop. This was how his teacher's career began. He later worked as a teacher of drawing at the Alexander Institute in Tiflis.

Jūlijs Straume participated in the organisation of workshops in mountain towns and at the Foundation of the Caucasian Applied Arts Museum in Tiflis. He elaborately equipped the museum carefully choosing the objects and designing special show-cases and closets.

The collections of the Arts and Crafts Committee had to be constantly enriched. Therefore J. Straume's trips to mountain villages and towns were continued. He visited Ahti, Mikrakh, Rutuly, Belidji, Shusha, Nukha, Yevlah and other settlements.

While Jūlijs worked, Augusta was improving her health in the Caucasian spas Ahaltsih, Abastumani, Dilijan and Borzhomi. They escaped the troubles of the First World War as Jūlijs was not subject to conscription and continued performing his duties. The war and the revolution brought many hardships: prices soared, goods were disappearing from shops, but Jūlijs comforted his wife and himself that those were only temporary difficulties.

He occasionally made business trips to St. Petersburg (Petrograd). Having returned back to the Caucasus, J. Straume gave himself up to his regular life: work

in the museum, classes of drawing in workshops, expeditions, and the collection, investigation and systematisation of artefacts. In December 1919 Jūlijs Straume was working in Kuba¹³, in one of the best carpet workshops in the Caucasus. The coming year seemed to be as restless as the previous one. The bolsheviks were striving to increase their power in the Caucasus. The region was inhabited by many nations. On November 17, 1917, the Assembly of the Caucasian Latvians¹⁴ elected the Latvian National Council with the purpose of protecting the interests of Latvians living in that region.

In 1918 the first Chairman of the Latvian National Board Oskars Būmanis was leaving for Latvia and he accredited Jānis Puriņš Consul of the Republic of Latvia. The main concern of the consulate was the return of Latvians to their native country. Among the repatriates there were refugees, former soldiers of the Russian army, workers and employees who had lost their jobs. Among them there were occasional businessmen who were trying to save their families. The repatriates were gathering in large crowds in Batumi and other Black Sea ports. Many perished from typhus before they ever saw their native land...¹⁵

Jūlijs Straume saw the hardships of his compatriots on their way back home and decided to wait. Until 1921, he worked in the Arts and Crafts Committee. After its reorganization he continued his activities in Tiflis at the Department of Crafts that was subordinated to the Georgian SSR People's Commissariat of Agriculture.

Then, unexpectedly for J. Straume, an offer came to undertake the duties of the Vice-consul of Latvia in Georgia. There was no time for reflection. On May 27, 1921, Jānis Puriņš delivered the property and the inventory register to the new Vice-consul Jūlijs Straume.¹⁶

The Consulate of Latvia was situated in 171 Michailovsk Prospectus, Tiflis. There were three members on its staff: Jūlijs Straume, Deputy Vice-consul, Pēteris Birgelsons, Secretary of the Consulate, and Elena Kauliņa, typist. Repatriation of Latvian refugees was the first important task set to Jūlijs Straume.

On May 24, 1921, the government of Georgia had carried a decision to evacuate Latvian, Lithuanian, Estonian, Finnish and Polish citizens and refugees to their native countries. Jūlijs Straume worked in the consulate till 1922. He often thought about returning to Latvia, as the life in Tiflis was becoming increasingly difficult. His work at the Art Department of the Agricultural Commissariat did not go so well either. Jūlijs Straume could not influence the course of many events.

In 1923, an All-Union Folk Art Exhibition was to take place in Moscow. J. Straume was collecting the works of craftsmen for the exhibition. Jūlijs and Augusta had decided to go from Moscow to Latvia. In the summer of 1923 Jūlijs Straume was 49, of which sixteen were spent in the Caucasus.

Jūlijs and Augusta Straume returned to Latvia at Christmas time. Their new home was in 52/54 Lāčplēša Street in Rīga. They later moved to Pārdaugava (the region of Rīga across the Daugava River) and lived in 22 Slokas Street. At the end of the 1930s they moved to the house they had built in the other region of Rīga, Mežaparks, 6 E. Dārziņa Street.

In Rīga, there were better opportunities to find work than in the province, yet some time passed until Jūlijs Straume could start to earn his living.

In February 1924, J. Straume accepted the job of a junior warder in one of the prisons of Rīga. He taught prisoners the Persian technique of carpet weaving. Jūlijs later began to teach drawing at elementary schools. Augusta busied herself with housekeeping. J. Straume worked in the prison until the April of 1925. By that time it had become too difficult for him to combine this job with the work at Rīga Crafts School where he had started teaching in the autumn of 1924.¹⁷

J. Straume had obtained permission from the School Department of the Ministry of Education to start a course and found a workshop of carpet weaving at the National League of Latvian Women with the classes of drawing and composition.

On March 2, 1925, Jūlijs Straume joined the artist society "Sadarbs"¹⁸ and remained its member until the society was liquidated in 1939. In 1926, the Rīga City Council discussed the budget of the Crafts School and found the weaving course unprofitable. Jūlijs Straume lost the teacher's job. He continued working as a teacher until 1934 when he was discharged as a consequence of the orders from the Ministry of Interior and the law of June 8, 1934, on dismissal of civil and municipal employees during the state of emergency.

In the summer of 1932, Jūlijs had already started to build a house in Mežaparks (a fashionable recreational district of Rīga). After the retirement he had more time for creative work. He designed carpets for the Latvian Society House. Weavers of the National League of Latvian Women (several of his pupils among them) used Straume's drawings to make large carpets.

Textiles designed by Jūlijs Straume have an interesting, mostly symmetrical composition and original colouring: Latvian colours mingle with Georgian, Armenian, Dagestanian and Aserbaijani tints. The technique of weaving is predominantly Persian.

The first carpets after J. Straume's design were made in Georgia in the period from 1921 to 1923. They received high estimation at the World Exhibition of 1925 in Paris and won the Golden Medal.

The designs and textiles created in Latvia can be divided into three groups according to the principles of composition applied:

– compositions with smoothly coloured backgrounds enclosed by a frame of one or several pronounced ornamental lines;



- the main element of the composition is in the centre, the others are subjected to it, the borders are less conspicuous in their colour and pattern;
- compositions with unconnected corners and a differing border ornament.

There are works in the collection that do not fit any of the above mentioned groups. Sometimes the background is not ornamental and the composition is very sparing. Some of the works show the artist's search for new means of expression.

J. Straume gained considerable success with the patterns for knitting and crocheting. He designed jackets and jumpers. The First Exhibition of Latvian Applied Arts in Riga, 1937, offered various works made after J. Straume's designs.

In 1945, J. Straume worked at Riga Dome Museum. From 1949 to 1959, he was an artist restorer at the Museum of Latvian History. In 1959, his first and only one-man show took place and he was awarded the title of the Merited Artist of the Latvian SSR. This important event was followed by a tragic accident: getting off the tram-car, Straume's wife Augusta had an ill-fated fall. She was taken to the hospital and soon died there.

Jūlijs Straume died on November 1, 1970. He has left a collection of works that shows fine sense of composition and deep knowledge of ethnography, and is an integral part of Latvian applied art.

In Lieu of Conclusion

Likewise Ansis Cīrulis and Jūlijs Madernieks, Jūlijs Straume has pioneered Latvian professional textile art and favoured its development. His knowledge of the Oriental weaving technique, as well as of the diverse ornaments and compositions opened before him a wider horizon to the culture unknown to Latvian mentality. Artist's Caucasian period, and the use of experience assimilated there allow drawing parallels with the growing interest in exotic lands (Egypt, Africa, and others) and Oriental culture observed in Europe in the early 20th century.

The master has enriched Latvian professional applied art by introducing in it new ornamental elements and supplementing the traditional technical weaving methods by Persian technique. Straume's artistic activity proved that under the influence of artist's creativity ornaments were subject to transformation. The expressive and angular ornaments by J. Madernieks stand in line with the picturesque carpets by A. Cīrulis. The harmony of colours and the subtlety of lines characteristic for J. Straume's tapestry, well supplement the work of the above artists. His carpets shine in velvety brilliance.



J. Straume's joining the art life of independent Latvia significantly contributed to the development of public's taste and understanding of art.

However, the course initiated by J. Straume had no continuation. The steep curve of the 1920s–1930s gradually lost its height and soon after World War II fell. Students of the Department for Textile Art of the Latvian Academy of Arts today also hear a brief course on Persian technique. Unfortunately, it has not provoked interest among artists and weavers. Amateurs, too, take no risk to acquire the complicate technique self-taught. They use long fringes, simulated Persian and other techniques, and often prefer traditional methods of Latvian folk art.

Of the artist's heritage, the state-owned portion has been preserved comparatively better. The Georgian State Museum of Applied and Folk Arts in Tiflis has preserved J. Straume's textile compositions from Georgia, Karabah, Dagestan, and other regions, towns and villages of the Tsarist Russia. Spectators may enjoy copies of decorations from the ancient manuscripts of Echmiajin Monastery, Koran, Gospel, as well as cult buildings drawn by J. Straume. The artist has also photographed (there are several hundreds of photographs) workrooms of Caucasian craftsmen, cult buildings, archaeological excavations, and everyday life scenes. The Georgian State Museum of Applied and Folk Arts in Tiflis is depositing 443 works by Jūlijs Straume, including the pieces created after Caucasian ethnographic motifs. Of the above range, 95 drawings and two albums of photo-collections could be seen at an exhibition in Tiflis made in 1999 to commemorate the 125th birthday of J. Straume. The exhibition was arranged by the Latvian Society "Ave Sol" of Georgia.

In Latvia, the works of J. Straume have mainly been preserved that have been deposited in museums and the Latvian State Archives, and have been inherited by Beatrise Kārklīņa.

The artist himself has woven ten carpets in Persian technique, and approximately fifty carpets have been made after his drawings. His designs have been used in still more textiles: the articles produced by professional weavers put together with carpets, knittings, and crochets of amateurs will make several hundreds of works.

Textile designs and tapestry made in Persian technique by Jūlijs Straume are deposited in the funds of museums as a testimony of an interesting trend in the history of Latvian textile art.

References

- ¹ Latvian State Historical Archives. Fund 235, description 4, file 2479, leaf 11616. Some later documents date J. Straume's birth with July 1 or 2, new style.
- ² Jānis Poruks (1871–1911) – a poet and writer. His parents Jēkabs and Lize (née Krastiņa) were peasants. From 1881 to 1885, he attended the Druviena District School, from 1885 to 1887 – the Liezere Parish School. In 1889, J. Poruks graduated from the Cēsis Town School. From 1889 to 1892, he studied at the Preparatory School of the Rīga Polytechnic Institute. Urged by his teacher M. Vesterman, J. Poruks entered Dresden Conservatoire in 1893, but interrupted his studies in 1894. He worked for the papers “*Mājas Viesis*” (“Home Visitor”) and “*Mājas Viesa Mēnešraksts*” (“Monthly Home Visitor”) contributing articles and reviews on literature, philosophy, theatre, concerts, and on everyday issues. From 1897 to 1899, he studied chemistry at the Rīga Polytechnic Institute, and from 1901 – commerce at the same institute, yet did not finish his studies. J. Poruks was married to Ernestīne Pētersonē. His best literary works were created at the turn of the century. Serious mental disorders stopped Poruks' literary career. For long period he stayed in the hospitals of Rīga, Strenči, and Dorpat (now Tartu, Estonia), where he finally died in Professor Chizh's Mental Clinic. J. Poruks was buried in Laučiņi graveyard near Cēsis and was later reburied in Rīga Meža Cemetery.
- ³ Jēkabs Poruks (1895–1963) – Director of the National Opera House, composer, music critic, and teacher. He studied civil engineering in St. Petersburg, and was interested in philosophy. In 1921, he entered the Latvian Conservatoire, Professor Vitols' composition class. He was a vice-chairman of the Composers' Circle. At the end of World War II, Jēkabs Poruks emigrated to Germany, and later (1949) to the USA.
- ⁴ Jānis Straume (1861–1929) – a composer and writer. From 1881 to 1887, J. Straume worked for various periodicals in Rīga. From 1888 to 1915, he lived in Jelgava and worked as a music critic for the newspaper “*Tēviņa*” (“The Fatherland”). J. Straume has translated many foreign literary works (“*Victoria*” by K. Hamsun, and others), has compiled the Anthology of Latvian Poetry (1888), and a collection of chorus songs (1902). From 1918 to 1919, he worked as a teacher of music at V. Olav's Commercial School in Rīga. He edited a collection of biographies of Latvian musicians (1922–1927), and wrote a handbook for singers (1926). J. Straume is a composer of several songs.
- ⁵ “*Rūķis*” (“Gnome”) – a group of Latvian students (artists) in St. Petersburg, founded at the end of the 1880s under the auspices of St. Petersburg Latvian Society. The activities of the group gradually faded away, but its formal existence continued till 1910. Its chief aim was the promotion of democratic Latvian art. The first leader of the group was the artist Ādams Alksnis. At the end of its activity, the group was shortly headed by Jūlijs Straume.
- ⁶ Jūlijs Jaunkalniņš (1866–1919) – a textile artist, painter, and teacher. He had graduated from the Stieglitz School of Technical Drawing in 1893. A winner of a scholarship for

- studies abroad, 1893–1895. J. Jaunkalniņš later worked as a teacher. In his pictures he mostly depicted floral compositions and landscapes in oil and water-colours. For the first time his works were displayed at the First Exhibition of Latvian Art in Riga in 1910.
- ⁷ Augusta Ronvaux (1875–1959) – a teacher of French born in Moussoign, Belgium, in the family of a craftsman. J. Straume and Augusta met in Paris in 1905.
- ⁸ A fragment of J. Straume's letter to A. Rongvaux (1907), Latvian State Archives, fund 902, descr. 2, file 74, l. 84.
- ⁹ Russian State History Archives, fund 790, descr. 1, file 113, l. 44.
- ¹⁰ Latvian State Archives, fund 902, descr. 43, l. 1, 2.
- ¹¹ *Ibid.*, l. 216.
- ¹² Russian State History Archives, fund 395, descr. 1, file 1828, l. 184, 185, 186.
- ¹³ Kuba – an ancient town (15th century), the centre of carpet weaving in Azerbaijan on the north-east slope of the Great Caucasus. There are several architectural monuments of the 19th century in Kuba. A settlement of a similar name is to be found in Cabarda-Balkar territory.
- ¹⁴ The meeting took place in 180, Mikhailovsk Prospekt in Tiflis.
- ¹⁵ Latvian State Historical Archives, fund 2575, descr. 14, file 739, l. 207.
- ¹⁶ *Ibid.*
- ¹⁷ *Ibid.*, fund 2927, descr. 4, file 931, l. 43.
- ¹⁸ "Sadarbs" ("Joint Work") – a society of artists founded in 1924. Its members were teachers of the Latvian Academy of Fine Arts. Talented graduates of the Academy, such as J. Kuga, K. Miesnieks, A. Annuss, and others, later joined the society.

Abbreviations

GMAFA	– Georgian Museum of Applied and Folk Art
LAA	– Latvian Academy of Arts
LHM	– Latvian History Museum
LSA	– Latvian State Archives
MDAA	– Museum of Decorative Applied Art
MLTM	– Museum of Literature, Theatre, and Music
SAFADL	– State Archives of Film and Audiovisual Documents of Latvia
SMA	– State Museum of Art
Stieglitz School	– A. Stieglitz Central School of Technical Drawing
descr.	– description
f.	– fund
inv. no.	– inventory number
l.	– leaf

List of Reproductions Included in the Book

Reproductions of Jūlijs Straume's works are arranged in chronological order. In some cases they are grouped according to themes so as to reveal the artist's creative activity through different periods of his life: studies at the Stieglitz Central School of Technical Drawing (the Stieglitz School) in St. Petersburg (1898–1904) and the stay in Paris, the Caucasian period (1907–1923), and lastly – the years in Latvia (1923–1940). In the early 1940s, the artist stopped being active in textile art.

On the list, the title of the work is preceded by the index number of the reproduction, the title is followed by the indication of the material and technique of execution, dimensions in centimetres (the first figure denoting the height of the original, the other – width), and of the place of deposition, as well as the number of the fund, description, file, leaf, or inventory. Inscriptions, author's signature, dating and their location on the creation are mentioned as well. Available information concerning the date of the creation and the place of its first exposition is given in square brackets.

The artist did not use to date his designs. Neither has he taken an account of his finished works. This made their dating difficult. Titles of works are given following the remarks in the artist's archive and according to the plots of carpets and designs, as well as comparing the information found in catalogues.

The region of identification mentioned in brackets will allow specifying the origin of several works from the collection "Drawings of the Caucasian Carpets, Fabrics and Their Specific Elements". The techniques of textiles are given in brackets, too.

J. Straume gathered materials for the collection in the Caucasus, while 60 pages of drawings were made in Riga after 1923. The present book only provides reproductions of a part of the collection. The set of drawings is divided into two parts:

Part 1 shows the most characteristic drawings of the Caucasian art fabrics, which are grouped by regions and the technique of weaving;

Part 2 gives elements and motifs of the drawings from part 1, grouping them by regions (Dagestan, Karabah, Kapristan, Kazakh, Kuba, etc.).

The collection in whole offers above 300 elements and motifs of the most characteristic Caucasian ornaments. In 1928 Jūlijs Straume justly considered the collection an exhaustive store of Caucasian ornaments, which has never before been met in literature.

In order to describe the works of the collection, J. Straume has used the popular Caucasian and Transcaucasian names of weaving techniques, in some cases also indicating the purpose of textiles in everyday life.

No special focus is laid on the carpets made in Persian technique. More attention has been paid to the tapestry (smooth) ornaments, their elements and the techniques of fabrication.

According to their technological and artistic features, Azerbaijan carpets woven both in Persian and tapestry (smooth) technique can be divided into four types:

the Kuba-Shirvan carpets (ornaments are complicate and rich in form, surface-forming threads are 3–6 mm long);

the Gyanja-Kazakh carpets (ornaments prevailingly have geometric forms, surface-forming threads are 6–12 mm long);

the Karabah carpets (domination of geometric floral elements, surface-forming threads are 6–10 mm long);

the Tebriz carpets (ornaments have stylised nature forms and geometric elements, surface-forming threads are 2–15 mm long).

Dumi – smooth on both sides tapestry cloth, used to make small bags.

Mafrash – smooth tapestry cloth, used to make big sacks for packing things during summer trips. Sacks are fastened on the back of camels and donkeys.

Sumakh – right side is smooth, there are long thread ends on the wrong side. Ornamental elements and composition of sumakhs are similar to those used in the carpets woven in Persian technique: the same elements are changed in form and are as if flattened and stretched horizontally. Strong compositional principles are not characteristic for sumakhs.

Shadda (shedde) – smooth fabric with embroidered ornament, used as a cover against the sun. Shadda is widely used in regions of cattle-breeding, ornaments have stylised animal forms.

Zili – smooth cloth with embroidered ornament. The ornament is formed of stylised animal figures and different geometrical elements.

Verni (varni) – right side: smooth tapestry cloth, wrong side: thread ends. The ornament is formed of stylised animal figures.

In mountain areas tapestry fabrics made in the shadda and verni techniques are used to make travelling bags, curtains, and carpets.

Lessons at the Stieglitz School. Property of the Museum of the State Academy of Industrial Art in St. Petersburg (formerly the Stieglitz School), no call number (pictures 1–7):

1. Composition for a hammered stand. 1901. Indian ink and watercolour on paper. 43×41.

[A lesson at the class of composition for industrial art articles.]

On top middle the author's inscription: Design of a stand, ¼ of natural size.

On top right record of the teachers' commission: 10. Bottom right signature and

date: J. K. Straume 1901. Bottom middle stamp of the Stieglitz School and resolution of the teachers' commission: Bought.

2. Composition for a copper vessel. 1902.

Indian ink and watercolour on paper. 45.3 × 63.

[A lesson at the class of composition for industrial art articles.]

On top middle the author's inscription: Design of a copper vessel, ½ of natural size. On top right record of the teachers' commission: 10 bought. Bottom right stamp of the Stieglitz School, signature and date: J. K. Straume 1901.

3. Study of freesias. 1903.

Watercolour on paper. 48 × 35.5.

[A lesson at the class of natural flower drawing.]

Bottom middle signature and date: J. Straume, 1903. Bottom right: stamp of the Stieglitz School.

4. Napkin. 1903.

Gouache on paper. 70 × 59.3.

[A lesson at the class of natural flower drawing.]

On top right resolution of the teachers' commission: Bought. Bottom middle stamp of the Stieglitz School. Bottom right signature and date: J. Straume 1903.

5. Study of a floral, composition for a vessel, and a wallpaper pattern. 1903.

Watercolour and tempera on paper. 70.5 × 73.

[A lesson at the class of natural flower drawing.]

Bottom middle resolution of the teachers' commission: Bought, signature and date: J. Straume 1903.

6. Wall calendar for 1904. 1903.

Indian ink, tempera, and gold on paper. 63.5 × 64.

[A lesson at the class of composition for industrial art articles.]

Bottom middle: stamp of the Stieglitz School. Bottom right resolution of the teachers' commission: bought, signature and date: J. Straume 1903.

7. Study of primroses and composition for a vessel. 1904.

Watercolour and tempera on paper. 48 × 32.2.

[A lesson at the class of natural flower drawing.]

On top right resolution of the teachers' commission: bought. Bottom left an inscription: primroses. Bottom middle stamp of the Stieglitz School and date May 1904. Bottom right signature and date: J. Straume 1904.

A competitive design to win a scholarship of the Stieglitz School for studies abroad (design of guest-room furniture). 1904. (property of the Museum of the State Academy of Industrial Art, no call number (picture 8-12):

8, 9. Design of an armchair. [1904]

The design is made on two separate sheets. The author's inscription refers to both sheets. 8. Watercolour on paper. 75 × 52.

On top left the author's inscription: design of an armchair, front and side view. On top right the stamp and call number of the previous place of deposition.

9. Watercolour on paper. 68.6 × 44.

On top right the stamp and call number of the previous place of deposition. Bottom right signature and date: J. Straume 1904.

10. Design of a sofa. [1904]

The design is made on two separate sheets. The author's inscription refers to both sheets. Watercolour on paper. 66 × 107.

On top left the author's inscription: design of a sofa, front and side view, ½ of natural size).

11, 12. Design of a chair. [1904]

Watercolour on paper. 73 × 50.

Two parts of one sheet that was later divided. The author's inscription refers to both parts.

Picture 11 on top left the author's inscription: design of a chair, front and side view $\frac{1}{2}$ of natural size. On top right the stamp and call number of the previous place of deposition.

Picture 12. Bottom right signature and date: J. Straume 1904.

13. Wallpaper design "Orchids with Spiders" (a fragment of the original sheet). [1906]

Gouache on paper. 23 × 31.

No signature and date.

Dimensions of the original sheet 58 × 35.

LSA, f. 902, descr. 2, file 1, l. 2.

14. Design of decorative fabric "Peacocks". 1906.

Tempera and gold on paper. 121 × 90.

Bottom right signature and date: J. Straume. Paris. 1906.

SMA, inv. no. Z-5209.

From the collection "Drawings from the Japanese Printed Fabric Patterns." 1906. Paris. LHM, inv. no. VN-5119. (pictures 15-18). Signatures and dates are not reproduced.

15. Flowers. 1906.

Gouache on paper. 46 × 40.

16. Leaves. 1906.

Gouache on paper. 54.5 × 39.5.

17. Fish. 1906.

Gouache on paper. 55 × 41.

19. Birds. 1906.

Gouache on paper. 46 × 40.

19. Drawing of a fabric pattern for a pillow. 1906.

Tempera on paper. 80 × 75.

Bottom right signature and date: J. Straume. Paris. 1906.

SMA, inv. no. Z-5217.

20. Study of a flower. [1906]

Watercolour on paper. 34.5 × 24.5.

No signature and date. LSA, f. 902, descr. 2, file 8, l. 7.

21. Studies of plants. [1906]

Coloured pencil on paper. 32 × 24.5.

No signature and date. LSA, f. 902, descr. 2, file 8, l. 6, 4.

22. Wallpaper pattern. 1906.

Tempera on paper. 76.5 × 62.

Bottom right signature and date: J. Straume. Paris. 1906.

LSA, f. 902, descr. 2, file 1, l. 10.

23. Wallpaper pattern. [1906]

Tempera on paper. 67 × 48.

No date.

Bottom right signature: J. Straume. Paris.

LSA, f. 902, descr. 2, file 1, l. 11.

24. Wallpaper pattern. 1906.

Tempera on paper. 80 × 64.

Bottom right signature and date: J. Straume. Paris. 1906.

LSA, f. 902, descr. 2, file 1, l. 12.

25. Wallpaper pattern. 1906.

Tempera on paper. 68 × 60.

Bottom right signature and date: J. Straume. Paris. 1906.

LSA, f. 902, descr. 2, file 1, l. 14.

26. Landscape. 1910.

Pencil and Indian ink on paper. 22.4 × 29.
Bottom right signature and date: J. Straume.
Paris. 1910
Property of the Gulbene Museum of History and Art.

27. Ancient Armenian pattern copied from a parchment in Echmiadjin Monastery. [August 1910].

Tempera and gold on paper. 15.5 × 13.
On the reverse side of the sheet J. Straume's dedication: To Stepiṅu Milda. For memory to a good heart. J. Straume. 1969. 14.VI, and an inscription: Ancient Armenian pattern from a parchment in Echmiadjin Monastery. Private property.

28. Monastery in Gelati. [1912]

Watercolour on paper. 44.5 × 33.
No signature and date. Private property.

29. Monastery in Gelati. [1912]

Watercolour on paper. 35 × 39.
No signature and date. Private property.

30. Pattern for silk embroidery. [Ap 1912]

Watercolour on paper. 55 × 37.
No signature and date. LSA, f. 902, descr. 2, file 2, l. 16.

31. Drawing of a decorated vessel. [1912]

Watercolour and Indian ink on paper. 33 × 24.3.
No signature and date. LSA, f. 902, descr. 2, file 12, l. 1.

*From the album "Caucasian Carpets". 1913.
(Pictures 32–33).*

32. Fragment of a carpet pattern.

Litography. 48 × 28.
Bottom left inscription: Drawing by the artist J. Straume

33. Fragment of a carpet pattern.

Litography. 58 × 36.
No signature and date.

From an expedition to the Caucasian mountain villages. 1916. (Pictures 34–35).

34. Textile pattern. 1916.

Watercolour and tempera on paper. 33.5 × 25.
No signature. On top middle the author's inscription N 12 and date: 1/VI 16.
LSA, f. 902, descr. 2, file 2, l. 11.

35. Textile pattern. 1916.

Watercolour and tempera on paper. 33.5 × 25.
No signature. On top middle the author's inscription N 12 and date: 4/VI 16.
LSA, f. 902, descr. 2, file 2, l. 10.

36. Wall ornament. [1919]

Watercolour on paper. 34.5 × 26.
No signature and date. SMA, inv. no. Z-5249.

37. Carpet pattern (sumakh; Kuba district). [Circa 1920.]

Tempera on photopaper. 30 × 40.
No signature and date, unfinished.
LSA, f. 902, descr. 2, file 2, l. 5.

38. Design of a security. [Circa 1920]

Watercolour and tempera on paper. 16 × 25.
No signature and date.
LSA, f. 902, descr. 2, file 11, l. 40.

From the collection "Drawings of the Caucasian Carpets, Textiles, and Their Specific Elements", part I and II. [1924–1928]

No signature and date. SMA, inv. no. Z-85198578

(Picture 39–41 part I; picture 42–52, part II).

39. Textile pattern (dumi; Dagestan).

Tempera on photopaper. 36.1 × 272.

40. Carpet pattern (Kuba district).

Tempera on photopaper. 38 × 26.2.

41. Pattern for a prayer carpet (Kuba district).

Tempera on photopaper. 385 × 28.1.

42. Motifs of patterns (dumi, Dagestan).

Tempera on paper. 40.8 × 26.9.

43. Textile pattern (zili, Karabah).

Tempera on photopaper. 34.3 × 25.3.

44. Motifs of patterns (dumi, Dagestan).

Tempera on paper. 40.8 × 26.9.

45. Motifs of carpet patterns (Kapristan).

Tempera on paper. 40.7 × 27.1.

46. Motifs of carpet patterns (Karabah).

Tempera on paper. 40.9 × 27.1.

47. Motifs of carpet and horsecloth patterns (Karabah).

Tempera on paper. 40.8 × 27.

48. Motifs of carpet patterns (Kazakh).

Tempera on paper. 40.9 × 27.1.

49. Motifs of patterns (sumakh; Kuba district).

Tempera on paper. 40.7 × 26.9.

50. Motifs of patterns (sumakh; Kuba district).

Tempera on paper. 40.8 × 27.

51. Motifs of patterns (mafrash, verni; Karabah).

Tempera on paper. 40.5 × 26.8.

52. Motifs of horsecloth patterns (shadda, zili; Karabah).

Tempera on paper. 40.9 × 27.

53. Central part of a carpet. [1921]

Wool, cotton, Persian technique. Dimensions 90 × 93.

Designed by J. Straume. Woven by master Zeinal Mirzayev.

GMAFA, inv. no. –242.

54. Central part of a carpet. [1921]

Wool, cotton, Persian technique. 85 × 93.

Designed by J. Straume. [The carpet is woven in the workroom of the society "Ganatleb" school].

GMAFA, inv. no. –243.

55. Carpet "Grass Snake" [1925]

Wool, cotton, Persian technique. 180 × 107.

Woven by J. Straume.

MDAA, inv. nr. T-66.

56. Pillow. [1925]

Wool, cotton, Persian technique. 75.5 × 68.

Woven by J. Straume.

MDAA, inv. no. T-67.

[The pillow was first exhibited at the 2nd Exhibition of Latvian Applied Art in Rīga, 1925].

57. Pillow. [Middle of the 1920s]

Wool, cotton, Persian technique. 85 × 55
Private property.

58. Motif of the central part of a carpet. [1926]

Tempera on paper. 21 × 10.
No signature and date. LSA, f. 902, descr. 2, file 15, l. 1.

59. Carpet. [1926]

Wool, cotton, Persian technique. 100 × 65
No signature and date. Private property.
[The carpet was first exhibited at the 2nd Exhibition of the Artists' Society "Sadarbs" in Riga, 1926].

60. Design for a composition of carpet patterns. [1927/1928]

Tempera and pencil on paper. 65 × 40.
No signature and date. LSA, f. 902, descr. 2, file 15, l. 3.
[The carpet of the above design was presented to J. Straume's spouse A. Straume before 1928].

61. Carpet design "Firecrosses" [Later half of the 1920s]

Tempera on paper. 83.5 × 61.
No date. In the left corner of the narrow inner edging author's initials: J. S. SMA, inv. no. Z-5222.

62. Design of the carpet "Sun Worshipers". [Later half of the 1920s]

Pencil and tempera on paper. 25 × 34.5.
No signature and date. LSA, f. 902, descr. 2, file 15, l. 2.

63. Carpet design. [1928]

Tempera on paper. 99.5 × 79.5.
No date. In the corner of the internal narrow

edging author's initials: J. S. Bottom right signature: J. Straume. On the reverse side author's inscription: property of J. Straume. N 7. SMA, inv. no. Z-5215.

64. Carpet "Sun Worshipers". [Later half of the 1920s]

Wool, cotton, Persian technique. 82.5 × 61.5.
Woven by J. Straume. Left corner of the edge author's initials: J. S. MLTM, inv. no. FI/I-6. [Before 1928, the carpet was presented to A. Straume].

65. Carpet "Butterflies". [1930]

Wool, cotton, Persian technique. 171 × 94.
Woven by J. Straume. Right corner bottom of the edge author's initials: J. S. LHM, inv. no. ETN-10494.
[The carpet was first expomed at the 5th Exhibition of the Artists' Society "Sadarbs" in Riga, 1930].

66. Carpet. [After 1931]

Wool, cotton, Persian technique. 210 × 95
Woven by J. Straume. Left corner bottom of the edge author's initials: J. S. MDAA, inv. nr. T-68.

67. Carpet design "Dance" [1928]

Tempera on paper. 103 × 86.5.
No date. In the corner of the internal narrow edging author's initials: J. S. Bottom right signature: J. Straume. On the reverse side author's inscription: property of J. Straume. N 23. SMA, inv. no. Z-5214.

68. Design of a composition for the carpet "Birds". [1928-1930]

Tempera on paper. 117 × 7.
Corner of the composition author's initials: J. S. No date. SMA, inv. no. ETN-1294.



- 69. Carpet design "Roosters". [1929–1930]**
Tempera on paper. 67.5 × 50.
No signature and date. SMA, inv. no. Z-5224.
- 70. Carpet design "Our Flowers". [1929.]**
Tempera on paper. 61 × 47.
No signature and date. SMA, inv. no. Z-470
under the title "Our Flowers"
- 71. Carpet design "Birds". [1928–1930]**
Tempera on paper. 67.6 × 44.6.
No date. Bottom right signature: J. Straume
(not reproduced). LHM, inv. no. ETN-1293.
- 72. Carpet design. [The 1930s]**
Tempera on paper. 80 × 98.4.
No date. Left corner of the inner narrow
edging author's initials: J. S. Bottom right
signature: J. Straume. On the back author's
inscription: property of J. Straume N 6.
SMA, Z-5208.
- 73. Carpet design "Celestial Bodies". [The
1930s]**
Tempera on paper. 98 × 132.
No date. Left corner of the inner narrow
edging author's initials: J. S. Bottom right
signature: J. Straume. On the back the author's
inscription: Property of J. Straume 28. SMA,
inv. no. Z-5211.
- 74. Curtain design "Birds". [The 1930s]**
Tempera on paper. 69.5 × 68.
No date. Bottom right signature: J. Straume,
and author's inscription: Window curtain
on net. J. Straume. On the back the author's
inscription: Property of J. Straume. N 34.
SMA, inv. no. Z-5220.
- 75. Curtain design "Storks". [The 1930s]**
Tempera on paper. 62.5 × 63.4.
- No date. Bottom right signature: J. Straume.
On the back the author's inscription: Property
of J. Straume. N 36. SMA, inv. no. Z-5220.
- 76. Carpet. [The 1930s]**
Wool, cotton, Persian technique. 49 × 90.
Private property.
- 77. Pillow. [The 1930s]**
Wool, cotton, Persian technique. 60 × 56.
Property of the Gulbene Museum of His-
tory and Art, no call number.
- 78. Carpet design "Owls". [The 1930s]**
Wool, cotton, Persian technique. 66 × 66.3.
No date. Left corner of the edge author's ini-
tials: J. S. Bottom right signature: J. Straume.
On the back: a poem in French in A. Strau-
me's handwriting. LSA, f. 902, descr. 2,
file 15, l. 18.
- 79. Carpet design "Owls and Bats". [1938]**
Wool, cotton, Persian technique. 50 × 50.
No date. Left corner of the inner narrow
edging author's initials: J. S. Bottom right
signature: J. Straume. On the back the author's
inscription: Property of J. Straume. N 3.
SMA, inv. no. Z-5223.
- 80. Carpet design. [The 1930s]**
Wool, cotton, Persian technique. 39.4 × 39.4.
No date. Corner of the inner narrow ed-
ging author's initials: J. S. Bottom right
signature: J. Straume. On the back the author's
inscription: Property of J. Straume. N 14.
SMA, inv. no. Z-5227.
- 81. Furniture design. [Circa 1936]**
Pencil and watercolour on paper. 30 × 47.5.
No date. Bottom right signature: J. Strau-
me. LSA, f. 902, descr. 2, file 14, l. 1.

82. Furniture design. [Circa 1936]

Pencil and watercolour on paper. 30 × 47.5.
No date. Bottom right signature: J. Straume.
LSA, f. 902, descr. 2, file 14, l. 2.

J. Straume's composition and execution after the ornamental motifs from ancient Armenian books and parchments. MDAA, inv. no. DLM/ko-318.

83. Decorative plate. [The 1930s]

Wood, tempera, colour, gold. 28.4 × 3.8.

Life Chronology of Jūlijs Straume

- 20 June 1874** (old style) born on farm "Kempi" of Druviēna
- 1887–1890** studies at the Druviēna Civil Parish School
- 1890–1892** studies at the Tirza Civil Parish School
- 1892–1893** studies at Alexander School in Mitau (now Jelgava)
- 1894–1898** correspondence clerk at the Chancellery of the Kurzeme Chamber of Finance (Financial Agency)
- 1898–1904** studies at the A. Stieglitz Central School of Technical Drawing in Petersburg
- 1905–1907** as a scholarship holder of the A. Stieglitz Central School of Technical Drawing supplements knowledge on textile art in Paris
- 1905** meets Augusta Rongvaux in Paris
- 1907–1921** works at the Caucasian Homecraft Committee in Tiflis (now Tbilisi)
- 1908** marries Augusta Rongvaux in the Church of the Evangelical Lutheran Parish in Tiflis
- 1908–1921** work of a pedagogue: teacher of drawing at the Alexander Institute for Teachers in Tiflis, teacher of drawing, composition, and colour at the workshops of the Caucasian Homecraft Committee
- 1910–1913** prepares publication of the album "Caucasian Carpets" and is its compiler
- 1911–1912** participates in the arrangement of the Caucasian Museum of Homecraft Art in Tiflis
- 1912** starts taking part at exhibitions
- 1912** takes part in designing a collection of silver articles, under his guidance the Ibragimovs – father and son, silversmiths from Dagestan, implement the designs in material; the collection was exhibited at the 2nd All-Russia Exhibition of Agriculture and Homecraft in Petersburg and was awarded the Gold Medal
- 1912** participates in an archaeological expedition in Ani headed by Professor N. Marr

- 1914** during the First World War evacuates exhibits of the Tiflis Homecraft Museum to Yekaterinodar (later renamed as Krasnodar)
- 1914** for the contribution to the arrangement of the 2nd All-Russia Exhibition of Agriculture and Homecraft (Petersburg), and the collection and investigation of ethnographic materials, is awarded the Title of the Honorary Citizen of Tiflis
- 1916** receives documents certifying the awarding of the Title of the Honorary Citizen of Tiflis to J.Straume and his spouse
- 1921–1922** acting Vice Consul of Latvia to Georgia
- 1921–1923** works at the Art Department of the People's Commissariat for Agriculture in Georgia, and is the head of the department and of the museum subordinated to it
- 1921–1923** makes designs of the first carpets of Soviet Georgia. In 1925, a collection of carpets done after the above designs in Persian technique was exhibited at the International Exhibition of Decorative Art and Modern Industry in Paris, where for the carpet "Miri" it was awarded the Gold Medal
- 1923** returns to Latvia
- 1924** starts heading courses of carpet weaving for intellectual jobless people and in the National League of Latvian Women
- 1924–1925** junior warder at the Riga Term Prison, where establishes and runs a workshop of carpet weaving for imprisoned women
- 1924–1934** a teacher at the School and Technical School for Handicraftsmen of the City of Rīga and at comprehensive schools in Rīga
- 1925–1933** active in the Social Democratic Workers' Party of Latvia
- 1926–1939** active in the society of artists "Sadarbs"
- 1928** Latvian State Museum of Art buys from J. Straume a collection of drawings depicting motifs and specific elements of Caucasian carpets
- 1932–1934** builds a private house in Mežaparks
- 1934** dismissed from work at the School and Technical School for Handicraftsmen of the City of Riga
- 1939–1940** active in the Society of Latvian Fine Arts (in the section "Sadarbs")
- 1940** works at the School and Technical School for Handicraftsmen of the City of Riga, elected as an assessor of the People's Court from there
- 13 July – 10 October 1941** in arrest for taking part in trying nationally inclined pupils at a public trial of the school and for running a wall newspaper during the period of Soviet occupation
- 1945** admitted to the Artists' Union of the Latvian Soviet Socialist Republic (Latvian SSR)
- 1945–1959** works at the Central State Museum of History
- 1949** starts receiving personal (special) pension
- 1951** paying of the personal pension is stopped, because J.Straume's expressions against Soviet power during the period of German occupation have become known

- 1952 sells his private house in Mežaparks
- 1953 Estimation Commission of the State Museum of the Georgian Soviet Socialist Republic buys a photo-collection of the Caucasian craftsmanship articles photographed by J. Straume
- 1959 first one-man show "Ornaments by Jūlijs Straume". Rīga
- 1 July 1959 Ministry of Culture of the Latvian SSR awards J. Straume a Letter of Honour, for long years of creative work for the development of Latvian applied and decorative art and on the occasion of the 85th birthday
- 20 July 1959 Presidium of the Supreme Soviet of the Latvian SSR awards J. Straume the honorary title of the Merited Artist of the Latvian SSR
- 22 June 1959 spouse Augusta Straume dies, buried in Cemetery Meža II in Rīga
- 1959 stops active work career
- 1963 starts receiving personal pension of republican importance
- 1964 becomes a member in the USSR Foundation of Art
- 12 June 1964 Ministry of Culture of the Latvian SSR awards J. Straume a Letter of Honour, for contribution to the development of Latvian applied and decorative art and on the occasion of the 90th birthday
- 1 November 1970 dies in Rīga, buried in Cemetery Meža II

Principal Exhibitions Displaying Jūlijs Straume's Works

- 1912 Exhibition of Agricultural and Homecraft Articles of Dagestan Region. Temir-Han-Shur
- 1913 Second All-Russia Exhibition of Agriculture and Homecraft. St. Petersburg
- 1923 All-Russia Exhibition of Industrial Art. Moscow
- 1924 Exhibition of the Weaving Courses of the National League of Latvian Women. Rīga
- 1925 International Exhibition of Decorative Art and Modern Industry. Paris
- 1926 2nd Exhibition of the Society of Artists "Sadarbs". Rīga
- 1927 Exhibition of Latvian Art. Stockholm
- 1928 Exhibition of the Section of Manual Training, National League of Latvian Women. Rīga
Exhibition of P. Tilta's Section of Needlework. Rīga
Exhibition of Art dedicated to the 10th Jubilee of Latvia. Rīga
3rd Exhibition of the Society of Artists "Sadarbs". Rīga
- 1929 4th Exhibition of the Society of Artists "Sadarbs". Rīga
- 1930 5th Exhibition of the Society of Artists "Sadarbs". Rīga
Exhibition of the Society of Artists "Sadarbs". Brussels
- 1933 Exhibition of Latvian Art. Oslo
6th Exhibition of the Society of Artists "Sadarbs". Rīga
- 1934 Exhibition dedicated to 10 years of the Society of Artists "Sadarbs". Rīga

- Exhibition of the National League of Latvian Women and P. Tilta. Rīga
- 1935 8th Exhibition of the Society of Artists "Sadarbš". Rīga
- 1936 9th Exhibition of the Society of Artists "Sadarbš". Rīga
Exhibition of the National League of Latvian Women "The Way Latvian House is Made". Rīga
- 1937 Exhibition of the Labour Festivity. Rīga
First Exhibition of Latvian Applied Art. Rīga
- 1938 Exhibition of the School of Artistic Weaving, National League of Latvian Women. Rīga
- 1939 Art Exhibition of the Week of Culture. Liepāja
2nd Exhibition of the National League of Latvian Women "The Way Latvian House is Made". Rīga
- 1936 11th Exhibition of the Society of Artists "Sadarbš". Rīga
- 1940 Exhibition of the School of Artistic Weaving, National League of Latvian Women. Rīga
- 1951 Art Exhibition Dedicated to the 34th Anniversary of the Great October Revolution. Rīga
- 1959 One-man show "Ornaments by Jūlijs Straume". Rīga
- 1983 Exhibition "Latvian Art in Archival Documents". Rīga
- 1993 Exhibition "See Paris and..." – activities of Latvian artists in France, 1860–1940. Rīga
- 1995 Exhibition "Art Nouveau in Art and Social Life of Rīga, late 19th–early 20th century". Rīga
- 1997 Exhibition "A Challenge to Eternity". Rīga
- 1999 Exhibition to commemorate 125 years of Jūlijs Straume. Tbilisi
- 1999 Exhibition to commemorate 125 years of Jūlijs Straume. Rīga
- 2001 Exhibition to commemorate Jūlijs Straume. Rīga

Principal Publications on Jūlijs Straume

- Pujāts J.* Meistars no dižās rūķu cilts [Master from the Great Family of Gnomes] // Zvaigzne. – 1959. – Nr. 11. – 16. lpp.
- Pujāts J.* Dzīvais tilts [Living Bridge] // Literatūra un Māksla. – 1969. – 28. jūnijs.
- Ošiņa R.* Jūlijs Straume // Māksla. – 1971. – Nr. 1. – 52. lpp.
- Lūse L.* Ornamentu variāciju meistars [Master of Ornamental Variations] // Latviešu tēlotāja māksla / Compiler S. Cielava. – Rīga: Liesma, 1977. – 123.–129. lpp.
- Cicišvili E.* Jūlija Kārļa Oskara Straumes jubileja [Jubilee of Jūlijs Kārlis Oskars Straume] // Mana māja. Pielikums par arhitektūru un dizainu (in Georgian). – 1999. – Nr. 4. – 6. lpp.

Pielikumi

Pielikumi ir informatīvs un vizuāls papildinājums grāmatas tekstam. J. Straumes stipendiāta gados Parīzē tapušie meti un zīmējumi grupēti divās daļās:

- 1) jaunrades darbi;
- 2) kopijas no oriģināliem (pēc dokumentiem noteikta un kvadrātiekvās norādīta oriģināla toreizējā atrašanās vieta un īpašnieks).

Norādīti Kaukāza Mājamatniecības komitejas atsevišķu ekspedīciju maršruti, mērķi un rezultāti, tā papildinot ziņas par grāmatas tekstā minētiem notikumiem, kuru padziļinātu izpēti sekmētu Kaukāza Mājamatniecības komitejas visu dokumentu atrašana. Pēc autora rīcībā esošām ziņām, daļa no arhīva 1950. gadā vēl bija saglabāta Tbilisī un to izmantoja Georgs Tkešolašvili, lai sāktu iepriekš minētās iestādes piecdesmit gadu darbības izpēti (LVA, 902. f., 2. apr., 40. l., 8., 8. lp. o. p.).

Ņemot vērā to, ka par visu J. Straumes darbu oriģinālu atrašanās vietām trūkst ziņu, šie pielikumi kalpo kā rosinājums turpmākai mākslinieka jaunrades padziļinātai izpētei.

Informācija pielikumiem gūta no Krievijas Valsts vēstures arhīva dokumentiem, kas salīdzināti ar Tbilisī un Rīgas bibliotēku, arhīvu, privātpersonu rīcībā esošiem materiāliem (sk. Avotu un izmantotās literatūras sarakstu).

Vairāki pielikumos minētie J. Straumes darbi reproducēti šajā grāmatā un sīkākas ziņas par tiem sniegtas attēlu sarakstā.

Appendices

Appendices are an informative and visual supplement to the text of the book. Designs and drawings J. Straume made during the years of the Paris scholarship are grouped into two parts:

- 1) new creations;
- 2) copies from originals (the location and owner of the original of that time have been determined according to documents and are indicated in square brackets).

The indicated routes, aims, and results of some expeditions made by the Caucasian Homecraft Committee supplement information on events described in the book. The above information could receive deeper investigation provided all archival documents of the Caucasian Homecraft Committee were found. According to available to me information, in 1950 a part of the archive was still preserved in Tbilisi and the documents were used by Georg Tkesholashvili to investigate fifty years of the above organisation (LSA, f.902, descr. 2, file 40, l. 8, back 8).

Taking into consideration that full information on the location of all original works made by J. Straume is still missing, the appendices serve as a stimulus to continue studies in creative activity of the artist.

The appendices provide information obtained from the documents of the Russian State Historical Archives, which have been compared with the materials of the libraries in Tbilisi and Rīga, archives and individuals (see Bibliography).

Several of J. Straume's works mentioned in the appendices have been reproduced in the present book and more detailed information on them is available from the List of Reproductions.

Jūlija Straumes veikums

Štiglica Centrālās tehniskās zīmēšanas skolas fondā glabātie darbi laikposmā 1899–1904*

Klašu nosaukumi noteikti pēc darbu oriģinālu kompozīcijas un uzdevumu tēmas.

1. Bronzas svečtura rasējums un uzmērījums. 1899.
Rasēšanas un uzmērījumu klase.
2. Dekoratīvas priekšmetu grupas studija. 1900.
Akvareļglezniecības klase.
3. Dzelza kaluma paliktnis. 1901.
Rūpnieciskās mākslas priekšmetu kompozīcijas klase.
4. Bronzas svečturis. 1901.
Rūpnieciskās mākslas priekšmetu kompozīcijas klase.
5. Svētbilžu skapītis. 1902.
Rūpnieciskās mākslas priekšmetu kompozīcijas klase.
6. Galdauta mets. 1902.
Rūpnieciskās mākslas priekšmetu kompozīcijas klase.
7. Lietussarga roktura skice. 1902.
Rūpnieciskās mākslas priekšmetu kompozīcijas klase.
8. Marmora trauks. 1902.
Rūpnieciskās mākslas priekšmetu kompozīcijas klase.
9. Grāmatu skapis. 1903.
Rūpnieciskās mākslas priekšmetu kompozīcijas klase.
10. Žurnāla vāks. 1903.
Rūpnieciskās mākslas priekšmetu kompozīcijas klase.
11. Sienas kalendārs. 1903.
Rūpnieciskās mākslas priekšmetu kompozīcijas klase.
12. Tapetes mets. 1903.
Aušanas un audumu apdrukas klase.

* No 1989. gadā apzinātajiem un sarakstā minētajiem J. Straumes darbiem 1998. gadā Štiglica skolas muzejā Sanktpēterburgā bija saglabāti trīs, par tiem sniegta informācija muzeja kartotēkā. Par pārējo darbu atrašanās vietām 1998. gadā ziņu nebija.

13. Stilizētas cinerārijas. 1903.
Dzīvo ziedu zīmēšanas klase.
14. Stilizētas tuberozes. 1903.
Dzīvo ziedu zīmēšanas klase.
15. Frēzijas. 1903.
Dzīvo ziedu zīmēšanas klase.
16. Vāzes kompozīcija. 1903.
Majolikas klase.
17. Rudzupuķes. 1904.
Dzīvo ziedu zīmēšanas klase.
18. Prīmulas. 1904.
Dzīvo ziedu zīmēšanas klase.

Konkursa darbs ārzemju stipendijas iegūšanai

Viesistabas mēbeļu iekārtas projekts (8 lapas). 1904.

Darbi stipendiāta gados Parīzē* 1905–1907

Jaunrades darbi

1. Meti trafaretiem: "Zivis", "Baloži", "Glicīnijas", "Priežu čiekuri", "Sienāži", "Rožu ziedi".
2. Salvetes mets.
3. Frīze "Lilijas".
4. Augu studijas dabā, Kolarosi (*Colarossi*) akadēmija [zīmēšanas vakara kursu uzdevumi] – 35 krāsaini zīmējumi.
5. Frīze un tapete "Rieksti"
6. Frīze un tapete "Atraitnītes".
7. Tapete "Zirņi".
8. Tapete "Apiņi".
9. Dekoratīva auduma mets "Pāvi".

* Pēc J. Straumes atskaitēm CTZS direktoram G. Kotovam un J. Straumes vēstulēm A. Rongvo (*Rongvaux*). Darbi glabājas Latvijas Valsts arhīvā, Vasts Mākslas muzejā, Latvijas Vēstures muzejā, Dekoratīvi lietišķās mākslas muzejā, LMA Informācijas centrā, privātkolekcijā, Rīga.

10. Tapete "Rudzi un rudzupuķes".
11. Tapete "Meža zvaniņi".
12. Tapete "Rozes".
13. Tapete "Orhidejas ar zirnekļiem".
14. Frīze un tapete "Platānas".
15. Frīze un kompozīcija goda rakstam "Pūces priežu zaros".
16. Mets galdautam "Kartupelis".
17. Mets audumam "Putni".
18. Mets audumam "Lidojošie putni".

Kopijas no oriģināliem Dekoratīvās mākslas muzejā Luvrā un privātkolekcijās

1. Frīze "Bezdelīgas" – Dekoratīvās mākslas muzejs, Luvra (*Musee des Arts Decoratifs, Louvre*).
2. Frīze "Dekoratīvi ziedi" – 17. gs., Dekoratīvās mākslas muzejs, Luvra (*Musee des Arts Decoratifs, Louvre*).
3. Venēciešu mežģīnes – Dekoratīvās mākslas muzejs, Luvra (*Musee des Arts Decoratifs, Louvre*).
4. Persiešu auduma motīvs – Dekoratīvās mākslas muzejs, Luvra (*Musee des Arts Decoratifs, Louvre*).
5. Panno "Asteres" – 17. gs., Dekoratīvās mākslas muzejs, Luvra (*Musee des Arts Decoratifs, Louvre*).
6. Spilvens "Bambusi un ziedi" – Dekoratīvās mākslas muzejs, Luvra (*Musee des Arts Decoratifs, Louvre*).

Japāņu audumi: "Krizantēmas un tauriņi" – Viņjēra (*Vignier*) kolekcija; "Bezdelīgas" – E. Tronkrūā (*E. Tronqrois*) kolekcija; japāņu dekoratīva izšuvuma zīmējums "Zīvs" – Š. Gijo (*Ch. Gillot*) un G. Anselē (*G. Anselet*) kolekcija.

"Priede", "Putni", "Nakts", "Vēži", "Gārņi" – Dekoratīvās mākslas muzejs, Luvra (*Musee des Arts Decoratifs, Louvre*).

Zīmējumi – japāņu audumu apdrukas trafareti: "Īrisi", "Magones", "Piles", "Viļņi", "Ozols ar zilēm", "Peonijas", "Pāva spalvas", "Zariņi", "Lietussargi", "Zirneklis", "Fazāni koku zaros", "Vēži", "Zosis", "Krizantēmas", "Palmu zari", "Zīvis", "Priedes", "Putniņi", "Augi", "Zari un ziedi", "Priede", "Peonijas un viļņi", "Pļava", "Ziedi", "Lapas un skuķi" – Dekoratīvās mākslas muzejs, Luvra (*Musee des Arts Decoratifs, Louvre*).

Nozīmīgākās mājamatniecības izstrādājumu vākšanas ekspedīcijas, kurās piedalījies J. Straume

1910

Nozare	Pilsētas, guberņas, apriņķi, apgabali, kuros amatniecības nozare izplatīta un visvairāk attīstīta
Keramika	Tiflisa un Kutaisi guberņa, Dagestānas apgabals
Metālapstrāde	Geogčajas un Zangezuras apgabals, Kutaisi guberņa, Tiflisa, Baku, Jeļizavetopole, Suša, Erevāna, Dagestāna [sudraba izstrādājumi, ieroči, vara trauki, ziloņkauls ar zelta inkrustācijām]
Dažādi metālizstrādājumi (galvenokārt – vara trauki)	
Rotājumi ar emalju (rotaslietas u. c.)	Aizkaukāza austrumu daļa (Baku, Šuša, Jeļizavetopole)
Zīda aušana	Kutaisi guberņa, Šemahas apriņķis, Jeļizavetopole, Karabaha
Paklāju aušana	Karabaha, Kazaha, Dagestāna, Kuba, Baku, Lenkorāna, Kapristana (īpaši nozīmīgs – Šemahas apriņķis), Nuha, Erevānas guberņa, kurdu apdzīvotās teritorijas Kaukāzā

Pēc Kaukāza Mājamatniecības komitejas dokumentiem. KVVA, Sanktpēterburgā.

J. Straumes rīkotā ekspedīcija uz Kubas apriņķi 1911. gada vasarā

Mērķis – apzināt senus, Kubas apriņķim tipiskus tekstiliju paraugus un tos kopēt (uzzīmēt).

J. Straumes ieguldījums ekspedīcijas mērķa sasniegšanā: uzzīmēti paklāji (austi persiešu tehnikā) un sumaki no dažādiem ciematiem, pavisam 22 krāsaini zīmējumi, kas atspoguļo seno paklāju kompozīciju, kolorītu un ornamentus.

Tekstiliju oriģināli no ciematiem Kaukāzā

No oriģināliem kopijas zīmējis J. Straume

Nr. p.k.	Tekstilijas nosaukums	Tekstilijas atrašanās vieta
1.	Paklājs nr. 1	Konagkendas ciemats
2.	Paklājs nr. 2	Konagkendas ciemats
3.	Paklājs	Kubas rajons
4.	Paklājs	Šemahas apriņķis
5.	Sumaks	Hurai ciemats
6.	Paklājs nr. 1	Perebediļas ciemats
7.	Paklājs nr. 2	Perebediļas ciemats
8.	Paklājs	Hasankalas ciemats
9.	Paklājs nr. 1	Kimiļas ciemats
10.	Paklājs nr. 2	Kimiļas ciemats
11.	Paklājs	Šemahas apriņķa Karakašli ciemats
12.	Sumaks nr. 1	Kubas rajons
13.	Sumaks nr. 2	Kubas rajons
14.	Paklājs	Džeki ciemats
15.	Paklājs	Hanagjas ciemats
16.	Sumaks (ļoti sens un reti sastopams)	Kubas rajons
17.	Zili	Hiderzindes ciemats
18.	Paklājs	Alpanas ciemats
19.	Paklājs	Krizi ciemats
20.	Sumaks (ļoti sens)	Kubas rajons
21.	Paklājs	Čiči ciemats
22.	Paklājs	Ugahas ciemats

Pēc Kaukāza Mājamatniecības komitejas dokumentiem; Gruzijas Valsts lietišķās mākslas muzeja fondiem; KVVA, 395. f., 1. apr., 1829. l., 130., 131. lp. o.p. Darbi glabājas Gruzijas Lietišķās mākslas muzejā Tbilisi.

Jūlija Straumes līdzdalība ornamentu izpētē Kaukāzā

Galvenie darbības virzieni

1910–1912

Arhitektūras ornamentu

Arhitektūras objektu izpēte Gruzijā, Erevānas guberņā un Ani.

Senie rokraksti

Seno rokrakstu ornamentu izpēte Ečmiadzinas klosterī un klostera muzejā. Korāna rotājumu izpēte Temirhanšurā.

Kulta priekšmetu un garīdznieku tērpu ornamentī

Kulta priekšmetu un garīdznieku tērpu ornamentu izpēte Ečmiadzinas klosterī un baznīcā, Gelati klosterī un baznīcā, cionistu katedrālē.

Sienu apgleznojumi

Senu ēku fresku izpēte Erevānas, Tifliskas, Kutaisi guberņā un Baku.

Pēc Kaukāza Mājamatniecības komitejas dokumentiem.

J. Straumes rīkotā ekspedīcija uz musulmaņu ciematiem

1914

Mērķis. Audēju darba tehnisko paņēmieni izpēte un izglītojoša rakstura konsultācijas, lai popularizētu paklāju tehniskos zīmējumus. J. Straume un instruktore S. Brojana ieradās mājamatniecību – musulmaņu dzīvesvietās.

Maršruts. Ciemati: Konagkenda, Džimi, Jerfi, Tališa, Derka, Armjaki, Tekeišihi, Alpana, Avaraņa, Hasankala.

J. Straumes rīkotās ekspedīcijas

1914–1915

Mērķis. Zīmēt un fotografēt etnogrāfiskos materiālus.

Maršruti. Baku guberņā: Šemaha, Džebani, Marazi, Marazali, Matrasi, Čuhanli, Sundi, Tekļa, Demerči, Lagiča, Bashala. Jeļizavetopoles guberņā: Šuša, Nuha, Agdama.

Rezultāti. J. Straume ekspedīcijā uzskicēja 33 zīda apdruku motīvus no Bashalas ciemata, kurā amatnieces nodarbojās ar zīda apdruku. KMK Mākslinieku darbnīcā viņš skices izmantoja, lai sastādītu albumu, kurā uz 16 lapām izvietoti 33 zīda apdruku zīmējumi. Ekspedīciju laikā izgatavotas 34 mājamatniecības izstrādājumu vāžu, vairogu u.c. vara izstrādājumu, paklāju, galdaudu, segu, izšuvumu, audumu apdruku] fotogrāfijas.

J. Straumes rīkotā ekspedīcija uz Gori un Chinvali

Mērķis. Noskaidrot seno, ar kokgriezumiem rotāto mēbeļu skaitu un kvalitāti.

Rezultāts. Atklājās, ka tikai attālos kalnu apvidos pie kalniešiem – osetīniem vēl saglabājušās ar kokgriezumiem rotātas mēbeles.

Līdz mūsdienām saglabājušies tikai atsevišķi zīmējumi un fotogrāfijas no ekspedīcijām.

Pēc Kaukāza Mājamatniecības komisijas dokumentiem KVVA, Gruzijas Lietišķās mākslas muzeja fondiem, J. Straumes vēstulēm A. Straumei.

Darbi glabājas Gruzijas Lietišķās mākslas muzejā, Latvijas Valsts arhīvā.

Ekspedīcijas ar J. Straumes līdzdalību

1916

Maršruts. Dagestānas apgabals, Jeļizavetopoles guberņa, Baku guberņa.

Dažādu tekstiliju kompozīciju kopijas (krāsaini zīmējumi) J. Straumes izpildījumā KMK Mākslas daļai un muzejam:

- 1) četrpadsmit dažādu izšuvumu zīmējumi;
- 2) trīsdesmit seši zīmējumi no seniem rokkrastiem (no pareizticīgo un musulmaņu ticībai piederīgu tautu reliģiska satura grāmatām);
- 3) divpadsmit zīmējumi (reti sastopami metālizstrādājumi);
- 4) sešdesmit zīmējumi (keramikas izstrādājumu rotājumi);
- 5) deviņi zīmējumi (podniecības izstrādājumi no arheoloģiskajiem izrakumiem Anī);
- 6) deviņi zīmējumi (arhitektūra un freskas);
- 7) trīsdesmit zīmējumi (zīda apdrukas).

Vairāk nekā 500 dažādu kultūrvēsturisku objektu fotouzņēmumu (fotografējis J. Straume).

Pēc Kaukāza Mājamatniecības komitejas un Latvijas Valsts arhīva dokumentiem.

Darbi glabājas Gruzijas Valsts lietiskās un tautas mākslas muzejā Tbilisī.

1917

1. Lai turpinātu 1916. gadā iesākto darbu, tika apzināti Dagestānas apgabala Temirhanšuras, Kaitago–Tabasaranas, Kazi–Kumuhas apriņķi, Jeļizavetopoles guberņa (Karabaha un tās apkārtnē), Baku guberņa (Kapristana un tās apkārtnē).
2. Lai savāktu senus izstrādājumus no koka un kokgriezumu ornamentu paraugus, tika rīkotas ekspedīcijas uz kalnu rajoniem Osetijā, Svanetijā un Dagestānā.
3. Metālizstrādājumu paraugi tika vākti Kubaču, Kumuhas, Uncukuļas ciematā un arī pilsētās: Temirhanšurā, Vladikavkazā, Baku, Ahalcihā.
4. Īpaša vērība bija veltīta hanu pils rotājumu izpētei un zīmēšanai Nuhā.

Pēc Kaukāza Mājamatniecības komitejas dokumentiem un J. Straumes vēstulēm A. Straumei.

Darbi glabājas Gruzijas Valsts lietiskās un tautas mākslas muzejā Tbilisī, Latvijas Valsts arhīvā, Valsts Mākslas muzejā.

J. Straumes vaditajā KMK Mākslinieku darbnīcā 1917. gadā paveiktais un ieceres 1918. gadam

1. Visi ekspedīcijās savāktie materiāli (mājamatniecības izstrādājumu oriģināli) mākslinieka J. Straumes darbnīcā tika sistematizēti un skicēti. Pamatojoties uz seno oriģinālu paraugiem, mākslinieks projektēja jaunus lietišķās mākslas izstrādājumus, ievērojot senās formas, ornamentus, kolorītu.
2. Tika izgatavoti mājamatniecības darbnīcām paredzēto tehnisko zīmējumu paraugi dabiskā lielumā, ar skaidrojošām piezīmēm, krāsu skalas, norādēm par tehnisko paņēmieni lietojumu.
3. Iesākts darbs pie zīda apdrukas motīvu albuma sagatavošanas.
4. Plānots 1917./1918. gadā izdot fotoalbumus ar lietišķās mākslas izstrādājumu paraugiem un izsniegt tos mājamatniecības darbnīcām dažādos Kaukāza rajonos.
5. Plānotas konsultācijas un kursi mājamatniecēm.

Pēc Kaukāza Mājamatniecības komitejas atskaitēm un J. Straumes vēstulēm A. Straumei. Darbi glabājas Gruzijas Lietišķās mākslas muzejā Tbilisi.

Jūlija Straumes 125 gadu atcerei veltītās izstādes ekspozīcija Gruzijas Valsts lietišķās un tautas mākslas muzejā Tbilisi 1999. gadā (11. jūnijs – 20. novembris)

Paklāju rakstu kompozīciju meti un tehniskie zīmējumi (no Gruzijas, Karabahas, Dagestānas, Erevānas u.c.)

Ečmiadzinas klostera seno rokrakstu rotājumu zīmējumi

Korāna rotājumu zīmējumi

Evaņģēlija rotājumu zīmējumi

Zīmējumi no seniem (XII–XVIII gs.) armēņu rokrakstu rotājumiem (burti Z, G, E)

Gelati, Džumati, Lihnovas svētnīcas sienu gleznojuma motīva zīmējumi

Gelati klostera svētnīcas sienu gleznojuma ornamentu zīmējumi

Meti mežģīnēm gruzīnu stilā

Albums (Kaukāza Mājamatniecības komitejas ēku celtniecība, tekstiliju, metāla izstrādājumu u.c. amatniecības izstrādājumu fotogrāfijas). Fotografējis J. Straume

Albums (Ani arhitektūras objektu, Ani podniecības izstrādājumu, Mchetas podnieku darbnīcas zīmējumu kolekcijas fotogrāfijas). Fotografējis J. Straume

Pēc J. Straumes metiem persiešu tehnikā austie paklāji

“Miri” un “Medības” (“Nadiroba”)



Apstiprināta ģenerālkartes kopija – Ķempu māju zemes īpašuma robežu plāns;
 vācu val. 1880. gads

No Glavānu ģimenes privātarhīva



Ani perspektīvais plāns

МИНИСТЕРСТВО
 ЗЕМЛЕДѢЛІЯ.

 ОТДѢЛЪ
 СЕЛЬСКОЙ-ХОЗЯЙСТВЕННОЙ
 КУСТАРНОЙ
 СТАТИСТИКИ
 ПРОМЫШЛЕННОСТИ.
 Дзюпроизводство 2-ое.

УДОСТОВЕРЕНІЕ.

Дано сіе Завѣдывающему Художественнымъ

Отдѣломъ Кавказскаго Кустарнаго Комитета

 В.К. Страуме въ удостовѣреніе того, что
 онъ В.К. Страуме, командированный назван-
 нымъ Комитетомъ въ г. Петроградъ по дѣламъ
 службы, въ настоящее время имѣетъ необходи-
 мость срочно ^{выехать} возвратиться въ г. ~~Петроградъ~~.

Копи


 Старшій ~~Дзюпроизводитель~~ ^{Секретарь} ~~Дзюпроизводства~~ ^{Министерства} ~~Земледѣлія~~ ^{и Кустарнаго Комитета} ~~и Кустарнаго Комитета~~

 Комиссаръ В.К. Страуме
 Н.К. Кошкинъ

 Старшій Дзюпроизводитель ~~Дзюпроизводства~~ ^{Министерства} ~~Земледѣлія~~ ^{и Кустарнаго Комитета} ~~и Кустарнаго Комитета~~

 Экспедиція
 а отсюда возвратиться
 въ Петроградъ

 а отсюда возвратиться
 въ Петроградъ

15/19 июня 1917 года В. Страуме

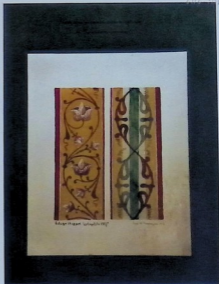
A Susanne de chère
 pour chauffer le petit Coeur.
 La fête d'été, 5 juin 1927.

Ce tapis, dont j'ai
 rêvé le dessin au pays
 des Touaregs, où
 croissent les palmiers
 lizards jaunes et verts
 sur une terre rouge...
 La bordure: une prai-
 rie d'un vert incroya-
 blement tendre, dans
 laquelle sont embus-
 qués des sphinx jaunes
 qui vous regardent de
 leurs malins yeux noirs
 puis anablissent le bord
 de magnifiques fleurs
 d'amour!...

J. Straumes rokkraksta faksimils; franču val.
 1927. gada 5. jūnijs.

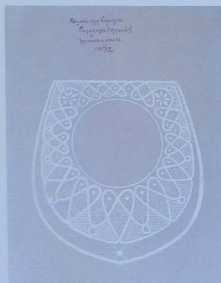
J. Straumes austā un dzīvesbiedrei dāvinātā
 paklāja kompozīcijas satura izklāsts

LVA, 902. f., 2. apr., 37. l., 128. lp.



Gelati klostera tempļa sienu gleznojuma
 motīvu zīmējumi. No J. Straumes 125 gadu at-
 ceres izstādes ekspozīcijas Tbilisi. 1999. gads

Foto no autores privātarhīva



Mežģīņu raksts. No J. Straumes 125 gadu atceres izstādes Gruzijas Valsts lietišķās un tautas
 mākslas muzejā Tbilisi. 1999. gads

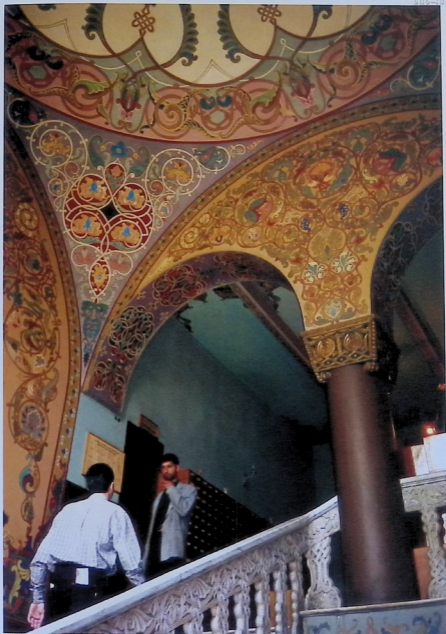
Foto no autores privātarhīva



J. Straumes 125 gadu atceres izstādes atklāšanas dienā mākslinieka piemiņai
veltītās konferences dalībnieki.
No labās ceturtnā – Latvijas goda konsule Gruzijā Regīna Jakobidze
Levana Gorgijanidzes foto



J. Straumes 125 gadu atcerei veltītā izstāde Tbilisi. Gruzijas Valsts lietišķās un tautas mākslas
muzeja darbinieku iekārtota ekspozīcija. 1999. gads
Levana Gorgijanidzes foto



Vestibila un kāpņu telpas interjera gleznojumi Gruzijas publiskajā bibliotēkā (agrāk – Gruzijas Muižniecības zemes banka; ēkas arhitekti A. Kaļgins, H. Griņevskis). 1999. gads

Foto no autores privātarhīva



Gruzijas publiskās bibliotēkas galerijas griestu gleznojums. 1999. gads
Foto no autorei privātarhīva



Interjera sienu gleznojuma fragments Gruzijas publiskajā bibliotēkā. 1999. gads

Foto no autores privātarhīva

JŪLIJS STRAUME –
MASTER OF APLIED ART

Text and compiled by *Laima Kļaviņa*

“Zinātne” Publishers

Rīga 2004

In Latvian

LIETIŠĶĀS MĀKSLAS MEISTARS
JŪLIJS STRAUME

Redaktore *Ausma Balcerbula* un *Edvarda Šmite*

Korektore *Brigita Vārpa*

Maketētāja *Gundega Kārklīņa*

Formāts 70×100/16. Izdevniecība “Zinātne”,

Akadēmijas laukums 1, Rīga, LV-1050.

Izdevējdarb. licence nr. 2-0250.

Iespiesta un iesieta a/s “Preses nams”,

Balasta dambis 3, Rīga, LV-1081.

2. 29.550

Jūlijs Straume līdz ar Ansi Cīruli un Jūliju Madernieku
lika pamatus latviešu profesionālajai tekstilmākslai.

Blakus J. Madernieka ekspresīvajiem un stūrainajiem
ornamentiem dzidri iemirdzējās A. Cīruļa paklāju gleznieciskums,
tiem pievienojās J. Straumes tekstiliju krāstoņu bagātība un liniju smalkums.

Mākslinieks bija atvērts daudzām kultūrām.

Tas ļāva viņam bagātināt savus darbus ar netradicionāliem raksta elementiem,
papildināt aušanas tehnisko paņēmieni pūru ar persiešu tehniku.

Grāmata tuvina J. Straumes –

mūsu mākslas vēsturē neparastas personības – izpratnei,
rāda viņa devumu gan latviešu, gan Kaukāza tautu
lietišķās mākslas kopainā.



Alongside with Ansis Cīrulis and Jūlijs Madernieks,
Jūlijs Straume pioneered Latvian professional textile art.
Next to the expressive and angular ornaments by J. Madernieks,
in bright colours twinkled picturesque carpets of A. Cīrulis,
and the rich tints and delicacy of lines characteristic
for J. Straume's textiles joined them.

The artist was open to many cultures.

This allowed to enrich his works with unusual elements of patterns
and to supplement technical methods of weaving with the Persian technique.
The book helps to understand the uncommon personality in our history of art,
J. Straume, and shows his contribution to the general picture both
of the Latvian and Caucasian applied art.

ISBN 9984-698-76-9



9 789984 698762